

KNJIŽNICE U ERI PROMJENA

XXXVIII. PROLJETNA ŠKOLA
ŠKOLSKIH KNJIŽNIČARA
REPUBLIKE HRVATSKE

Zbornik radova

XXXVIII.

**Proljetna škola
školskih knjižničara
Republike Hrvatske**

Tuheljske Toplice, 20. - 22. travnja 2026. godine

KNJIŽNICE U ERI

PROMJENA

Zbornik radova

**Agencija za odgoj i obrazovanje
Zagreb, 2026.**

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Donje Svetice 38
10 000 Zagreb
www.azoo.hr
NAKLADNIK

Ravnateljica mr. sc. Katarina Milković, prof.
© Agencija za odgoj i obrazovanje, 2026.
ZA IZDAVAČA

UREDNICI

dr. sc. Josip Strija i Adela Granić

PROGRAMSKI ODBOR

dr. sc. Irena Bando, Mira Barberić, Zrinka Brigić, Nensi Čargonja Košuta, Barbara Dukarić, Iva Dužić, Romina Fic, Kristina Jakoubek, Marijana Jelinić Pezo, dr. sc. Dinko Jukić, Darija Jurić, Jelena Kelava Medaković, Tanja Kolar Janković, Biljana Krnjajić, Ivana Kosko, Anja Kučan Buterin, Ana Marinić, Jasenka Marmilić, Mila Mikecin, Danijela Petani, Dragica Pršo, Nikolina Rukavina, Nikolina Sabolić, Draženka Stančić, Ana Šebo Glubišić, Iva Šišak, Hajdi Škarica, Blanka Špeglić, Vedran Šperanda, Gordana Šutej, Anita Tufekčić, Adriana Turić Erceg, Kristina Varda, Sandra Vidović i Adela Granić

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Vlatka Antolić, Mira Barberić, Mirjana Čubaković, Diana Dorkić, Anita Drenjančević, Gordana Gregurović Petrović, Zvonimir Guć, Đurđa Ivković-Macut, Kristina Jakoubek, Ankica Karakaš Radošević, Snježana Kovačević, Maja Kralj, Biljana Krnjajić, Ines Krušelj Vidas, Jasenka Marmilić, Nataša Mesić Muharemi, Hrvoje Miletić, Jasna Milički, Valentina Mokrovčak, Irena Ostrički, Valentini Petric Klaužer Ivana Rakonić Leskovar, Dražen Ružić, Andreja Satmari, Jerko Stare, Ana Šebo Glibušić, Blanka Špeglić, Ivana Virovac-Bešić, Davor Žažar i Adela Granić

NASLOVNICA

dr. sc. Josip Strija

GRAFIČKO UREĐENJE

dr. sc. Josip Strija

ISSN 1847-6074

Računalni zapis
Zbornik izlazi jedanput godišnje
Objavljeno u Hrvatskoj 2026. i dostupno na mrežnim stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje

Sadržaj

Zahvala	7	prijatelji moja utvrda	
Uvodna riječ	9		
Plenarna predavanja			
izv. prof. dr. sc. Matija Varga i dr. sc. Dražen Ružić	13	Zrinka Jurić i Lidija Škrlec GenAI u školskoj knjižnici – od AI pismenosti do etične uporabe	95
Novi izazovi današnjice – prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje 21. stoljeća			
Gordana Gregurović Petrović	23	Biljana Krajačić i Ivana Rakonić Leskovar Vaša kratka priča – postanite pisac na jedan dan!	105
Rastemo uz čitanje: projekt poticanja jezično čitalačke pismenosti u okviru Programa potpore, potpomognutog i obogaćenog učenja CDŠ-a			
Stojanka Lesički		Stojanka Lesički ESEP i eTwinning, zašto i kako?	113
Danica Leštek i Antonija Lujanac	33	Marijana Pavić Oživi me namjerno	119
IFLA-ine Smjernice za školske knjižnice			
Dejan Šiptar		Dejan Šiptar EduLARP: "Drvo života"	125
dr. sc. Kristina Romić i Marta Kovač	41		
Kako izgleda čitanje kad nije lako? Uloga školskih knjižnica i projekt Čitam lakše! u uklanjanju nevidljivih barijera			
Radionice srednje škole			
Amneris Ružić Fornažar	49	Tanja Kolar Janković i dr. sc. Josip Strija Pišemo stručni rad s umjetnom inteligencijom! (Ali ne tako kako mislite.)	131
Izvannastavne aktivnosti kao identitet školske knjižnice			
Radionice osnovne škole			
Alta Pavin Banović i Snježana Šulentić		Alta Pavin Banović i Snježana Šulentić Glagoljica u eri poduzetništva	139
Ana Brčić Bauer i Melita Horvatek	63		
U mreži mreža			
Daliborka Pavošević i Sandra Matijević		Daliborka Pavošević i Sandra Matijević Skriveni Osijek	157
dr. sc. Ivana Brkić Klimpak	71		
Aktivna knjižnica u eri promjena: Praktična primjena knjižničkog kurikulumu za digitalno doba			
Daliborka Pavošević		Daliborka Pavošević Izložba Pjesme veće od života	161
Jelena Cvrković	79	Zorka Renić, Gordana Šutej i Ana Sudarević ROBooTI(ĆI)	173
Klikni, promisli, provjeri - kako komuniciramo?			
Marija Gajski	85	Amneris Ružić Fornažar Alati za planiranje, vođenje i	183
Moj stav je moj štit, a moji			

vrednovanje izvannastavnih aktivnosti		Ana Sudarević i Maja Lukić Puškarić Chat(bot) s glagoljicom	277
Primjeri dobre prakse osnovne škole			
Ana Brčić Baeuer i Melita Horvatek Forjan Prava djece izbjeglica i migranata	191	Mirela Tuhtan i Daniela Gerbac-Bobuš Kumarak ili krabuja, sve je to naša tradicija	285
Julija Dujić Digitalni mediji i mentalno zdravlje	199	Kristina Varžić Projekt izrade Topoteke mjesta (digitalne zbirke fotografija)	293
Marija Gajski i Antonija Jelavić Mažuranci iz davnine	205	Vesna Zvečić Upecaj se na videomamac!	301
Zrinka Jurić i Irena Matković U oblaku nenasilja	211	Davor Žažar Školska radiotelevizija Srce Zagorja	309
Snježana Kovačević Legende, mitovi i pričanje priča - pustolovina u školskoj knjižnici	219	Primjeri dobre prakse srednje škole	
Vivijana Krmpotić Moje, tvoje, naše	225	Romina Fic Baština, učenici i knjižnica - nova izložbena priča	321
Stojanka Lesički GLASNO I JASNO: Put do čitalačke pismenosti	233	Margareta Glavurtić Školska knjižnica - pozornica poduzetničkih ideja i čuvar baštine	331
Jasenska Marmilić Digitalni istraživači	241	mr. sc. Tatjana Horvat i Hajdi Škarica Antun Branko Šimić za velike i male	339
Tihana Pavić Varga Od dijagnostike do napretka: model knjižničarske podrške ranom čitanju	249	Tatjana Kreštan i Ivana Štiglić "Traper je uvijek IN!"	351
Ingrid Propadalo Brain Power - put do boljeg čitanja	255	Damir Najmenik Knjižnica kao most između škole i grada	359
Ljiljana Radovečki Projekt Kamišibaj - pripovjedački raj	263	Gordana Radetić-Berić Školski projekt: Tjedan mozga	367
Ksenija Sobotinčić Štropin Školska knjižnica - mjesto promicanja građanskog odgoja i obrazovanja	269	Sandra Vidović Kocke kao alat za stvaranje narativa	373

Zahvala

Zahvaljujemo svima koji su pomogli u pripremi i ostvarenju XXXVIII. Proljetne škole školskih knjižničara.

Posebno zahvaljujemo:

- **učenicama dramske skupine OŠ Stjepana Radića Brestovec Orehovečki i njihovom voditelju Davoru Žažaru**
- **učenicima Glazbenog odjela Škole za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok i njihovoj voditeljici Emili Špac, prof. te Valentini Petric Klaužer**

za nastup na svečanosti otvorenja

- **voditeljima županijskih stručnih vijeća stručnih suradnika knjižničara**
- **članovima Županijskog stručnog vijeća stručnih suradnika knjižničara Krapinsko-zagorske županije**

za pripremu i organizaciju stručnog skupa.

dr. sc. Josipu Striji i Tanji Kolar Janković za izuzetan doprinos, estetski senzibilitete i digitalne vještine u stvaranju mrežne stranice s programom.

Posebnu zahvalu upućujemo **dr. sc. Josipu Striji** koji je svojim iznimnim vizualnim kompetencijama, stručnim uređivanjem i grafičkim oblikovanjem ovoga Zbornika pridonio njegovoj estetskoj i profesionalnoj vrijednosti.

Uvodna riječ

Poštovane kolegice i kolege,

pred vama je Zbornik radova XXXVIII. Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske, posvećen temi „*Knjižnice u eri promjena – izazovi i prilike*“. Ovaj zbornik svjedoči o bogatstvu ideja, iskustava i stručnih promišljanja koja su obilježila naš skup, a koja smo željeli trajno sačuvati i podijeliti s vama.

Kada smo se okupili na Proljetnoj školi, učinili smo to u trenutku kada se knjižnice, a s njima i naša profesija, nalaze pred brojnim izazovima. Tehnološke promjene, digitalna transformacija, nove potrebe korisnika i promjenjiva uloga knjižnica u obrazovnom sustavu zahtijevaju od nas stalno prilagođavanje, promišljanje i hrabrost. No, upravo su ti izazovi pokazatelj koliko su knjižnice danas živa, dinamična i nezaobilazna mjesta unutar školske zajednice.

Radovi sabrani u ovom Zborniku donose pregled izlaganja, radionica i primjera dobre prakse koji su obilježili naš stručni skup. U njima se prelamaju različite perspektive – od razvoja informacijske i medijske pismenosti, preko poticanja kulture čitanja, do inovativnih pristupa u radu školskih knjižničara. Ono što ih povezuje jest zajednička težnja: unaprijediti rad školskih knjižnica i osnažiti ulogu knjižničara kao ključnog čimbenika u obrazovnom procesu.

Posebno nas raduje što je ovaj Zbornik nastao kao rezultat zajedničkog rada, razmjene iskustava i međusobnog učenja, vrijednosti koje su temelj svake stručne zajednice. Vjerujemo da će radovi u njemu poslužiti kao poticaj za daljnja promišljanja, kao izvor inspiracije za nove projekte i kao potvrda važnosti školskih knjižnica u društvu koje se neprestano mijenja.

Zahvaljujemo svim autorima, predavačima, voditeljima radionica i sudionicima koji su svojim doprinosom obogatili Proljetnu školu i omogućili nastanak ovoga zbornika. Vaša predanost, entuzijizam i stručnost najbolji su oslonac za daljnji razvoj naše profesije.

Želimo vam korisno čitanje i mnogo inspiracije za vaš svakodnevni rad!

Program XXXVIII. Proljetne škole školskih knjižničara dostupan je na [poveznici](#).

Adela Granić

PLENARNA PREDAVANJA

NOVI IZAZOVI DANAŠNJICE – PRILIKE ZA UKLJUČIVANJE INOVATIVNIH RJEŠENJA U OBRAZOVANJE 21. STOLJEĆA

NEW CHALLENGES OF TODAY – OPPORTUNITIES FOR INCORPORATING INNOVATIVE SOLUTIONS IN 21ST CENTURY EDUCATION

izv. prof. dr. sc. Matija Varga
mvarga@unin.hr
Sveučilište Sjever

dr. sc. Dražen Ružić
druzic6@gmail.com
III. osnovna škola Čakovec

Sažetak

U radu na temu: „Novi izazovi današnjice – prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje 21. stoljeća“, biti će objašnjeni novi izazovi s kojima će se nastavnici i knjižničari susretati sve češće u dogledno vrijeme u svojim radnim i nastavnim procesima. Ciljevi predavanja su: (1) upoznati sudionike s novim izazovima u obrazovanju, (2) potaknuti sudionike na razmišljanje o tome kako će obrazovanje izgledati kroz 21. stoljeće s obzirom na veliki utjecaj medija na odgoj djece i odraslih, (3) upoznati sudionike s ishodima učenja kod pojedinih učenika s osvrtom na primjenu inovativnih rješenja u nastavi, (4) naučiti sudionike kako odrediti i primijeniti inovativna rješenja u obrazovnim procesima. Naglasiti kako aktivnijim poučavanjem i inovativnim metodama poučavanja koje su usmjerene na učenike koji uče, njegove motive, interes i potrebe potiču: kreativnost, inovativnost i komunikaciju te samostalno i kritičko promišljanje. Jedan od temeljnih ishoda izlaganja je također shvaćanje kako je kod pojedinih učenika poželjno koristiti korisne elemente igre za poučavanje i zabavu za učenje u cilju postizanja inovativnosti. Zaključci izlaganja će svakako biti od koristi za razvoj kompetencija nastavnika i knjižničara, te će dane informacije biti korisne za sudionike u cilju razvoja osobnih vještina i primjene inovativnih rješenja.

Ključne riječi

inovativna rješenja; kreiranje ilustracija; kreiranje plakata; primjena umjetne inteligencije; kreiranje video zapisa

Summary

In the paper on the topic: "New challenges of today - opportunities for incorporating innovative solutions into 21st century education", new challenges that teachers and librarians will encounter more often in the foreseeable future in their work and teaching processes will be explained. The objectives of the lecture are: (1) to introduce participants to new challenges in education, (2) to encourage participants to think about what education will look like throughout the 21st century, given the great influence of the media on the upbringing of children and adults, (3) to introduce participants to learning outcomes for individual students with a focus on the application of innovative solutions in teaching, (4) to teach participants how to identify and apply innovative solutions in educational processes. Emphasize how more active teaching and innovative teaching methods that are focused on students who are learning stimulate their motivations, interests and needs: creativity, innovation and communication, as well as independent and critical thinking. One of the fundamental outcomes of the presentation is also the understanding that it is desirable for individual students to use useful elements of games for teaching and fun for learning to achieve innovation. The conclusions of the presentation will certainly be useful for the development of the competencies of teachers and librarians, and the information provided will be useful for participants in developing personal skills and implementing innovative solutions.

Key words

application of artificial intelligence; creating illustrations; creating posters; innovative solutions; video creation.

1. Uvod

U radu na temu: „Novi izazovi današnjice – prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje 21. stoljeća“, biti će objašnjeni novi izazovi s kojima će se nastavnici i knjižničari susretati sve češće u dogledno vrijeme u svojim radnim i nastavnim procesima, te prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje 21. stoljeća. Izazovi koji su istaknuti u radu su: (1) izazov u vidu daljnje digitalizacija i razvoja novih tehnologija, (2) izazov preopterećenosti informacijama na strani učenika, (3) izazov u obliku motivacije učenika koja je vezana za oblik nastave, (4) izazov u okviru mentalnog zdravlja učenika, (5) izazov prilikom individualizacije postupka poučavanja u nastavnom procesu, (6) izazov u vidu brze promjene na tržištu rada kod strukovnih škola i (7) uloga nastavnika (učitelja, stručnih suradnika, strukovnih učitelja i profesora). Bez obzira što se radi o stručnom radu, u radu je upotrijebljena znanstvena metoda analize sadržaja koja se očituje kroz: (1) definiranje izazova današnjice u obrazovanju (prvi dio) i (2) prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje 21. stoljeća (drugi dio rada).

2. Novi izazovi današnjice u obrazovanju

Izazovi današnjice u obrazovanju za nastavnike se mogu dijeliti na slijedeće temeljne skupine a to su: (1) izazov u vidu daljnje digitalizacija i razvoja novih tehnologija, (2) preopterećenost informacijama na strani učenika, (3) motivacija učenika vezana za oblik nastave, (4) mentalno zdravlje učenika, (5) individualizacija nastavnih procesa, (6) brze promjene na tržištu rada kod strukovnih škola i (7) uloga nastavnika (učitelja, stručnih suradnika, strukovnih učitelja i/ili profesora).

2.1 Izazov u vidu daljnje digitalizacija i razvoja novih tehnologija

Razvojem digitalizacije i novih tehnologija drastično se mijenjao i mijenja se način poučavanja i učenja. Obrazovni sustav mora prilagoditi nastavu dostupnim novim tehnologijama, digitalnim alatima, online platformama (poput LMS (sustava za upravljanje učenjem), CMS (sustava za upravljanje sadržajima) i LCMS sustavima (sustavima za upravljanje učenjem i sadržajem na webu) i danas „popularnoj“ umjetnoj inteligenciji (AI-u). Kada je riječ o umjetnoj inteligenciji danas je puno primjera kod primjenskih programskih alata, gdje su proizvođači programskih rješenja uveli dodatak alatima u obliku UI asistenta koji navodi korisnika i/ili programera kako i na koji način treba riješiti pojedini problem (primjeri pojedinih alata koji imaju UI asistente su: (1) paket Adobe, (2) IntelliJ, (3) generatori slika, (4) generatori glazbe i (5) generatori videa, itd. . Postavlja se pitanje je li dobro i korisno koristiti umjetnu inteligenciju ili nije. Odgovor bi bio umjereno korištenje, tj. kod kreiranja npr. web aplikacije prihvatiti asistencije umjetne inteligencije ukoliko se slažemo sa sugestijama umjetne inteligencije i ako razvoj informacijskog sustava za potporu odvijanja pojedinog obrazovnog procesa ide u dobrom smjeru. Razvojem novi tehnologija istodobno se javlja potreba za razvijanjem daljnje digitalne pismenosti kod učenika i nastavnika u školama (primjer džepići u knjižnicama transformirani u

Izazov je naučiti učenike na koji način kritički razmišljati i razlikovati pouzdane od nepouzdanih izvora i kako pravilno koristiti informacije po mogućnosti vrijednosne informacije. Svakako je napatuk da svaki korisnik sebi strukturira podatke s pojedinog izvora a pogotovo izvora gdje su nestrukturirani podatci. Izvore informacija za učenike i studente predstavljaju prioritetno alati umjetne inteligencije i pretraživači (tj. Google, Yahoo, Bing i ostale tražilice) ali i svaki multimedijски element poput: teksta, slika, fotografija, video zapisa, web stranica, web mjesta itd. Svakako je prilika u tom kontekstu upoznavanje učenika i studenata sa stručno i znanstveno utemeljenim izvorima informacija poput: upoznavanja s portalom Hrčak te platforma putem koje su dostupni citatni indeksi i baze podataka, a pokrivaju sva područja znanosti kao što su WoS i Scopus, te mnoge druge platforme.

2.3 Motivacija učenika vezana uz oblik nastave

Sve veći broj učenika pokazuje manju motivaciju za tradicionalni oblik nastave. Nastavnici moraju razvijati interaktivne i inovativne metode poučavanja koje potiču učenike na aktivno sudjelovanje u procesu učenja. Također, kod učenika motivator može biti ocjena ali postoje također i brojni drugi motivatori.

2.4 Mentalno zdravlje učenika

Utjecaj pritisak uspjeha na mentalno zdravlje učenika, utjecaj društvenih mreža na učenike i studente, promjene u društvu također utječu na mentalno zdravlje mladih. Škole se sve više suočavaju s problemima koje izazivaju kod učenika: (1) stres, (2) anksioznost i (3) vršnjačko nasilje. Kada je riječ o mentalnom zdravlju valja napomenuti kako agresivne igre i online igre te pojedini agresivni crtići (prepuni nasilja) negativno utječu na ponašanje djece i mladih učenika. Loš utjecaj na djecu te stvaranje ovisnosti o igrama prouzrokuje često igranje video igara i pregledavanje agresivnih animiranih crtića. Svakako u ovom istraživačkom radu valja istaknuti pojmove autizam i digitalan autizam, te postojanje razlika između navedena dva pojma. Naime, pojedina djeca (mladi) na neki način postaju obilježena tzv. pojmom autizam (stanjem autizam), iako kod njih nema autizma tj. ne postoji niti „slovo p” od „poremećaja iz spektra autizma”. Opće je poznato kako autizam kao pojam je pervazivni 742 razvojni poremećaj definiran prisutnošću abnormalnog ili poremećenog razvoja koji se očituje prije dobi od dvije i pol godine života te karakterističnim tipom abnormalnog funkcioniranja u tri područja: (1) socijalne interakcije, (2) komunikacije i (3) ograničenog ponavljanja. Naime, ponekad djeca dobiju nažalost „etiketu” poremećaj iz spektra autizma iako tome nije tako. U vezi prikazane definicije postoji također pojam digitalan autizam koji se javlja kod djece koja su ovisna o internetu a posebice o agresivnim animiranim filmovima s npr. video arhive YouTube koji loše djeluju na ponašanje djece u društvu. Stoga je važno zaštititi djecu i mlade od takvih sadržaja na webu. Važno je odmah istaknuti kako „digitalni autizam” nije službena dijagnoza, nego se radi se o pojmu koji stručnjaci ponekad koriste kako bi opisali skup ponašanja kod djece i mladih koja provode značajnu količinu vremena pred ekranima, s početkom u najranijoj dobi, a koja nalikuju simptomima poremećaja iz autističnog spektra (npr. smanjen je kod takve djece i

mladih verbalni kontakt kao i kontakt očima, poteškoće u govoru i socijalna povučenost (Varga i Ružić 2025: 741-742).

2.5 Individualizacija nastavnih procesa

U razredu su učenici s različitim sposobnostima, interesima i stilovima učenja. Izazov je prilagoditi nastavu i poučavanje svakom učeniku kako bi svi imali jednake mogućnosti za uspjeh i napredovanje. Svaki nastavnik mora biti osposobljen raditi s djecom koja imaju individualizirani plan i program učenja i/ili prilagođen a nastavnik s druge strane individualizirani plan i program poučavanja. Ovaj izazov te potencijalni problemi koji se mogu dogoditi u procesu obrazovanja se mogu neutralizirati primjenom odgovarajućih programskih alata, poput (alata): (1) Reading Coach, (2) Reading Progress, (3) Speaker Coach, (4) Search Coach, (5) Reflect i (6) Lexie.

2.6 Brze promjene na tržištu rada kod strukovnih škola

Mnoge buduće profesije (smjerovi) danas još ne postoje. Zato obrazovanje mora razvijati vještine kod učenika za 21. stoljeće, poput: kreativnosti, poticanja ideja, stvaranja izuma, inovacija, komercijalizacija, vještina rješavanja problema, timskog rada i komunikacijskih vještina. Kao odgovor na promjene kod tržišta rada započela je modularna nastava. Modularna nastava je započela ove školske 2025./2026. godine i tek treba vidjeti kakvi će sve biti izazovi provedbe. Cilj cjelokupnog procesa modularne nastave je postizanje određenih ishoda učenja, koji su navedeni u državnom registru kao mjera standarda kvalifikacije. Ishodi učenja znanja su i vještine koje je osoba stekla učenjem nakon poučavanja i dokazala nakon postupka vrednovanja. Kako bi se nastava odvijala u smjeru ostvarenja postavljenih ciljeva bitna je kvalitetna komunikacija i suradnja između nastavnika i struke te između nastavnika i učenika koji je u centru pozornosti. Nastavnik i škola trebaju zajednički razraditi: (1) tijek i sadržaj provedbe pojedinih modula kako bi učenik po završetku školovanja postigao propisane razine kvalifikacije i (2) sudjelovanje pojedinog nastavnika unutar pojedinog modula. Prilikom realizacije nastavnih procesa u modularnoj nastavi naglasak je na suradnji svih nastavnika međusobno (Pongrac i Varga 2025: 165-172). Ako pitamo učenike, prepoznaju li koje su to meke vještine, najveći dio učenika prepoznaje i kao najvažnije ističe, na temelju provedenog upitnika u školi: (1) organizacijske sposobnosti, (2) upravljanje ljudskim resursima i (3) korištenje internetskih tehnologija (Pongrac i Varga 2025: 165-172).

2.7 Uloga nastavnika (učitelja, strukovnog učitelja i/ili profesora)

Nastavnici danas nisu samo prenositelji znanja, nego i mentori, motivatori, vodiči kroz proces učenja i moderatori. To zahtijeva stalno stručno usavršavanje i prilagodbu novim metodama rada, novim tehnologijama i primjeni umjetne inteligencije.

3. Prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje

Kroz ovo poglavlje, daju se odgovori na izazove današnjice (po prethodnim poglavljima), te se ukazuje na potencijalne prilike za uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje 21. stoljeća.

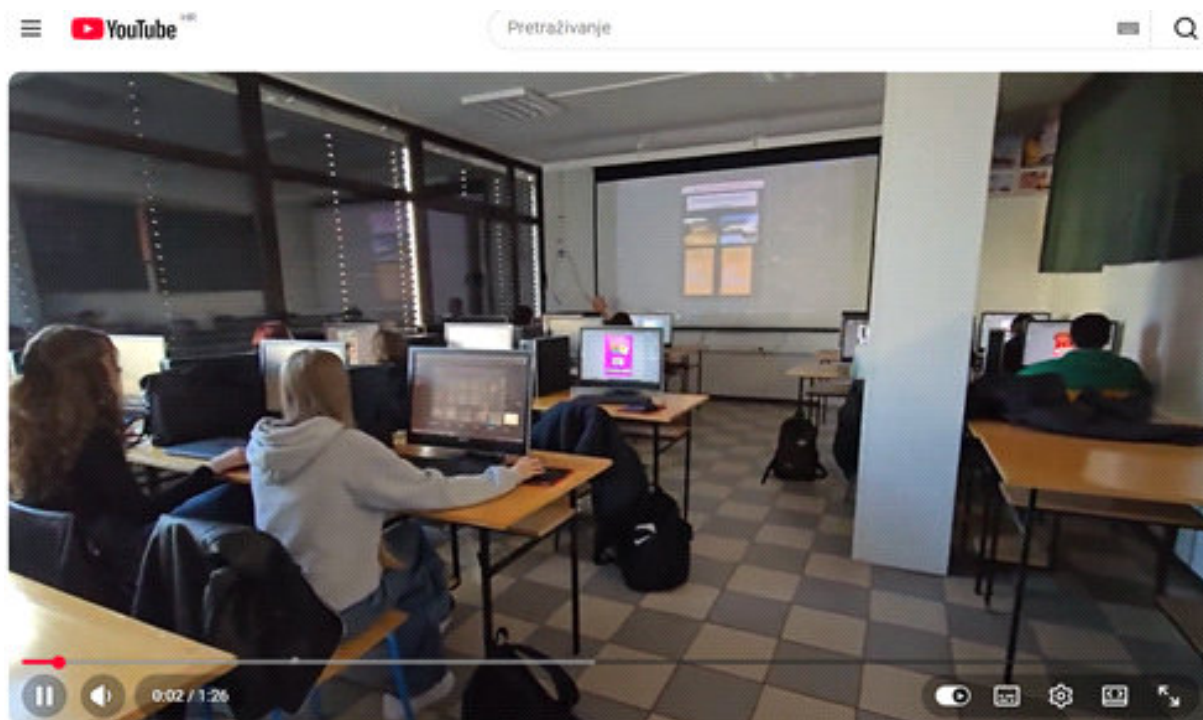
Nastavno uz **poglavlje 2.1**, današnja prilika uključivanja inovativnih rješenja u obrazovanje očituje se kroz implementaciju LCMS sustava koji objedinjuje LMS sustav i CMS sustav. Na primjer jedan od odličnih rješenja koje se duže vrijeme koristi u Portugalu je Sakai. Sakai se koristi na više od 350 fakulteta i sveučilišta diljem svijeta. Politehnički Institut u Braganci koristi inačicu Sakai platforme pod imenom IPBvirtual. Platforma na praktičan način prikazuje nastavne materijale iz svih kolegija u tekućem semestru. Od spomenutih značajki valja spomenuti: (1) pregled pohađanja nastave, (2) kalendar s nastavnim terminima i terminima ispita koji se redovito ažuriraju, (3) mogućnost pregledavanja dostupne literature iz sveučilišne knjižnice te povezanost platforme sa studentskom menzom. S obzirom na povezanost platforme sa višebrojn timer sastavnicama studentskog života (poput knjižnice i menze) ovakav tip platforme zaživio bi i na hrvatskim sveučilištima. Slijedeća prilika je korištenje umjetne inteligencije u obrazovanju te mogućnost implementacije novih predmeta u škole i kolegija na fakultete koji se odnose na korištenje, razvijanje i treniranje umjetne inteligencije (dobar primjer je uvođenje studija na Sveučilištu Sjever iz područja računarstva i informatike na Odjelu računarstvo i informatika po nazivom: „First AI“). Također, prilika je naučiti učenike kako funkcionalno primjenjivati alate umjetne inteligencije prilikom kreacije novi programskih rješenja.

Nastavno uz poglavlje 2.2, današnja prilika u obrazovanju je upoznavanje učenika i studenata sa stručno i znanstveno utemeljenim i strukturiranim izvorima informacija poput: upoznavanja s portalom Hrčak te platforma putem koje su dostupni citatni indeksi i baze podataka, a pokrivaju sva područja znanosti kao što su WoS i Scopus platforme, te mnoge druge platforme sa stručnim a ne samo znanstvenim radovima. Također, vezano uz strukturiranost podataka učenicima i studentima valja naglasiti kako video arhive poput YouTube nisu strukturirane baze video zapisa nego funkcioniraju temeljem upita pretrage, dok si dobivene rezultate učenici moraju strukturirati. Također, prijedlog je isto tako strukturirati rezultate dobivene alatima umjetne inteligencije.

Nastavno na **poglavlje 2.3**, današnja prilika u obrazovanju je uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje koja definitivno motiviraju učenike, a ona se očituju kroz slijedeće motivacijske faktore: (1) odlične ocjene, (2) slanje učenika na natjecanja, (3) uspjehe učenika na natjecanjima, (4) sudjelovanje u smotrama radova (fotografskim, likovnim (slika 3), programskim, aplikacijskim itd.), (5) snimanje video uradaka (slika 2) i javnu objavu na javnoj televiziji, (6) izradu ilustracija, (7) izradu slika AI alatima, (8) izvanučioničku nastavu u zemlji i inozemstvu, (9) primjenu humanoidnih robota u učionicama, (10) javne pohvale od strane ravnatelja i mentora

u lokalnim i državnim medijima (slika 3) itd. Također, motivatori su i nagrade na natjecanjima, smotrama radova i natjecajima.

Slika 2. Prikaz videa javno objavljenog nastavnog sata iz predmeta računalna grafika

Računalna grafika - Valkaj Ivan 1.d i izv. prof. dr. sc. Matija Varga

Izvor slike: Izrada autora rada i URL adrese: <https://www.youtube.com/watch?v=nUZ2MoSwmag>

Slika 2 (Varga 2026) prikazuje video javno objavljen i nastavni sat iz predmeta računalna grafika na kojem su učenici inovativnom metodom uz pomoć alata Adobe Illustrator za uređivanje plakata ilustrirali: naslovnice knjiga, plakate, logo tipove, web stranice itd.

Nastavno uz **poglavlja 2.4 i 2.5**, današnja prilika uključivanja inovativnih rješenja u obrazovanje očituje se kroz prevladavanje pojedinih barijera kod učenika s teškoćama korištenjem unutar sustava Microsoft 365 za obrazovanje dostupnih brojnih alata koji doprinose razvoju: (1) čitalačkih, (2) komunikacijskih, (3) informacijskih i (4) matematičkih vještina učenika. Među njima se ističu: (1) Reading Coach, (2) Reading Progress, (3) Speaker Coach, (4) Search Coach i (5) Reflect. Navedeni alati pružaju podršku u razumijevanju teksta, proširivanju rječnika, generiranju pitanja za provjeru razumijevanja, vježbanju govora, pripremi prezentacija i usmenih izlaganja, rješavanju matematičkih zadataka te razvoju kritičkog vrednovanja izvora informacija. Učenicima koji imaju teškoće u izgovoru pojedinih riječi ovi alati mogu pomoći u automatskom prepoznavanju pogrešno izgovorenih riječi i njihovom ponovnom uvježbavanju (Marinić 2026). Za učenike s disleksijom i teškoćama čitanja korisnom se pokazala aplikacija Lexie, koja olakšava čitanje i razumijevanje teksta prilagodbom sadržaja njihovim specifičnim potrebama (Omolab LTD).

Slika 3. Prikaz ilustracija učenica koje su osvojile 1. i 3. mjesto na natječaju u Osijeku

MLADI GRAFIČARI

GRADITELJSKA ŠKOLA ČK Lea Lehkec i Rene Kuretić osvojile 1. i 3. mjesto na natječaju u Osijeku

AUTOR: MATIJA VARGA 12.06.2025. 12:26 FOTO: Matija Varga

Izvor slike: Izrada autora rada

Nastavno uz **poglavlje 2.6**, današnja prilika je uključivanje inovativnih rješenja u obrazovanje temeljem praktičnih primjera i iskustava iz prakse. Svakako su dobro došla u srednjem strukovnom obrazovanju: (1) predavanja i odrađene radionice od strane zaposlenika koji rade u privatnom sektoru i (2) posjete proizvodnim realnim pogonima u tvrtkama koje imaju specifične pogone vezane uz strukovno obrazovanje. Kada je u pitanju strukovno obrazovanje, jedna od važnijih pretpostavki provedbe modularne nastave u strukovnom školstvu, upravo jest kvalitetna komunikacija i suradnja između nastavnika struke, koji trebaju zajednički razraditi tijek i sadržaj provedbe pojedinih modula i sudjelovanje pojedinog nastavnika unutar pojedinog modula (Pongrac i Varga 2025: 165-172).

Nastavno uz **poglavlje 2.7**, današnja prilika kod nastavnika te njegova uloga se smanjuje na primjer korištenjem i primjenom umjetne inteligencija od strane učenika, koja je preuzela poprilično nastavnih procesa. Uloga nastavnika ponekad se svodi na moderatora tj. moderiranje. Također, ulogu nastavnika u procesu obrazovanja umanjuju metode L2L što znači da u procesu učenja, učenici uče učenike.

4. Zaključak

Obrazovni sustav se mora stalno prilagođavati promjenama u društvu i novim tehnologijama a kod strukovnog obrazovanja se mora prilagođavati obrazovni sustav u roku odmah, mora se prilagoditi potrebama na tržištu rada. Cilj modernog obrazovanja nije samo prenošenje znanja i vještina, nego razvoj kompetentnih, kritički osviještenih, prilagodljivih (fleksibilnih) i tržištu prihvatljivih pojedinaca. U radu je naglašeno kako aktivnijim poučavanjem i inovativnim metodama poučavanja koje su usmjerene na učenike (koji uče te njegove motive, interes i potrebe koje potiču: kreativnost, inovativnost i komunikaciju, te samostalno i kritičko promišljanje temeljem strukturiranih podataka i informacija) dolazimo do inovacija. Ovim istraživanjem su također pokazane i opisane pojedine inovacije koje se mogu prikazati i upotrijebiti u procesima obrazovnog sustava kao i načini motivacije te motivatori i mentalne mape.

Literatura

1. Marinić, Nikolina. *UI alati za učenje. Udruga Suradnici u učenju*. Sisak. <https://ucitelji.hr/ui-alati-za-ucenje/> (pristupljeno 16. ožujka 2026.).
2. Omolab LTD. *Lexie*. Zagreb. <https://www.omoguru.com/hr/lexie-app/> (pristupljeno 13.3.2026.).
3. Pongrac, Srebrenka i Varga, Matija. *Meke vještine u modularnoj nastavi strukovnih škola. Varaždinski učitelj*, vol. 8, br. 19, 2025, str. 165-172. Varaždin. <https://hrcak.srce.hr/336565>. (pristupljeno 18.03.2026.).
4. Varga, Matija. 2026. *Računalna grafika. Graditeljska škola Čakovec*. Čakovec. <https://www.youtube.com/watch?v=nUZ2MoSwmag> (pristupljeno 17.3.2026.).
5. Varga, Matija. 2026. *Svrha mentalnih mapa*. Čakovec. <https://varga526106074.wordpress.com/svrha-mentalnih-mapa/> (pristupljeno 19.3.2026.).
6. Varga, Matija i Ružić, Dražen. 2025. *Zaštita informacija mladih na internetu. EDUizziv - Izzivi poučavanja in vrednotenja znanja*. EDUvision. Ljubljana. https://www.eduvision.si/Content/Docs/Zbornik_EDUizziv_Junij_25_splet.pdf (pristupljeno 19.3.2026.).

RASTEMO UZ ČITANJE: PROJEKT POTICANJA JEZIČNO-ČITALAČKE PISMENOSTI U OKVIRU PROGRAMA POTPORE, POTPOMOGNUTOG I OBOGAĆENOG UČENJA CJELODNEVNE ŠKOLE

Gordana Gregurović Petrović

gordana.gregurovic@skole.hr

Osnovna škola Augusta Cesarca, Krapina

Sažetak

Program potpore, potpomognutog i obogaćenog učenja (A2) jedan je od četiriju programa Cjelodnevnne škole osmišljen radi pružanja učenicima konkretne potpore, odnosno obogaćivanja učenja te poboljšanja znanja i vještina važnih oblika pismenosti. U okviru navedenog programa u školskoj se knjižnici provode aktivnosti usmjerene na jezično-čitalačku pismenost što pokazuju i projekti „Rastemo uz čitanje 1 i 2!“. Projekte su osmislile stručne suradnice škole, a sudjelovali su učenici drugog, odnosno petog razreda. Književnumjetničkim tekstovima i brojnim aktivnostima kod učenika je poticano razvijanje mašte, kreativnosti, kritičkog mišljenja, stvaralačkog iskustva, užitka čitanja i razumijevanja pročitane radi spoznaje sebe i svijeta. Poučavanjem o emocijama, empatiji, temeljnim ljudskim vrijednostima, vrijednostima nacionalne kulture, medijskoj pismenosti i održivom razvoju doprinosilo se cjelovitom razvoju učenika, a tako su se obilježili i značajni datumi. Projektima su obuhvaćeni sadržaji nastavnog predmeta Hrvatski jezik u suodnosu sa sadržajima međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj, Građanski odgoj i obrazovanje, Učiti kako učiti i Uporaba IKT-a te njihovih odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja. Interdisciplinarni pristup i različite strategije učenja doprinijele su stjecanju znanja, vještina i odgovornosti učenika za vlastito učenje te ostvarivanju ishoda vezanih uz jezičnu-čitalačku pismenost.

Ključne riječi

cjelodnevna škola; jezično-čitalačka pismenost; program potpore, potpomognutog i obogaćenog učenja; školska knjižnica

Summary

The Support, Assisted and Enriched, Learning Program (A2) is one of four programs of Whole-Day School which provides students with concrete support enriching learning and improving knowledge and skills in important forms of literacy. Within the framework of the program, activities focused on linguistic and reading literacy are carried out in the school library which are demonstrated in the projects „We grow with reading 1 and 2!“ The projects were designed by the professional associates of the school and involved second and fifth graders.

Literary and artistic texts and numerous activities encouraged students to develop their imagination, creativity, critical thinking, creative experience, the pleasure of reading and understanding what they read in order to understand themselves and learn about the world. Teaching about emotions, empathy, fundamental human values, national heritage, media literacy and sustainable development resulted in students' development and was associated with marking important dates. Projects brought together the contents of the Croatian language subject and cross-curricular topics Personal and Social Development, Civic Education, Learning How to Learn and Use of the ICT with their common educational outcomes. The interdisciplinary approach and various learning strategies contributed to the acquisition of knowledge, skills and students' responsibility for their own learning which bettered their language and reading literacy.

Key words

Whole-Day School; language and reading literacy; support, assisted and enriched learning program; school library

Program potpore, potpomognutog i obogaćenog učenja (A2) u okviru Cjelodnevnne škole

Osnovna škola Augusta Cesarca, Krapina jedna je od šezdeset i dvije osnovne škole u Hrvatskoj u kojoj se od školske godine 2023./2024. provodi Eksperimentalni program „Osnovna škola kao cjelodnevna škola: Uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja“. Program A2 jedan je od četiriju njegovih programa i sastoji se od obveznog i izbornog dijela. Provodi se u svih osam razreda osnovne škole, a usmjeren je na poboljšanje skupine znanja i vještina učenika vezano uz važne oblike pismenosti. U njegovu središtu stoje načela diferencijacije nastave i učenja radi smanjenja razlika u školskim postignućima i ishodima. Provedbom Programa A2 učenicima se pruža konkretna, prilagođena i učinkovita potpora, odnosno obogaćivanje učenja. Suradnja i timski rad osnova su njegove ukupne učinkovitosti. U okviru Programa A2 stručni suradnici knjižničari unutar škole surađuju u osmišljavanju i provođenju odgojno-obrazovnih aktivnosti usmjerenih posebice na jezično-čitalačku pismenost učenika.

Školska knjižnica i cjelodnevna škola

Školska knjižnica, kao središte pismenosti, učenike uvodi u svijet knjige i potiče ih na uživanje u čitanju. Upravo programi čitanja koje promiče i provodi djeluju poticajno te njima pridonosi jednomu od strateških pitanja – promicanju čitanja izvan formalnog nastavnog okružja¹. Učenike treba očarati tekstem, čitajući im i čitajući s njima. U današnje vrijeme ubrzanog tehnološkog napretka čitalačka se pismenost smatra jednom od osnovnih vještina. Osim što je pretpostavka uspjeha u svim predmetnim područjima, ona je i preduvjet kritičkog i aktivnog sudjelovanja u mnogim aspektima svakodnevnog života.² Pritom su tehnike čitanja i razumijevanje pročitano bitan preduvjet uspješnosti cjelokupnog procesa školskog učenja, a čitalačke kompetencije bitan su čimbenik u razvoju kulture čitanja. Stoga se projektima „Rastemo uz čitanje 1 i 2“, koje su osmislile stručne suradnice škole knjižničarka, edukacijska rehabilitatorica i pedagoginja te ih ostvarile u suradnji s razrednim učiteljicama i učiteljicama Hrvatskog jezika, poticala jezično-čitalačka pismenost u okviru A2 programa obogaćenog učenja. S obzirom na ritam implementacije Eksperimentalnog programa u projektu su sudjelovali učenici drugog, odnosno petog razreda u kojima se on u potpunosti izvodi. Uzimajući u obzir brojna istraživanja koja ukazuju kako današnji učenici traže zanimljivije sate koji podrazumijevaju i primjenu digitalnih medija, kreativno se pristupilo osmišljavanju nastavnih sati obogaćenog učenja individualizacijom sadržaja i aktivnosti³. Različitim književnoumjetničkim tekstovima, suradničkim učenjem i brojnim aktivnostima kod učenika je poticano razvijanje mašte, kreativnosti, kritičkog mišljenja, stvaralačkog iskustva, užitka čitanja i razumijevanja

¹ (Visinko 2014: 141)

² (Peti-Stantić 2019: 72)

³ (Gabelica i Težak 2017: 106)

pročitano radi spoznaje sebe i svijeta. Svladavanjem čitanja, i to čitanja s razumijevanjem, čita se lako i s užitkom, čitanjem novih tekstova nadograđuje se znanje i iskustvo (...) ⁴. Učenici koji osjete užitak čitanja postaju samopouzdana, skloniji cjeloživotnom učenju, preuzimanju odgovornosti i aktivnom sudjelovanju u društvu. Stoga je u ugodnom radnom ozračju raznovrsnim oblicima rada, primjenom BrainGym vježbi, jezičnih i društvenih igara te digitalnih alata razvijan pozitivan stav učenika prema čitanju. *Cjelovitom razvoju učenika pridonosilo se poučavanjem o emocijama, empatiji, temeljnim ljudskim vrijednostima, vrijednostima zavičajne (nacionalne) kulture, medijskoj pismenosti i održivom razvoju. Projektima su obuhvaćeni sadržaji nastavnog predmeta Hrvatski jezik i međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj, Učiti kako učiti, Građanski odgoj i obrazovanje i Uporaba IKT-a te njihovih odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja.*

Rastemo uz čitanje 1

U okviru projekta „Rastemo uz čitanje 1“ ostvareni su sljedeći odgojno-obrazovni ishodi nastavnog predmeta Hrvatski jezik: OŠ HJ A.2.2. Učenik sluša jednostavne tekstove, točno izgovara glasove, riječi i rečenice na temelju slušanoga teksta. OŠ HJ A.2.3. Učenik čita kratke tekstove tematski prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima. OŠ HJ B.2.1. Učenik izražava svoja zapažanja, misli i osjećaje nakon slušanja i čitanja književnoga teksta i povezuje ih s vlastitim iskustvom. OŠ HJ B.2.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta. Vezano uz međupredmetne teme ostvarena su sljedeća odgojno-obrazovna očekivanja: MPT Osobni i socijalni razvoj: osr A.1.2. Upravlja emocijama i ponašanjem. osr B.1.1. Prepoznaje i uvažava potrebe i osjećaje drugih. osr B.1.2. Razvija komunikacijske kompetencije. MPT Građanski odgoj i obrazovanje: goo A.1.1. Ponaša se u skladu s dječjim pravima u svakodnevnom životu. goo A.1.2. Aktivno zastupa dječja prava. goo C.1.2. Promiče solidarnost u razredu. goo C.1.3. Promiče kvalitetu života u razredu. MPT Učiti kako učiti: uku A.1.3. 3. Kreativno mišljenje – Učenik spontano i kreativno oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje pri učenju i rješavanju problema. uku A.1.4. 4. Kritičko mišljenje – Učenik oblikuje i izražava svoje misli i osjećaje. uku B.1.4. 4. Samovrednovanje/samoprocjena – Na poticaj i uz pomoć učitelja procjenjuje je li uspješno riješio zadatak. uku D.1.2. 2. Suradnja s drugima – Učenik ostvaruje dobru komunikaciju s drugima, uspješno surađuje u različitim situacijama i spreman je zatražiti i ponuditi pomoć. MPT Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije: ikt A.1.3. Učenik primjenjuje pravila za odgovorno i sigurno služenje programima i uređajima. ikt D.1.1. Učenik se kreativno izražava i istražuje jednostavne metode za poticanje kreativnosti u zadanim ili novim uvjetima.

⁴ (Peti-Stantić 2019: 73)

Rastemo uz čitanje 2

U okviru projekta „Rastemo uz čitanje 2“ ostvareni su sljedeći odgojno-obrazovni ishodi nastavnog predmeta Hrvatski jezik: OŠ HJ A.5.2. Učenik sluša tekst, izdvaja ključne riječi i objašnjava značenje teksta. OŠ HJ A.5.3. Učenik čita tekst, izdvaja ključne riječi i objašnjava značenje teksta. OŠ HJ B.5.1. Učenik obrazlaže doživljaj književnoga teksta, objašnjava uočene ideje povezujući tekst sa svijetom oko sebe. OŠ HJ B.5.4. Učenik se stvaralački izražava prema vlastitome interesu potaknut različitim iskustvima i doživljajima književnoga teksta. Uz MPT Osobni i socijalni razvoj ostvarena su sljedeća odgojno-obrazovna očekivanja: osr A.2.3. Razvija osobne potencijale. osr B.2.2. Razvija komunikacijske kompetencije. osr B.2.4. Suradnički uči i radi u timu. osr C.2.4. Razvija kulturni i nacionalni identitet zajedništvom i pripadnošću skupini. Uz MPT Građanski odgoj i obrazovanje ostvarena su sljedeća odgojno-obrazovna očekivanja: goo A.2.1. Ponaša se u skladu s ljudskim pravima u svakodnevnom životu. goo A.2.2. Aktivno zastupa ljudska prava. Uz MPT Učiti kako učiti ostvarena su sljedeća odgojno-obrazovna očekivanja: uku A.2.3. 3. Kreativno mišljenje – Učenik se koristi kreativnošću za oblikovanje svojih ideja i pristupa rješavanju problema. uku B.2.4. 4. Samovrednovanje/samoprocjena - Na poticaj učitelja, ali i samostalno, učenik samovrednuje proces učenja i svoje rezultate te procjenjuje ostvareni napredak. Uz MPT Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije ostvarena su sljedeća odgojno-obrazovna očekivanja: ikt A.2.1. Učenik prema savjetu odabire odgovarajuću digitalnu tehnologiju za obavljanje zadatka. ikt A.2.3. Učenik se odgovorno i sigurno koristi programima i uređajima. ikt D.2.1. Učenik se izražava kreativno i planira svoje djelovanje jednostavnim metodama za poticanje kreativnosti u IKT okružju.

Tijekom provedbe projekta stručne su suradnice sustavno pratile rad učenika, pružajući im pravovremene povratne informacije te kontinuiranu podršku prilagođenu njihovim potrebama. Stručna suradnica knjižničarka redovito je i dokumentirala ostvarivanje projekta. Vijesti o ostvarenim ciljevima objavljujane su na web stranici škole i stranici Virtualne školske knjižnice čime je projekt postao dostupan i široj društvenoj zajednici.

Tijek aktivnosti: Rastemo uz čitanje 1⁵

Uvodnim aktivnostima stručne suradnice upoznale su učenike drugog razreda s projektom. Čitanje kao ishodišna kompetencija temelj je cjeloživotnog učenja te je uslijedila oluja ideja s pojmom „Čitanje je...“. Uz asocijacije učenici su izražavali i svoje osjećaje vezane uz čitanje. Suradničkoj atmosferi pridonijelo je aktivno slušanje kao i vježbe za poticanje čitanja iz BrainGym-a. BrainGym metoda koristi specifične pokrete za povezivanje moždanih funkcija, čime se olakšava učenje i poboljšavaju školski rezultati. Tijekom projekta korištene su sljedeće vježbe: križno gibanje, lijene osmice,

⁵ Više o projektu na [poveznici](#).

misleća kapa, zemaljske tipke i dvostruko šaranje kojima su poticane vještine čitanja, pisanja, mišljenja, samosvijesti te učenja. Dramskim vježbama i jezičnim igrama kod učenika je potican razvoj komunikacijskih vještina, kreativnosti i samopouzdanja. Kako navodi Peti-Stanić, važnost i uživanje u jezičnim igrama nije samo izraz kreativnosti, već i „prekoračivanje granica u svladavanju sebe samoga“. Jezični ciljevi odnose se na intuitivno svladavanje jezika kao i na istraživanje i usvajanje što šireg rječničkoga fonda⁶. U vezi s jezičnom igrom i sposobnošću igranja jezikom treba posebno istaknuti mjesto materinjeg ili prvog jezika (...). Materinji je jezik upravo zbog toga polazište bez kojega ne možemo, kako u usvajanju jezika, tako i u čitanju.⁷

Usljedili su nastavni sati s aktivnostima vezanim uz obradu lektire ili obilježavanje značajnih datuma i manifestacija. Iako se lektira često poistovjećuje s obveznim čitanjem, pojam lektira obuhvaća čitanje raznovrsnog štiva u različitim kontekstima. Stoga kada govorimo o školskoj lektiri, često zaboravljamo da bi lektira trebala biti (...) sredstvo poticanja čitanja, i to poticanja čitanja iz užitka⁸. (...) Lektira je neraskidiv spoj i čitanja knjiga, i razgovora o knjizi, i nadahnuća za vlastito izražavanje i stvaranje u različitim medijima. Tek kada se (...) obuhvate svi ovi pojmovi, ona će postati (...) portal djeteta u svijet književnosti i užitka samostalnoga čitanja, saveznik u stvaranju neraskidivog prijateljstva između djeteta i knjige⁹. Iz tog razloga primjenom inovativnih pristupa u interpretaciji bajke „*Mačak u čizmama*“ Perraulta, učenici su sudjelovali u nizu aktivnosti koje su im omogućile razvoj ključnih kompetencija za 21. stoljeće. Aktivnim prepričavanjem sadržaja vježbali su pamćenje i javni nastup, jačali samopouzdanje i bogatili rječnik. Metoda vođenog razgovora i problemskih pitanja rezultirala je izražavanjem mišljenja, povezivanjem s vlastitim iskustvom te logičkim zaključivanjem učenika. Uvođenje digitalnih alata pretvorilo je učenje u interaktivno iskustvo te su učenici kroz igru razvijali i digitalne vještine. Sistematizacija provedena digitalnim kvizom doprinijela je poticanju samovrednovanja i preuzimanju odgovornosti za učenje, a likovno izražavanje vizualizaciji pročitane sadržaja. Kombinacija tradicionalnih metoda i modernih digitalnih alata rezultirala je motivacijom i usvajanjem znanja. Obrada „Božićne bajke“ Nade Iveljić integrirala je čitalačku pismenost, suradničko učenje i likovno izražavanje. Kroz analizu djela, rad u parovima i kreativnu izradu plakata, kod učenika je potican razvoj empatije, socijalnih vještina i dublje razumijevanje teksta, čime se doprinosilo njihovom cjelovitom razvoju. Obradom lektirnog djela **H. C. Andersena „Ružno pače“** uz istoimenu bajku iz zbirke priča „Bajke u digitalnom svijetu“, učenici su na inovativan način obilježili **Dan sigurnijeg interneta**. Povezivanjem univerzalne pouke bajke s izazovima modernog digitalnog doba učenici su razvijali ključne vještine medijske pismenosti. Uz vođeni razgovor, gledanje filma o **cyberbullyingu** i izradu plakata osvijestili su važnost poštivanja bontona u digitalnom i stvarnom svijetu. Uvođenje društvene igre dodatno je potaknulo **suradnju** i komunikaciju te promicanje ljudskih vrijednosti. Kako bi u nastavku projekta nastavu obogatili i ujedno učenicima pružili

⁶ (Peti-Stanić 2019: 29)

⁷ (Peti-Stanić 2019: 30)

⁸ (Gabelica i Težak 2017: 12)

⁹ (Gabelica i Težak 2017: 14)

zanimljivo iskustvo, važni datumi obilježeni su kreativnom interpretacijom različitih književnoumjetničkih tekstova. Povodom **Svjetskog dana djece**, učenici su uz slikovnicu „Ljubav” Andree Peterlik Huseinović i usporedbu s crtanim filmom učili o **neotuđivosti (ljudskih) dječjih prava**. Uz vođeni razgovor i kreativne aktivnosti poput izrade plakata i online igara, razvijali su **komunikacijske vještine**, suradnju i kreativnost istovremeno jačajući **mentalno zdravlje**. Povodom Međunarodnog Dana zagrljaja, slikovnicom Jane Bauer „Kako zagrliti ježa“ promicane su odgojne vrijednosti. Vođenim razgovorom i kreativnim zadacima potaknuto je promišljanje o bliskosti, prijateljstvu i empatiji. Učenici su timski radili, razvijali životne vještine i preuzimali odgovornost za učenje. Valentinovo je obilježeno čitanjem slikovnice „Poljubac u ruci“ čime je nastavljen rad na promicanju temeljnih ljudskih i moralnih vrijednosti. Razgovorom o ljubavi i altruizmu potican je razvoj emocionalnih i komunikacijskih vještina učenika. Kreativni proces obogaćen je izmjenom aktivnosti od stvaralačkog pisanja i izrade čestitki do oblikovanja plakata, dok je koncentracija i motorika poticana BrainGym vježbama. Uz Dan planeta Zemlje slikovnica Nene Lončar „Konradova prodavaonica ptica“ poslužila je za promicanje jezično-čitalačke i **zelene pismenosti**. Sudjelovanjem u kreativnim aktivnostima i rješavanjem problemskih zadataka, učili su o održivom razvoju te važnosti osobnog doprinosa zaštiti prirode čime su razvijali ekološku svijest i jezičnu pismenost. Povodom obilježavanja Svjetskog dana kulturne baštine promicane su vrijednosti kulturne baštine kao važne sastavnice očuvanja lokalnog i nacionalnog identiteta. Primjenom metode igrifikacije učenici su na zabavan način učili o hrvatskoj baštini te razvijali socijalne i komunikacijske vještine, pažnju i koncentraciju te samoregulaciju. Projekt je zaključen evaluacijom kojom su prikupljene povratne informacije učenika o provedenim aktivnostima. Analiza je potvrdila njihovo zadovoljstvo kao i dublje razumijevanje uloge koju kultura čitanja ima u njihovim životima.

Rastemo uz čitanje 2¹⁰

Ostvarivanje projekta započelo je upoznavanjem učenika petog razreda s planiranim aktivnostima i ciljem projekta te ispunjavanjem online upitnika kojim su **prikupljeni stavovi** i razmišljanja učenika o čitanju. Stvaranju preduvjeta za dalji rad pridonijele su i vježbe za poticanje čitanja, mišljenja i učenja iz BrainGym-a kao i jezične igre. Raznolikost aktivnosti potaknula je interes i pridonijela održavanju pažnje učenika. Prevođenjem pojmova s kajkavskog narječja na standardni jezik te igrom brzine čitanja doprinosilo se očuvanju identiteta, bogaćenju rječnika, razvijanju čitalačkih vještina i motivaciji učenika za sudjelovanje u projektu. Uslijedili su nastavni sati s aktivnostima vezanim uz obilježavanje značajnih datuma i manifestacija tijekom školske godine. Promicanjem bogate sportske, povijesne, obrazovne i kulturne baštine obilježen je Dan Grada. Učenici su sudjelovanjem u raznovrsnim aktivnostima čitanja naglas na standardnom jeziku i kajkavskom narječju, kreativnom pisanju te društvenim igrama i online kvizu razvijali komunikacijske i socijalne vještine,

¹⁰ Više o projektu na [poveznici](#).

suradnju, kreativnost, bogatili rječnik te jačali mentalno zdravlje. Promicanje vrijednosti zavičajne (nacionalne) kulture nastavljeno je i uz obilježavanje Božića. Aktivnim sudjelovanjem usmeno su i likovno izrazili što njima znači Božić, kako ga slave u obitelji te koje tradicijske običaje poznaju i njeguju. Time su uz zavičajnu kulturu promicane i obiteljske vrijednosti. Razvijanjem različitih oblika pismenosti učenici su obilježili Dan sigurnijeg interneta te stjecali i razvijali kompetencije za cjeloživotno učenje. Upoznali su i samostalno koristili nove digitalne alate te kreirali zajedničke sadržaje o netiquettu i e-sigurnosti. Zajedničkom analizom uradaka kod učenika je poticano samovrednovanje, a ujedno im je pružena povratna informacija o ostvarenosti zadatka. Povodom obilježavanja Dana zaljubljenih inovativnom metodom **blackout poezija** potican je razvoj vještina važnih za cjeloviti razvoj učenika. **Stvaralačkim izražavanjem**, spajanjem književnog i vizualnog izričaja, **poticalo se** kritičko promišljanje i kreativno izražavanje učenika. Interpretacijom uradaka uz **međusobno vrednovanje** poučavani su davanju i primanju konstruktivnih povratnih informacija na temelju jasno postavljenih kriterija. Uz obilježavanje Međunarodnog dana materinskog jezika i Mjeseca hrvatskog jezika promicano je bogatstvo hrvatske jezične baštine i važnost njezina očuvanja. Interpretacijom stihova (standardni jezik i narječja), kreativnim pisanjem i prevođenjem njegovali su hrvatsku jezičnu baštinu. Digitalnom prezentacijom pjesničkih slika i online kvizom uspješno su spojili ljubav prema jeziku s vještinama 21. stoljeća. Noć knjige obilježena je kreativnom bajkaonicom čime su uz kulturu pripovijedanja promicane i govorne vrednote. Potaknuti bajkom i vođenim razgovorom učenici su prepoznavali moralne vrijednosti te **kritičkim promišljanjem** produbljivali razumijevanje svijeta. Radom u skupinama i s kartama „Pričosvijeta“ poticana je mašta, stvaralačko izražavanje, suradničko učenje kao i razvoj **socijalnih vještina**. Čitanje nastalih uradaka poveznici.¹¹ i sudjelovanje u vrednovanju osnažilo je njihovo **samopouzdanje** i vještinu jasnog izražavanja misli. Obilježavanje **Svjetskog dana kulturne raznolikosti** bila je ujedno i završna aktivnost projekta kojom se promicalo bogato hrvatsko kulturno nasljeđe i važnost njegova očuvanja. Metoda igrifikacije dodatno je potaknula angažiranost i aktivno sudjelovanje učenika. Društvenom igrom učenici su poticani na kritičko razmišljanje, rješavanje problema i logičko zaključivanje te razvijanje suradničkih odnosa, međusobno uvažavanje i poštivanje pravila igre. Stručne suradnice pružale su potporu učenicima tijekom svih aktivnosti, motivirajući ih na zajedništvo i timski rad. Projekt je završio **online evaluacijom** gdje su učenici dobili priliku izraziti svoje mišljenje o provedenim aktivnostima. Osim iskazanog zadovoljstva analiza je otkrila i vidljiv iskorak u poimanju važnosti kulture čitanja.

Zaključak

Školska knjižnica pruža širok spektar mogućnosti koje potiču i podupiru učenje. Čitanje, razmišljanje, mašta i kreativnost pri tom su od središnje važnosti za osobni,

¹¹ Uradci učenika dostupni na [poveznici](#).

društveni i kulturni razvoj učenika. S obzirom na to da brojna istraživanja potvrđuju važnost **čitanja od najranije dobi**¹² te ukazuju na postojanje izravne veze između razine čitanja i ishoda učenja jedan od nezaobilaznih čimbenika u razvijanju motiviranih i vještih čitatelja svakako čini i školska knjižnica. Stoga je važna i nezaobilazna njezina uloga i u poticanju jezično-čitalačke pismenosti što potvrđuju projekti ostvareni timskim radom i kreativnom suradnjom stručnih suradnica škole: knjižničarke, edukacijske rehabilitatorice i pedagoginje. Različitost profesionalnih kompetencija pridonijela je osmišljavanju raznovrsnih aktivnosti u provedbi projekata, pripremi brojnih nastavnih sredstava i pomagala kao i primjeni suvremenih strategija čitanja i učenja te metoda i oblika rada kao i ostvarivanju svih planiranih odgojno-obrazovnih ishoda i očekivanja. Obogaćivanje učenja, primjena IKT-a i korištenje različitih izvora znanja rezultiralo je ne samo boljim razvojem čitalačkih vještina učenika, razumijevanjem pročitanoga, razvijanjem kritičkog mišljenja nego i motivacijom, zadovoljstvom i interesom učenika za izvanškolsko čitanje i sudjelovanje u novim projektima. Školska knjižnica je suradnjom i timskim radom stručnih suradnica i učiteljica te Programom A2 pridonijela poticanju jezično-čitalačke pismenosti, društvenoj uključenosti i osobnom razvoju učenika.

¹² Usp. „Rođeni za čitanje“, Nacionalni program poticanja čitanja djeci djeci od najranije dobi, Ministarstvo kulture i medija, 2022.

Literatura

1. Eksperimentalni program „Osnovna škola kao cjelodnevna škola: Uravnotežen, pravedan, učinkovit i održiv sustav odgoja i obrazovanja. 2023. *Ministarstvo znanosti i obrazovanja* [MZO]. Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/OsnovneSkole/Cjelodnevna-skola/Eksperimentalni-program-Osnovna-skola-kao-cjelodnevna-skola.pdf> (pristupljeno 5. rujna 2024.)
1. Gabelica, Marina; Težak, Dubravka. 2017. *Kreativni pristup lektiri*. Učiteljski fakultet. Zagreb.
2. Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. 2019. *Narodne novine* 10, 215. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (pristupljeno 5. rujna 2024.)
3. Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html (pristupljeno 5. rujna 2024.)
4. Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_153.html (pristupljeno 5. rujna 2024.)
5. Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_154.html (pristupljeno 5. rujna 2024.)

6. Odluka za donošenje kurikuluma za međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html (pristupljeno 5. rujna 2024.)
7. Peti-Stantić, Anita. 2019. Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti. Naklada Ljevak. Zagreb.
8. „Rođeni za čitanje“, Nacionalni program poticanja čitanja djeci od najranije dobi, Ministarstvo kulture i medija, 2022. <https://min-kulture.gov.hr/vijesti-8/donesen-program-rodjeni-za-citanje-nacionalni-program-poticanja-citanja-djeci-od-najranije-dobi/23680> (pristupljeno 15. rujna 2024.)
9. Visinko, Karol. 2014. *Čitanje: poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb.

UNAPRJEĐENJE UČENJA I SURADNJE KROZ INICIJATIVE MEĐUNARODNIH MREŽA ŠKOLSKIH KNJIŽNIČARA

Antonija Lujanac

alujanac@gmail.com

Osnovna škola Dobriše Cesarića u Zagrebu

Sažetak

U suvremenom obrazovnom okruženju školski knjižničari sve češće preuzimaju ulogu pokretača inovacija, suradnje i interdisciplinarnog učenja. Rad prikazuje primjere dobre prakse međunarodne inicijative Global Librarians, u kojoj školski knjižničari kroz virtualno pripovijedanje, projekte urbanog vrtlarstva i multimedijske aktivnosti potiču razvoj čitalačke pismenosti, digitalnih kompetencija, kritičkog mišljenja, empatije i globalne osviještenosti učenika. Poseban naglasak stavlja se na ulogu školske knjižnice kao inkluzivnog prostora koji omogućuje iskustveno učenje, suradnju i razvoj održivih vrijednosti. U skladu s načelima dokumenta IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025¹, školska knjižnica predstavlja važan čimbenik suvremenog obrazovanja i razvoja cjeloživotnog učenja. Na temelju relevantnih istraživanja i primjera iz prakse, rad pokazuje kako inicijative koje vode školski knjižničari mogu obogatiti nastavni proces i doprinijeti cjelovitom razvoju učenika.

Ključne riječi

digitalna pismenost; globalna suradnja; školska knjižnica; školski knjižničar; virtualno pripovijedanje

Summary

In the contemporary educational environment, school librarians increasingly assume the role of initiators of innovation, collaboration, and interdisciplinary learning. This paper presents examples of good practice from the international Global Librarians initiative, in which school librarians foster the development of reading literacy, digital competencies, critical thinking, empathy, and global awareness among students through virtual storytelling, urban gardening projects, and multimedia activities. Particular emphasis is placed on the role of the school library as an inclusive space that enables experiential learning, collaboration, and the development of sustainable values. In accordance with the principles of the *IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025*, the school library represents an essential component of contemporary education and lifelong learning. Based on relevant research and practical examples, the paper demonstrates how librarian-led initiatives can enrich the educational process and contribute to the holistic development of students.

Key words

Whole-Day School; language and reading literacy; support, assisted and enriched learning program; school library

Uvod

Školska knjižnica u suvremenoj školi nadilazi tradicionalnu ulogu mjesta posudbe knjiga te postaje središte učenja, kreativnosti i suradnje. U kontekstu brzih tehnoloških promjena, globalne povezanosti i potrebe za razvojem kompetencija za 21. stoljeće,

¹ IFLA; UNESCO. IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025. Dostupno na: <https://repository.ifla.org/> (pristupljeno 24. veljače 2026.).

školski knjižničari imaju važnu ulogu u oblikovanju inovativnih obrazovnih praksi. Inicijativa četiriju knjižničarki iz Europe, Afrike i Azije nazvana @GlobalLibrarians prerasla je u međunarodnu udruhu koja okuplja knjižničare i edukatore iz različitih dijelova svijeta s ciljem razmjene znanja, iskustava i primjera dobre prakse putem europskih projekata te poticanja volonterske globalne suradnje među knjižničarima. Globalni knjižničari aktivni su članovi međunarodnih udruga International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA), International Association of School Librarianship (IASL) i American Library Association (ALA) te nacionalnih udruga školskih knjižničara.

Rad prikazuje tri ključna područja njihovog djelovanja: virtualno pripovijedanje, urbano vrtlarstvo i multimedijску kreativnost u školskoj knjižnici, uz naglasak na pedagošku vrijednost, interdisciplinarnost i inkluzivnost navedenih aktivnosti. Više detalja moguće je pronaći u knjizi *Radical School Librarianship: a Global Response* u kojoj je cijelo poglavlje posvećeno grupi @GlobalLibrarians².

Virtualno pripovijedanje kao alat globalnog povezivanja

Virtualno pripovijedanje predstavlja suvremeni oblik interpretacije priče uz pomoć digitalnih tehnologija, uključujući multimedijске prezentacije, interaktivne sadržaje i virtualne susrete. Za razliku od tradicionalnog pripovijedanja, virtualno pripovijedanje omogućuje interaktivnu komunikaciju među sudionicima iz različitih geografskih i kulturnih okruženja, čime se značajno proširuju obrazovne mogućnosti učenika. Istraživanja pokazuju da digitalno pripovijedanje pozitivno utječe na razumijevanje pročitanog³, motivaciju za čitanje, razvoj kritičkog mišljenja i digitalnih vještina te potiče aktivno sudjelovanje učenika u procesu učenja. Osim razvoja čitalačke pismenosti, virtualno pripovijedanje doprinosi i razvoju komunikacijskih vještina, kreativnosti i sposobnosti interpretacije sadržaja u digitalnom okruženju.

U okviru inicijative Global Librarians organizirani su redoviti međunarodni susreti virtualnog pripovijedanja tijekom kojih učenici iz različitih zemalja slušaju priče, sudjeluju u raspravama i razmjenjuju kulturna iskustva. Susreti se organiziraju putem digitalnih komunikacijskih platformi koje omogućuju izravnu interakciju učenika i knjižničara, čime školska knjižnica postaje prostor globalnog povezivanja i suradnje. Posebna se pažnja posvećuje povezivanju sadržaja s nastavnim temama i razvojnim potrebama učenika, čime se osigurava veća pedagoška vrijednost aktivnosti i njihova integracija u nastavni proces.

Virtualno pripovijedanje omogućuje učenicima upoznavanje različitih kultura, jezika i perspektiva, čime se razvija međukulturna kompetencija i globalna osviještenost. Učenici kroz sudjelovanje u ovakvim aktivnostima razvijaju empatiju, toleranciju i razumijevanje različitosti, što je u skladu s ciljevima suvremenog obrazovanja i

² Moreillon, J.; Jamieson, V.; Mokim, Z. M.; Lujanac, A. *An Introduction to Radical School Librarianship*. Facet Publishing, 2025.

³ Rahmawati, S.; Pahlevi, M. R.; Wachyudi, K. Digital Storytelling Engages EFL Secondary Students in Learning Reading. *Professional Journal of English Education*, 2023, 6(6), 1209–1214.

načelima IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025, koji naglašava važnost školskih knjižnica u promicanju inkluzivnosti i globalnog razumijevanja.

Primjer dobre prakse predstavlja međunarodni natječaj inspiriran bajkom Ježeva kućica Branka Ćopića, u kojem su učenici osmislili alternativne završetke priče na temu mira, zajedništva i međusobnog razumijevanja. Aktivnost je potaknula razvoj kreativnog izražavanja, komunikacijskih vještina i kritičkog promišljanja te omogućila učenicima da kroz književnost promišljaju o društvenim vrijednostima i suvremenim globalnim izazovima. Sudjelovanjem u takvim projektima učenici razvijaju samopouzdanje, osjećaj pripadnosti globalnoj zajednici i svijest o važnosti međusobnog poštovanja i suradnje.

Osim toga, virtualno pripovijedanje doprinosi profesionalnom razvoju školskih knjižničara jer omogućuje razmjenu iskustava, primjenu inovativnih metoda poučavanja i razvoj međunarodne profesionalne mreže. Na taj način školski knjižničari aktivno doprinose razvoju suvremenih obrazovnih praksi i jačanju uloge školske knjižnice kao središta učenja i inovacija.

Urbano vrtlarstvo za iskustveno učenje

Urbano vrtlarstvo u školskom okruženju predstavlja vrijedan oblik iskustvenog učenja koji omogućuje učenicima povezivanje teorijskih znanja s praktičnim iskustvom. Sudjelovanjem u aktivnostima sadnje, održavanja i promatranja rasta biljaka učenici razvijaju odgovornost, strpljenje i svijest o važnosti prirode i održivog razvoja. Takve aktivnosti pridonose razvoju ekološke pismenosti i potiču razumijevanje međusobne povezanosti čovjeka i okoliša.

Osim obrazovne vrijednosti, urbano vrtlarstvo ima i važnu socio-emocionalnu dimenziju. Istraživanja pokazuju da rad s biljkama može pozitivno utjecati na emocionalno stanje učenika, smanjiti stres i potaknuti osjećaj postignuća i zadovoljstva⁴. Aktivnosti vrtlarstva posebno su korisne za učenike s posebnim obrazovnim potrebama jer omogućuju učenje kroz praktičan rad, senzorno iskustvo i individualni tempo učenja.

U kontekstu školskih knjižnica, urbano vrtlarstvo doprinosi proširenju tradicionalne uloge knjižnice te je transformira u prostor iskustvenog i interdisciplinarnog učenja. Povezivanjem vrtlarstva s nastavnim sadržajima iz prirode, biologije, ekologije i zdravlja, školski knjižničari aktivno doprinose integraciji različitih područja znanja i razvoju cjelovitog pristupa učenju. Takve aktivnosti također potiču suradnju među učenicima, učiteljima i knjižničarima, čime se jača uloga školske knjižnice kao središta suradničkog učenja i razvoja zajednice.

⁴ Holloway, T. P. School Gardening and Health and Well-being of School-aged Children: A Realist Synthesis. *Nutrients*, 2023, 15(5), 1190.

Slike 1 i 2. Radionice izrade terarija u hrvatskoj i malezijskoj školi razvijaju vještine učenika

Urbano vrtlarstvo potiče razvoj fine i grube motorike, strpljenja i osjećaja postignuća, a istodobno jača svijest o važnosti očuvanja okoliša i zajedničke brige za prirodu⁵.

Multimedijska kreativnost i digitalne vještine u knjižnici

Integracija digitalnih alata i kreativnih aktivnosti u školskoj knjižnici omogućuje učenicima razvoj ključnih kompetencija potrebnih za aktivno sudjelovanje u suvremenom digitalnom društvu. Školska knjižnica, kao fleksibilno i inovativno obrazovno okruženje, pruža učenicima priliku za istraživanje, stvaranje i primjenu digitalnih tehnologija u kontekstu učenja. Sudjelovanjem u multimedijskim projektima učenici razvijaju digitalnu pismenost, komunikacijske vještine, kreativnost, sposobnost rješavanja problema i timski rad, što su kompetencije prepoznate kao temelj cjeloživotnog učenja.

U okviru knjižničnih programa učenici sudjeluju u izradi digitalnih priča, video osvrti na knjige, 3D modela i edukativnih igara. Takve aktivnosti omogućuju učenicima aktivno sudjelovanje u procesu učenja, pri čemu oni ne djeluju samo kao korisnici informacija, nego i kao njihovi stvaratelji. Primjenom digitalnih alata učenici razvijaju sposobnost kritičkog vrednovanja informacija, organizacije sadržaja i prezentiranja vlastitih ideja na kreativan i strukturiran način. Time školska knjižnica postaje prostor razvoja informacijske i medijske pismenosti, što je u skladu s preporukama međunarodnih knjižničarskih organizacija poput IFLA-e i IASL-a.

Primjeri dobre prakse uključuju korištenje 3D olovaka i 3D pisača za izradu likova i scena iz književnih djela, čime učenici povezuju književnost, umjetnost i tehnologiju. Takve aktivnosti omogućuju učenicima vizualizaciju pročitane sadržaja i razvoj prostorne percepcije, kreativnosti i tehničkih vještina. Izrada video osvrti na knjige uz pomoć digitalnih alata i umjetne inteligencije dodatno potiče razvoj komunikacijskih vještina, sposobnost sažimanja i interpretacije pročitane sadržaja te osnažuje učenike za aktivno sudjelovanje u digitalnom okruženju.

⁵ Lohr, V. I.; Pearson-Mims, C. H. Children's Active and Passive Interactions with Plants Influence Their Attitudes and Actions toward Trees and Gardening as Adults. *HortTechnology*, 2005, 15(3), 472–476.

Slike 3 i 4. Školska knjižničarka iz Malezije pomaže učenicima izraditi straničnike pomoću 3D olovke

Posebno vrijedni projekti uključuju razvoj edukativnih igara za učenje Deweyeve decimalne klasifikacije, pri čemu učenici kroz proces izrade igre razvijaju razumijevanje organizacije informacija i osnovnih knjižničarskih principa. Takav pristup učenju temeljen na stvaranju i istraživanju doprinosi dubljem razumijevanju sadržaja i potiče dugoročno usvajanje znanja.

Sudjelovanje u multimedijским projektima pozitivno utječe i na motivaciju učenika za učenje, jer im omogućuje aktivnu i kreativnu ulogu u obrazovnom procesu. Učenici razvijaju samopouzdanje, osjećaj postignuća i odgovornosti za vlastiti rad, dok školski knjižničar preuzima ulogu mentora i voditelja procesa učenja. Takav pristup u skladu je s načelima IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025, koji naglašava važnost školske knjižnice kao prostora koji potiče inovacije, kreativnost i razvoj digitalnih kompetencija učenika.

Postignuća učenika na nacionalnim i međunarodnim natjecanjima dodatno potvrđuju vrijednost ovakvog pristupa učenju. Uspjeh učenika rezultat je sustavne podrške školskog knjižničara, primjene inovativnih metoda poučavanja i stvaranja poticajnog okruženja za razvoj kreativnosti i digitalnih vještina. Time školska knjižnica potvrđuje svoju ulogu kao važan čimbenik u razvoju suvremenog obrazovanja i pripremi učenika za izazove digitalnog društva.

Zaključak

Primjeri prikazani u ovom radu potvrđuju da školska knjižnica ima ključnu ulogu u razvoju suvremenog obrazovanja te predstavlja dinamično okruženje koje potiče inovativne pristupe učenju, interdisciplinarnu suradnju i razvoj kompetencija za 21. stoljeće. Inicijative poput virtualnog pripovijedanja, urbanog vrtlarstva i multimedijских projekata omogućuju učenicima aktivno sudjelovanje u procesu učenja, potiču razvoj čitalačke, informacijske i digitalne pismenosti te pridonose razvoju kreativnosti, kritičkog mišljenja i socijalnih vještina.

Sudjelovanje u međunarodnim projektima omogućuje učenicima upoznavanje različitih kultura i perspektiva, čime se razvija globalna osviještenost, empatija i

međukulturno razumijevanje. Istodobno, takve aktivnosti doprinose profesionalnom razvoju školskih knjižničara, potiču razmjenu iskustava i primjenu inovativnih obrazovnih metoda. Školski knjižničar pritom preuzima ulogu mentora, edukatora i pokretača promjena, aktivno sudjelujući u razvoju suvremenog obrazovnog okruženja. U skladu s načelima dokumenta IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025, školska knjižnica predstavlja ključni element obrazovnog sustava koji omogućuje jednak pristup informacijama, potiče inkluzivnost i podržava razvoj cjeloživotnog učenja. Primjeri dobre prakse prikazani u ovom radu potvrđuju da školska knjižnica može biti snažan pokretač inovacija, prostor kreativnosti i suradnje te važan čimbenik u pripremi učenika za aktivno i odgovorno sudjelovanje u suvremenom društvu. Sustavna podrška inovativnim inicijativama koje vode školski knjižničari može značajno unaprijediti kvalitetu obrazovanja i dodatno osnažiti ulogu školske knjižnice kao središta učenja, kreativnosti i razvoja kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje.

Literatura

1. Brennan, L.; McCafferty, T. (2017). The Influence of Peers on Children's Fruit and Vegetable Consumption. *Public Health Nutrition*, 20(9), 1708–1715.
2. Edeigba, B. A.; Ashinze, U. K.; Umoh, A. A.; Biu, P. W.; Daraojimba, A. I. (2024). Urban Green Spaces and Their Impact on Environmental Health: A Global Review. *World Journal of Advanced Research and Reviews*, 21(2), 917–927.
3. Garnett, C. (2015). Peer Influence on Children's Eating Behavior: A Systematic Review. *Appetite*, 87, 82–93.
4. Hannemann, M. (2007). *Gardening with Children*. Brooklyn: Brooklyn Botanic Garden.
5. Hoffman, D. J. (2013). Peer Influence on Dietary Choices in Young Children: A Review of the Literature. *Childhood Obesity*, 9(5), 486–494.
6. Holloway, T. P. (2023). School Gardening and Health and Well-being of School-aged Children: A Realist Synthesis. *Nutrients*, 15(5), 1190.
7. IFLA; UNESCO (2025). *IFLA-UNESCO School Library Manifesto 2025*. Dostupno na: <https://repository.ifla.org/> (pristupljeno 24. veljače 2026.).
8. Kogila, M.; Ibrahim, A. B.; Zulkifli, C. Z. (2020). A Powerful Digital Storytelling to Support Education and Key Elements from Various Experts. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 9(2), 408–420.
9. Lohr, V. I.; Pearson-Mims, C. H. (2005). Children's Active and Passive Interactions with Plants Influence Their Attitudes and Actions toward Trees and Gardening as Adults. *HortTechnology*, 15(3), 472–476. <https://doi.org/10.21273/HORTTECH.15.3.0472> (pristupljeno 24. veljače 2026.).
10. López-Mosquera, N. (2019). Urban Gardening: A Strategy for Social Inclusion and Environmental Sustainability. *Sustainability*, 11(2), 398.
11. Moreillon, J.; Jamieson, V.; Mokim, Z. M.; Lujanac, A. (2025). An Introduction to Radical School Librarianship. Facet Publishing. Dostupno na: <https://www.facetpublishing.co.uk/page/article-detail/an-introduction-to-radical-school-librarianship> (pristupljeno 24. veljače 2026.).

12. Rahmawati, S.; Pahlevi, M. R.; Wachyudi, K. (2023). Digital Storytelling Engages EFL Secondary Students in Learning Reading. *Professional Journal of English Education*, 6(6), 1209–1214.
13. Schmitt, J.; Doe, A.; Smith, B. (2021). The Impact of Gardening on Motor Skills in Children. *Journal of Child Development*, 45(3), 234–245.
14. Schmitt, M. T.; D’Auria, J. M.; Miller, C. A. (2017). Gardening for Healthy Living: A Practical Guide to Engaging Children and Families in Garden-Based Education. *Childhood Obesity*, 13(6), 427–434.
15. Shaikh, V. (2023). Innovation Is Creativity with a Job to Do. Dostupno na: <https://www.linkedin.com/pulse/innovation-creativity-hjob-do,vasim.shaikh> (pristupljeno 22. siječnja 2025.).
16. Smith, J.; Brown, A.; Lee, K.; Taylor, R. (2023). Nature-based Interventions in Education: Enhancing Social-Emotional Learning for Students with Special Needs. *Journal of Educational Research*, 58(4), 123–145.
17. Sulistianingsih, E. (2021). The Impact of Using Digital Storytelling on Higher Education Students Reading Comprehension and Learning Motivation. *UNNES-TEFLIN National Seminar*, 4(1), 252–261.
18. United Nations (2025). The Sustainable Development Goals. Dostupno na: <https://sdgs.un.org/> (pristupljeno 22. siječnja 2025.).
19. Vollmer, R. L.; Mobley, A. R. (2018). Using Peer Influence to Improve Dietary Habits in Children. *Journal of Nutrition Education and Behavior*, 50(2), 184–188.

KAKO IZGLEDA ČITANJE KAD NIJE LAKO? ULOGA ŠKOLSKIH KNJIŽNICA I PROJEKT „ČITAM LAKŠE!“ U UKLANJANJU NEVIDLJIVIH BARIJERA

dr. sc. Kristina Romić

kromic@nsk.hr

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Marta Kovač

mkovac@nsk.hr

Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Sažetak

Teškoće čitanja prisutne su kod značajnog broja učenika, a digitalizacija knjižnične građe ne uklanja automatski prepreke koje otežavaju pristup tekstu. Program „Čitam lakše!“ razvija digitalne sadržaje lagane za čitanje, uz grafičke, jezične i sadržajne prilagodbe. U školskom okruženju knjižnice predstavljaju oslonac pri korištenju pristupačnih digitalnih alata i pružaju podršku učenicima. Ovaj rad predstavlja program „Čitam lakše!“ i mogućnosti koje školske knjižnice kroz ovaj program stvaraju za inkluzivno, pristupačno i podržavajuće okruženje za učenike.

Ključne riječi

digitalni alati; inkluzija; pristupačnost; školske knjižnice; teškoće čitanja

Summary

Reading difficulties affect a significant number of students, and the digitisation of library materials does not automatically remove the barriers that hinder access to text. The “Čitam lakše!” (Read Easier!) programme develops easy-to-read digital content through graphical, linguistic and structural adaptations. In the school environment, libraries serve as an important support in the use of accessible digital tools and in assisting students. This paper analyses reading difficulties in school contexts, the adaptation models applied within the “Čitam lakše!” programme, and the opportunities school libraries have to create an inclusive, accessible and supportive learning environment for all students.

Key words

Digital tools; Inclusion; Accessibility; School libraries; Reading difficulties

Uvod

Čitanje je temeljna školska vještina, ali za mnoge učenike ono nije automatski proces nego zahtjevan kognitivni zadatak. U obrazovnom sustavu velik broj učenika ima teškoće čitanja – od disleksije i fonoloških teškoća do poremećaja pažnje, senzoričkih oštećenja ili razvojnih poremećaja. Teškoće čitanja utječu na sve nastavne predmete jer pogađaju sposobnost učenika da razumiju upute, zaprimaju informacije i samostalno uče.

Iako se digitalizacija često smatra rješenjem, digitalni sadržaji nisu sami po sebi pristupačni. Učenici koji teško dekodiraju tekst ili sporo čitaju nailaze na jednake prepreke i u digitalnom okruženju. Nepregledni blokovi teksta, visoki vizualni kontrasti, mali razmaci ili neprilagođeni fontovi dodatno otežavaju čitanje.

U tom se kontekstu otvara važno pitanje: kako školske knjižnice mogu doprinijeti uklanjanju nevidljivih barijera čitanja? Jedan od odgovora nudi program „Čitam lakše!“ Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, koji razvija sadržaje u obliku laganom za čitanje i omogućuje pristupačno digitalno čitanje učenicima s poteškoćama u čitanju.

Što tekst čini laganim za čitanje? Postoje dvije definicije izraza „lagano za čitanje“. Jedna podrazumijeva jezičnu prilagodbu teksta kojom je olakšano njegovo čitanje, a tekst postaje dostupniji od prosječnog teksta, no to ne olakšava njegovo razumijevanje. Druga definicija podrazumijeva prilagodbu koja istodobno olakšava čitanje i razumijevanje. Cilj je publikacija laganih za čitanje predstaviti tekstove jasne i lagane za razumijevanje, prikladne raznim dobnim skupinama. Koncept građe lagane za čitanje ne odnosi se samo na jezik i sadržaj, nego uključuje ilustracije, oblikovanje i prijelom. U stručnoj literaturi građa lagana za čitanje definira se kao oblik jezične i grafičke prilagodbe tekstova namijenjenih osobama koje imaju teškoće u čitanju i razumijevanju pisanog sadržaja. Takva se građa može tumačiti na dva načina: kao prilagodba koja olakšava samo proces čitanja, čineći tekst dostupnijim, ili kao prilagodba koja istodobno olakšava i čitanje i razumijevanje sadržaja. U širem društvenom kontekstu pristupačno čitanje povezano je i s ostvarivanjem temeljnih ljudskih prava jer pristup informacijama predstavlja preduvjet punog sudjelovanja u obrazovanju, kulturi i društvenom životu.⁶

Teškoće čitanja: što znači „čitanje nije lako“

Teškoće čitanja obuhvaćaju širok spektar teškoća koje utječu na učenikovu sposobnost dekodiranja, razumijevanja i praćenja pisanog teksta. Najčešće se povezuju s disleksijom i teškoćama fonološke obrade, pri čemu učenici teško povezuju slova sa zvukovima, zamjenjuju ili preskaču slova i slogove te čitaju sporo i uz velik napor. No teškoće čitanja nisu ograničene samo na disleksiju. One se javljaju i kod učenika s poremećajem pažnje i koncentracije, senzoričkim oštećenjima, intelektualnim teškoćama, poremećajima iz spektra autizma, kod učenika kojima hrvatski nije prvi jezik te kod onih koji dolaze iz manje poticajnih okruženja. Zajedničko svim oblicima teškoća čitanja jest povećani kognitivni napor: učenik se toliko fokusira na samo prepoznavanje i povezivanje riječi da mu malo kognitivnog kapaciteta preostaje za razumijevanje sadržaja. Digitalno okruženje dodatno može pojačati ove izazove, osobito ako tekst nije prilagođen – preveliki kontrast, zbijeni odlomci, neprimjereni fontovi ili prenatrpene stranice otežavaju održavanje pažnje i praćenje redoslijeda informacija. Razumijevanje prirode i manifestacija teškoća čitanja prvi je korak u stvaranju pristupačnog okruženja koje učenicima omogućuje uspješno snalaženje u tekstu. U tom se smislu sve više naglašava socijalni model pristupa teškoćama čitanja, koji ne promatra prepreke isključivo kao individualno ograničenje pojedinca, nego kao posljedicu neprilagođenih društvenih i obrazovnih okruženja. Prema ovom pristupu,

⁶ Domijan Radujković, Sandra. 2023. Kako nastaje građa lagana za čitanje? Bez uveza 3/5. <https://sites.google.com/view/bez-uveza/arkhiva-brojeva/god-3-br-5-2023/kako-nastaje-gra%C4%91a-lagana-za-%C4%8Ditanja> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

dostupnost informacija u pristupačnim formatima postaje važan element ostvarivanja prava na obrazovanje i informiranje, što je prepoznato i u „Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom“, koja naglašava obvezu osiguravanja informacija u pristupačnim oblicima i tehnologijama.⁷

Program „Čitam lakše!“ – metode i doprinos

Program „Čitam lakše!“ provodi se s ciljem stvaranja pristupačnih digitalnih materijala za osobe s teškoćama čitanja i razumijevanja teksta.⁸ Projekt je pokrenut 2021. godine uspostavom temeljnih metodoloških smjernica, razvojem prvih prilagođenih sadržaja te početkom suradnje s knjižnicama i stručnjacima. Tijekom višegodišnje provedbe projekt se postupno nadograđivao, razvijajući mrežu knjižnica koje svojim korisnicima omogućuju pristup digitalnoj građi laganoj za čitanje te potiču inkluzivne čitateljske prakse u lokalnim zajednicama. Razvoj ovakvih programa temelji se i na međunarodnim standardima, osobito na IFLA-inim „Smjernicama za građu laganu za čitanje“, koje definiraju osnovna načela prilagodbe tekstova i preporuke za njihovo oblikovanje. Smjernice naglašavaju važnost jasnog jezika, pregledne strukture i prilagođenog grafičkog oblikovanja kako bi tekst bio pristupačan različitim skupinama korisnika.⁹

Program se temelji na pristupu u kojem se digitalna građa prilagođava na grafičkoj, jezičnoj i sadržajnoj razini. Grafičke prilagodbe uključuju primjenu čitljivih fontova bez ukrasa, povećanog proreda, kraćih odlomaka i vizualno preglednog rasporeda teksta, što je osobito važno za korisnike koji se teško orijentiraju u tekstu ili preskaču retke.¹⁰ Jezična prilagodba obuhvaća uporabu jednostavnih rečenica, izravnih jezičnih struktura i dosljednog objašnjavanja manje poznatih pojmova, čime se olakšava razumijevanje i onima koji se teško nose s apstraktnim i složenim formulacijama. Sadržajne prilagodbe osiguravaju logičan tijek informacija, uklanjanje elemenata koji odvlače pažnju te fokus na temeljne ideje, što korisnicima koji se brzo kognitivno zamaraju omogućuje lakše praćenje teksta. Smjernice također ističu važnost multimodalnog pristupa informacijama. Kombiniranje različitih medija i oblika prezentacije sadržaja – vizualnih, auditivnih ili taktilnih – može dodatno olakšati razumijevanje teksta i omogućiti korisnicima da informacijama pristupe na način koji najbolje odgovara njihovim sposobnostima i navikama učenja.

⁷ Orero, Pilar; Delgado, Clara; Matamala, Anna. 2020. Easy to Read Standardisation.: Some steps towards an international standard. DSAI '20: Proceedings of the 9th International Conference on Software Development and Technologies for Enhancing Accessibility and Fighting Info-exclusion. ACM. New York. 44–46. <https://doi.org/10.1145/3439231.3440605> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

⁸ Adžaga Ašperger, Iva i dr. 2024. Projekt Čitam lakše! – lakše čitanje digitalnih sadržaja. 49. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva: Knjižnica i zajednica: inovativnost, inkluzivnost, raznolikost i održivost. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb. 170–171. [<https://skupstina.hkdrustvo.hr/49-2024/wp-content/uploads/sites/2/2024/11/49-SKUPSTINA-130-217-42-44-Adzaga.pdf>] (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

⁹ Nomura, Misako; Skat Nielsen, Gyda; Tronbacke, Bror (preradili). 2011. Smjernice za građu laganu za čitanje. Ur. Barbarić, Ana. Prev. Tupek, Amelija. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

¹⁰ Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica: Prilagođeno i dopunjeno hrvatsko izdanje. 2022. Ur. Zlatar Radigović, Karolina; Sabolović-Krajina, Dijana. Hrvatska knjižnica za slijepe – Knjižnica i čitaonica "Fran Galović" Koprivnica. Zagreb – Koprivnica.

U aktualnoj fazi projekta pripremljeno je 21 književno djelo iz fonda NSK, među kojima su, primjerice, „Voda“ Vladimira Nazora, „Oko Lobora“ i „Cvijet sa raskršća“ Antuna Gustava Matoša, „Katastrofa“ Janka Leskovara te „Iz velegradskog podzemlja“ Vjenceslava Novaka.¹¹ Riječ je o slojevitim književnim tekstovima koji su zahtijevali posebno pažljiv pristup jezičnoj i grafičkoj prilagodbi kako bi se očuvala njihova književna vrijednost, a istovremeno omogućilo lakše razumijevanje sadržaja. Prilagodbu provodi stručni logoped koji primjenjuje načela jasnoće i jednostavnosti u skladu sa „Smjernicama za građu laganu za čitanje“ osiguravajući razumljivost teksta bez narušavanja izvornog stila i temeljnih značenjskih slojeva.

Nakon stručne i tehničke obrade prilagođena djela objavljuju se u više digitalnih sustava kako bi bila dostupna što većem broju korisnika. Korisnici ih mogu pronaći u Digitalnim zbirkama NSK, na mrežnim stranicama projekta te u aplikaciji Lexie, koja omogućuje čitanje u obliku olakšanom za čitanje.¹² Aplikacija nudi mogućnost prilagodbe veličine slova, kontrasta i fonta te omogućuje korištenje zvučnih opcija, što je osobito korisno korisnicima koji se oslanjaju na auditivnu podršku ili kombinirani modalitet učenja. U okviru projekta osigurano je 150 korisničkih računa za Lexie, a u daljnjim fazama planira se proširenje dostupnosti aplikacije i novih prilagođenih naslova.

Sastavni dio projekta suradnja je s narodnim i školskim knjižnicama, koje u svojim lokalnim zajednicama omogućuju pristup digitalnoj građi u obliku laganom za čitanje, informiraju korisnike o mogućnostima projekta i pružaju podršku pri korištenju aplikacije. Prema UNESCO-ovu „Manifestu za školske knjižnice“ knjižnice imaju zadaću podupirati obrazovne ciljeve škole, poticati razvoj čitateljskih navika i omogućiti svim učenicima pristup informacijama i znanju. Razvoj i promicanje građe lagane za čitanje stoga postaje važan dio suvremene knjižnične prakse, a knjižnično osoblje ima važnu ulogu u prepoznavanju potreba korisnika i pružanju podrške u korištenju pristupačnih sadržaja.¹³ Suradnja, započeta još u prvoj fazi projekta 2021. godine, pokazala se ključnim elementom u razvoju mreže dostupnih sadržaja i u jačanju vidljivosti projekta. U tom kontekstu uloga knjižnica nadilazi samo osiguravanje pristupa građi. Planirano je i provedeno istraživanje zadovoljstva sudionika projekta radi prikupljanja povratnih informacija o funkcionalnosti aplikacije, kvaliteti prilagođenih materijala i potrebama korisnika. Dobiveni rezultati koriste se za unaprjeđenje korisničkog iskustva i planiranje novih sadržaja.

Projekt redovito nadopunjuje mrežne stranice informacijama o provedbi, primjerima dobre prakse, edukativnim materijalima i novostima o predstavljanjima i suradnjama. Takva kontinuirana komunikacija s javnošću pridonosi većoj vidljivosti projekta i podizanju svijesti o važnosti dostupne građe lagane za čitanje u obrazovnom i kulturnom kontekstu. Ova faza projekta značajno doprinosi ostvarenju temeljnih

¹¹ Građa lagana za čitanje. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Zagreb. <https://digitalna.nsk.hr/?pr=I&mrX%5B-%5D%5B630168%5D=a> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

¹² Milički, Jasna; Sudarević, Ana. 2024. Radost čitanja za sve: građa lagana za čitanje. Novi uvez XXII/41. 48–57. <https://hrcak.srce.hr/319132> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

¹³ IFLA/UNESCO-v manifest za školske knjižnice. Prev. Milek, Vida; Kranjec-Čižmek, Vesna. [<https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf>] (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

ciljeva: osiguravanju pristupa kulture i znanja osobama s teškoćama čitanja te poticanju razvoja inkluzivnih čitateljskih praksi u obrazovnim i knjižničnim zajednicama.¹⁴

Korištenje aplikacije Lexie u školskim knjižnicama: rast potrebe i povećanje kapaciteta

Analiza korištenja aplikacije Lexie u školskim knjižnicama pokazuje da se tijekom razdoblja od 2022./2023. do 2025./2026. mijenja struktura uključenih škola, ali istodobno raste broj licenci koje pojedine škole preuzimaju. Iako se udio školskih knjižnica koje sudjeluju u projektu smanjio s početnih 131 na 83, ukupan broj dostupnih licenci ostaje stabilan (150 godišnje), a dio školskih knjižnica preuzima više licenci nego u prethodnim godinama. Taj trend posebno je važan jer upućuje na povećanu prepoznatost potreba učenika s teškoćama čitanja i na jačanje podrške unutar pojedinih škola.

Broj škola uključenih u projekt blago je rastao u drugoj godini provedbe (2023./2024.), što je bio pokazatelj širenja početnog interesa. U kasnijem razdoblju bilježi se smanjenje broja školskih knjižnica, ali istodobno vidimo rast intenziteta korištenja u onim školama koje ostaju uključene. Te su škole preuzele više licenci kako bi odgovorile na povećani broj učenika kojima je potreban pristupačan digitalni sadržaj, što ukazuje na to da se projekt ne koristi površno ili povremeno, nego se integrira u sustavni rad s učenicima.

Trend smanjenja broja školskih knjižnica uz istodobni porast broja licenci po knjižnici može se tumačiti kao faza konsolidacije: projekt koriste upravo one knjižnice koje imaju jasno izraženu potrebu, koje rade s većim brojem učenika s teškoćama čitanja i koje u potpunosti integriraju pristupačne digitalne sadržaje u svoje odgojno-obrazovne procese. Takav obrazac odraz je jačanja kvalitete korištenja i usmjeravanja resursa prema knjižnicama s najvećim stvarnim potrebama.

Ovi pokazatelji važni su za daljnje planiranje jer upućuju na to da je, uz povećanje vidljivosti projekta, potrebno razvijati i diferencirane modele podrške: jedan za knjižnice koje projekt intenzivno koriste i trebaju više licenci, a drugi za knjižnice koje se možda privremeno isključuju, ali bi se uz dodatnu edukaciju i promociju mogle ponovno uključiti.

Zaključak

Teškoće čitanja prisutne su kod velikog broja učenika i imaju izravan utjecaj na njihovu mogućnost razumijevanja gradiva, sudjelovanja u nastavi i razvoja čitateljskih navika. Digitalna dostupnost sadržaja sama po sebi ne uklanja te prepreke, što školskim knjižnicama daje osobito važnu ulogu u stvaranju pristupačnog i inkluzivnog okruženja za učenje. Program „Čitam lakše!“ pokazao se kao vrijedan model koji

¹⁴ Čitam lakše. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Zagreb. <https://www.nsk.hr/citam-lakse/> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).

povezuje metodološki utemeljene prilagodbe teksta, tehnološku podršku i knjižničarsku praksu, čime učenicima s teškoćama čitanja omogućuje lakši pristup znanju.

Analiza podataka o korištenju aplikacije Lexie pokazuje da se struktura uključenih školskih knjižnica mijenja, ali se njihova razina angažiranosti povećava. Knjižnice koje ostaju uključene preuzimaju veći broj licenci, što upućuje na rastuću svijest o potrebama učenika i snažnije uključivanje pristupačnih digitalnih sadržaja u svakodnevni rad. Taj se trend može tumačiti kao faza konsolidacije u kojoj projekt doseže upravo one knjižnice koje ga sustavno integriraju u svoje obrazovne procese.

Daljnji razvoj programa trebao bi se usmjeriti na podršku knjižnicama koje pokazuju najveće potrebe, kao i na jačanje vidljivosti, edukacije i razumijevanja pristupačnosti u široj obrazovnoj zajednici. U tom kontekstu školske knjižnice ostaju ključni posrednici između tehnologije i učenika – one prepoznaju prepreke koje ostaju nevidljive u digitalnim sustavima i pretvaraju ih u prilike za učenje. Program „Čitam lakše!“ potvrđuje da pristupačni sadržaji ne mijenjaju samo način čitanja, nego mijenjaju i mogućnosti učenika da sudjeluju, napreduju i razvijaju samopouzdanje u vlastito čitanje.

Literatura

1. Adžaga Ašperger, Iva i dr. 2024. Projekt Čitam lakše! – lakše čitanje digitalnih sadržaja. 49. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva: Knjižnica i zajednica: inovativnost, inkluzivnost, raznolikost i održivost. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb. 170–171. [<https://skupstina.hkdrustvo.hr/49-2024/wp-content/uploads/sites/2/2024/11/49.-SKUPSTINA-130-217-42-44-Adzaga.pdf>] (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
2. Čitam lakše. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Zagreb. <https://www.nsk.hr/citam-lakse/> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
3. Domijan Radujković, Sandra. 2023. Kako nastaje građa lagana za čitanje? Bez uveza 3/5. <https://sites.google.com/view/bez-uveza/arhiva-brojeva/god-3-br-5-2023/kako-nastaje-gra%C4%91a-lagana-za-%C4%8Ditanja> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
4. Građa lagana za čitanje. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Zagreb. <https://digitalna.nsk.hr/?pr=l&mrx%5B-%5D%5B630168%5D=a> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
5. IFLA/UNESCO-v manifest za školske knjižnice. Prev. Milek, Vida; Kranjec-Čižmek, Vesna. [<https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf>] (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
6. Milički, Jasna; Sudarević, Ana. 2024. Radost čitanja za sve: građa lagana za čitanje. Novi uvez XXII/41. 48–57. <https://hrcak.srce.hr/319132> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
7. Nomura, Misako; Skat Nielsen, Gyda; Tronbacke, Bror (preradili). 2011. Smjernice za građu laganu za čitanje. Ur. Barbarić, Ana. Prev. Tupek, Amelija. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

8. Orero, Pilar; Delgado, Clara; Matamala, Anna. 2020. Easy to Read Standardisation.: Some steps towards an international standard. DSAI '20: Proceedings of the 9th International Conference on Software Development and Technologies for Enhancing Accessibility and Fighting Info-exclusion. ACM. New York. 44–46. <https://doi.org/10.1145/3439231.3440605> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
9. Smjernice za pristupačnost narodnih knjižnica: Prilagođeno i dopunjeno hrvatsko izdanje. 2022. Ur. Zlatar Radigović, Karolina; Sabolović-Krajina, Dijana. Hrvatska knjižnica za slijepe – Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica. Zagreb – Koprivnica.

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI KAO TEMELJ IDENTITETA I POTICAJNOG OKRUŽENJA ŠKOLSKE KNJIŽNICE

Amneris Ružić Fornažar

amneris.ruzic@skole.hr

Srednja škola Mate Blažine Labin

Sažetak

Cilj je ovoga rada prikazati ulogu izvannastavnih aktivnosti u izgradnji identiteta školske knjižnice te njihov doprinos razvoju čitateljskih, medijskih i komunikacijskih kompetencija učenika. U radu su primijenjene deskriptivna i analitička metoda, a empirijski dio temelji se na anketnom istraživanju provedenom među 376 školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj. Rezultati pokazuju da većina knjižničara vodi jednu ili dvije izvannastavne aktivnosti, pri čemu su najzastupljenija područja poticanje čitanja, medijska pismenost i osobni razvoj učenika. Kao primjer dobre prakse prikazani su programi koji se provode u školskoj knjižnici Srednje škole Mate Blažine Labin. Rad ističe praktičnu vrijednost izvannastavnih aktivnosti u razvoju kompetencija učenika te njihov društveni značaj u jačanju uloge školske knjižnice kao prostora kreativnosti, suradnje i aktivnog sudjelovanja učenika u školskom i lokalnom okruženju.

Ključne riječi

anketa; izgradnja identiteta; školska knjižnica; školski knjižničar; izvannastavne aktivnosti

Uvod

Izvannastavne aktivnosti predstavljaju važan dio školskog kurikuluma jer omogućuju učenicima da slobodno, odabranim programima, razvijaju interese, kreativnost i različite kompetencije. Za razliku od redovne nastave, izvannastavne aktivnosti pružaju fleksibilniji prostor za istraživanje, suradnju i praktično učenje. Upravo zbog toga one imaju važnu ulogu u osobnom razvoju učenika te u jačanju osjećaja pripadnosti školskoj zajednici.

Školska knjižnica posebno je pogodno mjesto za organizaciju takvih aktivnosti jer povezuje različita područja znanja i omogućuje interdisciplinarni pristup učenju.

Summary

The aim of this article is to present the role of extracurricular activities in building the identity of the school library and their contribution to the development of students' reading, media, and communication competences. The study employs descriptive and analytical methods, while the empirical part is based on a survey conducted among 376 school librarians in the Republic of Croatia. The results show that most librarians lead one or two extracurricular activities, with the most common areas being reading promotion, media literacy, and students' personal development. As an example of good practice, the article presents programmes implemented in the school library of Mate Blažina Secondary School in Labin. The article highlights the practical value of extracurricular activities in developing students' competences and their social significance in strengthening the role of the school library as a space for creativity, collaboration, and active student participation in the school and local community.

Key words

extracurricular activities; identity building; school librarian; school library; survey

Sudjelovanjem u različitim projektima i aktivnostima, učenici razvijaju čitateljske, medijske i digitalne kompetencije te sudjeluju u kulturnom i društvenom životu škole. Cilj je ovoga rada prikazati ulogu izvannastavnih aktivnosti u izgradnji identiteta školske knjižnice te istaknuti njihovu važnost za razvoj kreativnosti, medijske pismenosti i suradničkog učenja. Posebna pozornost posvećena je primjerima dobre prakse te rezultatima istraživanja provedenog među školskim knjižničarima u Republici Hrvatskoj.

Izvannastavne aktivnosti u školskoj knjižnici kao alat za motivaciju i angažman učenika

Uloga školskog knjižničara razvijala se zajedno s tehnološkim i pedagoškim promjenama. Suvremene školske knjižnice postaju dinamični prostori za kreativnost, suradnju i razvoj vještina 21. stoljeća. Osim toga, knjižnice sve više postaju središta školske zajednice. U njima se organiziraju projekti povezani s nastavnim planom i programom, izvannastavne aktivnosti, klubovi i društveno korisni projekti koji razvijaju osjećaj zajedništva i građanske odgovornosti kod učenika (Dickey 2023: 29).¹ Izvannastavne aktivnosti u školama čine vrlo značajan dio odgojno-obrazovnog rada. Obvezni je dio školskog programa strogo strukturiran i definiran, a izvannastavne aktivnosti čine slobodniji i fleksibilniji okvir školskog djelovanja. Dakle, to je prostor slobodnog odabira učenika. Učenici jedan dio svog slobodnog vremena posvećuju aktivnostima koje se organiziraju u školi. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja ističe da je školska knjižnica dio odgojno-obrazovnog sustava i izravno je uključena u nastavne i izvannastavne aktivnosti² te definira izvannastavnu aktivnost kao: oblik aktivnosti koji škola planira, programira, organizira i realizira, a u koju se učenik samostalno, neobvezno i dobrovoljno uključuje. Zakonska je osnova održavanja izvannastavnih aktivnosti Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi³ i Nastavni plan i program za osnovnu školu⁴. U članku 28. Zakona, kaže se da: školski kurikulum određuje nastavni plan i program izbornih predmeta i izvannastavnih aktivnosti, a u uvodnom dijelu Nastavnog plana i programa za osnovnu školu ističe se: izvannastavne aktivnosti su najdjelotvorniji način sprječavanja društveno neprihvatljivog ponašanja, a iznimno su poticajne za samoaktualizaciju učenika i samostalno-istraživačko učenje. Autorice Jozić i Pavin Banović među mjerilima kvalitetnog rada u školskoj knjižnici podrazumijevaju uspješnost u radu školskog knjižničara i školske knjižnice, a ističu da tome doprinose i izvannastavne i druge kulturne aktivnosti koje se održavaju u

¹ Dickey, Shirley. 2023. School librarians as innovators. The tradition endures and expands. *Knowledge Quest. Legacy & Vision – How Does Our Past Inform Our Future?* 51/3. 28–33. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1384302.pdf> (pristupljeno 28. studenoga 2025.)

² Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html (pristupljeno 20. studenoga 2025.).

³ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. <https://www.zakon.hr/z/317/zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli> (pristupljeno 20. studenoga 2025.).

⁴ Nastavni plan i program za osnovnu školu. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_102_2319.html (pristupljeno 20. studenoga 2025.).

školskoj knjižnici ili su vezane za rad školske knjižnice.⁵ Kvalitetna knjižnica može postati svaka knjižnica čiji je knjižničar spreman i voljan potruditi se biti prepoznatljiv u svojoj školi i po svom specifičnom radu i aktivnostima, uz uključenje u različite projekte, radionice i akcije koje se provode u školi ili ih sam inicira i provodi (Jozić, Pavin Banović 2019: 24).⁶ Dakle, kvaliteta rada školske knjižnice uvelike ovisi o angažmanu i inicijativi školskog knjižničara te o raznolikim aktivnostima i projektima kojima se knjižnica aktivno uključuje u život škole.

Kao pokazatelje uspješnosti i kvalitete u radu školske knjižnice autorice navode: ugodan prostor, kulturne aktivnosti, nabavu knjižnične građe i rad s učenicima. U opisu rada s učenicima navodi se suradnički rad s učenicima u slobodnim i izbornim aktivnostima, uloga školske knjižnice u razvoju i poučavanju neakademske umijeća, školskim listovima, dramskim predstavama, igrokazima, debatnim klubovima i sl., uključenost knjižničara u timski rad, projekte koji se provode u školi i suradnju na svim razinama u školi, pomoć učenicima da se adekvatno pripreme za natjecanja u znanju ili za uspješno polaganje državne mature (Jozić, Pavin Banović 2019: 24–26).⁷

Izvanastavne su aktivnosti dio školske prakse bez brojčanih ocjena, područje su slobodnog i samostalnog odabira. Njihovo sadržajno bogatstvo te prilagođenost potrebama i željama konkretne školske ustanove pruža mogućnost individualnog razvoja svakog djeteta. To je segment djelovanja škole u kojem je lakše doprijeti do učenika te se dodatno posveti razvoju njihovih vještina.

Izvanastavne aktivnosti kao temelj identiteta i poticajnog okruženja školske knjižnice

Školske knjižnice mogu razviti snažan prepoznatljiv identitet (brand) svojim aktivnostima i kvalitetom usluga. Autorice Ballard i Johns naglašavaju da je za izgradnju identiteta školske knjižnice važno pokazati vrijednost knjižnice i školskog knjižničara za školu i učenike. Identitet nije samo ime, logo, slogan. Identitet je zapravo skup očekivanja, iskustava i percepcija koje korisnici imaju o knjižnici, odnosno kako ljudi doživljavaju knjižnicu na temelju iskustva s njom. Autorice naglašavaju da knjižničari trebaju pružati kvalitetne usluge, imati pozitivan odnos prema korisnicima i stvarati dobra iskustva pri svakoj interakciji. Svaki kontakt korisnika s knjižnicom oblikuje njezin identitet (Ballard, Johns 2024: 1).⁸

U digitalnom dobu knjižnice imaju veliku konkurenciju (internet, tečajevi na mreži, digitalne platforme) i više nego ikada trebaju pokazati da pomažu učenicima u učenju, razvijaju različite vrste pismenosti (informacijsku, digitalnu, medijsku itd.), doprinose školskom uspjehu te stvaraju sigurno i poticajno okruženje za učenike. Različite

⁵ Jozić, Ruža; Pavin Banović, Alta. 2019. Od knjige do oblaka: informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje učenika. Zagreb. Alfa. Zagreb.

⁶ Isto.

⁷ Jozić, Ruža; Pavin Banović, Alta. Nevedeno djelo.

⁸ Ballard, Susan D.; Johns, Sara Kelly. 2024. Elevating the school library. Building Positive Perceptions through Brand Behavior. ALA Editions. Chicago, 2024. https://alastore.ala.org/sites/default/files/book_samples/9780838938706_sample.pdf (pristupljeno 25. studenoga 2025.)

skupine (učenici, nastavnici, roditelji, školska uprava) imaju različita očekivanja od knjižnice. Ako korisnici vide knjižnicu kao fleksibilno, korisno, suradničko, inovativno mjesto, onda će podržavati knjižnicu i njezin rad (Ballard i Johns 2024.: 2–3).⁹

Knjižnica treba aktivno komunicirati sa zajednicom putem društvenih mreža, mrežne stranice, događanja i projekata te suradnje s nastavnicima. Cilj je pokazati vrijednost knjižnice i njezin utjecaj na obrazovanje učenika. Autorice ističu da snaga školskih knjižnica ne dolazi samo iz resursa koje imaju, nego iz načina na koji rade s korisnicima. Za prepoznatljiv identitet potrebno je kvalitetno vodstvo, pozitivna iskustva korisnika, stalno poboljšavanje usluga i dobra komunikacija s zajednicom (Ballard i Johns 2024.: 4).¹⁰

Primjeri izvannastavnih programa koji potiču interdisciplinarno učenje, kreativnost i razvoj medijskih kompetencija

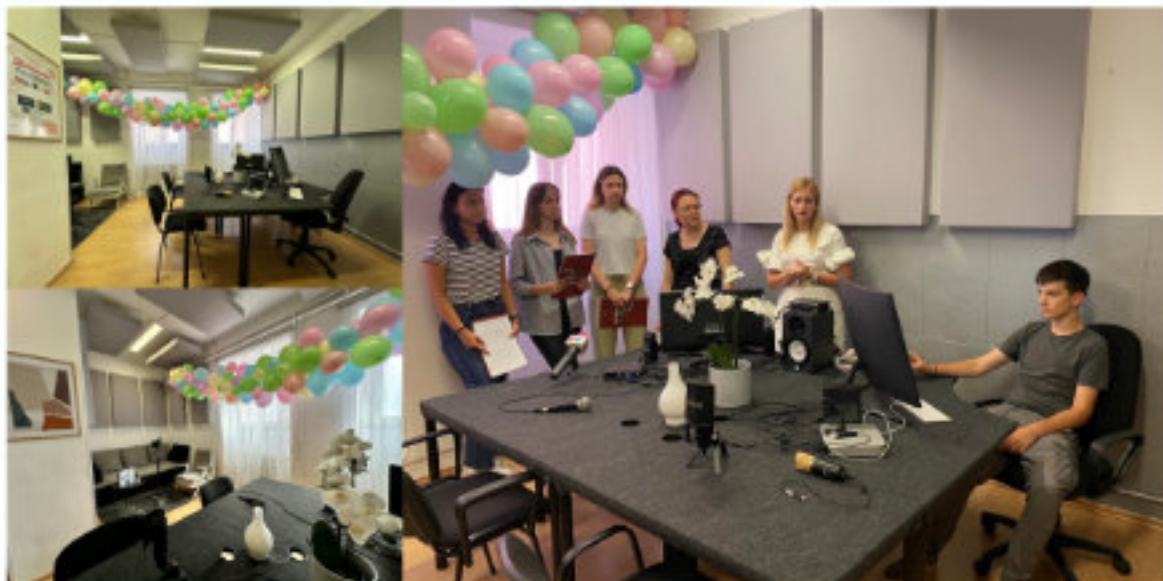
Školska knjižnica može imati ključnu ulogu u poticanju interdisciplinarnog učenja, kreativnog izražavanja i razvoja medijskih kompetencija učenika. Kao otvoren i fleksibilan prostor unutar Srednje škole Mate Blažine Labin, školska knjižnica omogućuje realizaciju različitih izvannastavnih programa koji povezuju područja književnosti, umjetnosti, medija i digitalnih tehnologija. Takve aktivnosti učenicima pružaju mogućnost aktivnog sudjelovanja, istraživanja i stvaranja, pri čemu razvijaju kritičko mišljenje, komunikacijske vještine i sposobnost timskog rada. U knjižnici se odvija veliki dio izvannastavnih aktivnosti Škole – dramska, filmska, medijska, novinarska i čitateljska skupina. Aktivnosti su obuhvaćene zajedničkim imenom Flacius radi stvaranja prepoznatljivog identiteta školske knjižnice.

Jedan od primjera dobre prakse medijske su aktivnosti poput radijskih emisija i podcasta. Učenici sudjelovanjem u radijskoj emisiji ili izradi podcasta razvijaju vještine javnog nastupa, istraživanja tema, pisanja scenarija i timske suradnje. Primjerice, priprema i realizacija radijskih emisija Give me a break u suradnji s lokalnim radijem (Radio Labin), koje vode svakoga petka uživo u trajanju od pola sata, omogućuje učenicima stjecanje autentičnog iskustva rada u medijskom okruženju. Osim toga, produkcija podcasta, u okviru bogato opremljenog školskog Umjetničkog studija, potiče učenike na kreativno promišljanje kulturnih i društvenih tema te na korištenje digitalnih alata za snimanje i montažu zvuka.

Sličan interdisciplinarni pristup ostvaruje se i u filmskim radionicama i u radu filmske skupine. Učenici sudjeluju u svim fazama nastanka filma – od ideje i pisanja scenarija do snimanja, glume i montaže. Snimanje kratkometražnih i dokumentarnih filmova, često povezanih sa zavičajnim temama ili školskim projektima, dodatno potiče istraživanje lokalne kulture i identiteta. Sudjelovanje na festivalima i smotrama školskog filma učenicima daje priliku predstaviti svoj rad široj publici te razvijati samopouzdanje i osjećaj postignuća.

⁹ Isto.

¹⁰ Ballard. Susan D.; Johns, Sara Kelly. Navedeno djelo.

Slika 1. Školski Umjetnički studio za snimanje radijskih emisija, podcasta i filmova

Novinarske aktivnosti i izrada digitalnog školskog lista također predstavljaju važan oblik razvoja medijske pismenosti. Uređivanje Digitalnog školskog lista Flacius (www.flacius.eu) omogućuje učenicima da se okušaju u različitim novinarskim formama – pisanju vijesti, intervjuja, reportaža i komentara. Učenici pritom uče kako prikupljati i provjeravati informacije, oblikovati tekst te odgovorno komunicirati u digitalnom prostoru. Rad na školskom listu istodobno potiče suradnju između učenika različitih interesa – od pisanja i fotografije do grafičkog dizajna i upravljanja internetskom stranicom.

Slika 2. Naslovnica Digitalnog školskog lista Flacius

Kreativno izražavanje učenika potiče se i dramsko-scenskim aktivnostima. U okviru dramske skupine učenici sudjeluju u pripremi scenskih nastupa, interpretaciji poezije i stvaranju autorskih tekstova. Takve aktivnosti povezuju književnost, kazališnu umjetnost i javni nastup, a rezultiraju sudjelovanjem na smotrama i kulturnim događanjima. Posebnu vrijednost ima činjenica da učenici ponekad sami pišu dramske tekstove ili adaptiraju književna djela za scensko izvođenje, čime dodatno razvijaju kreativnost i autorski izraz.

Slika 3. Dramska skupina Flacius povodom obilježavanja 105. obljetnice Labinske republike

Važan segment izvannastavnog rada čine i čitateljski programi, poput čitateljskih klubova i sudjelovanja u nacionalnim projektima poticanja čitanja. U čitateljskom klubu učenici zajednički čitaju i analiziraju književna djela, raspravljaju o pročitanome te izrađuju različite kreativne i digitalne sadržaje, poput videouradaka ili prezentacija. Takve aktivnosti potiču razvoj interpretacijskih vještina, kritičkog mišljenja i kulture dijaloga. Posebni programi podrške, primjerice Čitateljski klub za maturante, dodatno pomažu učenicima u pripremi za pisanje interpretativnoga eseja na državnoj maturi i razvijaju dublji razumijevanje književnih tekstova.

Slika 4. Čitateljski klub za maturante

Zajedničko obilježje svih navedenih programa jest interdisciplinarni pristup učenju. Aktivnosti često povezuju književnost, medije, umjetnost i digitalne tehnologije, a učenici praktičnim radom stječu iskustva koja nadilaze granice pojedinih nastavnih predmeta. Takvi primjeri potvrđuju da školska knjižnica može djelovati kao dinamično središte školskog života. Dobro osmišljenim izvannastavnim programima učenicima se pruža prilika da otkriju i razvijaju vlastite talente te aktivno sudjeluju u kulturnom i društvenom životu škole i zajednice.

Analizira rezultata ankete među školskim knjižničarima u Hrvatskoj

Kratku anketu o izvannastavnim aktivnostima, koje vode stručni suradnici knjižničari u svojim školama, provele su u studenome 2025. godine viša savjetnica za stručne suradnike školske knjižničare, Adela Granić, te voditeljica Županijskoga stručnoga vijeća školskih knjižničara Istarske županije, Amneris Ružić Fornažar.

Uzorak istraživanja činilo je 376 ispitanika – stručnih suradnika knjižničara zaposlenih u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Ispitanici dolaze iz različitih vrsta škola, pri čemu je najveći udio zaposlen u osnovnim školama (292; 77,7 %). Slijede strukovne škole (35; 9,3 %), srednje škole (25; 6,6 %), gimnazije (22; 5,9 %) te centri za odgoj i obrazovanje (2; 0,5 %), dok u uzorku nije bilo ispitanika zaposlenih u umjetničkim školama.

S obzirom na spol, većinu ispitanika čine žene (347; 92,3 %), dok je muškaraca znatno manje (27; 7,2 %). Dva ispitanika (0,5 %) nisu se željela izjasniti o spolu.

Prema godinama radnog iskustva u obrazovanju, najveći broj ispitanika ima između 11 i 20 godina radnog staža (148; 39,4 %). Slijede ispitanici s 21 do 25 godina iskustva (67; 17,8 %), zatim oni s 26 do 30 godina (48; 12,8 %), od 6 do 10 godina (42; 11,2 %), od 31 do 35 godina (32; 8,5 %) te do 5 godina radnog iskustva (23; 6,1 %). Najmanji udio čine ispitanici s više od 35 godina radnog iskustva (16; 4,3 %).

Većinu ispitanika čine stručni suradnici knjižničari (270; 72,6 %), a slijede stručni suradnici savjetnici (37; 9,9 %), stručni suradnici mentori (34; 9,1 %) i stručni suradnici izvrsni savjetnici (21; 5,6 %), dok najmanji udio čine knjižničari pripravnici (10; 2,7 %).

Ispitanici dolaze iz različitih županija Republike Hrvatske, pri čemu je najveći broj iz Grada Zagreba (65; 17,4 %), zatim iz Zagrebačke (34; 9,1 %) i Vukovarsko-srijemske županije (33; 8,8 %). Slijede Osječko-baranjska i Primorsko-goranska županija (po 29; 7,8 %), Istarska (27; 7,2 %), Varaždinska (22; 5,9 %), Bjelovarsko-bilogorska i Sisačko-moslavačka (po 20; 5,3 %) te druge županije s manjim udjelom ispitanika.

U istraživanju su analizirane sljedeće nezavisne varijable: vrsta škole u kojoj su ispitanici zaposleni, spol, godine radnog iskustva u obrazovanju, zvanje u struci te županija zaposlenja. Ove varijable korištene su za opis uzorka istraživanja.

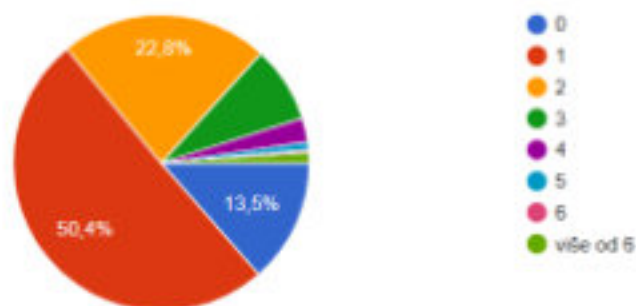
Istraživanje je provedeno metodom anketiranja. Kao instrument istraživanja korišten je anketni upitnik koji je sadržavao pitanja zatvorenog i otvorenog tipa. Zatvorena pitanja odnosila su se na broj izvannastavnih aktivnosti koje ispitanici vode te na

tematsko područje izvannastavne aktivnosti, dok su otvorena pitanja omogućila ispitanicima da navedu dodatna tematska područja i nazive izvannastavnih aktivnosti koje provode.

Podaci su prikupljeni putem anketnog upitnika među školskim knjižničarima zaposlenima u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Dobiveni podaci obrađeni su metodama deskriptivne statistike te su prikazani pomoću frekvencija i postotaka. Rezultati istraživanja prikazani su u skladu s postavljenim istraživačkim zadacima, koji su obuhvaćali analizu broja izvannastavnih aktivnosti koje ispitanici vode, tematskih područja kojima se aktivnosti bave te naziva izvannastavnih aktivnosti.

Koliko izvannastavnih aktivnosti vodite u svojoj školi?

Najveći broj ispitanika (175; 50,4 %) vodi jednu izvannastavnu aktivnost u svojoj školi. Veliki broj ispitanika vodi dvije izvannastavne aktivnosti (79; 22,8 %), a slijede ispitanici koji ne vode ni jednu izvannastavnu aktivnost (47; 13,5 %). Tri izvannastavne aktivnosti vodi 29 školskih knjižničara (8,4 %), četiri 9 (2,6 %), pet izvannastavnih aktivnosti 3 (0,9 %), šest izvannastavnih aktivnosti 1 (0,3 %), a više od šest izvannastavnih aktivnosti 4 školska knjižničara (1,2 %)

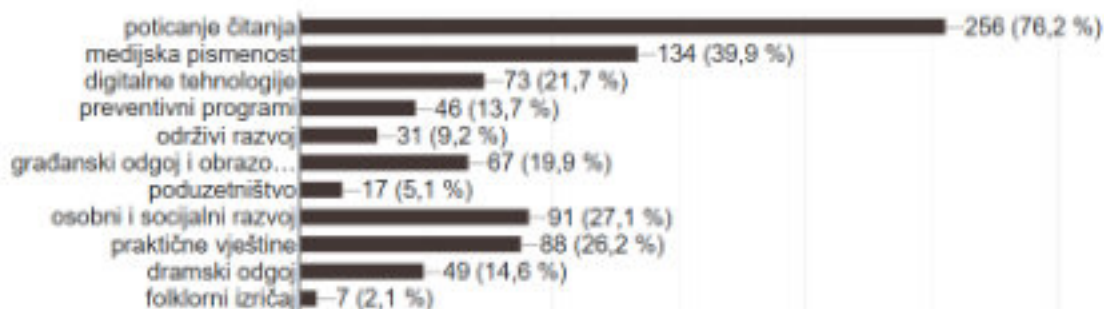
Slika 5. Analiza broja izvannastavnih aktivnosti koje vode školski knjižničari

Rezultati pokazuju da školski knjižničari imaju važnu ulogu u organizaciji i provedbi izvannastavnih aktivnosti, a najčešće u opsegu jedne do dvije aktivnosti.

Odaberite tematsko područje koje najbliže opisuje Vašu izvannastavnu aktivnost.

Od tematskih područja ispitanicima su ponuđena sljedeća područja: poticanje čitanja, medijska pismenost, digitalne tehnologije, preventivni programi, održivi razvoj, građanski odgoj i obrazovanje, poduzetništvo, osobni i socijalni razvoj, praktične vještine, dramski odgoj, folklorni izričaj, a ispitanici su mogli dodavati i druga područja.

Većina školskih knjižničara provodi aktivnosti poticanja čitanja (256; 76,2 %), a slijede aktivnosti tematskog područja medijske pismenosti (134; 39,9), osobnog i socijalnog razvoja (91; 27,1 %), praktičnih vještina (88; 26,2 %), digitalnih tehnologija (73; 21,7 %), građanskog odgoja i obrazovanja (67; 19,9 %), dramskog odgoja (49; 14,6 %) te preventivnih programa (46; 13,7 %). Slijede održivi razvoj (31; 9,2 %), poduzetništvo (17; 5,1 %) i folklorni izričaj (7; 2,1 %)

Slika 6. Analiza tematskih područja kojima se izvannastavne aktivnosti bave

Dobiveni rezultati upućuju na to da se školski knjižničari najviše bave razvojem čitateljske, i medijske pismenosti učenika, dok su pojedina tematska područja prisutna u manjoj mjeri.

Ako u prethodnom pitanju nije navedeno tematsko područje, upišite ga u ovom odjeljku.

Odgovori ispitanika pokazuju veliku raznolikost dodatnih aktivnosti pa se u odgovorima navode sljedeće: šah, volonterski klub, informacijska pismenost, likovni odgoj, filmska pismenost, literarni i novinarski izričaji, talijanski i ruski jezik, enigmatika, rad s darovitim učenicima, aditivne tehnologije, biblioterapija, LARP, tjelesna i glazbena kultura, kritičko mišljenje, knjižnično poslovanje, ekologija, projekti, zavičajna nastava, ples, kreativno stvaralaštvo, mladi knjižničari, STEM.

Sve navedeno ukazuje na fleksibilnost i kreativnost školskih knjižničara u prilagođavanju sadržaja interesima učenika i potrebama škole. Rezultati potvrđuju da školski knjižničari doprinose razvoju različitih kompetencija učenika te obogaćuju odgojno-obrazovni rad škole.

Upišite naziv svoje izvannastavne aktivnosti.

U odgovorima se pojavljuje velik broj kreativnih i maštovitih naziva izvannastavnih aktivnosti koji odskaču od uobičajenih naziva. Posebno se ističu nazivi koji koriste igru riječima, metafore, aliteraciju ili neobične koncepte.

Kreativni nazivi vezani uz čitanje i knjige: *Peta dimenzija mašte*, *Pričoljupci / Mali pričoljupci*, *Knjigoljupci / Mali knjigoljupci*, *Knjiški moljci*, *Knjigolovke*, *Knjigosaurice*, *Maštograd*, *CTRL + Čitaj!*, *Od Melite do Matilde*, *Čitaj i napiši kratko i Čitanjem do sebe*.

Nazivi povezani s pričanjem i pripovijedanjem: *Bajkaonica, Pričopričalice, Pričam ti priču, Kamišibaj – pripovjedački raj i Mašta raste tamo gdje priča počinje.*

Nazivi koji koriste simboliku ili akronime: *KLJuČ – Klub ljubitelja čitanja, BrAIIn, 3K – Knjižničarsko-kreativni klub, ČARI i ČIPI.*

Posebno originalni ili neobični nazivi: *Knjižnični superjunaci, Book patrol – čuvari kućica za knjige, Empatijska knjižnica, Kolajna ljubavi, Književni vremeplov, Tradicijska svaštara, Mreža čitanja, Kultura za 5!, Eko priča i Od riječi do pokreta.*

Kreativni nazivi medijskih i novinarskih aktivnosti: Radoznali reporteri, Fotonovinari, Web novinari i Radijska družina ZAG.

Iako su najčešći nazivi izvannastavnih aktivnosti standardni, u odgovorima se pojavljuje i velik broj kreativnih naziva koji naglašavaju maštu, ljubav prema knjizi i pripovijedanju te stvaraju prepoznatljiv identitet aktivnosti. Takvi nazivi dodatno potiču interes učenika za sudjelovanje u aktivnostima školske knjižnice.

Zaključak

Primjeri izvannastavnih programa prikazani u radu potvrđuju da školska knjižnica može djelovati kao dinamično središte školskog života u kojem se susreću književnost, umjetnost, mediji i digitalne tehnologije. Interdisciplinarni pristup učenju omogućuje učenicima stjecanje praktičnih iskustava i razvoj različitih oblika pismenosti, što je osobito važno u suvremenom digitalnom društvu.

Rezultati provedene ankete među školskim knjižničarima pokazuju da knjižničari aktivno sudjeluju u organizaciji izvannastavnih aktivnosti te da su najzastupljeniji programi povezani s poticanjem čitanja i razvojem medijske pismenosti. Istodobno, rezultati ukazuju na veliku raznolikost aktivnosti koje se provode u školskim knjižnicama te na kreativnost knjižničara u prilagođavanju sadržaja interesima učenika i potrebama škole.

Može se zaključiti da izvannastavne aktivnosti značajno doprinose izgradnji identiteta školske knjižnice te jačaju njezinu ulogu u odgojno-obrazovnom procesu. Kvalitetno osmišljeni programi potiču aktivno sudjelovanje učenika, razvijaju njihove kompetencije i doprinose stvaranju otvorenog, kreativnog i poticajnog školskog okruženja.

Literatura

1. Ballard, Susan D.; Johns, Sara Kelly. 2024. *Elevating the school library. Building Positive Perceptions through Brand Behavior*. ALA Editions. Chicago, 2024. https://alastore.ala.org/sites/default/files/book_samples/9780838938706_sample.pdf (pristupljeno 25. studenoga 2025.)
2. Dickey, Shirley. 2023. School librarians as innovators. The tradition endures and expands. *Knowledge Quest. Legacy & Vision – How Does Our Past Inform Our Future?* 51/3. 28–33. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1384302.pdf> (pristupljeno 28. studenoga 2025.)
3. Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html (pristupljeno 20. studenoga 2025.).

4. Jozić, Ruža; Pavin Banović, Alta. 2019. *Od knjige do oblaka: informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje učenika*. Zagreb. Alfa. Zagreb.
5. Nastavni plan i program za osnovnu školu. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2006_09_102_2319.html (pristupljeno 20. studenoga 2025.).
6. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. <https://www.zakon.hr/z/317/zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-skoli> (pristupljeno 20. studenoga 2025.).

RADIONICE
osnovne škole

U MREŽI MREŽA

Ana Brčić Bauer

anabrcicbauer@gmail.com

Osnovna škola Marije Jurić Zagorke, Zagreb

Melita Horvatek Forjan

forjanmelita@gmail.com

Osnovna škola Marije Jurić Zagorke, Zagreb

Sažetak

Tema radionice U mreži mreža obrađuje utjecaj influencerica i društvenih mreža na mentalno zdravlje djece i mladih. Nakon uvodne prezentacije ulomaka iz dječje radijske reportaže i kratkoga filma sudionici radionice analiziraju lažne sadržaje u medijskom prostoru – Istina ili fejk?. Slijedi aktivnost usmjerena na promišljanje o utjecaju influencerskog marketinga na vlastite potrošačke odluke. U završnom dijelu polaznici stvaraju memove i slogane s porukom o utjecaju društvenih mreža na mentalno zdravlje.

Cilj je radionice prepoznati i izdvojiti sadržaje koji promiču pozitivne vrijednosti u medijskom prostoru. Radionica potiče medijsku pismenost, kritičko mišljenje, suradnju, kreativnost i odgovorno ponašanje u digitalnom okruženju.

Ključne riječi

dezinformacije; influenceri; medijska pismenost; mentalno zdravlje; online izazovi

Uvod

U OŠ Marije Jurić Zagorke voditeljice Filmske i radijske družine ZAG, knjižničarka i učiteljica hrvatskoga jezika, uspješno provode projekte kojima se promiče medijska pismenost usmjerena na odgovorno ponašanje djece i mladih u virtualnom svijetu. Tijekom provođenja projekta U mreži mreža učenici su se kreativno izražavali rabeći digitalne medije. Uz mentorski usmjereni rad učenici su prepoznavali primjere manipulacije u medijskim sadržajima. Zaključili su da se prema informacijama i vijestima kojima su izloženi odnose kritički i odgovorno kako ih ne bi navele na pogrešne zaključke o osobama ili događajima o kojima se izvještava. Svoja razmišljanja

Summary

The topic of the workshop Caught in the Web addresses the impact of influencers and social networks on the mental health of children and young people. After an introductory presentation of excerpts from a children's radio report and a short film, workshop participants analyze false content in the media space (true or fake). This is followed by an activity focused on reflecting on the impact of influencer marketing on their own consumer decisions. In the final part, participants create memes and slogans with a message about the impact of social networks on mental health. The goal of the workshop is to identify and highlight content that promotes positive values in the media space. The workshop encourages media literacy, critical thinking, collaboration, creativity, and responsible behavior in the digital environment.

Key words

influencers; media literacy; mental health; misinformation; online challenge

predstavili su u radijskoj reportaži o pozitivnim i negativnim utjecajima influencera na mlade i kratkim videouratcima o online izazovima među učenicima.

Radijska reportaža U mreži mreža

(<https://www.youtube.com/watch?v=dY6KNbuvjao&t=2s>)

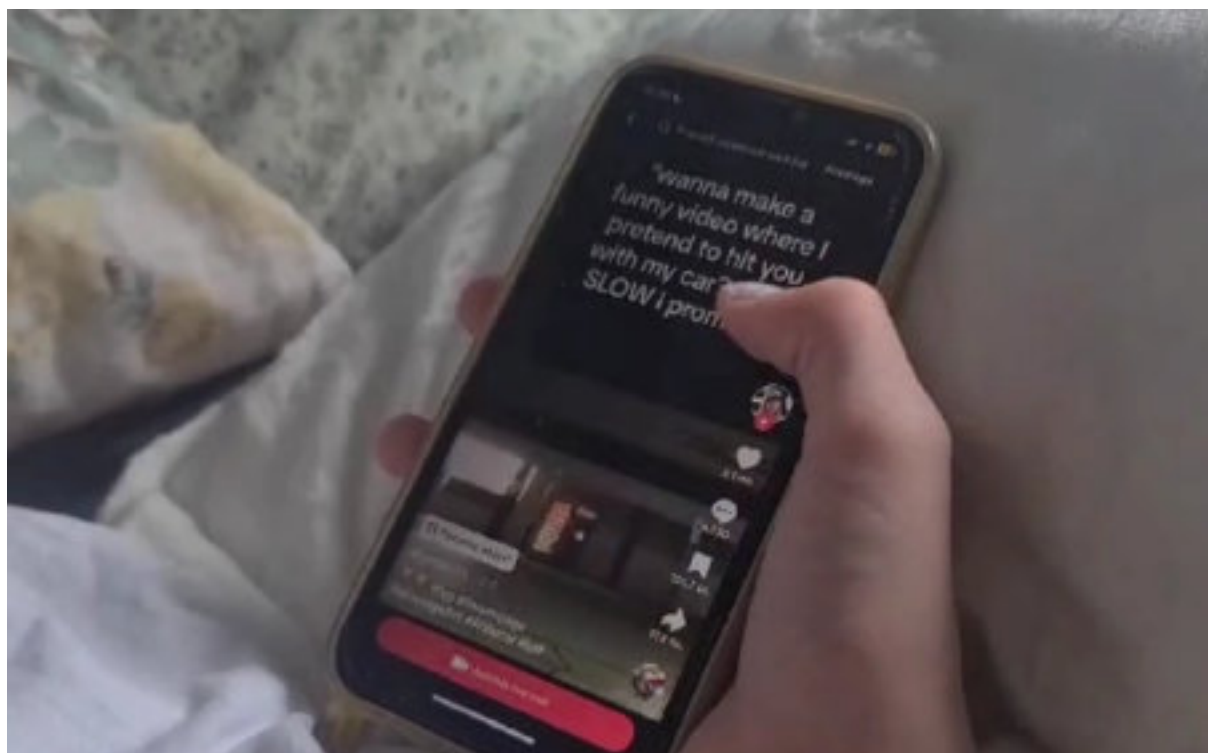
Prije snimanja radijske reportaže članovi Radijske družine ZAG proveli su anketu među vršnjacima o tome kako se osjećaju na društvenim mrežama, koje influencers prate i koji ih sadržaji zanimaju. Rezultati ankete pokazali su da učenici najviše prate sadržaje u kojima se pojavljuju poznati pjevači, sportaši, plesači, glumci i komičari. Neki od anketiranih voljeli bi postati influenceri jer misle da je to zabavan i dobro plaćen posao. Žele biti viralni i imati puno sljedbenika. Tek poneki učenici u objavama

influencera uočavaju širenje ružnih poruka i lude izazove, postavljanje nerealnih standarda, vrijeđanje ili objavljivanje lažnih informacije.

Radijska reportaža snimljena je s ciljem da mlade potakne na propitivanje sadržaja koji se objavljuju na društvenim mrežama. Odabrani sugovornici govore o prekomjernom provođenju slobodnog vremena na TikToku i ostalim društvenim mrežama, cyberbullyingu, anksioznosti i depresivnosti što može ozbiljno utjecati na mentalno zdravlje djece i mladih. Uočavaju kako zbog stalnog pregledavanja društvenih mreža imaju slabiju koncentraciju, a navikli na kratke medijske sadržaje više ne mogu koncentrirano gledati film ili čitati knjigu. Djevojčice od dvanaest, trinaest godina, gledajući make up tutorijale, razmišljaju kako što bolje popraviti svoje lice te svoju vrijednost gledaju isključivo kroz fizički izgled pa se šminkom koriste kao maskom za nesigurnost, a ne kao alatom za zabavu.

Online izazovi

(https://www.youtube.com/watch?v=1EKboJ13F_E)

Online izazovi na TikTok vrlo su popularni među djecom i mladima. Mladi svoja razmišljanja o izazovima temelje na vrsti izazova i osobnom iskustvu. Mnogi misle da su izazovi zabavni i kreativni i da su odličan način povezivanja među mladima. Sudjelovanjem u izazovu neki tinejdžeri osjećaju pripadnost i povezanost s vršnjacima. Online izazovi prilika su za stjecanje popularnosti jer viralni video može donijeti više lajkova, pratitelja i veću vidljivost. Tek su rijetkim mladima izazovi motivacija za učenje novih vještina poput plesa, montaže videa ili dobar način za opuštanje.

No, dio mladih izražava zabrinutost jer izazovi mogu biti opasni po zdravlje, a postoji i stalni pritisak sudjelovanja kako bi ostali „u trendu“. Često dolazi do ismijavanja ili negativnih komentara ako se izazov ne prihvati iako pojedini izazovi promiču rizično ponašanje. Stariji tinejdžeri često su savjesniji i znaju da su mnogi trendovi kratkotrajni i besmisleni.

Takvo nepromišljeno ponašanje tinejdžera prikazuje kratki igrani film Online izazovi koji potiče na kritičko razmišljanje i razgovor o negativnim posljedicama izazova. Prije nego pozele sudjelovati u izazovu, učenici trebaju razmisliti o posljedicama koje mogu biti tragične za njihovo zdravlje.

Mlade autorice, učenice 7. razreda, filmom poručuju vršnjacima ne rade izazove zbog kojih se mogu povrijediti i završiti u bolnici. Bitno je da ne vjeruju svemu što vide na TikToku i da ne pristaju na izazove samo zbog nagovaranja drugih.

Digitalni svijet prostor je raznih mogućnosti, ali i odgovornog ponašanja. Ključ je u ravnoteži i kritičkom razmišljanju, a ne u nepromišljenosti i brzopletosti.

Fejk ili istina?

Živimo u digitalnom dobu i prema informacijama i porukama kojima smo svakodnevno izloženi trebamo se odnositi kritički i odgovorno kako nas ne bi navele na pogrešne zaključke.

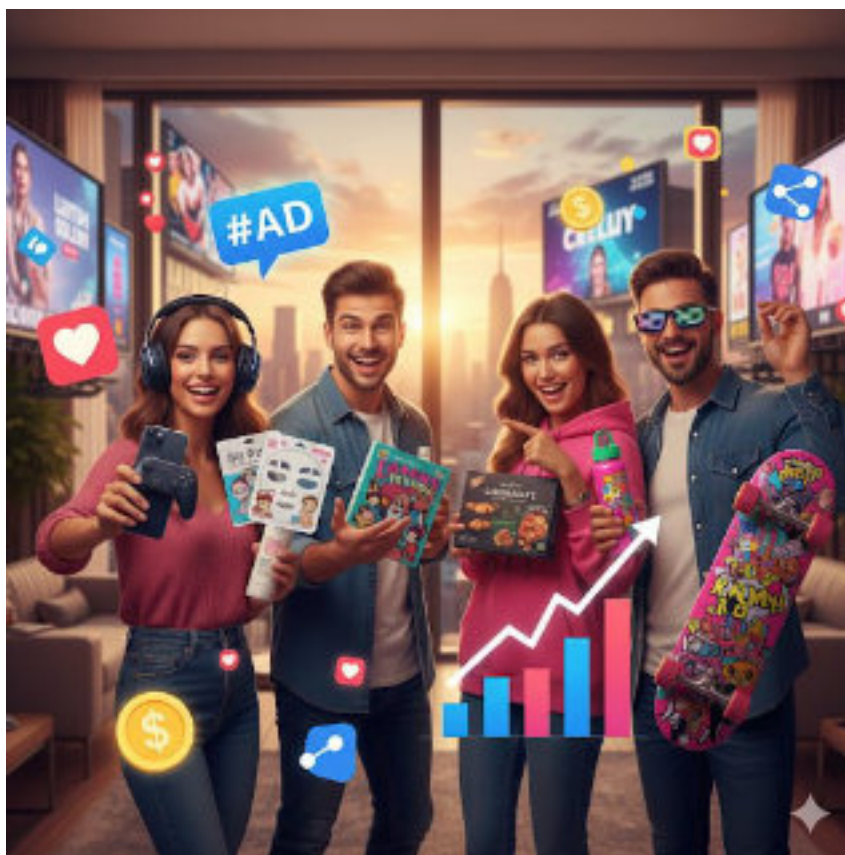
Fejk ili istina? aktivnost je koja će se provoditi u radionici u skupinama. Polaznici na papiru veličine A4 dobivaju isječak fotografije, a njihov je zadatak nacrtati kako zamišljaju skriveni ostatak. Završni se radovi predstavljaju i uspoređuju s originalnom fotografijom. U usmjerenom razgovoru komentira se kako se i s kojim ciljem manipuliralo u zadanoj fotografiji.

U završnom razgovoru sudionici obrazlažu što su pretpostavili, na temelju čega su nacrtali baš takav ostatak fotografije.

Influencerski marketing

Influencerski marketing oblik je digitalnog oglašavanja u kojem brendovi surađuju s osobama koje imaju utjecaj na društvenim mrežama kako bi promovirali proizvod, uslugu ili ideju. Influencer predstavlja proizvod kroz osobnu preporuku i njegovi pratitelji imaju osjećaj povjerenja i bliskosti pa poruka djeluje autentičnije od klasične reklame.

U aktivnosti Reklama ili moj izbor polaznici radionice razgovaraju o porukama influencera koje prate, zašto su im zanimljivi. Bave li se ti influenceri oglašavanjem proizvoda i jesu li pod njihovim utjecajem nešto kupili ili poželjeli kupiti. Obrazlažu kako influencerski marketing utječe na njihove želje, odluke i navike kupovanja. Je li ta kupnja bila nužna ili je samo potaknuta reklamom? Polaznici izrađuju kratke preporuke za odgovorno praćenje influencera, savjeta kako prepoznati prikriveno reklamiranje, kada treba „dvaput razmisliti“ prije kupnje i kako ostati razuman potrošač u online svijetu.

Memovi i slogani

Na aktivnost o influencerskom marketingu nastavlja se nova aktivnost – izrada memova i slogana o utjecaju društvenih mreža na mentalno zdravlje tinejdžera. Zašto influenceri često prikazuju idealiziranu sliku života? Kako osjećaj bliskosti i povjerenja utječe na djecu? Prepoznaju li mladi razliku između preporuke i reklame?

SAVRŠEN ŽIVOT ONLINE

**ONLINE
100% SAVRŠEN**

**OFFLINE
100% ČOVJEK**

Polaznici izrađuju memove uz pomoć besplatnih AI alata, ChatGPT-a ili Gemini-a. Pišu slogane kojima se potiče rasprava – kako se mladi mogu oduprijeti negativnom utjecaju društvenih mreža.

Tijekom razgovora s učenicima nastali su slogani: Isključi ekran – uključi sebe. Tvoj život nije natjecanje za pratitelje. Ne mjeri se uspjeh lajkovima, nego životnim vrijednostima. Budi stvaran – ne savršen. Digitalni svijet samo je djelić života. Mentalno zdravlje važnije je od online popularnosti.

Zaključak

Radionica je pokazala koliko je važno razvijati kritičko mišljenje, medijsku pismenost i svijest o mentalnom zdravlju u digitalnom okruženju. Sudjelujući u aktivnostima, sudionici su utvrdili da ono što vidimo nije uvijek potpuna istina te da je potrebno postavljati pitanja i provjeravati izvore prije donošenja zaključaka. Društvene mreže oblikuju percepciju uspjeha, ljepote i popularnosti što može utjecati na samopouzdanje mladih.

Cilj radionice poticanje je djece i mladih na odgovorno korištenje društvenih mreža. Sadržaje treba kritički vrednovati i prepoznati manipulacije. Na taj će način tinejdžeri u mreži svih mreža – internetu očuvati svoje mentalno zdravlje

Literatura

1. Brčić Bauer Ana; Horvatek Forjan, Melita; Jakob, Nataša. 2022. *Snaga medija 6, 7 i 8 priručnici za razvoj medijske pismenosti*. Školska knjiga. Zagreb.
2. Jukić, Magdalena. 2021. *Virtualni svijet*. Školska knjiga. Zagreb.
3. Kosanović, Dušanka i dr. 2021. *Digitalni mediji i mentalno zdravlje*. Agencija za elektroničke medije i UNICEF. Zagreb.
4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. 2019. MZOS. Zagreb.
5. Nastavni plan i program za osnovnu školu. 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb.
6. športa. Zagreb.
7. Nenadić, Iva; Vučković, Milica. 2021. *Dezinformacije*. Agencija za elektroničke medije i UNICEF. Zagreb.
8. Primorac, Branka; Šimeg, Marijan; Šojat, Anita. 2010. *Novinarstvo u školi*. Školska knjiga. Zagreb.
9. Smjernice za implementaciju kurikula međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj,
10. Zdravlje, Građanski odgoj i obrazovanje, Održivi razvoj, Poduzetništvo, Učiti kako učiti,
11. Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za sve razrede u osnovnoj školi. 2025. MZOM. Zagreb.
12. Težak, Stjepko. 1979. *Literarne, novinarske, recitatorske i srodne družine: priručnik za nastavnike*. Školska knjiga. Zagreb.
13. Težak, Stjepko. 2002. *Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini*. Školska knjiga. Zagreb.

MOŽE LI ŠKOLSKA KNJIŽNICA BITI LIDER DIGITALNIH INOVACIJA U ŠKOLI?

dr. sc. Ivana Brkić Klimpak

ibrkic26@gmail.com

Osnovna škola „Antun Mihanović“ Slavonski Brod

Sažetak

U eri neprestanih promjena, školske knjižnice suočavaju se s izazovom transformacije iz tradicionalnih prostora u dinamične centre za učenje koji predstavljaju most između tiskanog i digitalnog svijeta. Odgovor na taj izazov leži u prilici da knjižnica preuzme vodeću ulogu u razvoju pismenosti 21. stoljeća. Radionica će ponuditi konkretan i primjenjiv model knjižničkog kurikuluma za djelovanje unutar suvremenog obrazovnog sustava oslanjajući se na rezultate istraživanja vezane uz percepciju uloge školske knjižnice u e-obrazovanju učenika i odgojno-obrazovnih djelatnika. Središnji dio radionice usmjeren je na predstavljanje Knjižničkog kurikuluma međupredmetne teme Uporaba IKT-a, koji je razvijen s ciljem sustavne integracije digitalnih kompetencija u rad školske knjižnice kroz sve odgojno-obrazovne cikluse. Tijekom radionice će se prikazati struktura i ishodi kurikuluma, uz naglasak na samostalno planiranje, prilagodbu i provedbu aktivnosti unutar četiri domene: Funkcionalna i odgovorna uporaba IKT-a; Komunikacija i suradnja u digitalnom okružju; Istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnom okružju; Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okružju. Cilj radionice je prikazati kako knjižničari mogu identificirati prepreke u procesu digitalizacije u praksi te implementirati mikro-rješenja, uz razmjenu ideja i primjera dobre prakse u korištenju digitalnih alata i alata umjetne inteligencije. Radionica će ponuditi iskoristive predloške i strukturirane ideje, s konačnom svrhom osnaživanja školskih knjižničara da postanu lideri digitalnih inovacija u svojim školama.

Ključne riječi

generativna umjetna inteligencija, knjižnički kurikulum, pismenosti 21. stoljeća, pismenost za UI, uporaba IKT-a

Summary

In an era of constant change, school libraries face the challenge of transforming from traditional spaces into dynamic learning hubs that bridge the gap between the printed and digital worlds. The response to this challenge lies in the opportunity for the library to take a leading role in the development of 21st-century literacies. The workshop will offer a concrete and applicable model of a library curriculum for operating within the contemporary educational system, relying on research results regarding the perception of the school library's role in the e-education of students and educational staff. The central part of the workshop focuses on presenting the Library Curriculum for the cross-curricular topic Use of ICT, which was developed with the aim of systematically integrating digital competencies into the work of the school library across all educational cycles. During the workshop, the structure and learning outcomes of the curriculum will be presented, with an emphasis on independent planning, adaptation, and implementation of activities within four domains: Functional and responsible use of ICT; Communication and collaboration in a digital environment; Research and critical evaluation in a digital environment; and Creativity and innovation in a digital environment. The aim of the workshop is to demonstrate how librarians can identify obstacles in the digitalization process in practice and implement micro-solutions, along with exchanging ideas and examples of good practice in using digital and artificial intelligence tools. The workshop will provide usable templates and structured ideas, with the ultimate goal of empowering school librarians to become leaders of digital innovation in their schools.

Key words

generative artificial intelligence, library curriculum, 21st-century literacies, AI literacy, use of ICT

Uvod

U suvremenom društvu obilježenom eksponencijalnim razvojem tehnologije, obrazovni sustav suočava se s imperativom kontinuirane prilagodbe. U tom dinamičnom okružju, školska knjižnica više nije samo tiho spremište tiskane građe, već se pozicionira kao proaktivno središte učenja, suradnje i inovacija. Tradicionalna uloga knjižnice kao čuvara informacija danas se transformira u ulogu navigatora kroz složeni digitalni krajolik. Razvoj digitalnih tehnologija, a posebice brzi uspon generativne umjetne inteligencije (UI), zahtijeva redefiniranje pojma pismenosti. Uz temeljnu informacijsku i čitalačku pismenost, medijska, digitalna i pismenost za UI postaju ključne kompetencije 21. stoljeća, nužne za ravnopravno sudjelovanje u društvu znanja. Ovaj članak, oslanjajući se na suvremena promišljanja u informacijskim znanostima te rezultate istraživanja o ulozi školskih knjižnica u e-obrazovanju, istražuje transformativni potencijal knjižničnog kurikuluma. Središnji fokus stavljen je na međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) i njezinu integraciju u svakodnevni rad knjižnice. Kroz analizu teorijskih okvira i primjera iz prakse, rad nastoji prikazati kako školski knjižničari mogu prevladati prepreke u digitalizaciji, implementirati praktična mikro-rješenja te preuzeti ulogu lidera digitalnih inovacija, osiguravajući pritom etičku i kritičku upotrebu novih tehnologija u školskom okružju.

Evolucija pismenosti: Od informacijske pismenosti do pismenosti za umjetnu inteligenciju

Pojam pismenosti doživio je dramatičnu transformaciju u posljednjih nekoliko desetljeća. Nekada strogo vezana uz vještine čitanja i pisanja, pismenost se danas promatra kao složen, višeslojan koncept koji odražava tehnološki napredak društva. Temelj ovog razvoja čini informacijska pismenost – sposobnost prepoznavanja potrebe za informacijom te njezina pronalaženja, vrednovanja i učinkovitog korištenja. U kontekstu školske knjižnice, informacijska pismenost oduvijek je bila okosnica edukacije korisnika. Knjižničari su tradicionalno poučavali učenike kako kritički pristupati izvorima, organizirati znanje i razumjeti informacijski proces.

Međutim, prodorom interneta i informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT) u sve pore obrazovnog sustava, informacijska pismenost nužno se proširila na digitalnu. Suvremena istraživanja naglašavaju da digitalna pismenost obuhvaća mnogo više od pukog poznavanja rada na računalu. Ona podrazumijeva sigurno, kritičko i kreativno korištenje IKT-a za učenje, rad i sudjelovanje u društvu. U digitalnom okružju, učenici prestaju biti isključivo pasivni konzumenti informacija i postaju aktivni kreatori digitalnog sadržaja. To od njih zahtijeva usvajanje novih obrazaca ponašanja, razumijevanje autorskih prava u digitalnom svijetu te svijest o vlastitom digitalnom tragu i sigurnosti na mreži.

Danas svjedočimo novoj, ubrzanoj paradigmi – eri umjetne inteligencije (UI), s posebnim naglaskom na generativnu umjetnu inteligenciju. Alati sposobni za stvaranje teksta, slike, pa čak i koda na temelju korisničkih upita (promptova) donose neviđene

obrazovne mogućnosti, ali i specifične kognitivne i etičke izazove. Zbog toga se javlja imperativ razvoja pismenosti za UI (AI literacy). Kako se ističe u smjernicama za istraživanje generativne umjetne inteligencije u obrazovanju, pismenost za UI zahtijeva razumijevanje osnovnih principa funkcioniranja algoritama, prepoznavanje ugrađenih pristranosti (bias) u podacima na kojima su ti modeli trenirani te razvijanje svijesti o fenomenima poput "halucinacija" – situacija u kojima UI generira vrlo uvjerljive, ali činjenično potpuno netočne informacije.

U tom kontekstu, evolucija od informacijske preko digitalne, medijske do pismenosti za UI ne predstavlja odbacivanje starih vještina, već njihovu nadogradnju i prilagodbu novom mediju. Kritičko vrednovanje informacija, koje je oduvijek u srcu knjižničarske struke, sada postaje važnije nego ikad. Dok je u eri weba 2.0 naglasak bio na procjeni vjerodostojnosti autora i mrežnih stranica, u eri umjetne inteligencije učenici moraju naučiti kritički propitivati same alate, algoritamske preporuke i strojno generirani sadržaj. Školska knjižnica stoga preuzima ključnu ulogu u demistifikaciji ovih tehnologija, osiguravajući da učenici ne budu samo vješti korisnici alata, već i kritički mislioci sposobni etički navigirati kroz informacijski kaos 21. stoljeća.

Školska knjižnica kao most između tradicije i e-obrazovanja

Uvođenje informacijsko-komunikacijske tehnologije u nastavni proces označilo je prijelaz prema e-obrazovanju, paradigmi koja redefinira metode poučavanja, učenja i pristupa informacijama. U tom tranzicijskom razdoblju, školska knjižnica često se promatra kroz prizmu dviju naizgled suprotstavljenih uloga: s jedne strane, ona je čuvarica tradicionalnih vrijednosti, dubokog čitanja i fizičkog prostora za koncentraciju; s druge strane, od nje se očekuje da bude predvodnica u implementaciji novih tehnologija. Međutim, suvremena promišljanja, poput onih koje iznosi Bosančić u kontekstu informacijskih znanosti i e-učenja, sugeriraju da ove dvije uloge nisu isključive. Naprotiv, školska knjižnica mora funkcionirati kao most koji spaja provjerene pedagoške metode s inovativnim digitalnim alatima.

Rezultati doktorskog istraživanja o percepciji uloge školskih knjižnica u e-obrazovanju¹ jasno ukazuju na potrebu za proaktivnim pozicioniranjem knjižnice unutar suvremenog obrazovnog sustava. Istraživanja pokazuju da, iako dionici obrazovnog procesa (učenici, učitelji, stručni suradnici, nastavnici i ravnatelji) prepoznaju knjižnicu kao važno informacijsko središte, njezin puni potencijal u podršci e-učenju često ostaje nedovoljno iskorišten. Percepcija knjižnice još uvijek je nerijetko vezana isključivo uz posudbu tiskane građe, dok se njezina uloga u kreiranju digitalnih obrazovnih sadržaja, edukaciji o sigurnosti na mreži ili primjeni umjetne inteligencije tek treba u potpunosti afirmirati u školskoj praksi.

Da bi se taj potencijal ostvario, ključna je transformacija uloge stručnog suradnika knjižničara. Knjižničar više nije samo posrednik između korisnika i tiskane knjige, već

¹ Brkić Klmpak, Ivana. 2025. Uloga školske knjižnice u e-obrazovanju. Doktorski rad. Doktorska škola Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 99-129.

postaje informacijski stručnjak, pedagoški partner i navigator u složenom virtualnom okruženju. Njegova je zadaća integrirati digitalne izvore znanja u svakodnevni rad s učenicima, ne zanemarujući pritom kognitivne benefite koje donosi tradicionalno čitanje. U e-obrazovanju, knjižnica nudi strukturiranu informacijsku podršku koja učenicima pomaže da ne budu samo puki konzumenti hipertekstualnih sadržaja, već da razvijaju vještine dubokog razumijevanja i kritičke sinteze.

Upravo u tom spajanju svjetova leži najveća snaga suvremene školske knjižnice. Ona učenicima pruža sigurno okruženje – kako ono fizičko, tako i digitalno – u kojem mogu istraživati, griješiti i učiti. Dok e-obrazovanje osigurava alate za brzi pristup nepreglednoj količini podataka, knjižnica, oslanjajući se na svoju bogatu tradiciju informacijskog opismenjavanja, daje tim podacima kontekst, smisao i vrijednost. Time knjižnica osigurava da tehnologija u školi ne bude sama sebi svrhom, već sredstvo za cjelovit intelektualni i osobni razvoj učenika.

Knjižnični kurikulum i međupredmetna tema "Uporaba IKT-a"

Kako bi se uspješno provela transformacija školske knjižnice iz tradicionalnog u suvremeno digitalno središte, ad-hoc inicijative nisu dovoljne. Potreban je jasno strukturiran, promišljen i dugoročan plan rada, a upravo tu ulogu preuzima suvremeni knjižnični kurikulum. On više nije samo popis književnih susreta i datuma posudbe lektire, već krovni dokument koji usustavljuje odgojno-obrazovno djelovanje knjižničara. U tom kontekstu, integracija međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) nameće se kao prirodan i nezaobilazan proces.

Školska knjižnica nudi idealno okruženje za ostvarivanje odgojno-obrazovnih očekivanja ove međupredmetne teme jer učenje u knjižnici često prelazi granice pojedinih nastavnih predmeta. Planiranje knjižničnog kurikuluma kroz prizmu IKT-a omogućuje knjižničarima da sustavno prate razvoj digitalnih kompetencija učenika kroz sve odgojno-obrazovne cikluse, prilagođavajući složenost zadataka njihovoj kognitivnoj dobi. Uspješna primjena ovog kurikuluma² u knjižnici temelji se na samostalnom planiranju, prilagodbi i provedbi aktivnosti unutar četiri ključne domene:

Funkcionalna i odgovorna uporaba IKT-a: U knjižničnom kontekstu, ova domena obuhvaća osposobljavanje učenika za samostalno korištenje e-kataloga, digitalnih repozitorija i građe, ali i edukaciju o "digitalnoj higijeni" – zaštiti zdravlja, očuvanju privatnosti i sigurnosti podataka u virtualnom okruženju.

Komunikacija i suradnja u digitalnom okružju: Knjižnica postaje prostor (fizički i virtualni) u kojem učenici uče pravila lijepog ponašanja na mreži (netiquette). Uče kako koristiti digitalne alate za suradničko učenje, dijeljenje znanja s vršnjacima te konstruktivno i uvažavajuće komuniciranje u digitalnim alatima.

Istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnom okružju: Ovo je srž tradicionalne informacijske pismenosti prilagođene 21. stoljeću. Knjižničar poučava učenike naprednim

² Kurikulum dostupna na: <https://docs.google.com/document/d/1QRn0pUYj5nCJ7yBf2HkLRGQwqPcgBp6X/edit?usp=sharing&oid=106780594885696668766&rtpof=true&sd=true>

strategijama pretraživanja, tehnikama provjere činjenica (fact-checking) te prepoznavanju dezinformacija, lažnih vijesti i pristranosti, što je posebno važno u doba sveprisutnih algoritama i umjetne inteligencije.

Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okružju: Od konzumenata, učenici postaju kreatori. U knjižnici se potiče izrada digitalnih plakata, prezentacija, videozapisa i podcasta vezanih uz pročitane građe. Pritom knjižničar igra ključnu ulogu u edukaciji o autorskim pravima, licencama (poput Creative Commons) i etičnom citiranju tuđih, ali i strojno generiranih digitalnih sadržaja.

Integriranjem ovih četiriju domena u svoj godišnji plan i program, školski knjižničar osigurava da svaka aktivnost ima jasno definiran ishod i svrhu. Time knjižnica izravno doprinosi ostvarivanju nacionalnih obrazovnih standarda, a sam knjižničar profilira se kao neizostavan stručnjak za razvoj digitalnih kompetencija na razini cijele škole.

Generativna umjetna inteligencija u knjižnici: Prilike i etički izazovi

Pojava generativne umjetne inteligencije (UI) predstavlja jednu od najznačajnijih tehnoloških prekretnica u novijoj povijesti obrazovanja. Za razliku od tradicionalnih internetskih tražilica koje korisniku nude poveznice na već postojeće izvore, generativni UI alati (poput ChatGPT-a, Geminija i sličnih) stvaraju potpuno novi tekstualni, vizualni ili auditivni sadržaj na temelju strukturiranih korisničkih upita (promptova). U kontekstu rada školske knjižnice, ova tehnologija otvara niz inovativnih prilika. Knjižničarima može poslužiti kao moćan asistent u kreiranju pedagoških materijala, osmišljavanju interaktivnih kvizova za poticanje čitanja, sažimanju obimnih tekstova ili personalizaciji učenja za učenike s različitim obrazovnim potrebama. Učenicima, s druge strane, UI može poslužiti kao interaktivni tutor, alat za prevladavanje "blokade praznog papira" pri pisanju ili sredstvo za brzu sintezu ideja prilikom istraživačkog rada.

Međutim, integracija generativne umjetne inteligencije u obrazovni proces neraskidivo je vezana uz niz ozbiljnih kognitivnih i etičkih izazova na koje školska knjižnica mora promptno odgovoriti. Kako se ističe u suvremenoj literaturi o primjeni UI u obrazovanju i zaštiti intelektualnog vlasništva, jedan od najvećih problema predstavljaju tzv. "halucinacije". Riječ je o inherentnoj sklonosti velikih jezičnih modela da generiraju činjenično netočne informacije, pa čak i da izmišljaju nepostojeće izvore, autore i citate, predstavljajući ih s visokom razinom sigurnosti i jezične uvjerljivosti. Za knjižnicu, čija se temeljna misija oslanja na točnost, provjerljivost i pouzdanost informacija, ovo predstavlja izravan izazov informacijskom integritetu.

Nadalje, korištenje ovih alata otvara kompleksna pitanja autorskih prava: na čijim su autorskim djelima ovi modeli trenirani bez eksplicitne dozvole te kome zapravo pripada intelektualno vlasništvo nad strojno generiranim sadržajem? Uz to, izazovi zaštite osobnih podataka korisnika te očuvanje akademske čestitosti (odnosno granica između asistiranog pisanja i plagijata) zahtijevaju hitno donošenje jasnih protokola na razini škole.

U ovom osjetljivom tehnološkom trenutku, školski knjižničar istupa kao ključni edukator za etiku umjetne inteligencije. Njegova zadaća nije zabraniti korištenje UI alata – što je u praksi neprovedivo i dugoročno pedagoški neopravdano – već poučiti učenike kako da ih koriste kritički, sigurno i odgovorno. To u praksi podrazumijeva edukaciju o vještini oblikovanja preciznih upita (prompt engineering), obaveznu triangulaciju i provjeru strojno generiranih tvrdnji pomoću pouzdanih i autoriziranih knjižničnih izvora te pravila o transparentnom navođenju i citiranju UI alata u učeničkim radovima. Kroz ovakav pristup, školska knjižnica demistificira tehnologiju i osnažuje učenike da umjetnu inteligenciju koriste isključivo kao alat za proširenje vlastitih spoznajnih sposobnosti, a nikako kao zamjenu za samostalno i kritičko promišljanje.

Od teorije do prakse: Implementacija mikro-rješenja u školama

Iako su teorijski okviri digitalne i UI pismenosti te knjižničkog kurikulumu jasno definirani, njihova svakodnevna primjena u školskom okruženju često nailazi na stvarne prepreke. Školski knjižničari u praksi se nerijetko suočavaju s infrastrukturnim ograničenjima, nedostatkom suvremene opreme, neadekvatnom mrežnom povezanošću, ali i s otporom ili strahom od novih tehnologija, kako među učenicima, tako i među nastavnim osobljem. U takvim uvjetima, umjesto čekanja na sveobuhvatne sustavne promjene, nameće se koncept "mikro-rješenja" – malih, fleksibilnih i lako primjenjivih aktivnosti koje zahtijevaju minimalne resurse, ali donose značajan pedagoški učinak. Mikro-rješenja omogućuju knjižničaru da korak po korak integrira tehnologiju u postojeće knjižnično-informacijske programe. Primjerice, nedostatak računala za svakog učenika može se premostiti suradničkim radom u manjim grupama ili korištenjem pametnih telefona samih učenika (BYOD - Bring Your Own Device pristup) u strogo kontrolirane i edukativne svrhe. Umjesto izoliranih predavanja o informatičkoj tehnologiji, IKT se koristi kao alat za rješavanje konkretnih problema. Tako se obrada lektire može obogatiti izradom digitalnih umnih mapa ili interaktivnih plakata (u alatima poput Canve ili Geniallyja), čime se izravno ostvaruju ishodi domene Stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju.

Kada je riječ o umjetnoj inteligenciji, mikro-rješenja u knjižnici mogu poprimiti oblik analitičkih radionica. Jedna od vrlo učinkovitih metoda je tzv. "obrnuto pretraživanje" ili "lov na halucinacije". Knjižničar pred učenike stavlja tekst generiran pomoću UI alata koji namjerno sadrži činjenične pogreške (halucinacije). Zadatak učenika je, koristeći pouzdane izvore (enciklopedije, provjerene mrežne stranice i baze podataka), demantirati ili potvrditi navode iz teksta. Ovakva aktivnost ne zahtijeva naprednu opremu – dovoljan je ispisan papir i pristup knjižničnom fondu – a izravno razvija vještinu kritičkog vrednovanja informacija i svijest o ograničenjima tehnologije.

Druga praktična primjena odnosi se na edukaciju o oblikovanju upita (prompt engineering). Knjižničar kroz radionicu može demonstrirati kako promjena samo jedne riječi u upitu (npr. traženje od UI alata da objasni složen pojam "kao stručnjak" naspram "kao desetogodišnjaku") mijenja rezultat, učeći ih pritom preciznosti u komunikaciji.

Razmjenom ovakvih iskoristivih predložaka i primjera dobre prakse, školski knjižničari grade vlastito samopouzdanje. Uspješnom implementacijom ovih mikro-rješenja, oni prestaju biti samo promatrači tehnoloških promjena i pozicioniraju se kao ključni mentori i lideri digitalnih inovacija, sposobni savjetovati ne samo učenike, već i svoje kolege učitelje u izgradnji sigurnijeg i pametnijeg obrazovnog okruženja.

Zaključak

Školska knjižnica da bi ostala relevantna i ispunila svoju temeljnu obrazovnu zadaću, ona mora aktivno prigrliti promjene koje donosi digitalno doba, ne odričući se pritom svojih tradicionalnih vrijednosti. Integracija međupredmetne teme Uporaba IKT-a i koncepta umjetne inteligencije, odnosno pismenosti za UI u knjižnični kurikulum nije samo pedagoški trend, već nužnost koja učenike priprema za kompleksnost suvremenog svijeta.

Školski knjižničari, naoružani stručnim znanjem, pedagoškim vještinama i razumijevanjem informacijskih procesa, idealno su pozicionirani da postanu lideri digitalnih inovacija u svojim školama. Preuzimanjem te uloge, knjižničar prestaje biti samo informacijski posrednik i postaje ključni mentor u razvoju kritičkih, odgovornih i kreativnih digitalnih građana. Implementacijom praktičnih mikro-rješenja i kontinuiranom edukacijom, školska knjižnica uspješno dokazuje da je otporna na promjene te da ostaje nezamjenjiv, siguran i poticajan prostor za učenje u 21. stoljeću. Iako se u praksi knjižničari suočavaju s brojnim infrastrukturnim preprekama, implementacija koncepta "mikro-rješenja" omogućuje im da prevladaju ta ograničenja. Male, fleksibilne aktivnosti koje zahtijevaju minimalne resurse donose značajan pedagoški učinak i omogućuju postepenu integraciju tehnologije.

Kontinuiranom edukacijom te primjenom ovakvih praktičnih rješenja, školska knjižnica uspješno dokazuje da je otporna na promjene. Ona time ostaje nezamjenjiv, siguran i poticajan prostor za učenje u 21. stoljeću, u kojem učenici mogu slobodno istraživati i učiti u digitalnom i fizičkom okruženju.

Literatura

1. Bando, I. 2017. *Analiza kulturne i javne djelatnosti u kurikulumima osnovnoškolskih knjižnica Slavonije i Baranje*. Doktorski rad. Doktorska škola Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 397 str.
2. Brkić Klmpak, Ivana. 2025. *Uloga školske knjižnice u e-obrazovanju*. Doktorski rad. Doktorska škola Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek. 223 str.
3. Bilić, Vesna 2020. *Odgajanje i odrastanje u digitalnom vremenu*. Obrazovni izazovi. Zagreb
4. Duić, Mirko. 2025. *Umjetna inteligencija u knjižnicama osnovnih i srednjih škola u Hrvatskoj: Poznavanje i primjena tehnologija UI-a od strane knjižničara*. 77-104. <https://doi.org/10.30754/vbh.68.3.1570>
5. *E-Škole: Razvoj sustava digitalno zrelih škola, II. Faza*. 2019. Hrvatska akademska i istraživačka mreža: Carnet. Zagreb. <https://www.carnet.hr/projekt/>

- [e-skole-razvoj-sustava-digitalno-zrelih-skola-ii-faza/](#) (pristupljeno 6. studenoga 2025.)
6. Europska komisija 2023. Europska deklaracija o digitalnim pravima i načelima za digitalno desetljeće. *Službeni list Europske unije*. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023C0123\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:32023C0123(01)) (pristupljeno 15. listopada 2025.)
 7. Koludrović, Morana. 2021. Uloga, važnost i mogućnosti školske knjižnice u kontekstu razvoja kurikulumske pristupa. 33. *Proljećna škola stručnih suradnika knjižničara Republike Hrvatske: Zbornik radova*. Ur. Saulačić, Ana. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb
 8. Ministarstvo znanosti i obrazovanja; Škola za Život. 2019. *Kurikulum međupredmetne teme: Uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole*. <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Uporaba%20informacijske%20i%20komunikacijske%20tehnologije%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf> (pristupljeno 3. studenoga 2025.)
 9. Mućinović, Miljana; Bosančić, Boris. 2025. *Umjetna inteligencija i akademski integritet i čestitost: Etičke implikacije integracije generativne umjetne inteligencije u sustav visokog obrazovanja i znanosti*. 1-35. <https://doi.org/10.30754/vbh.68.3.1578> (pristupljeno 25. veljače 2026.)
 10. Ortega, Miguel; Peregrino Fernando. *Exploring Generative AI: Opportunities and use in IP*. <https://euipe.europa.eu/knowledge/course/view.php?id=5166> (pristupljeno 5. studenog 2025.)
 11. Standard za školske knjižnice. 2023. *Narodne novine* 61, 1024. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html (pristupljeno 21. listopada 2025.)
 12. *Web Classroom 4.0* <https://webucionica.weebly.com/> (pristupljeno 5. studenoga 2025.)

KLIKNI, PROMISLI, PROVJERI – KAKO KOMUNICIRAMO?

Jelena Cvrković

jelena.cvrkovic@skole.hr

Osnovna škola Josipa Kozarca, Vinkovci

Sažetak

Cilj je radionice *Klikni, promisli, provjeri – kako komuniciramo?* potaknuti razvoj medijske i informacijske pismenosti. Analizom primjera komunikacije putem društvenih mreža, umjetne inteligencije i praktičnih aktivnosti, polaznici će promišljati o izazovima komunikacije u digitalnom okruženju te kroz vođene aktivnosti, poput inicijative Razmisli prije klika, razviti strategije za poticanje odgovorne komunikacije. Naglasak je stavljen na ulogu školskih knjižničara u razvoju kritičkog mišljenja, odgovornog digitalnog ponašanja i razumijevanja medijskih sadržaja.

Gljučne riječi

generativna umjetna inteligencija, knjižnični kurikulum, pismenosti 21. stoljeća, pismenost za UI, uporaba IKT-a

Summary

The goal of the workshop “Click, Reflect, Check – How Do We Communicate?” is to encourage the development of media and information literacy. Through the analysis of communication examples via social media, artificial intelligence, and practical activities, participants will reflect on the challenges of communication in a digital environment. Through guided activities, such as the initiative “Think Before You Click,” they will develop strategies for promoting responsible communication. The emphasis is on the role of school librarians in fostering critical thinking, responsible digital behavior, and understanding media content.

Key words

generative artificial intelligence, library curriculum, 21st-century literacies, AI literacy, use of ICT

Uvod

Digitalne tehnologije i komunikacijske platforme sastavni su dio svakodnevice. Pojavom društvenih mreža promijenio se način komunikacije. Društvene mreže utjecale su i na hrvatski jezik, kao i tehnološke inovacije. Zbog toga se susrećemo s nepostojanjem istoznačnica, što je razlog uporabi tuđica u hrvatskom jeziku. Nove su riječi dio društvenih mreža, koje zbog velikog broja pratitelja imaju utjecaj na svakodnevnu komunikaciju. Društvene mreže, aplikacije za razmjenu poruka i drugi digitalni alati utječu na način na koji razmjenjujemo informacije, izražavamo stavove i oblikujemo međuljudske odnose. Istovremeno, brzina i dostupnost informacija povećava rizik od netočnog razumijevanja poruka, širenja dezinformacija te razvoja neprimjerenih komunikacijskih obrazaca. Uporaba tuđica, tvorba neologizama i kratica karakteristika je i usmene komunikacije (u manjoj mjeri, budući da su kratice nepraktične kod usmenog izražavanja). Na pravopisnoj razini uočena su odstupanja od hrvatskog standardnog jezika, a engleski je jezik prisutan na svim razinama komunikacije. S obzirom na navedeno, medijska i informacijska pismenost ključna je kompetencija suvremenog obrazovanja. Razvijanje kritičkog vrednovanja informacija,

razumijevanje medijskih poruka i odgovorne digitalne komunikacije nužno je za aktivno i odgovorno sudjelovanje pojedinca u digitalnom društvu. Školski knjižničari, kao edukatori i mentori, imaju važnu ulogu u području medijske i informacijske pismenosti. Cilj je radionice kroz praktični primjer osvijestiti današnju komunikaciju na internetu i opisati kako utječe na proces današnje komunikacije.

Komunikacija porukama – posredovna komunikacija

Računalno posredovna komunikacija prema T. Praprotniku, važno je komunikacijsko sredstvo koje se proširilo i na obrazovno područje. Najviše su u upotrebi pametni telefoni, a pristup internetu gotovo je stalno prisutan. Mogućnosti slanja poruka putem društvenih mreža i aplikacija (Viber, WhatsApp, Snapchat...) pruža široke mogućnosti. Prvotni SMS više nije u uporabi. U komunikaciji porukama koriste se različiti emotikoni, emoji, memovi... Koriste se nestandardni jezični oblici, odnosno javljaju se pogrješke čiji je uzrok nebriga ili neznanje. Pogrješke koje uočavamo u porukama namjerni su izbori s ciljem bržeg pisanja poruka i želje da ista bude bliža govornom stilu osobe s kojom se dopisujemo. Mladi su u svojoj komunikaciji, razvili vlastiti jezik kojim se svakodnevno koriste na internetu i društvenim mrežama. Upotreba emotikona ili emoji koristi se kako bi se opisalo trenutno raspoloženje osobe i izraz njegova lica. Na taj način žele se zamijeniti neverbalni znakovi koje bi inače, licem-u-lice, mogli primijetiti i razumjeti.

Upotreba emotikona, emoji u komunikaciji

Razgovori licem-u-lice zamjenjuju se razgovorom na daljinu putem interneta. U fizičkoj komunikaciji nudi se mogućnost iščitavanja neverbalnih znakova sugovornika. U razgovoru putem društvenih mreža, slanjem poruka, nema navedene mogućnosti, ali se pokušava nadomjestiti korištenjem emotikona, emoji, memova... Prvotno su emotikoni bili sustav posebnih znakova i slova, s impliciranim smjerom, slijeva na desno i obrnuto, koji su prenosili ljudski izraz lica (osjećaje). Pošiljalac šalje primatelju znakovnu poruku i određenim znakovima (emotikonima) nastoji prenijeti primatelju kako se trenutno osjeća ili pokazuje svoju reakciju na nešto što mu je pošiljalac prethodno poslao ili napisao. Tekstualni emotikoni kasnije su obogaćeni i zamijenjeni grafičkim, emojiima. Među njima su najviše u upotrebi oni koji označavaju sreću, tugu i iznimnu sreću. Njihovom primjenom može se izazvati naklonost, smanjiti formalnost odgovora, staviti interpunkcija u rečenice, označiti prijateljstvo itd. Nažalost, danas pojedini emoji imaju drugačije značenje, osobito kod mladih. Postoji tzv. PERIODIC TABLE OF SINISTER EMOJIS BY AMIT KALLEY (u slobodnom prijevodu PERIODNI SUSTAV LOŠIH EMOJIIA). U navedenoj „tablici“ prikazani su emoji koji imaju drugačija značenja (emoji koji upućuju na intimne odnose, samoozljeđivanje, suicid, drogu, nasilje, incel...). Pri korištenju emoji treba biti oprezan, stoga su školski knjižničari kao informacijski i medijski stručnjaci dužni upozoriti na opasnosti komunikacije u kojima se upotrebljavaju isti.

Mladi komuniciraju na način kao što pišu

Razgovor putem društvenih mreža i slanjem poruka oskudan je. Pojava novotvorenica i skraćénica koje su mladi osmislili ulaze i u svakodnevni govor. Osim u online komunikaciji, mladi u svome govoru uživo koriste skraćenice koje nisu u skladu s hrvatskim standardnim jezikom. Komuniciraju na način kako pišu poruke, koristeći skraćene riječi. Iste ne postoje u hrvatskom standardnom jeziku, kao npr. „nzm“, „sk“, „n“, „d“, „jcr“ (prijevod: ne znam, škola, ne, da, jučer). U pisanju poruka, osim skraćenica, ne koriste se rečeničnim znakovima, dijakritičkim znakovima, izostavljeno je pravilo pisanja velikog slova i sl.. Pismenost je važna jer podrazumijeva sposobnost komuniciranja pomoću različitih vrsta simboličkih struktura. Ona podrazumijeva sposobnost pojedinca da čita i piše na hrvatskom standardnom jeziku te da razumije osnove i pravila dobre komunikacije. Razlozi korištenja različitim komunikacijskim alatima jesu jačanje prijateljstva i ljubavnih odnosa. Jednako tako, isti mogu negativno utjecati na komunikaciju, kao na primjer *cyberbullying* (*elektroničko nasilje*) i govor mržnje koji se nepovoljno odražavaju na mentalno zdravlje pojedinca.

Radionica Klikni, promisli, provjeri – kako komuniciramo?

Radionica je osmišljena kao interaktivno i participativno iskustvo u kojem sudionici kroz analizu konkretnih primjera i suradničke aktivnosti promišljaju o komunikaciji u digitalnom okruženju. Polazište radionice čine primjeri poruka i objava s društvenih mreža i različitih aplikacija (Viber, WhatsApp) koji sudionicima omogućuju prepoznavanje raznih komunikacijskih obrazaca te njihovo kritičko tumačenje.

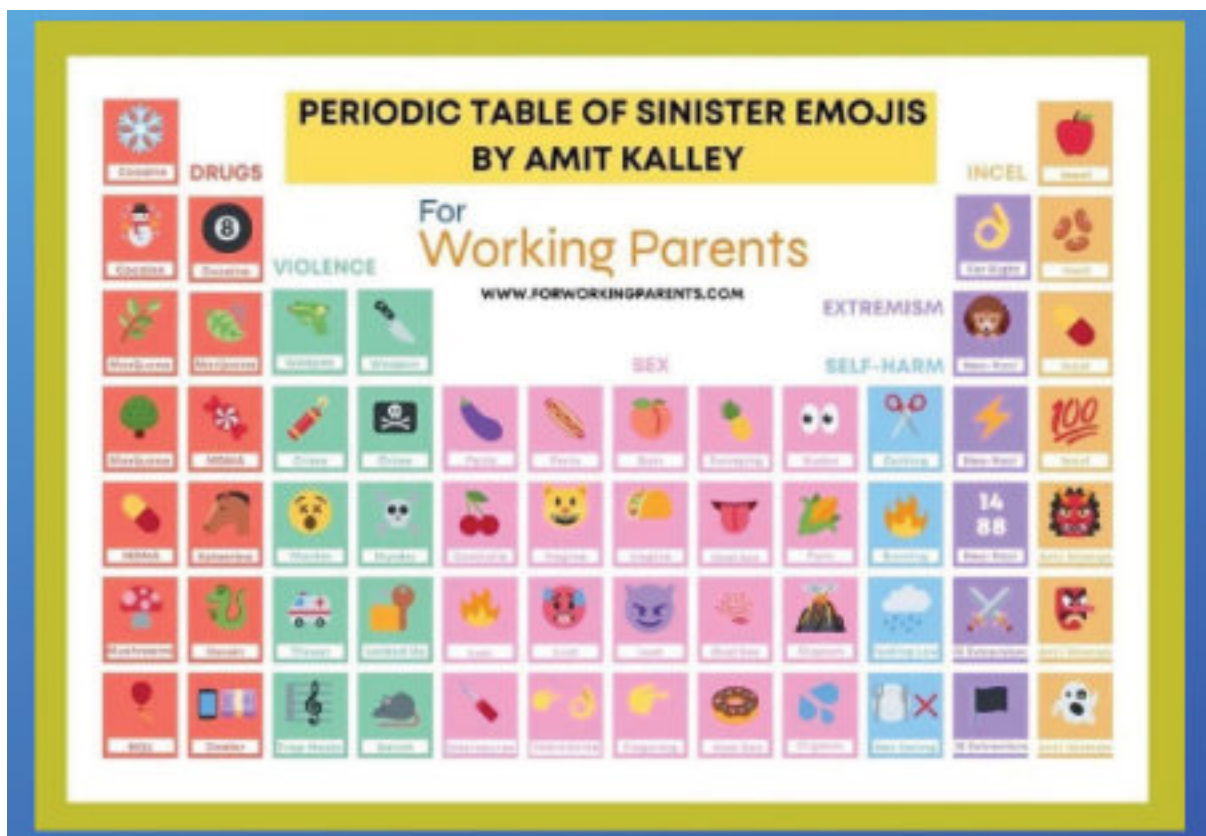
U prvom dijelu radionice analiziraju se autentični i simulirani primjeri digitalne komunikacije navedenih aplikacija te se raspravlja o značenju poruka u različitim komunikacijskim kontekstima. Pozornost je usmjerena na pisanje poruka i utjecaju digitalnih simbola – emojija/emotikona na interpretaciju poruke, kao i mogućim nesporazumima koji mogu nastati u digitalnoj komunikaciji. Na primjeru pjesme Dobriše Cesarića, Voćka poslije kiše, polaznici će tu istu pjesmu napisati pomoću emojija u aplikaciji Viber. Nakon što ju napišu, poslat će u zajedničku grupu na Viber. Pročitat ćemo nekoliko primjera i utvrditi je li slikovna pjesma (emoji-pjesma) identična onoj koja je tekstualno izvorno napisana. Polaznici će se kritički osvrnuti na ono što je napisano. Uz pomoć jezičnog modela ChatGPT-a, sudionici će otkriti točnost informacija o Dobriši Cesariću i pjesmi Voćka poslije kiše. Cilj je aktivnosti provjeriti točnost dobivenih informacija.

👁️🗨️🌳 poslije 💧:
Puna je 💧 pa ih njiše.
I ✨☀️✨,
Čudesna 💎🌳.
Al nek se ☀️🗨️☁️,
🚫 sve te ✨.
Ona je ipet, kao 🙅,
Obično, 🗨️🌳.

U drugom dijelu radionice provodi se kreativna aktivnost usmjerena na razumijevanje simbolične komunikacije. Polaznicima se prikazuje „periodni sustav loših emojija“, odnosno vizualni prikaz emojija bez objašnjenja njihova značenja. Polaznici, pritom nemaju objašnjenja pojedinih simbola, čime se potiče interpretacija i promišljanje o mogućim značenjima vizualnih znakova. Koristeći aplikaciju Viber, polaznici će osmisliti kratku pjesmu koja se sastoji od dvije strofe po dva stiha. Pjesmu zapisuju riječima na hrvatskom standardnom jeziku, a zatim će istu pjesmu pokušati prenijeti isključivo emojijima iz prikazanog sustava simbola („periodni sustav loših emojija“). Napisanu pjesmu emojijima, polaznici će razmijeniti s osobom pored sebe. Svaki će polaznik dobiti novu „emoji-pjesmu“ koju će pokušati prevesti u tekst na hrvatskom standardnom jeziku, odnosno rekonstruirati njezino moguće značenje koristeći riječi. Prijevod će zapisati na papir, a zatim naglas pročitati „dekodiranu“ pjesmu. Nakon čitanja, osoba koja je napisala pjesmu riječima, potvrđuje je li druga osoba pravilno „prevela“ pjesmu na hrvatski standardni jezik ili nije.

U trećem dijelu radionice, pjesme koje su napisane pomoću emojija, polaznici će „zalijepiti“ u alat umjetne inteligencije, perplexity.ai. Nakon što su prenijeli emoji pjesmu, tražit će od navedenog alata umjetne inteligencije neka danu pjesmu prevede uz pomoć riječi na hrvatski jezik. Polaznici će usporediti svoju pjesmu napisanu riječima s pjesmom koju je riječima napisala umjetna inteligencija. Zajedno ćemo provjeriti je li umjetna inteligencija uspjela vjerno prevesti pjesmu napisanu emojijima. Utvrdit ćemo i postoje li sličnosti s „prijevodom“ koje je osoba (susjed polaznik) napisala. U ovom dijelu radionice osvrnut ćemo se na umjetnu inteligenciju te koliko je pouzdana u razumijevanju postavljenih zadataka.

U završnom dijelu aktivnosti sudionici uspoređuju izvorne pjesme i njihove interpretacije te raspravljaju o razlikama u razumijevanju pjesme, odnosno poruke pjesme. Rasprava je usmjerena na pitanje koliko simboli, emotikoni i emojiji mogu promijeniti značenje poruke te kako različiti primatelji mogu različito interpretirati isti sadržaj.

Na kraju se otkriva pravo značenje „periodnog sustava loših emojija“ i polaznici prevode napisane pjesme pomoću prikazanih emojija. Prikazani periodni sustav je tajni slikovni jezik kojim se mladi koriste u svakodnevnoj komunikaciji. Uočavamo koliko se loših i opasnih simbola krije iza prikazanih emojija.

Radionica završava refleksijom sudionika i razmjenom ideja o mogućim aktivnostima koje se mogu provoditi s učenicima u školskim knjižnicama.

Zaključak

Digitalna komunikacija postaje sve dominantniji oblik međuljudske interakcije među mladima, zbog čega je razvijanje medijske i informacijske pismenosti nužno za razumijevanje i odgovorno sudjelovanje u digitalnom okruženju. Radionica Klikni, promisli, provjeri – kako komuniciramo? potiče na kritičko promišljanje o načinima na koje digitalni simboli, emojiji i umjetna inteligencija utječu na interpretaciju poruka.

Kroz interaktivne i kreativne aktivnosti sudionici uočavaju koliko se značenje poruke može promijeniti ovisno o kontekstu, interpretaciji primatelja ili načinu prikaza informacije. Uključivanje umjetne inteligencije u analizu komunikacije dodatno otvara prostor za raspravu o mogućnostima, ali i ograničenjima digitalnih alata u razumijevanju ljudske komunikacije.

Uloga školske knjižnice kao prostora u kojemu se mogu razvijati kompetencije kritičkog mišljenja, odgovorne komunikacije i digitalne pismenosti može pružiti niz

edukacija o pismenosti u cjeloživotnom učenju pojedinca. Prikazanim se aktivnostima želi potaknuti na promišljeno i odgovorno ponašanje svih dionika u digitalnom okruženju te na razumijevanje složenosti komunikacije u suvremenom informacijskom društvu.

Literatura

1. Ciboci Periša, Lana; Kanižaj, Igor; Labaš, Danijel. 2023. *Medijska pismenost: priručnik za učiteljice i učitelje razredne nastave*. Profil Klett. Zagreb.
2. Horvat, Aleksandra; Živković, Daniela. 2009. *Knjižnice i autorsko pravo*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
3. Prapotnik, Tadej. 2007. *Jezik u (kon)tekstu računalno posredovne komunikacije*. *Medijska istraživanja*. Vol. 13, br.2, str. 85-95.
4. Rotar Zgrabljic, Nada. 2023. *Uvod u medije i medijsku pismenost*. Leykam international d.o.o. Zagreb.
5. *Umjetna inteligencija u obrazovanju: edukativni priručnik o primjeni umjetne inteligencije u učenju i poučavanju za učitelje, nastavnike i stručne suradnike u školama*. <https://www.medijskapismenost.hr> (pristupljeno 15.11.2025.)
6. Zelić, Lucija. 2022. *Komunikacija među adolescentima na društvenim mrežama*. Diplomski rad. Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji. Zagreb. <https://repositorij.hrstud.unizg.hr/object/hrstud:3003/FILE0> (pristupljeno 15. studenog 2025.).

MOJ STAV JE MOJ ŠTIT, A MOJI PRIJATELJI MOJA UTVRDA

Marija Gajski

marija.gajski@gmail.com

Osnovna škola Ivana Mažuranića Zagreb

Sažetak

Moj stav je moj štit, a moji prijatelji moja utvrda. Radionica je usmjerena na jačanje osobnih stavova i razvijanje vještina potrebnih za suočavanje s vršnjačkim pritiskom, ovisnostima i nasiljem. Sudionici kroz različite aktivnosti uče prepoznati i razumjeti pojmove stav, ovisnost, nasilje i vršnjački pritisak te promišljaju o njihovom utjecaju na svakodnevne odluke. Poseban naglasak stavlja se na barometar stavova, metodu kojom polaznici imaju priliku zauzeti stav, izraziti svoje mišljenje i čuti perspektive drugih. Kroz razgovor i razmjenu iskustava sudionici osvješćuju koliko su osobni stavovi važni kao zaštita, a podrška prijatelja kao snažna „utvrda“ u donošenju sigurnih i odgovornih odluka.

Ključne riječi

nasilje; otpornost; ovisnost; stav; vršnjački pritisak.

Summary

My guard is my shield and my friends are my sanctuary

This workshop is directed towards empowering of personal perspective expressing and development of skills necessary to face peer pressure, drug addictions and bullying. Throughout various activities attendees are instructed how to detect and identify concepts such as: expressing personal views, dealing with drug addiction, bullying and peer pressure while considering its effects on everyday decision making.

A special emphasis is put on mastering the method called "attitude scale" which encourages attendees to build self-awareness, voice their opinions and learn about the experience of others. Using the conversation and experience exchanging, attendees raise awareness of the importance of building personal guard as a shield and appreciating peer support as a sanctuary in safe and responsible decision making.

Key words

addiction; bullying; guard; peer pressure; resilience.

Uvod

Djeca i mladi sve se češće suočavaju s vršnjačkim pritiskom koji može potaknuti nasilje i ovisnosti, stoga je važno razvijati osobne stavove, kritičko promišljanje i sposobnost donošenja odgovornih odluka. Škola pruža sigurno okruženje za raspravu o izazovima, a kvalitetni prijateljski odnosi djeluju kao zaštitni čimbenik.

Radionica je namijenjena prevenciji nasilja i ovisnosti te razvoju socijalnih i emocionalnih kompetencija. Kroz izražavanje stavova, barometar stavova i dramatizaciju konfliktnih situacija učenici stječu iskustveno znanje o vršnjačkom pritisku, važnosti osobnog stava i ulozi prijateljstva u donošenju zdravih odluka, jačajući empatiju, samopouzdanje i očuvanje osobnih granica.

Radionica se može provoditi s učenicima svih dobnih skupina, samostalno ili u nizu susreta, obrađujući teme nasilja, online izrugivanja i različitih oblika ovisnosti. Učenici

mogu predlagati teme čime se potiče aktivna uključenost i odgovornost za učenje, a program se može integrirati u Sat razrednika ili druge predmete, poput Biologije i Hrvatskog jezika čime se potiče međupredmetno povezivanje i razvoj životnih kompetencija.

Tijek radionice

Radionica se sastoji od uvodne aktivnosti (Moj štit), poučavanja, barometra stavova s kratkom diskusijom, dramatizacije zadanog scenarija po grupama i prezentacije dramatizacije, zajedničkog donošenja zaključka radionice i kratke evaluacije.

Uvodna aktivnost - moj štit

Sudionici su pozvani da se predstavite uvodnom aktivnošću koja je ujedno i poveznica s glavnom aktivnošću. Sudionici iskreno pismeno odgovaraju na pitanja o svojoj uspješnosti, zadovoljavanju potreba, sreći i važnim osobama u životu. Aktivnost potiče međusobno upoznavanje, širenje pozitivne energije i pripremu za daljnji rad.

Poučavanje

Sudionici će se upoznati s pojmovima nasilja (uključujući njegove vrste), ovisnosti (različiti oblici ovisnosti), stava te vršnjačkog pritiska, s naglaskom na njegov pozitivan i negativan učinak. Tijekom poučavanja važno je prilagoditi sadržaj i način prezentacije dobi sudionika kako bi informacije bile razumljive i relevantne.

1. Nasilje

Nasilje je svako namjerno ponašanje kojim osoba koristi silu, prijetnju ili moć kako bi povrijedila, zastrašila ili kontrolirala drugu osobu, skupinu ili sebe, pri čemu može nastati fizička, psihička ili socijalna šteta. Moderni pristupi naglašavaju da nasilje obuhvaća fizičko, psihološko, seksualno, ekonomsko i digitalno nasilje te je često povezano s odnosima moći i kontrole.

Nasilje se može klasificirati prema načinu nanošenja štete:

- Fizičko nasilje ostavlja tjelesne ozljede ili bol (udaranje, guranje, šamaranje, čupanje, davljenje, bacanje predmeta).
- Psihičko ili emocionalno nasilje uzrokuje strah, stres i pad samopouzdanja (vrijeđanje, ponižavanje, prijetnje, zastrašivanje i manipulacija).
- Verbalno nasilje pogađa osobu riječima (vikanje, psovanje i ismijavanje).
- Seksualno nasilje krši tjelesni i osobni integritet (neželjeni dodiri, prisila, uznemiravanje).
- Ekonomsko nasilje čini žrtvu financijski ovisnom (oduzimanje novca, kontrola financija, zabrana rada ili školovanja).
- Digitalno (online) nasilje je nasilje putem interneta i društvenih mrežama (vrijeđanje, širenje laži ili sramotnih sadržaja, uznemiravanje).

2. Ovisnost

Ovisnost je stanje u kojem osoba razvija snažnu fizičku ili psihičku potrebu za određenom tvari ili ponašanjem te ga nastavlja koristiti ili ponavljati unatoč štetnim posljedicama za zdravlje, odnose s drugima i svakodnevno funkcioniranje. U takvom stanju osoba postupno gubi kontrolu nad uzimanjem tvari ili nad vlastitim ponašanjem.

Razlikuju se različiti oblici ovisnosti. Kemijske ovisnosti odnose se na ovisnost o psihoaktivnim tvarima poput alkohola, droga, nikotina ili određenih lijekova. Bihevioralne ovisnosti razvijaju se prema određenim aktivnostima, primjerice korištenju interneta, igranju videoigara, kockanju, društvenim mrežama ili kupovanju. Uz to razlikujemo i psihološku ovisnost koja se očituje u snažnoj želji i osjećaju nelagode bez određene tvari ili aktivnosti te fizičku ovisnost kod koje se tijelo navikava na određenu supstancu pa njezin prestanak može izazvati apstinencijske simptome.

3. Stav

Stav je relativno stabilna sklonost osobe da prema nekoj osobi, skupini, pojavi ili ideji zauzme pozitivan ili negativan odnos. Razvija se kroz socijalizaciju, osobno iskustvo i utjecaj društvene okoline.

Stav se sastoji od tri povezane komponente: kognitivne (znanja i uvjerenja o objektu stava), emocionalne (osjećaji prema objektu) i konativne/ponašajne (spremnost na djelovanje). Stavovi oblikuju procjenu pojava, donošenje odluka i ponašanje pri čemu ljudi lakše prihvaćaju informacije u skladu s postojećim stavovima. Iako su relativno trajni, stavovi se mogu mijenjati novim iskustvima i informacijama.

4. Vršnjački pritisak

Vršnjački pritisak odnosi se na utjecaj vršnjaka na ponašanje, mišljenje i odluke pojedinca, osobito djece i adolescenata kada se očekuje usklađivanje s normama skupine, čak i protiv vlastitih stavova i vrijednosti. Očituje se kroz nagovaranje, zadirkivanje, ismijavanje, prijete, obećanja nagrada ili neprihvatanje drugačijih mišljenja i ponašanja.

Vršnjački pritisak može imati negativne učinke potičući nasilje, ismijavanje ili konzumaciju alkohola, cigareta i droga, ali i pozitivne potičući društveno poželjna ponašanja poput sporta, kreativnih aktivnosti, volontiranja i razvijanja novih vještina te odgovornosti prema zajednici i okolišu.

Barometar stavova

Prije početka radionice u prostoriji se označe pozicije „slažem se“, „ne slažem se“ i „nisam siguran/na“. Sudionici zauzimaju stav prema zadanoj tvrdnji, argumentiraju ga i utječu na mišljenja drugih kako bi potaknuli raspravu. Tvrdnje su konfliktne, provokativne ili promatraju društvenu perspektivu, primjerice odgovornost djelatnika škole.

Konfliktni stavovi (polarizirajući):

- Ovisnost odražava osobnu odgovornost i snagu karaktera.
- Dosada i nezainteresiranost često vode rizičnom ponašanju.
- Online izrugivanje može biti jednako štetno kao fizičko nasilje.
- Neriješeno rizično ponašanje ili nasilje obično eskalira.

Pristrani stavovi (provokativni):

- Povodljivost je prirodna faza razvoja i ne zahtijeva pretjeranu zabrinutost.
- Djeca iz stabilnih obitelji rijetko sudjeluju u nasilju ili online izrugivanju.
- Promatranje ili dijeljenje neprimjerenih sadržaja ne čini dijete dijelom problema.
- Strah i kazna djeluju učinkovitije od razgovora i podrške.
- Nasilje i rizično ponašanje uglavnom su prolazne faze koje djeca sama prevladaju.

Društvena perspektiva (odgovornost djelatnika u školama)

- Prevencija ovisnosti i nasilja treba početi prije prvih znakova problema.
- Suradnja škole, obitelji i zajednice ključna je u sprječavanju rizičnih ponašanja.
- Djeca trebaju učiti o odgovornosti u stvarnom i digitalnom okruženju.
- Sustavan rad školskog osoblja može dugoročno smanjiti rizična ponašanja i nasilje

Nakon završetka barometra stavova učenici često budu iznenađeni mišljenjima vršnjaka što se koristi kao prilika za kratku raspravu o iskustvu i naučenim spoznajama.

Dramatizacija po grupama

Sudionici se dijele u skupine i dramatiziraju konfliktne situacije u kojima je prisutan vršnjački pritisak. Zadatak je prikazati način na koji nastaje pritisak skupine, kako se pojedinac može oduprijeti i zauzeti za svoj stav te kako vršnjaci mogu reagirati u obrani osobe izložene nasilju. Nakon dramatizacije prikazuje se mogući razvoj i razrješenje situacije.

U nastavku donosim nekoliko mogućih zadataka za sudionike.

Rođendanska zabava: Na rođendanskoj zabavi nekoliko učenika nagovara jednog učenika da popije alkohol. On to ne želi jer zna da je to loše za zdravlje i da bi mogao imati problema kod kuće. Prijatelji počinju sa zadirkivanjem i uvjeravanjem da je to „normalno“ i da „svi to rade“.

Grupni chat: U razrednoj grupi na društvenoj mreži nekoliko učenika počinje se rugati jednoj učenici koja nije prisutna. Jedan učenik osjeća da to nije u redu, ali ostali očekuju da se pridruži ismijavanju.

Bježanje s nastave: Grupa učenika odlučila je pobjeći s posljednjeg sata. Nagovaraju i jednog učenika koji to ne želi jer zna da će imati problema u školi i kod kuće. Ostali ga uvjeravaju da pretjeruje i da će „biti zabavno“.

Nova učenica u razredu: U razred dolazi nova učenica. Nekoliko učenika odluči je ignorirati i ismijavati. Jedan učenik osjeća da to nije u redu, ali zna da bi mogao postati meta ismijavanja ako joj pomogne.

Izazov za društvene mreže: Učenici razgovaraju o popularnom izazovu s društvenih mreža koji može biti opasan. Neki učenici žele ga snimiti i objaviti. Jedan učenik smatra da je to loša ideja, ali ostali ga nagovaraju da sudjeluje.

Zajedničko donošenje zaključka i evaluacija

- Sudionici će s popisa ključnih riječi (ovisnost, stav, vršnjački pritisak) odabrati jednu i pisati o njoj dok voditeljica ne kaže STOP. Tko želi, može svoj stav glasno pročitati.
- Sudionici će napisati svoj stav koji može i ne mora biti vezan uz temu radionice za koji su sigurni da ga ništa neće i ne može poljuljati. Tko želi, može svoj stav glasno pročitati.
- Na kraju će sudionici donijeti usmene zaključke ove radionice na temelju svih prethodnih aktivnosti i iskazati mišljenje o ovakvom načinu preventivnog rada.

Povezivanje radionice s književnim djelima

Kad se radionica provodi na satu Hrvatskog jezika tijekom obrade lektire, dramatizacija se povezuje s likovima iz književnih djela koja tematiziraju vršnjački pritisak, ovisnost ili nasilje. Učenici pritom prepoznaju konflikte unutar skupine, analiziraju strategije otpora likova te ih povezuju s pojmom vršnjačkog pritiska i razvojem osobne samostalnosti.

Mogućnosti povezivanja djela za lektiru s temama prevencije nasilja i ovisnosti mogu se prepoznati u različitim književnim primjerima.

U romanima „Družba Pere Kvržice“ i „Vlak u snijegu“ Mate Lovraka prikazuju se situacije u kojima likovi donose odluke pod utjecajem skupine pri čemu dolaze do izražaja važnost osobnog stava i podrške prijatelja.

Posljedice loših odluka mogu se analizirati u romanu „Zeleni pas“ Nade Mihelčić, dok roman „Onaj svijet vani“ Ivane Šojat problematizira ovisnost o virtualnom svijetu i pitanje pravog prijateljstva.

Pozitivni vršnjački odnosi i suradnja dolaze do izražaja u romanu „Duh u močvari“ Ante Gardaša, dok roman „Imaš fejs?“ Jasminke Tihi-Stepanić prikazuje vršnjački pritisak u digitalnom okruženju. Razvoj otpornosti prema negativnim utjecajima može se promatrati i u romanu „Rukavica za Matildu“ iste autorice.

Kritičko promišljanje o moralnim dilemama i pritiscima iz okoline moguće je potaknuti i analizom romana „Dječaci Pavlove ulice“ autora Ferenc Molnára.

Zaključak

Ovaj model radionice pokazuje da učenici rado sudjeluju u aktivnostima koje im omogućuju izražavanje mišljenja i promišljanje o svakodnevnim situacijama. Kroz barometar stavova, dramatizaciju i raspravu imali su priliku sagledati različite perspektive te osvijestiti važnost jasnog osobnog stava u situacijama vršnjačkog pritiska pri čemu su često bili iznenađeni stavovima svojih razrednih prijatelja.

Radionica je također istaknula važnost kvalitetnih prijateljskih odnosa kao zaštitnog čimbenika osobne sigurnosti i dobrobiti. Razvijanjem jasnog osobnog stava i poticajnih prijateljstava učenici jačaju socijalne i emocionalne kompetencije te postaju otporniji na negativne utjecaje okoline.

Literatura

1. Beane, Allan L. 2008. Učionica bez zlostavljanja: više od 100 savjeta i strategija namijenjenih učiteljima u školama. Mosta. Zagreb.
2. Coloroso, Barbara. 2004. Nasilnik, žrtva i promatrač: od vrtića do srednje škole : kako roditelji i učitelji mogu pomoći u prekidanju kruga nasilja. Bios. Zagreb.
3. Mac Eachern, Robyn. 2012. Cyberbullying: učini nešto: prekini lanac elektroničkog nasilja. Mosta Viridis. Zagreb.
4. Kovačević, Hrvoje. 2005. Zašto baš ja: knjiga o nasilju među djecom. Znanje. Zagreb.
5. Ostović, Zrinka. 2016. Zatvori knjigu nasilja!. Golden marketing - Tehnička knjiga. Zagreb.
6. Rondina, Catherine. 2006. Neotesanost: učini nešto, molim lijepo. Mosta. Zagreb.
7. Rondina, Catherine. 2006. Ogovaranje: učini nešto prije nego glasina krene. Mosta. Zagreb.
8. Schwebel, Robert. 1995. Reći ne nije dovoljno: kako odgajati djecu da razborito odlučuju o drogama i alkoholu. SysPrint. Zagreb.
9. Slavens, Elaine. 2006. Nasilništvo: učini nešto prije nego zagusti. Mosta. Zagreb.
10. Slavens, Elaine. 2006. Tučnjava: učini nešto prije prvog udarca. Mosta. Zagreb.
11. Slavens, Elaine. 2006. Svađanje: učini nešto riječ po riječ. Mosta. Zagreb.
12. Slavens, Elaine. 2006. Pritisak vršnjaka: učini nešto da ostaneš svoj. Mosta. Zagreb.

Internetski izvor:

1. stav. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. - 2026. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/stav> (pristupljeno 10. 3. 2026.)
- 2.

ALGORITAMSKA PISMENOST

Adrijana Hatadi

ahatadi@gmail.com

Osnovna škola „Braća Radić“ Koprivnica

Sažetak

Algoritmi imaju ključnu ulogu u oblikovanju informacija kojima pristupamo, načinu na koji ih obrađujemo i digitalnim obrascima koji utječu na naše svakodnevno ponašanje. Radionica „Algoritamska pismenost“ prikazala je kako algoritmi nisu isključivo domena programera, već i važan alat u informacijskom radu školskih knjižničara. Kroz niz praktičnih aktivnosti sudionici su istražili načine primjene algoritamskog razmišljanja u radu s učenicima i unutar knjižnice, uključujući analizu digitalnog otiska, prepoznavanje obrazaca i stvaranje digitalnih sadržaja uz pomoć alata temeljenih na umjetnoj inteligenciji.

Ključne riječi

algoritamska pismenost; digitalne kompetencije; informacijska pismenost; kritičko promišljanje; računalno razmišljanje.

Summary

Algorithms play a central role in shaping the information we access, how we process it, and the digital patterns that influence our everyday experience. The workshop “Algorithmic Literacy” demonstrated that algorithms are not reserved solely for programmers but represent an important tool for school librarians who work with information. Through a series of practical tasks, participants explored ways of applying algorithmic thinking in work with students and within the library setting, including digital footprint analysis, pattern recognition, and the creation of AI-generated content.

Key words

algorithmic literacy; computational thinking; critical thinking; digital competences / digital skills; information literacy.

Uvod

Algoritmi nevidljivo, ali sustavno oblikuju digitalne prostore kojima se svakodnevno služimo – od pretraživača i društvenih mreža do sustava preporuka koji određuju što ćemo čitati, gledati ili slušati. Razumjeti njihovu logiku znači razumjeti temelj suvremenog informacijskog okruženja. Za školske knjižničare, koji su ključni posrednici između učenika i informacija, algoritamska pismenost postaje sastavni dio profesionalnih kompetencija i preduvjet kritičkog pristupa informacijskim tokovima. Radionica „Algoritamska pismenost“ bila je usmjerena na približavanje osnovnih algoritamskih koncepata knjižničarima kroz praktičan, primjenjiv i pedagoški utemeljen pristup. Sudionici su imali priliku istražiti kako algoritmi oblikuju njihov digitalni otisak, na koji način prepoznaju obrasce i kako generiraju sadržaje temeljene na učenju iz velikih skupova podataka. U radu su korišteni alati kao što su AskThee, Suno, DeepSeek, Vidnoz, Microsoft Copilot i Bing Image Creator, što je omogućilo stvaranje konkretnih primjera koji ilustriraju algoritamsko ponašanje i vizualne obrasce u generiranim rezultatima.

Sudionici radionice analizirali su dobivene digitalne materijale, raspravljali o prednostima i ograničenjima algoritamskih sustava te procjenjivali njihove pedagoške mogućnosti u školskom okruženju. Posebna je pozornost bila posvećena sposobnosti prepoznavanja algoritamskih pristranosti i važnosti kritičkog promišljanja rezultata koje nude digitalne platforme. Time je radionica naglasila važnost aktivne, a ne pasivne uloge knjižničara u korištenju digitalnih tehnologija.

Radionica je obuhvatila individualni i grupni rad, demonstraciju, diskusiju i kreativne zadatke, s ciljem osnaživanja knjižničara da algoritamsku pismenost integriraju u svoj svakodnevni rad s učenicima i tako pridonose razvoju njihovih digitalnih kompetencija.

Algoritamska pismenost kao temelj suvremene informacijske prakse

Suvremeni informacijski sustavi sve su više temeljeni na automatiziranim procesima analize i filtriranja podataka, što algoritamsku pismenost čini ključnom komponentom digitalnih kompetencija školskih knjižničara. Ona uključuje razumijevanje načina na koji algoritmi obrađuju informacije, detektiraju obrasce i generiraju personalizirane rezultate, kao i sposobnost kritičke procjene njihovih učinaka.

Cilj radionice bio je osnažiti knjižničare da prepoznaju algoritamske procese koji stoje iza digitalnih servisa kojima se svakodnevno koriste te da ih mogu objasniti učenicima na jasan, razumljiv i pristupačan način. Razumijevanjem osnovnih principa algoritamskog donošenja odluka knjižničari mogu učenike poučiti razlikovanju relevantnih informacija od manipulativnih ili personalizacijom uvjetovanih sadržaja te ih potaknuti na odgovorno i promišljeno sudjelovanje u digitalnom okruženju.

Rad s generativnim AI alatima sudionicima je omogućio uvid u mehanizme koji upravljaju stvaranjem tekstualnih, vizualnih i multimedijских sadržaja. Analizirajući odabir stila, tona i vizualnih elemenata u generiranim rezultatima, sudionici su imali priliku promišljati o transparentnosti, odgovornosti i mogućim ograničenjima algoritamskih sustava. Ovakvo iskustveno učenje pokazalo se iznimno korisnim za razumijevanje načina na koji algoritmi funkcioniraju, ali i za unapređenje kritičkog mišljenja u pedagoškoj praksi.

Praktični primjeri iz radionice potvrdili su da je algoritamsko razmišljanje moguće uspješno integrirati u raznolike knjižničarske aktivnosti – od istraživanja digitalnog identiteta i analize izvora informacija do stvaranja kreativnih multimedijских projekata. U tom kontekstu školski knjižničari preuzimaju ulogu edukatora koji učenike uvode u digitalne procese, pomažu im u osvještavanju rizika i prednosti te ih potiču na razvoj informacijske i digitalne odgovornosti.

Zaključak

Algoritamska pismenost predstavlja temeljnu kompetenciju za razumijevanje digitalnog okruženja u kojem učenici i nastavnici svakodnevno djeluju. Primjena

algoritamskog razmišljanja u školskim knjižnicama ne odnosi se na programiranje, već na sposobnost tumačenja, analiziranja i kritičkog razumijevanja digitalnih procesa koji oblikuju informacijske putanje i obrasce ponašanja.

Radionica „Algoritamska pismenost“ pokazala je da knjižničari mogu učinkovito primjenjivati algoritamske principe u radu s učenicima te tako pridonijeti razvoju digitalnih i informacijskih kompetencija. Kroz rad s AI alatima sudionici su stekli uvid u to kako se algoritamski procesi reflektiraju u stvaranju i posredovanju informacija, što dodatno osnažuje njihovu profesionalnu ulogu u odgojno-obrazovnom sustavu.

Razvoj algoritamske pismenosti u školskim knjižnicama predstavlja ulaganje u digitalnu pismenost budućih generacija. Stoga je važno kontinuirano istraživati nove pristupe, pratiti razvoj digitalnih tehnologija i graditi pedagoške prakse koje odgovaraju potrebama suvremenog učenika. Algoritamska pismenost može biti važan alat koji povezuje tehnologiju, informacije i obrazovanje, pridonoseći stvaranju

Literatura

1. Kralj, Lidija i dr. 2024. Umjetna inteligencija u obrazovanju. Agencija za elektroničke medije i UNICEF. Zagreb.
2. Obrvan, Marijeta. Umjetna inteligencija pri stvaranju vizualne umjetnosti. Zagreb. <https://repositorij.ffzg.unizg.hr/object/ffzg:8883/FILEo> (pristupljeno 12. ožujka 2026.).
3. Šiprak, Luka. Pregled alata za računalno generiranje vizualne umjetnosti korištenjem umjetne inteligencije. Zagreb. <https://repositorij.foi.unizg.hr/object/foi:8089/FILEo> (pristupljeno 12. ožujka 2026.)

GENIA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI – OD AI PISMENOSTI DO ETIČNE UPORABE

Zrinka Jurić

zrinka.jurich@gmail.com

Osnovna škola Vladimira Nazora, Vinkovci

Lidija Škrlec

lidija.skrlec2013@gmail.com

Osnovna škola Vladimira Nazora, Vinkovci

Sažetak

U radu se razmatra uloga generativne umjetne inteligencije u obrazovanju s posebnim naglaskom na školsku knjižnicu kao prostor razvoja AI pismenosti. Polazi se od suvremenih europskih i međunarodnih smjernica koje naglašavaju potrebu za odgovornom, sigurnom i etičkom uporabom umjetne inteligencije u školskom okruženju. Posebno se ističu pitanja privatnosti i zaštite podataka, točnosti i pouzdanosti informacija, transparentnosti, pravednosti i profesionalne odgovornosti. U radu se prikazuje i radionica „GenAI u školskoj knjižnici – od AI pismenosti do etične uporabe“, osmišljena za stručne suradnike školske knjižničare. Radionica se temelji na analizi problemskih situacija iz školskog i knjižničnog konteksta te na uporabi checkliste i DPIA-lite obrasca kao alata za procjenu odgovorne uporabe AI alata. Zaključuje se da školska knjižnica može imati važnu ulogu u razvoju AI pismenosti učenika i nastavnika te u oblikovanju školskih smjernica za odgovornu uporabu umjetne inteligencije.

Ključne riječi

alati za procjenu; etička uporaba; generativna umjetna inteligencija; problemske situacije; školska knjižnica

Uvod

Razvoj generativne umjetne inteligencije u vrlo je kratkom vremenu snažno utjecao na obrazovni kontekst te otvorio brojna pitanja o njezinoj ulozi u poučavanju, učenju i radu škole. Alati koji mogu stvarati tekst, slike, sažetke, prijedloge ili preporuke sve su dostupniji i učenicima i nastavnicima, a njihova uporaba sve je češća i u svakodnevnom

Summary

This paper discusses the role of generative artificial intelligence in education, with a particular focus on the school library as a space for developing AI literacy. It draws on recent European and international guidelines that emphasise the need for the responsible, safe, and ethical use of artificial intelligence in school settings. Particular attention is given to issues of privacy and data protection, the accuracy and reliability of information, transparency, fairness, and professional responsibility. The paper also presents the workshop „GenAI in the School Library – From AI Literacy to Ethical Use“, designed for school librarians. The workshop is based on the analysis of problem-based scenarios drawn from school and library practice and on the use of a checklist and a DPIA-lite form as tools for evaluating the responsible use of AI tools. The paper concludes that the school library can play an important role in developing AI literacy among both students and teachers, as well as in supporting the creation of school guidelines for the responsible use of artificial intelligence.

Key words

assessment tools; ethical use; generative artificial intelligence; problem-based scenarios; school library

školskom okruženju. Takve promjene ne odnose se samo na nastavu, nego i na rad školske knjižnice, koja kao prostor informacijske, medijske i digitalne pismenosti ima važnu ulogu u razvoju odgovornoga odnosa prema novim tehnologijama.

U tom se kontekstu školska knjižnica pokazuje kao prirodno mjesto za razvoj AI pismenosti, ali i za razgovor o etičkim, pedagoškim i praktičnim pitanjima uporabe umjetne inteligencije u školi.

Generativna umjetna inteligencija u obrazovanju

Umjetna inteligencija (*engl. Artificial Intelligence - AI*) nema jednu jedinstvenu definiciju, jer se njezino značenje razlikuje ovisno o području primjene i načinu na koji joj se pristupa. U najširem smislu riječ je o računalnim sustavima koji mogu obavljati zadatke povezane s ljudskom inteligencijom, primjerice prepoznavati govor, analizirati podatke, učiti iz iskustva ili donositi odluke. Oxford English Dictionary¹ opisuje je kao razvoj računalnih sustava sposobnih za takve zadatke, dok Europska komisija² naglašava njihovu sposobnost analiziranja okoline i djelovanja prema unaprijed zadanim ciljevima, uz određeni stupanj autonomije. Europski parlament³ ističe da takvi sustavi mogu oponašati neke ljudske kognitivne procese, poput učenja, zaključivanja i planiranja, a Hrvatska enciklopedija⁴ umjetnu inteligenciju promatra kao područje računarstva koje razvija sustave sposobne obavljati zadatke za koje je inače potrebna ljudska inteligencija. U literaturi se pritom razlikuje tzv. „slaba“ umjetna inteligencija, usmjerena na specifične zadatke i „jaka“ umjetna inteligencija, koja bi mogla dosegnuti ili nadmašiti ljudske sposobnosti, iako za sada ostaje na razini teorije. Važno je pritom naglasiti da umjetnu inteligenciju ne treba shvatiti samo kao pokušaj oponašanja ljudskog mišljenja, nego i kao skup metoda i algoritama koji omogućuju rješavanje složenih problema, ponekad i učinkovitije od ljudskog pristupa⁵.

Unutar toga šireg područja umjetne inteligencije posljednjih se godina posebno ističe generativna umjetna inteligencija (*engl. Generative Artificial Intelligence – GenAI*), usmjerena na stvaranje novih sadržaja. Takvi sustavi mogu stvarati tekst, slike, zvuk ili video na temelju obrazaca naučenih iz velikih količina podataka.

¹ Artificial intelligence 2024: <https://www.oed.com/>

² Europska komisija 2018: 1

³ Europski parlament 2020 <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20200827STO85804/sto-je-umjetna-inteligencija-i-kako-se-upotrebljava>

⁴ Hrvatska enciklopedija 2024 <https://www.enciklopedija.hr/clanak/umjetna-inteligencija>

⁵ Stipaničev, Šerić i Braović 2021: 14-16

Umjetna inteligencija u suvremenim obrazovnim politikama

Razvoj umjetne inteligencije posljednjih je godina postao važna tema obrazovnih politika na europskoj i međunarodnoj razini. Europska komisija⁶ već je 2018. u dokumentu *Artificial Intelligence for Europe* istaknula da umjetna inteligencija predstavlja jednu od ključnih tehnologija budućnosti te naglasila potrebu za uravnoteženim pristupom koji istodobno potiče inovacije i štiti temeljna prava građana.

Jedan od najvažnijih regulatornih okvira u tom području jest *Artificial Intelligence Act*⁷ iz 2024. godine, prvi sveobuhvatni zakon o umjetnoj inteligenciji na razini Europske unije. Posebna se pozornost posvećuje sustavima koji se koriste u obrazovanju jer oni mogu utjecati na procjenjivanje učenika, pristup obrazovanju ili donošenje važnih odluka o učenju.

Na međunarodnoj razini važan okvir za razvoj i upravljanje umjetnom inteligencijom predstavljaju *OECD načela za pouzdanu umjetnu inteligenciju (OECD AI Principles)*⁸. Ta načela naglašavaju da umjetna inteligencija treba biti usmjerena na dobrobit ljudi i društva, razvijana na transparentan i odgovoran način te temeljena na pravednosti, sigurnosti i pouzdanosti.

U europskom obrazovnom prostoru dodatno su razvijene i posebne smjernice namijenjene nastavnicima i obrazovnim institucijama. Dokument *Etičke smjernice namijenjene nastavnom osoblju za upotrebu umjetne inteligencije i podataka u poučavanju i učenju*⁹ naglašava da primjena ovih tehnologija mora biti utemeljena na transparentnosti, zaštiti privatnosti, nediskriminaciji i odgovornosti. Slične preporuke nalaze se i u novijim dokumentima koji se bave budućnošću digitalnog obrazovanja. Primjerice, izvješće iz 2024. godine *The Future Learner – Digital Education Reimagined for 2040*¹⁰ ističe da će digitalne tehnologije, uključujući umjetnu inteligenciju, sve snažnije oblikovati načine učenja, zbog čega je nužno razvijati nove kompetencije kod učenika i nastavnika.

U tom se kontekstu sve češće ističe potreba razvoja AI pismenosti u školama. Ona podrazumijeva razumijevanje načina na koji umjetna inteligencija funkcionira, sposobnost kritičkog vrednovanja njezinih rezultata te odgovornu i etičku uporabu takvih tehnologija. Prema Kralj i sur.¹¹, obrazovni sustav ima važnu ulogu u razvoju tih kompetencija, jer učenici trebaju naučiti ne samo koristiti takve alate, nego i razumjeti njihova ograničenja, moguće pogreške i društvene posljedice njihove primjene. Upravo zato umjetna inteligencija danas nije samo tema informatike, nego postaje dio šireg područja digitalne, medijske i informacijske pismenosti koje se može razvijati u različitim nastavnim predmetima i školskim aktivnostima.

⁶ Nav. dj. 2018: 1

⁷ Europska komisija 2024: 1 <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng>

⁸ OECD 2024: 4 <https://oecd.ai/en/ai-principles>

⁹ Nav. dj.: 11 <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/d81a0d54-5348-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

¹⁰ EDEH 2024: 5 https://www.researchgate.net/publication/395459131_The_Future_Learner_Digital_Education_Reimagined_for_2040

¹¹ Kralj i dr. 2024: 21

Etička i pedagoška pitanja uporabe AI u obrazovanju

Širenje uporabe umjetne inteligencije u obrazovanju donosi brojne mogućnosti, ali istodobno otvara i niz pitanja koja se ne mogu promatrati samo kao tehnički problem. Jedno od najvažnijih pitanja odnosi se na privatnost i upravljanje podacima. U školskom kontekstu osobni podaci ne odnose se samo na ime i prezime učenika, nego i na čitav niz podataka koji se mogu povezati s određenim djetetom: razred, specifične okolnosti, zdravstveno stanje, obiteljska situacija, obrazovna postignuća ili digitalni tragovi nastali uporabom alata. Smjernice Europske komisije¹² naglašavaju da škole i nastavno osoblje moraju biti svjesni što se s podacima događa, kako se pohranjuju i u koje se svrhe upotrebljavaju.

Drugo važno pitanje odnosi se na točnost i pouzdanost informacija. Generativna umjetna inteligencija može stvoriti uvjerljiv i jezično dotjeran sadržaj, ali to ne znači da je taj sadržaj nužno točan. Sustavi mogu proizvesti netočne tvrdnje, izmišljene izvore, nepostojeće citate ili podatke koji zvuče uvjerljivo, ali nisu provjereni. U obrazovanju je to osobito osjetljivo jer učenici i nastavnici često polaze od pretpostavke da je dobro oblikovan odgovor ujedno i točan. OECD-ova načela za pouzdanu umjetnu inteligenciju¹³ upravo zato naglašavaju potrebu za provjerljivošću, sigurnošću i odgovornošću. U pedagoškom smislu to znači da učenike nije dovoljno naučiti kako koristiti alat, nego i kako preispitati njegove rezultate, usporediti ih s drugim izvorima i uočiti moguće pogreške.

¹² Nav. dj.: 26 <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/d81a0d54-5348-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

¹³ Nav. dj.: 4 <https://oecd.ai/en/ai-principles>

Treće se pitanje odnosi na transparentnost i akademsku čestitost. Kada učenik koristi umjetnu inteligenciju za izradu školskog rada, postavlja se pitanje gdje završava pomoć, a gdje počinje zamjena vlastitog razmišljanja i rada. Slična se pitanja pojavljuju i kod učitelja, školskih knjižničara i drugih stručnih suradnika: treba li navesti da je neki sadržaj nastao uz pomoć umjetne inteligencije, na koji način to učiniti i koliko je takva uporaba primjerena u određenom kontekstu.

Uz ta pitanja usko je povezano i pitanje promjene pedagoške uloge nastavnika i škole. Umjetna inteligencija može olakšati brojne zadatke: izradu nastavnih materijala, oblikovanje pitanja, prilagodbu sadržaja različitim razinama znanja ili generiranje ideja za rad. Međutim, ona ne može preuzeti odgovornost za odgojno-obrazovne odluke, procjenu konteksta ni odnos s učenicima. Upravo zbog toga suvremeni pedagoški pristup ne polazi od pitanja treba li umjetnu inteligenciju uopće koristiti, nego kako je uključiti tako da ostane u službi učenja. U tom smislu učitelj, školski knjižničar i drugi stručni suradnici ne gube svoju ulogu, nego ona postaje još važniji; oni više nisu samo prenositelji sadržaja, nego vodiči koji pomažu učenicima razumjeti tehnologiju, njezine mogućnosti i granice¹⁴.

Posebno je važno pitanje pravednosti i nediskriminacije. Sustavi umjetne inteligencije uče iz postojećih podataka, a oni mogu sadržavati različite društvene, jezične i kulturne pristranosti. To znači da AI alati nisu nužno neutralni.

Iz svega navedenoga proizlazi da se etička i pedagoška pitanja uporabe umjetne inteligencije u obrazovanju ne mogu rješavati samo zabranama ili tehničkim uputama. Potrebno je razvijati kulturu odgovorne uporabe. Upravo se u tom prostoru otvara važna uloga školske knjižnice, koja kao mjesto informacijske, medijske i digitalne pismenosti može postati prirodno okruženje za razgovor o kritičkoj i etičkoj uporabi umjetne inteligencije.

Uloga školske knjižnice u razvoju AI pismenosti

Školska knjižnica danas nije samo mjesto posudbe knjiga, nego prostor u kojem se razvijaju različite vrste pismenosti važne za život i učenje u suvremenom društvu. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice¹⁵ ističu da školska knjižnica treba osigurati pristup kvalitetnim izvorima, podržavati poučavanje i učenje te razvijati informacijske kompetencije učenika i nastavnika. Posebno se naglašava njezina obrazovna uloga i suradnja knjižničara s nastavnicima u oblikovanju aktivnosti koje pomažu učenicima da odgovorno pronalaze, razumiju i koriste informacije. Upravo zbog toga školska knjižnica prirodno postaje i mjesto razvoja AI pismenosti.

Uloga školske knjižnice u tom je području usko povezana s informacijskom i medijskom pismenošću. Ako učenik danas može u nekoliko sekundi dobiti sažetak, preporuku literature ili gotov odgovor, tada više nije dovoljno samo pronaći informaciju, nego je potrebno razumjeti odakle ona dolazi, koliko je pouzdana i na koji je način nastala. U tom smislu AI pismenost nadovezuje se na već postojeće ciljeve školske knjižnice: provjeru izvora, kritičko vrednovanje sadržaja, razumijevanje

¹⁴ Nav. dj.: 7

¹⁵ IFLA 2015: 16-19

autorstva i odgovornu uporabu informacija. Kralj i suradnici¹⁶ naglašavaju da učenici trebaju naučiti ne samo koristiti takve alate, nego i razumjeti njihova ograničenja, moguće pogreške i društvene posljedice njihove primjene.

Školski knjižničar u tom procesu može imati važnu posredničku i obrazovnu ulogu. U radu s učenicima može poticati usporedbu odgovora dobivenih uz pomoć umjetne inteligencije s pouzdanim izvorima, raspravu o transparentnosti i autorstvu te razvoj navike provjere informacija. U radu s učiteljima može biti suradnik u osmišljavanju aktivnosti koje uključuju umjetnu inteligenciju, ali i osoba koja otvara pitanja privatnosti, vjerodostojnosti i odgovorne uporabe. IFLA-ine smjernice¹⁷ upravo zato školsku knjižnicu vide kao sastavni dio učenja, a ne kao izdvojenu službu, što dodatno potvrđuje njezin potencijal u razvoju AI pismenosti na razini cijele škole.

Zbog svega navedenoga sve je jasnija potreba za razvojem etičkih smjernica na razini škole. Europske smjernice za nastavno osoblje¹⁸ naglašavaju da uporaba umjetne inteligencije u obrazovanju mora biti povezana s ljudskim nadzorom, transparentnošću, zaštitom privatnosti, pravednošću i odgovornošću. Školska knjižnica može imati važnu ulogu u uvođenju tih načela u konkretnu školsku praksu, jer objedinjuje rad s informacijama, medijima, izvorima i učenicima različite dobi.

¹⁶ Kralj i dr. 2024: 24

¹⁷ IFLA 2015: 18-19

¹⁸ Nav. dj.: 18-19 <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/d81a0d54-5348-11ed-92ed-01aa75ed71a1>

GenAI u školskoj knjižnici - radionica

Ciljevi radionice jesu razvoj kritičkog razumijevanja AI alata, osvještavanje etičkih i pravnih pitanja te njihova primjena u stvarnim školskim i knjižničnim situacijama. U motivacijskom dijelu polaznicima će putem Mentimetera biti postavljeno nekoliko pitanja o mitovima i činjenicama povezanim s umjetnom inteligencijom te će ih se kratko prokomentirati. Uslijedit će kratka teorijska podloga. Nakon nje sudionici će u skupinama analizirati problemske situacije iz radnog okruženja stručnih suradnika školskih knjižničara. Problemske situacije odnose se na različite situacije u kojima učenici u prostoru školske knjižnice postavljaju upite AI alatima za njihove potrebe. Iako neke situacije na prvi pogled mogu djelovati naglašeno ili pojednostavljeno, upravo je to njihova svrha: olakšati prepoznavanje mogućih problema, neprimjerenih upita i rizičnih obrazaca uporabe AI alata. U takvim situacijama školski knjižničar ima ulogu mentora i osobe koja postavlja pravila te učenike usmjerava prema odgovornom, sigurnom i pouzdanom korištenju AI alata.

Od metoda rada u radionici će se koristiti analiza problemskih situacija u skupinama, rasprava te evaluacija pomoću objedinjene checkliste i DPIA-lite obrasca (*engl. DPIA - Data Protection Impact Assessments, pojednostavljena procjena učinka na zaštitu podataka*). Ti su instrumenti osmišljeni kao praktičan alat za procjenu odgovorne uporabe AI alata u školskom i knjižničnom kontekstu, a njima se propituju ključna područja njihove primjene: svrha i pedagoška vrijednost, privatnost i podaci, točnost i pouzdanost, pristranost i etika te transparentnost. U području svrhe i pedagoške vrijednosti razmatra se doprinosi li uporaba AI-ja učenju, razumijevanju, analizi i razvoju kritičkog mišljenja te je li zadatak oblikovan tako da AI ne zamjenjuje učenikov misaoni proces i samostalni rad. U području privatnosti i podataka propituje se može li se alat koristiti bez unosa osobnih podataka učenika, mogu li se učenici jasno uputiti što ne smiju unositi te je li provjerena politika privatnosti alata. U području točnosti i pouzdanosti procjenjuje se jesu li rezultati dobiveni uz pomoć umjetne inteligencije provjerljivi u drugim izvorima i uče li se učenici kako provjeravati AI odgovore. U području pristranosti i etike razmatra se mogućnost da AI alati sadržavaju stereotipe ili druge oblike pristranosti te planira li se s učenicima razgovarati o takvim pitanjima. Naposljetku, područje transparentnosti odnosi se na to znaju li učenici kada i kako smiju koristiti AI te je li jasno da uporabu AI alata u određenim zadacima treba navesti. Na ponuđene tvrdnje sudionici odgovaraju s „da“, „djelomično“ ili „ne“, a na kraju ispunjavaju i završnu procjenu problemske situacije, pri čemu biraju između ponuđenih zaključaka: koristimo bez ograničenja, koristimo uz jasna pravila i mjere zaštite ili ne preporučujemo uporabu u ovom obliku.

Problemske situacije sadržajno se odnose na izradu seminarskih radova, navođenje literature, preporuke knjiga, izradu skupnih prezentacija, rad na školskom projektu te upite vezane uz osobni problem učenika. Svaka skupina dobiva jednu problemsku situaciju u kojoj su jasno naznačene njezine osnovne sastavnice: tko koristi AI, u koju svrhu, koje podatke unosi, što AI generira i gdje se dobiveni rezultat koristi. Sudionici najprije čitaju problemsku situaciju, raspravljaju o mogućim problemima i rizicima, a zatim popunjavaju checklistu i DPIA-lite obrazac.

Nakon predviđenog vremena za rad predstavnici skupina iznose svoje zaključke te objašnjavaju kako su ispunili *checklistu* i DPIA-lite obrazac. Time se otvara prostor za zajedničku raspravu i razmjenu mišljenja među svim skupinama, ali i za usporedbu različitih pristupa u procjeni pojedinih situacija.

U završnom dijelu radionice voditeljice potiču sudionike na promišljanje o potrebi izrade školskih smjernica za odgovornu uporabu AI alata. Kao završna refleksija postavlja se pitanje: *Što ću promijeniti u svom radu vezano uz primjenu AI-ja nakon ove radionice?* Odgovorima dijela sudionika i prostorom za osobno promišljanje radionica se privodi kraju.

Zaključak

Generativna umjetna inteligencija već je postala dio obrazovne stvarnosti, a njezina će prisutnost u školskom životu u budućnosti vjerojatno biti još izraženija. Upravo zato ključno je da škola prema toj tehnologiji ne zauzima ni nekritički oduševljen ni isključivo restriktivan stav, nego da razvija promišljen, odgovoran i pedagoški utemeljen pristup. U tom procesu osobito je važno osvijestiti da umjetna inteligencija može biti koristan alat za podršku učenju, ali ne i zamjena za razumijevanje, kritičko mišljenje i profesionalnu prosudbu.

Analiza teorijskog okvira pokazuje da se pitanja privatnosti, točnosti, transparentnosti, pravednosti i odgovornosti nalaze u središtu suvremenih rasprava o uporabi umjetne inteligencije u obrazovanju. Ta pitanja nisu izdvojena od svakodnevne školske prakse, nego se pojavljuju u vrlo konkretnim situacijama: u pisanju radova, pretraživanju izvora, pripremi nastavnih materijala, komunikaciji i radu s učenicima. Zbog toga je razvoj AI pismenosti nužno promatrati kao dio šire digitalne, medijske i informacijske pismenosti.

Školska knjižnica u tom kontekstu ima osobito važnu ulogu. Kao prostor rada s izvorima, informacijama i različitim vrstama pismenosti, ona može biti prirodno mjesto za razvoj kritičkog i etičkog pristupa umjetnoj inteligenciji. Prikazana radionica pokazuje da problemske situacije, rasprava te uporaba checkliste i DPIA-lite obrasca mogu biti učinkovit način stručnog usavršavanja i poticaj za oblikovanje školskih smjernica o odgovornoj uporabi AI alata. Upravo se u tome ogleda i šira vrijednost školskih knjižnica: one mogu biti ne samo korisnici novih tehnologija, nego i važni nositelji promišljenoga i odgovornog odnosa prema njima.

Literatura

1. *Artificial intelligence*. 2024. Oxford English Dictionary. Oxford University Press. Oxford. <https://www.oed.com/> (pristupljeno 30. 1. 2026.)
2. European Commission. 2024. *Artificial Intelligence Act – Regulation (EU) 2024/1689*. Official Journal of the European Union. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj/eng> (pristupljeno 4. 2. 2026.)

3. European Commission. *Artificial Intelligence for Europe (COM(2018) 237 final)*. 2018. Publications Office of the European Union. Luxembourg. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DCo237> (pristupljeno 4. 2. 2026.)
4. European Data Protection Supervisor. 2025. *Orientations on generative artificial intelligence and personal data protection*. Brussels. https://www.edps.europa.eu/system/files/2024-05/24-05-29_genai_orientations_en_o.pdf (pristupljeno 9. 2. 2026.)
5. EDEH – European Digital Education Hub. 2024. *The Future Learner – (Digital) Education Reimagined for 2040*. https://www.researchgate.net/publication/395459131_The_Future_Learner_Digital_Education_Reimagined_for_2040 (pristupljeno 7. 2. 2026.)
6. Europska komisija. 2022. *Etičke smjernice namijenjene nastavnom osoblju za upotrebu umjetne inteligencije i podataka u poučavanju i učenju*. Ured za publikacije Europske unije. Luxembourg. <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/d81a0d54-5348-11ed-92ed-01aa75ed71a1> (pristupljeno 9. 2. 2026.)
7. Europski parlament. 2020. *Što je umjetna inteligencija i kako se upotrebljava?* 2020. <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20200827STO85804/sto-je-umjetna-inteligencija-i-kako-se-upotrebljava> (pristupljeno 30. 1. 2026.)
8. International Federation of Library Associations and Institutions. 2015. *IFLA School Library Guidelines*. 2nd revised edition. Ur. Schultz-Jones, Barbara; Oberg, Dianne. IFLA. Den Haag. <https://www.ifla.org/files/assets/school-libraries-resource-centers/publications/ifla-school-library-guidelines.pdf> (pristupljeno 4. 3. 2026.)
9. Kralj, Lidija i dr. 2024. *Umjetna inteligencija u obrazovanju*. Agencija za elektroničke medije i Ured UNICEF-a za Hrvatsku. Zagreb. <https://www.medijskapismenost.hr/prirucnik-za-ucitelje-o-primjeni-umjetne-inteligencije-u-ucenju-i-poucavanju/> (pristupljeno 30. 1. 2026.)
10. OECD. 2024. *OECD AI Principles and AI Policy Observatory*. <https://oecd.ai/en/ai-principles> (pristupljeno 30. 1. 2026.)
11. Stipaničev, Darko; Šerić, Ljiljana; Braović, Maja. 2021. *Uvod u umjetnu inteligenciju*. Fakultet elektrotehnike, strojarstva i brodogradnje. Sveučilište u Splitu. Split. <https://ai.fesb.hr/knjiga/AI-knjiga-FINAL.pdf> (pristupljeno 2. 3. 2026.)
12. Umjetna inteligencija. 2024. Hrvatska enciklopedija. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/umjetna-inteligencija> (pristupljeno 7. 2. 2026.)

1.

VAŠA KRATKA PRIČA – POSTANITE PISAC NA JEDAN DAN!

KRATKA PRIČA KAO METODIČKI POTICAJ ZA RAZVOJ KREATIVNOG PISANJA

Ivana Rakonić Leskovar

ivana.rakonic@gmail.com

Osnovna škola Dragutina Lermana, Brestovac

Biljana Krajačić

bsubert77@gmail.com

Osnovna škola „Lipik“, Lipik

Sažetak

Kratka priča predstavlja učinkovit metodički poticaj u obrazovanju jer potiče razvoj kreativnog pisanja, mašte i izražajnih sposobnosti učenika. Zbog svoje sažetosti i jasno strukturirane radnje omogućuje lakše razumijevanje književnoga teksta te motivira učenike na vlastito stvaralačko izražavanje. Analiza književnih elemenata, poput likova, radnje, prostora i vremena, potiče interpretaciju teksta i razvoj kritičkog mišljenja, dok aktivnosti poput prepričavanja, mijenjanja završetka ili pisanja nove priče razvijaju jezične i kreativne kompetencije učenika.

Rad prikazuje radionicu kreativnog pisanja u kojoj sudionici u skupinama osmišljavaju i pišu vlastitu kratku priču u zadanom žanru te izrađuju naslovnici i završnu stranicu rada. Završni radovi objavljuju se na digitalnoj platformi Padlet, čime se potiče razvoj jezičnih, digitalnih i suradničkih kompetencija učenika.

Ključne riječi

digitalni alati u nastavi; kratka priča; kreativno pisanje; suradničko učenje

Summary

A short story is an effective methodological stimulus in education. It encourages the development of creative writing, imagination and expressive abilities of students. Because of conciseness and clearly structured plot, it enables easier understanding of a literary text and motivates students to express themselves creatively. Analysis of literary elements such as characters, plot, space and time, encourages the interpretation of the text and the development of critical thinking, while activities such as retelling, changing the ending or writing a new story develop students' linguistic and creative competences.

The paper presents a creative writing workshop in which students, in groups, design and write their own short story in a given genre and create a cover and final page of the work. The final works are published on the digital platform Padlet, which encourages the development of linguistic, digital and collaborative competences.

Key words

digital tools in teaching; collaborative learning; creative writing; short story

Uvod

Kreativno pisanje važan je segment obrazovanja jer učenicima omogućuje razvijanje jezičnih vještina, mašte i sposobnosti izražavanja vlastitih ideja. U suvremenom obrazovnom procesu sve se više naglašava aktivna uloga učenika u učenju, pri čemu učenici ne sudjeluju samo kao čitatelji i interpretatori književnih tekstova nego i kao njihovi stvaratelji. Takav pristup potiče dublje razumijevanje književnih sadržaja te razvoj kritičkog mišljenja i kreativnosti. Pisanje vlastitih književnih tekstova

omogućuje učenicima primjenu stečenih znanja o književnosti u praksi. Učenici pritom uče oblikovati radnju, razvijati likove i stvarati tekst koji ima jasnu strukturu i poruku.

Kreativno pisanje također predstavlja važan metodički pristup koji povezuje teorijsko znanje s praktičnom primjenom, a jedan od učinkovitih načina poticanja kreativnog izražavanja učenika je pisanje kratke priče. Kao književna forma, kratka priča omogućuje učenicima da u relativno ograničenom opsegu razviju radnju, oblikuju likove i istraže različite književne žanrove. Upravo zbog svoje sažetosti i jasno strukturirane radnje ova je književna vrsta posebno pogodna za primjenu u nastavnom procesu. Radionice kreativnog pisanja pružaju učenicima mogućnost da kroz suradnički rad razvijaju ideje, razmjenjuju mišljenja i zajednički stvaraju tekst. Cilj radionice opisane u ovom radu je potaknuti učenike na kreativno izražavanje kroz osmišljavanje i pisanje kratke priče u različitim književnim žanrovima te istodobno razvijati njihove jezične, socijalne i digitalne kompetencije.

Kratka priča kao književna forma

Kratka priča pripada proznim književnim vrstama, a njezina su osnovna obilježja sažetost, usredotočenost na jedan događaj ili situaciju te ograničen broj likova. Za razliku od romana, koji se odlikuje složenijom radnjom i većim brojem likova, kratka priča razvija radnju u manjem opsegu i usmjerena je na jedan ključni događaj ili trenutak u životu likova. Prema Sablić Tomić (2012) kratka priča vrlo je popularan književni diskurs u kojem je događaj interpretiran na individualan način, a obuhvaća širok raspon žanrova, često karakteriziranih minimalizmom, usmjerenošću na jedan događaj i intenzivnim stilom.

Struktura kratke priče najčešće uključuje uvod, razradu i rasplet. U uvodnom dijelu čitatelj se upoznaje s likovima, prostorom i okolnostima u kojima se radnja odvija, dok se u razradi razvija središnji događaj koji vodi prema raspletu. Rasplet donosi završetak radnje i često naglašava temeljnu ideju ili poruku priče. Prema Solaru (1997) upravo takva koncentriranost radnje jedno je od temeljnih obilježja kratke priče.

Likovi u kratkoj priči najčešće su prikazani kroz nekoliko ključnih osobina ili postupaka. Zbog ograničenog prostora autor mora pažljivo birati detalje koji će čitatelju omogućiti razumijevanje likova i njihove uloge u radnji. Posebnost kratke priče često se očituje i u završetku koji može biti iznenađujući ili otvoren, čime se čitatelja potiče na dodatno promišljanje o značenju teksta. Zbog svoje sažetosti i jasnoće strukture kratka priča vrlo je pogodna za primjenu u nastavi književnosti te je lako provediva u književnim radionicama koje organizira školska knjižnica. Učenici kroz njezino čitanje i interpretaciju mogu lakše uočiti osnovne elemente književnog teksta poput radnje, likova, vremena i prostora, dok im pisanje vlastite priče omogućuje aktivnu primjenu tih znanja.

Kreativno pisanje

Kreativno pisanje u obrazovanju obuhvaća različite aktivnosti kojima se učenike potiče na stvaranje vlastitih tekstova. Prema Doubtfire (1991) takve aktivnosti omogućuju učenicima slobodnije izražavanje ideja, razvijanje mašte i eksperimentiranje s jezikom. Kreativno pisanje pritom ne podrazumijeva samo stvaranje književnog teksta nego i proces razmišljanja, planiranja i oblikovanja ideja. U didaktičkom smislu kreativno pisanje ima višestruku vrijednost. Ono potiče učenike na promišljanje o strukturi teksta, razvijanje ideja i oblikovanje vlastitoga stila. Tijekom pisanja učenici razvijaju sposobnost organiziranja misli, povezivanja događaja i oblikovanja smislene cjeline.

Prema Rosandiću (2005), stvaralačke aktivnosti u nastavi književnosti potiču učenike na aktivan odnos prema tekstu te omogućuju dublje razumijevanje književnoga djela. Učenici pritom ne ostaju samo pasivni čitatelji nego postaju sudionici književnog stvaranja. Kreativno pisanje također potiče razvoj jezičnih vještina. Tijekom procesa pisanja učenici obraćaju pozornost na izbor riječi, stil izražavanja i gramatičku točnost, čime usavršavaju svoje pismeno izražavanje i razvijaju osjećaj za jezik. Visinko (2010) ističe kako kreativno pisanje u nastavi potiče razvoj mašte, samostalnog mišljenja i sposobnosti oblikovanja vlastitog teksta. Posebno važan element kreativnog pisanja je suradničko učenje. Kada učenici rade u skupinama, imaju priliku razmjenjivati ideje, raspravljati o mogućim rješenjima i zajednički oblikovati tekst. Takav način rada potiče komunikacijske vještine, međusobno uvažavanje različitih mišljenja te sposobnost zajedničkog donošenja odluka.

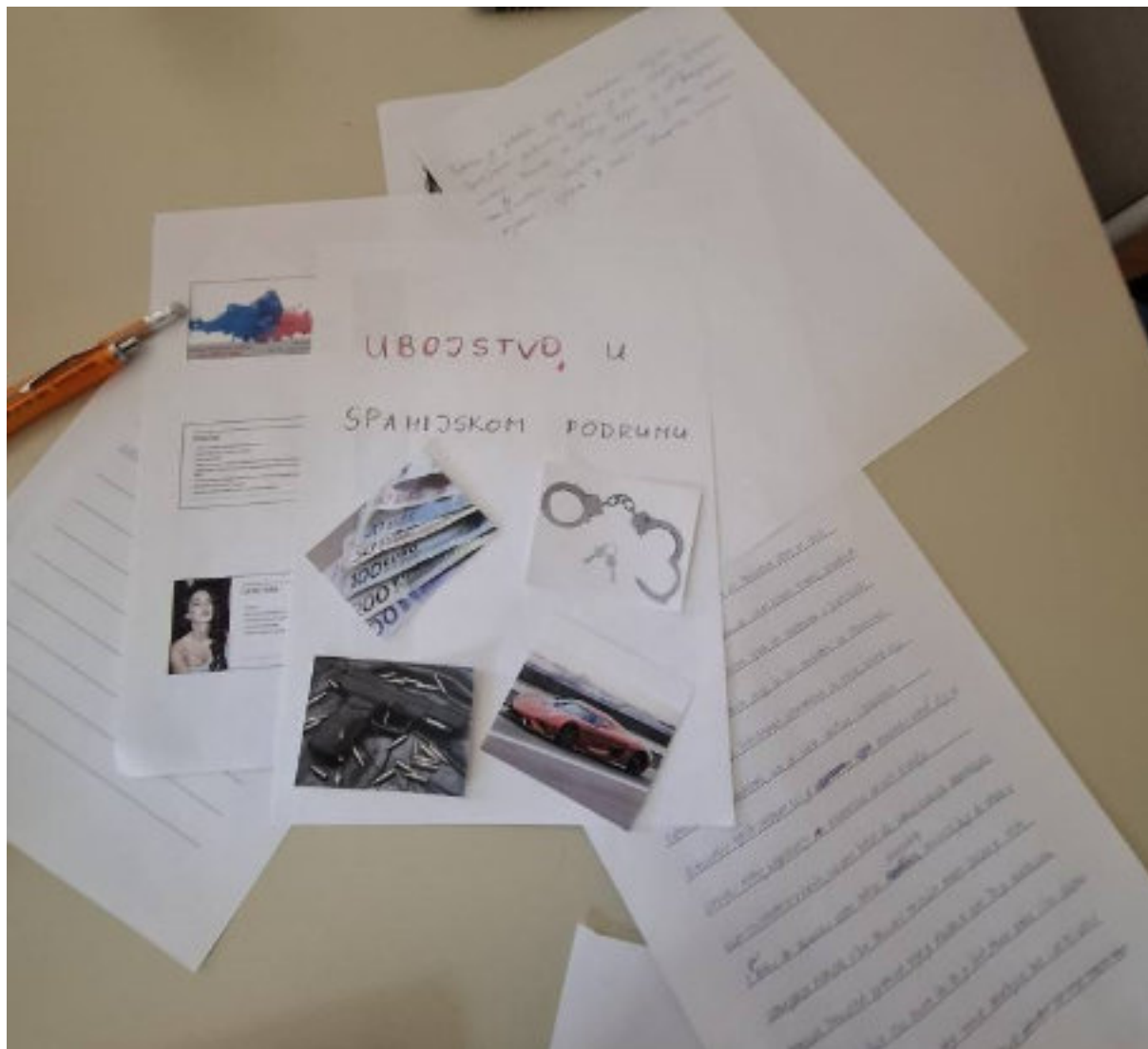
U suvremenoj nastavi sve se više koriste i digitalni alati koji mogu dodatno motivirati učenike. Digitalne platforme omogućuju objavljivanje vlastitih radova, dijeljenje ideja i međusobno komentiranje tekstova, čime proces učenja postaje dinamičniji i bliži suvremenim oblicima komunikacije. Korištenjem digitalnih alata u svrhu kreativnog pisanja otvaraju se dodatne mogućnosti u radu školskog knjižničara.

Opis radionice

Radionica započinje kratkim uvodom u pojam kratke priče. Sudionicima se objašnjavaju osnovna obilježja ove književne vrste te se predstavlja plan aktivnosti koje će se provoditi tijekom radionice. Sudionici se upoznaju s osnovnim elementima priče, poput radnje, likova i prostora, kako bi lakše osmislili vlastiti tekst. Nakon uvodnog dijela sudionicima se putem prezentacije predstavljaju glavni likovi i njihove karakteristike.

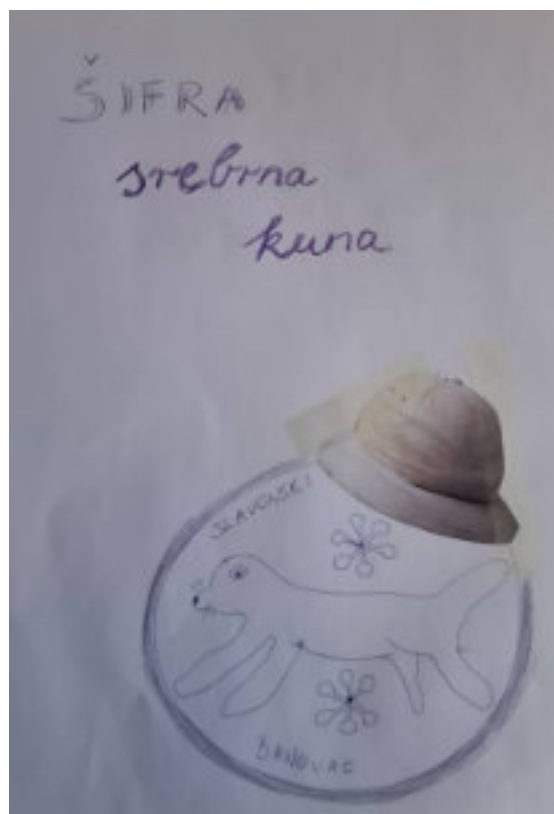
Likovi služe kao poticaj za stvaranje priče te sudionicima pomažu u osmišljavanju radnje i odnosa među likovima. Sudionici se zatim dijele u skupine po troje. Svaka skupina slučajnim odabirom dobiva jedan književni žanr prema kojem će pisati svoju kratku priču za koju imaju 60 minuta. Među ponuđenim žanrovima nalaze se kriminalistička priča, ljubavna priča, horor priča, povijesna priča, pustolovna priča, priča s elementima fantastike, vestern priča, gotička priča, humoristična priča ili

psihološki triler kojih se sudionici moraju pridržavati. Ukupno sudjeluje deset skupina, odnosno deset različitih žanrova.

Slika 1. Primjer radnih materijala

Zadatak svake skupine je osmisliti naslov priče, napisati kratku priču prema dobivenim uputama te izraditi naslovnicu i završnu stranicu rada. Za izradu naslovnice sudionicima su ponuđene sličice koje odgovaraju pojedinom žanru, čime se dodatno potiče njihova kreativnost i vizualno izražavanje. Nakon završetka rada skupine fotografiraju svoje uratke i objavljuju ih na digitalnoj platformi Padlet. Time se omogućuje pregled svih radova na jednom mjestu te jednostavno dijeljenje sadržaja među sudionicima radionice.

Slika 2. Primjer naslovnice

Slika 3. Tijek stvaranja kratke priče

Vrednovanje aktivnosti

Nakon objave radova na digitalnoj platformi Padlet sudionici čitaju priče ostalih skupina. Na taj način upoznaju različite ideje i načine razvijanja radnje u pojedinim književnim žanrovima. Sudionici zatim glasovanjem odabiru najbolju priču prema kriterijima: zanimljivost priče, originalnost naslova i pridržavanje žanra.

Ovakav način vrednovanja prema Tomaš (2018) potiče sudionike na pažljivo čitanje i promišljanje o tekstovima drugih sudionika. Ujedno razvija njihovu sposobnost procjenjivanja književnih tekstova i prepoznavanja kvalitetnih ideja. Skupina čija kratka priča dobije najviše glasova dobiva simboličnu nagradu, čime se dodatno potiče motivacija za sudjelovanje u aktivnosti.

Prednosti i mogućnosti primjene u nastavi

Radionica kreativnog pisanja razvija različite kompetencije kod učenika. Prije svega potiče razvoj jezičnih i književnih vještina, jer učenici aktivno sudjeluju u procesu stvaranja teksta. Tijekom rada učenici primjenjuju znanja o strukturi književnog teksta te razvijaju sposobnost pripovijedanja. Osim toga, rad u skupinama potiče razvoj socijalnih vještina. Učenici kroz suradnju uče kako zajednički rješavati probleme, razmjenjivati ideje i poštivati različita mišljenja. Uključivanje digitalnih alata, poput platforme Padlet, doprinosi razvoju digitalne pismenosti te omogućuje jednostavno dijeljenje i pregled radova. Učenici se pritom upoznaju s mogućnostima korištenja digitalnih alata u obrazovne svrhe. Zbog svoje fleksibilnosti radionica se može prilagoditi različitim uzrastima učenika te se može provoditi u razredima osnovne i srednje škole. Aktivnosti se mogu prilagoditi vremenskom okviru nastavnog sata ili provoditi u okviru projektnog rada i izvannastavnih aktivnosti.

Zaključak

Radionica kreativnog pisanja temeljena na stvaranju kratke priče pokazuje se kao učinkovit metodički pristup u obrazovanju. Opisana radionica može poslužiti kao primjer dobre prakse koji se uz manje prilagodbe može primijeniti u različitim nastavnim okruženjima. Kombinacija književnog stvaranja, suradničkog rada i primjene digitalnih alata doprinosi aktivnijem uključivanju učenika u nastavni proces te potiče razvoj različitih kompetencija. Kroz osmišljavanje i pisanje vlastite kratke priče učenici primjenjuju književnoteorijska znanja u praksi te razvijaju sposobnost oblikovanja radnje, likova i pripovjedne strukture. Takav način rada omogućuje učenicima da književnost dožive kao prostor vlastitog stvaralaštva, a ne samo kao sadržaj koji je potrebno analizirati i interpretirati. Rad u skupinama dodatno potiče razvoj socijalnih i komunikacijskih vještina. Učenici uče kako zajednički razvijati ideje, donositi odluke i preuzimati odgovornost za zajednički rezultat. Time se stvara poticajno okruženje u kojemu se razvijaju i međusobno povjerenje i suradnja. Uključivanje digitalnih alata, poput platforme Padlet, omogućuje suvremen način predstavljanja i dijeljenja učeničkih radova. Digitalni alati doprinose razvoju digitalne pismenosti te omogućuju jednostavno prikupljanje i pregled svih radova na jednom mjestu. Time se potiče i dodatna motivacija učenika jer njihov rad postaje vidljiv široj

skupini sudionika. Zaključno, kreativno pisanje kratke priče predstavlja vrijedan metodički postupak koji obogaćuje nastavni proces i doprinosi razvoju kreativnosti, jezičnih vještina i pozitivnog odnosa učenika prema književnosti. Takve aktivnosti mogu se uspješno primjenjivati u različitim obrazovnim kontekstima te predstavljaju važan doprinos suvremenim pristupima poučavanju književnosti.

Literatura

1. Doubtfire, D. (1991). Kreativno pisanje. Kršćanska sadašnjost. Zagreb.
2. Rosandić, D. (2005). Metodika književnoga odgoja i obrazovanja. Školska knjiga. Zagreb
3. Sablić Tomić, H. (2012). Uvod u hrvatsku kratku priču. Leykam International d.o.o. Zagreb.
4. Solar, M. (1997). Teorija književnosti. Školska knjiga. Zagreb.
5. Tomaš, S. (2018). Digitalne tehnologije kao potpora u praćenju. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. https://pilot.e-skole.hr/wp-content/uploads/2018/03/Prirucnik_Digitalne-tehnologije-kao-potpورا-pracenju-i-vrednovanju.pdf (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
1. Visinko, K. (2010). Kreativno pisanje. Školska knjiga. Zagreb.

ESEP I ETWINNING: ZAŠTO I KAKO?

Stojanka Lesički

lesicki.stojanka@gmail.com

Osnovna škola Sveti Petar Orehovec

Sažetak

U suvremenom obrazovnom okruženju školski knjižničari, uz promicanje čitalačke pismenosti, postaju ključni akteri u razvoju medijske i digitalne pismenosti. Ovaj članak analizira mogućnosti koje pruža Europska platforma za školsko obrazovanje (ESEP) i njezina sastavnica eTwinning, naglašavajući njihovu važnost za profesionalno usavršavanje i međunarodnu suradnju. Autorica se osvrće na rezultate novijih istraživanja o korištenju platforme u Hrvatskoj i Europi te na temelju vlastitoga višegodišnjeg iskustva u koordinaciji međunarodnih projekata (Erasmus+ i eTwinning) ilustrira prednosti ovih alata. Poseban je naglasak stavljen na ulogu školskog knjižničara kao inicijatora projekata koji potiču čitalačku pismenost i internacionalizaciju škole. Zaključno, rad ističe kako integracija ESEP platforme u godišnji plan i program omogućuje transformaciju školske knjižnice u moderno, međunarodno prepoznato mjesto učenja koje pridonosi vidljivosti školske knjižnice unutar i izvan ustanove.

Ključne riječi

digitalna pismenost; čitalačka pismenost; ESEP; eTwinning; školski knjižničar

Uvod

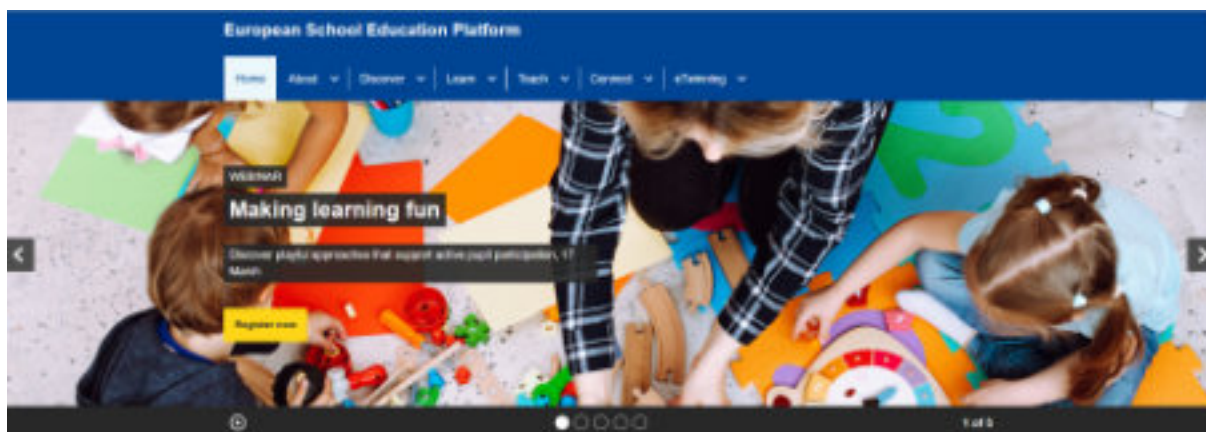
Osim čitalačke pismenosti, školski se knjižničari u svom radu u sve većoj mjeri bave medijskom i digitalnom pismenošću. Upravo je zato platforma ESEP mjesto koje, uz učitelje, okuplja i sve više školskih knjižničara. Na radionici „ESEP i eTwinning: zašto i kako?“ na 38. Proljetnoj školi školskih knjižničara fokus će biti na snalaženju na platformi ESEP i TwinSpaceu kroz praktičnu vježbu u simuliranom projektu, dok u ovom članku autorica nastoji školskim knjižničarima približiti mogućnosti koje ove platforme nude.

Summary

In the contemporary educational environment, school librarians, alongside promoting reading literacy, are becoming key actors in the development of media and digital literacy. This article analyzes the opportunities provided by the European School Education Platform (ESEP) and its component eTwinning, emphasizing their importance for professional development and international cooperation. The author reflects on the results of recent research regarding the use of the platform in Croatia and, based on her own multi-year experience in coordinating international projects (Erasmus+ and eTwinning), illustrates the advantages of these tools. Special emphasis is placed on the role of the school librarian as an initiator of projects that encourage reading literacy and the internationalization of the school. In conclusion, the paper highlights how the integration of the ESEP platform into the annual work plan enables the transformation of the school library into a modern, internationally recognized place of learning that contributes to the visibility of the school library both within and outside the institution.

Key words

digital literacy; reading literacy; ESEP; eTwinning; school librarian

ESEP

Na početku valja istaknuti da je Europska platforma za školsko obrazovanje (European School Education Platform) nastala 2022. godine spajanjem platformi School Education Gateway Europske komisije i platforme eTwinning. Platforma je pokrenuta s ciljem da postane „središnje mjesto za sve aktere u području školskog obrazovanja – od predškolskog odgoja, osnovnog i srednjeg obrazovanja te strukovnog obrazovanja pa sve do učiteljskih fakulteta“.¹

Na platformi su dostupne različite mogućnosti stručnog usavršavanja: besplatni mrežni tečajevi, [webinari](#), europski [katalog tečajeva](#) te informacije o [konferencijama i događanjima](#). Također, platforma sadrži stručne članke, primjere dobre prakse, nastavne materijale i pripreme za nastavu nastale kao rezultat europskih projekata. Vrlo su važne odlike platforme i mogućnost [traženja](#) partnerskih škola za rad na eTwinning i Erasmus+ projektima te brojni resursi za podršku inkluzivnom obrazovanju. Platforma ESEP financirana je iz programa Erasmus+ te je besplatno mogu koristiti svi koji se registriraju putem EU Login računa.

¹ <https://www.ampeu.hr/novosti/otkrijte-mogucnosti-koje-nudi-europska-platforma-za-skolsko-obrazovanje>

eTwinning

eTwinning je na inicijativu Europske komisije ustrojen 2005. godine, a od 2022. udomljen je na platformi ESEP. Njegova je najvažnija svrha omogućavanje virtualne suradnje odgojno-obrazovnim ustanovama u sigurnom okruženju. Virtualni projekti u okviru eTwinninga provode se u čak 44 zemlje, a platforma je vrlo popularna i u Hrvatskoj. Prema podacima istaknutima na Nacionalnoj konferenciji eTwinninga 2025., u eTwinning zajednicu se od njezina početka uključilo 23.000 odgojno-obrazovnih djelatnika iz Hrvatske, a više od 120 škola i dječjih vrtića nosi oznaku eTwinning škole. U 2024. godini sudionici iz Hrvatske sudjelovali su u više od 3.000 eTwinning projekata, od kojih su gotovo 600 pokrenuli ili supokrenuli hrvatski učitelji i odgojitelji.

Unatoč popularnosti eTwinninga u Hrvatskoj, prvo istraživanje o znanjima i iskustvima hrvatskih odgojno-obrazovnih djelatnika vezanih uz platformu ESEP i eTwinning projekte objavljeno je u veljači 2025. godine. Sudionici istraživanja, koje je temelj izvornog znanstvenog rada „Komunikacija, suradnja i umrežavanje putem ESEP platforme“ (autorice: prof. dr. sc. Sanja Kovačević, Sara Pivac, mag. paed. i Sandra Jovišić, mag. praesc. educ.), u većini su bili djelatnici vrtića (104), dok je 70 ispitanika bilo zaposleno u osnovnim i srednjim školama. Većina ispitanika (78,2 %) nikada nije koristila mogućnosti platforme ESEP, a samo je 20,1 % sudjelovalo u eTwinning projektima.

Istraživanje navodi i brojna zapažanja stručnjaka o eTwinningu. Izdvajamo Dominguez-Miguela (2007) koji nabroja šest ciljeva eTwinninga: ²

- umrežavanje europskih škola;
- poticanje odgojno-obrazovnih djelatnika i djece na sudjelovanje u projektima;
- njegovanje europske dimenzije u obrazovanju;
- osvještavanje djece o višejezičnosti i multikulturalnosti europskog društva;
- poboljšavanje međukulturnog dijaloga i razumijevanja;
- pomoć pri usavršavanju profesionalnih i digitalnih vještina odgojno-obrazovnih djelatnika.

Spomenuti znanstveni rad navodi i da su ispitanici kao glavnu prednost istaknuli razvoj digitalnih kompetencija. ³ Slijedi kulturološka kompetencija koju su razvijali koristeći mrežne alate za virtualno upoznavanje i realizaciju suradničkih projekata, a ističe se i razvoj interpersonalnih vještina poput komunikacije, suradnje i upravljanja vremenom. Kod međunarodnih projekata naglašen je razvoj vještina komunikacije na stranom jeziku, a autorice navode (prema Cachika i Punie, 2022) da se kod dijela ispitanika primjećuje i poboljšanje vještina upravljanja kroz vođenje ljudi i preuzimanje inicijative.

Nadalje, prema istraživanju eTwinning Twelve Years On (2017), provedenom na 5.900 korisnika, preko 90 % učitelja potvrdilo je da je eTwinning pozitivno utjecao na njihovu sposobnost poučavanja međupredmetnih vještina (timski rad, kreativnost,

² (Kovačević, Pivac, Jovišić, 2025: 136)

³ (Navedeno djelo: 136)

rješavanje problema). Više od 90 % učenika navodi da im je eTwinning povećao motivaciju za rad i suradnju.

Knjižničari i eTwinning

Autorica ovog članka provodi eTwinning projekte od 2016. godine te je kroz njih najznačajnije unaprijedila vlastite digitalne i kulturološke kompetencije. Iz osobnog iskustva želi istaknuti da se kroz eTwinning razvija i vještina pisanja projektnih prijedloga. Takvi projekti često postaju „inkubatori“ za Erasmus+ partnerstva jer jasno pokazuju tko su proaktivni partneri koji poštuju rokove. Kroz prvi eTwinning projekt EFFC – European Film for Children, razvila se ideja za KA219 Erasmus+ projekt Small step for film, a big one for European citizenship. Taj projekt, usmjeren na medijski i građanski odgoj, aplicirala je OŠ Sveti Petar Orehovec, a knjižničarka Stojanka Lesički bila je njegova koordinatorica.

Na eTwinningu je svake godine dostupno mnoštvo projekata na temu poticanja čitalačke pismenosti, od kojih znatan broj kreiraju upravo školski knjižničari. To je izvrsna prilika za širenje vlastitih metoda poticanja čitanja izvan okvira školske knjižnice, što doprinosi njezinoj vidljivosti unutar i izvan ustanove, osobito kada su projekti nagrađeni nacionalnim i europskim oznakama kvalitete. Primjer takvog projekta je Book Pals, u kojem su učenici iz Svetog Petra Orehovca te škola iz Italije, Grčke, Njemačke i Španjolske razvijali čitalačke vještine stvarajući podcaste i videozapise kamišibaj priča.

Zaključak

Za suvremenog školskog knjižničara, ESEP i eTwinning mogu postati moćni alati za transformaciju školske knjižnice u međunarodno prepoznato mjesto učenja. Integracijom ovih platformi u godišnji plan i program, knjižničar postaje ključni akter u internacionalizaciji škole. To je ujedno i glavna poruka koju će voditeljica iznijeti na radionici „ESEP i eTwinning: zašto i kako?“ uz preporuku školskim knjižničarima da se odvažavaju sudjelovati u eTwinning projektima te da koriste mogućnosti profesionalnog usavršavanja i umrežavanja koje im pruža platforma ESEP.

Literatura

1. Kovačević, Sanja; Pivac Sara; Jovišić Sandra. 2025. Komunikacija, suradnja i umrežavanje putem ESEP platforme. Školski vjesnik 74/1. 131-152.
2. Dva desetljeća eTwinninga: godina slavlja, suradnje i nagrada za izvrsnost <https://www.ampeu.hr/novosti/dva-desetljeća-etwinninga-godina-slavlja-suradnje-i-nagrada-za-izvrsnost> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
3. eTwinning Twelve Years On: Impact on teachers' practice, skills and professional development opportunities, as reported by eTwinners (2017), *European School Education Platform*, https://digitalliteracy.skola.edu.mt/wp-content/uploads/2019/08/eTwinning-report-2017_DEF-3.pdf (pristupljeno 7. ožujka 2026.)
4. Otkrijte mogućnosti koje nudi Europska platforma za školsko obrazovanje, *eTwinning Hrvatska*, <https://www.etwinning.hr/hr/novosti/otkrijte-mogucnosti-koje-nudi-europska-platforma-za-skolsko-obrazovanje/> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

OŽIVI ME, NAMJERNO

Marijana Pavić

marijana.pavic1@skole.hr

Osnovna škola Stjepana Radića Bibinje

Sažetak

Alati generativne umjetne inteligencije (GenAI) na brz i jednostavan način omogućuju pretvaranje statične fotografije, crteža ili slike u video. Polaznicima radionice predstavlja se jedan takav alat - HeyGen koji pruža više načina i mogućnosti stvaranja videosadržaja te se osposobljavaju za korištenje značajke Photo to video. Na ovaj način može se aktualizirati nastava, potaknuti aktivnost, znatiželja i kreativnost učenika. S obzirom da se ovakvi alati generativne umjetne inteligencije mogu zlorabiti za izradu tzv. deepfake sadržaja prilika je to da se učenici nauče etičnoj upotrebi takvih alata, upoznaju s mogućim zlorabama, kako na njih reagirati te zauzeti kritički stav prema informacijama i izvorima informacija.

Ključne riječi

deepfake; fotografija; generativna umjetna inteligencija; informacija; video

Uvod

Na ovoj radionici polaznici se upoznaju s mogućnostima alata generativne umjetne inteligencije koji na brz i jednostavan način omogućuju pretvaranje statične fotografije, crteža ili slike u video. Ovakvih alata u slobodnom pristupu na internetu danas ima puno, a jedan od njih je HeyGen. Aplikacija HeyGen pruža više mogućnosti stvaranja video-sadržaja među kojima je zanimljiva mogućnost pretvaranja statične fotografije u video Photo to video. Fotografije preoblikovane u video koje nastaju korištenjem značajke Photo to video mogu se na vrlo jednostavan način integrirati u nastavni proces prilikom izrade nastavne jedinice iz bilo kojeg predmeta – mogu biti vrlo interesantne u nastavnom predmetu Povijest, ali i prilikom obrade književnog djela za predstavljanje zamišljenog književnog lika, pri osmišljavanju školskih ili knjižničnih aktivnosti i projekata; mogu ga koristiti sami učitelji za približavanje i aktualiziranje nastavnih sadržaja ili učenici pod nadzorom učitelja/knjižničara te stariji učenici u samostalnim prezentacijama, projektima ili kreativnom izražavanju.

Summary

Generative artificial intelligence (GenAI) tools enable the rapid and straightforward conversion of static photographs, drawings, or images into videos. Participants in the workshop will be introduced to one such tool HeyGen which offers various methods and options for creating video content. They will also be trained to utilize the Photo to Video feature. This approach can enhance teaching, stimulate student engagement, curiosity, and creativity.

Given that these generative artificial intelligence tools can be misused to create so-called deepfake content, it is imperative to educate students on the ethical use of such tools. Additionally, they should be made aware of potential abuses and how to respond to them, fostering a critical perspective towards information and its sources.

Key words

deepfake; generative artificial intelligence; information; photograph; video

S obzirom da se ovakvi alati generativne umjetne inteligencije mogu zlouporabiti za izradu tzv. deepfake sadržaja, korištenje ovakvog alata u okvirima obrazovne institucije za potrebe nastave i školskih aktivnosti pod nadzorom i uputama učitelja/knjižničara prilika je da se učenici nauče etičnoj upotrebi takvih alata te upoznaju s mogućim zlouporabama te nauče kako na njih reagirati i zauzeti kritički stav prema informacijama i izvorima informacija.

Generativna umjetna inteligencija (GenAI)

Krajem 2022. godine u svijet je pušten alat koji je istovremeno oduševio i zabrinuo javnost – Chat GPT – prvi „easy-to-use“ alat generativne umjetne inteligencije¹ postao je javno dostupan svakom pojedincu s internetskom vezom, a omogućavao je izvršavanje do tada nemogućih zadataka u nekoliko sekunda. Svijet se suočio s novom generacijom inteligencije koja je u kratkom roku generirala nove alate, mogućnosti i aplikacije, a u recentno vrijeme integrirala se i u široko rasprostranjene internetske preglednike i alate kao što su Google tražilica ili Canva.

Generativna umjetna inteligencija (GenAI) je tehnologija umjetne inteligencije (UI) koja automatski generira sadržaj kao odgovor na upite napisane u prirodnim jezičnim razgovornim sučeljima. Umjesto da samo kurira postojeće web stranice povlačeći iz postojećeg sadržaja, GenAI zapravo stvara novi sadržaj. Taj sadržaj može se pojaviti u formatima koji obuhvaćaju sve simbole predstavljanja ljudskog razmišljanja: tekstovi napisani na prirodnom jeziku, slike (uključujući fotografije, digitalne slike i crtane filmove), videozapisi, glazba i softverski kod.²

Diljem svijeta nastala je zabrinutost da će ChatGPT i slični alati generativne umjetne inteligencije omogućiti učenicima varanje prilikom izrade zadaća, ispita i stjecanja zvanja. Neki su zbog zabrinutosti odlučili zabraniti korištenje takvih alata u školama, dok je većina odlučila prigrliti ih i naučiti učenike i učitelje kako ih koristiti na efikasan i etički prihvatljiv način.³ U skladu sa zabrinutošću UNESCO je 2023. godine izradio Smjernice za korištenje generativne umjetne inteligencije u obrazovanju i istraživanjima (Guidance for generative AI in education and research) dok je Europska komisija 2024. izradila Smjernice za etičko korištenje umjetne inteligencije u obrazovanju, a Europski parlament 13. ožujka 2024. usvojio Akt o umjetnoj inteligenciji koji regulira upotrebu umjetne inteligencije te predlaže analiziranje i klasifikaciju sustava umjetne inteligencije prema riziku koji predstavljaju za korisnike.⁴

¹ Miao,F.; Holmes,W.2023;7-8

² Isto.

³ Isto.

⁴ Medijska pismenost,2024.

Korištenje alata generativne umjetne inteligencije u obrazovanju

Navedeni dokumenti UNESCO-a i Europskog parlamenta dobra su osnova koju treba slijediti prilikom korištenja alata umjetne inteligencije u obrazovanju, ali oni ne daju nikakvo čarobno rješenje problema nego su tek smjernice koje prije svega ukazuju i podsjećaju koliko je važno prilikom upotrebe ovih alata paziti na etičnost, dijeljenje osobnih podataka, odgovornost prilikom korištenja i sl.

Unatoč zabrinutosti koja u recentno vrijeme vlada, generativna umjetna inteligencija prodrla je munjevito u svakodnevni život pa tako i u učionice. Duh je pušten iz boce, a s obzirom na golemu novčanu sredstva koja se ulažu u daljnji razvoj i „toplo razdoblje“ umjetne inteligencije u kojem se trenutno nalazimo, samo će se dodatno razvijati i usavršavati.⁵ Što učiteljima i stručnim suradnicima preostaje osim prihvatiti činjenicu da tehnologija ubrzano napreduje i pruža obilje potencijalnih alata, a budućnost obrazovanja je u pronalaženju onih tehnologija koje učenicima omogućuju aktivno učenje⁶.

O primjeru korištenja alata generativne umjetne inteligencije govori prof. M. Hajdarović iznoseći primjere iz vlastite prakse i nastave Povijesti ističući kako je zabrana najštetniji stav koji možemo imati prema učenicima. Učenici moraju biti pravilno obaviješteni o ograničenjima ovih alata i uvijek moraju imati vrlo kritičan, promišljen i zahtjevan stav prema dobivenim rezultatima⁷. On ističe primjere korištenja generativne umjetne inteligencije u nastavi Povijesti te se dotiče upravo alata koji omogućavaju „oživljavanje“ povijesnih ličnosti.

Ideja za radionicu

Radionica Oživi me, namjerno nastala je kao rezultat korištenja alata HeyGen prilikom organiziranja školske aktivnosti posvećene Danu glazbe 2025. godine u Osnovnoj školi Stjepana Radića Bibinje. Nositeljica aktivnosti bila je školska knjižničarka, a uključili su se učitelji drugih nastavnih predmeta kao što su Glazbena kultura, Hrvatski jezik i Povijest. Aktivnost je bila posvećena hrvatskoj skladateljici Dori Pejačević te je provedena pod nazivom DORA – Dan Oda Radosti i Akorda. Zamišljena aktivnost pretvorila se u mini projekt s nizom aktivnosti koje su se tijekom cijelog jutra izmjenjivale u prostoru dnevnog boravka ispred školske knjižnice.

Jedna od aktivnosti uključivala je, naravno, prikaz skladateljice, prezentaciju i čitanje zanimljivosti te crtanje Dorinog portreta. Učenici su, istražujući život Dore Pejačević, primijetili da postoje brojne vrlo kvalitetne i zanimljive fotografije iz njezinog djetinjstva, mladenaštva i odrasle dobi, zainteresirala ih je njezina osobnost i zanimljiv život te su se zapitali što bi Dora radila u današnjem svijetu, bi li je zadesila ista sudbina, kako bi izgledala da je živa i u pokretu, da je mogu čuti? U dogovoru i pod nadzorom školske knjižničarke koristili su alat HeyGen koji je knjižničarka prethodno

⁵ Kralj i dr. 2024;8-9.

⁶ Mirosavljević, 2022 prema Mukherjee,2018;124.

⁷ Hajdarović, 2023 prema Neves, 2023;55.

upoznala na jednoj edukaciji u sklopu Erasmus+ tečaja te na vrlo jednostavan način „oživjeli“ neke Dorine fotografije kao i naslikane portrete – „udahnuli su joj život“ i predstavili je ostalim učenicima škole.

Kako se radilo o učenicima osmih razreda bio je to povod za razgovor o etičnoj upotrebi ovakvih alata prilikom kojeg su učenici došli do zaključka da „oživljavanje“ fotografija može biti korisno i zabavno, ali stavljanje tuđih riječi i izjava u nečija usta s lošom namjerom ili nepromišljenosti može dovesti do lažnog prikaza - tzv. deepfakea čiji je cilj obmana ili širenje lažnih informacija te da je takva manipulacija nečijim likom i djelom u stvarnom životu neetična, visokorizična, nedopustiva i kažnjiva.

Tijek radionice

Na samom početku, voditeljica radionice ukratko predstavlja sudionicima školski projekt u kojem je koristila digitalni alat HeyGen za pretvaranje slike u video kao i primjere videozapisa izrađenih u navedenom alatu. Nakon upoznavanja s digitalnim alatom za pretvaranje slike u video, sudionici se na svojim prijenosnim računalima prijavljuju u online aplikaciju HeyGen tj. izrađuju svoj račun u besplatnoj verziji uz pomoć i upute voditeljice radionice.

Nakon postavljanja osnovnih postavki za početak rada, odabiru jednu od pripremljenih fotografija u digitalnom obliku ili odabiru po svojoj želji neku digitalnu sliku, fotografiju ili crtež s interneta koji se nalazi u slobodnom pristupu. Prijedlog je da se odabere slika neke povijesne ličnosti iz bilo kojeg područja (politika, umjetnost, glazba ili dr.) kako bi se ostvarili željeni obrazovni sadržaji. Sudionici osmišljavaju upit koji mora sadržavati tekst koji će „oživljena“ osoba s fotografije izgovarati, odabiru glas iz galerije glasova te dodatno opisuju geste, pokrete i mimiku koje su zamislili i smatraju prikladnima. Nakon što generiraju uradak, dobiveni videozapis postavljaju na zajedničku internetsku platformu (Padlet) te predstavljaju svim sudionicima svoje „oživljene“ ličnosti. Zajednički komentiraju videouratke te njihovu potencijalnu mogućnost korištenja u nastavi i školskim projektima.

Također se i dotiču pitanja etičkog korištenja ovakvih alata i općenito alata koji koriste umjetnu inteligenciju kao i kritičkog odnosa prema njihovoj upotrebi. Pritom voditeljica radionice pojašnjava pojam „deepfake“ koji predstavlja jednu od danas najraširenijih metoda širenja lažnih vijesti. Analizom nastalih ulomaka nastojimo izdvojiti tehničke karakteristike koje upućuju na neautentičnost kao što su osvjetljenje, boja tena, zvuk/glas koji ne zvuči prirodno, loše sinkroniziran zvuk i sliku i sl. Razgovaramo o pitanjima koja bismo postavili učenicima kao što su:

Sviđaju li vam se manipulirane slike? Zna li neke primjere manipuliranih slika ili videa? Koje? Jesu li suptilnije i prirodnije od onih koje smo napravili na satu?

Mislite li da postoje neki problemi povezani s tim trendom?

Kakvu odgovornost imaju kreatori tih sadržaja, kakvu konzumenti, a kakvu tehnološke kompanije?⁸

⁸ Dokler, 2019.

Zaključak

Korištenje značajki generativne umjetne inteligencije kao što je Photo to video, može pomoći učiteljima kako bi aktualizirali nastavu, potaknuli interes i pažnju učenika, približili učenicima neke njima daleke nesuvremenike koji su itekako utjecali na stvarnost koja nas okružuje, može potaknuti kreativnost, izražavanje, uživanje u tuđe emocije ili naprosto biti zanimljiva motivacija za daljnje istraživanje određene teme.

No, ovaj alat, naravno, ne smije biti svrha sam sebi. On je dobra polazišna točka za razgovor o korištenju umjetne inteligencije i njezinom utjecaju na informacije koje su nam široko i lako dostupne tj. o etičnom korištenju generativne umjetne inteligencije, kritičkom korištenju informacija, vrednovanju izvora informacija te prepoznavanju lažnih vijesti i manipulativnih sadržaja.

Literatura

1. Dokler, A. 2019. Deepfake videozapisi: što kad ne možemo vjerovati onome što vidimo i čujemo? Medijska pismenost. <https://www.medijskapismenost.hr/deepfake-videozapisi-sto-kad-ne-mozemo-vjerovati-onome-sto-vidimo-i-cujemo/> (pristupljeno 10. ožujka 2026.)
2. Hajdarović, M. 2023. Umjetna inteligencija, ChatGPT i poučavanje Povijesti. Poučavanje povijesti, II(1), 52–65.
3. Kralj, L. i dr. 2024. Umjetna inteligencija u obrazovanju. Zagreb. Agencija za elektroničke medije i UNICEF. <https://ucitelji.hr/prirucnik-umjetna-inteligencija-u-obrazovanju/> (pristupljeno 24. studenog 2025.)
4. Miao, F.; Holmes, W. 2023, Guidance for Generative AI in Education and Research. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693> (pristupljeno 10. ožujka 2026.).
5. Miroslavljević, A. 2022. Uloga multimedije u učenju i poučavanju učitelja s ciljem poboljšavanja njihovih kompetencija. Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja 1/1. 123-131.
6. Smjernice za etičko korištenje umjetne inteligencije u obrazovanju. 2024, Medijska pismenost <https://www.medijskapismenost.hr/smjernice-za-eticko-koristenje-umjetne-inteligencije-u-obrazovanju/> (pristupljeno 10. ožujka 2026.).
7. What the hack is a deepfake. 2025, University of Virginia. <https://security.virginia.edu/deepfakes> (pristupljeno 24. studenog 2025.)

EDULARP: "DRVO ŽIVOTA"

Dejan Šiptar

dejan.siptar.kr@gmail.com

Osnovna škola Josipa Badalića, Graberje Ivaničko

Sažetak

Igrifikacija u obrazovanju već je donekle ustaljen pojam i u posljednje se vrijeme većinski svodi na integraciju digitalnog sadržaja i alata. No pojavio se novi koncept koji ju vraća korijenima i učenje kroz igru odmiče od stola i ekrana te ga ponovno smješta u prostor, fokusirajući se na međusobnu interakciju. EduLARP predstavlja obrazovno igranje uloga uživo i stvara scenarije koji potiču igrače na aktivno djelovanje, komunikaciju i suradnju kako bi usvojili obrazovne i odgojne sadržaje. „Drvo života” primjer je EduLARP-a koji sudionicima iskustveno objašnjava važnost suživota, ograničenih resursa i međuodnosa elemenata unutar ekosustava.

Ključne riječi

EduLARP, igrifikacija, iskustveno učenje, održivi razvoj, suživot

Summary

Gamification is a well known concept in education and especially recently it boils down to incorporating digital content and tools. Now a new concept has emerged which goes back to the beginnings, away from screens and tables, and brings learning through playing back into physical space, focusing on player interaction. EduLARP is an acronym for educational live action role-playing, and is the method of creating scenarios which encourage players to active participation, communication and cooperation in order to internalise educational content. “The Tree of Life” is an example of EduLARP that provides participants with an experience where they learn about the importance of coexistence, limited resources, and the interdependency of elements within an ecosystem.

Key words

coexistence, EduLARP, gamification, learning through experience, sustainable development

Uvod

LARP je akronim za Live Action Role-Playing tj. igranje uloga uživo. Svoje korijene, osim u klasičnoj dječjoj igri, pronalazi i u stolnim igrama uloga, od kojih je vjerojatno najpoznatija Dungeons and Dragons, igra u kojoj igrači prema zadanim pravilima kreiraju svoje likove, određuju im fizičke i karakterne odrednice i upućuju se u pustolovine u kojima primjenjuju mehanike igre. LARP je evolucija toga, gdje se igrači odmiču od stola i premještaju u prostor koji koriste kako bi, opet omeđeni zadanim pravilima, odigrali kreirane pustolovine ili situacije. Prvi, ali i danas najigraniji tipovi scenarija u LARP-u inspirirani su srednjovjekovnom tematikom ili fantastikom poput Gospodara prstenova ili Konana Barbarina (Bressau i dr. 2025: 10) i svode se na kontrolirane sukobe kostimiranih igrača.

No LARP se s vremenom razvio i odmaknuo od tog modela. Fokus se počeo stavljati na iskustvo, a ne postignuća. Koncept koji se uvriježio u zajednici zove se Nordijski LARP. Ovdje je cilj kolaborativno djelovanje u kojem sudionici ne djeluju kao protivnici, iako

likovi koje igraju i dalje mogu biti u nekoj vrsti sukoba s drugima (Koljonen i Stenros 2021: 19). Ne pokušavaju pobijediti druge, nego surađuju kako bi stvorili narativ ili iskustveni doživljaj. Teme se sa srednjovjekovnih ili imaginarnih prebacuju na realne poput sastanka mafijaških obitelji, plovidbe jedrenjakom po Baltiku ili života u ruralnom gradiću na američkom divljem zapadu. Imaginarna komponenta također nije zapostavljena pa radnja često pronalazi inspiraciju u poznatim romanima, poput zabave u organizaciji Jaya Gatsbyja.

Igre uloga stvaraju zatvoreni društveno-normativni mjehur u kojemu ne vrijede pravila ponašanja koja bi mogla biti osuđivana van njega. Točno taj aspekt igračima omogućava alibi za prihvaćanje igre i sudjelovanje u njoj (Bowman i Kjell 2021) te kreiranje obrazaca ponašanja koja inače nemaju priliku iskusiti. Mogućnosti iskustava u kojima se igrači mogu naći su brojne. Tako oni ponekad mogu utjeloviti životinje, ili biti stavljeni u situaciju u kojoj ne smiju komunicirati govorom, time simulirajući poteškoće u komunikaciji s kojima se susreću migranti ili osobe s otežanom komunikacijom. Osnovni cilj je igračima pružiti priliku iskusiti nove situacije, uživiti se u nove uloge i isprobati obrasce ponašanja na koje nisu navikli, a sve u sigurnom, kontroliranom i zatvorenom okruženju. U modernom LARP-u velika se pozornost stavlja na sigurnost, kako fizičku, tako i emocionalnu. Svaki LARP počinje s radionicom u kojoj se određuju pravila LARP-a, ali također se igrače upućuje u metode osiguravanja sigurnosti. Čak i LARP koji nije baziran na borbi ima potencijal stvarati emocionalno intenzivne situacije zahvaljujući svojoj otvorenosti i razvoju priče od strane igrača. Stoga je važno omogućiti igračima izražavanje potrebe za smanjenjem doživljaja kako bi se drugi igrači prilagodili. Po završetku igre obavezno se provodi tzv. debriefing u kojem je igračima dano vrijeme da izađu iz svojih uloga, internaliziraju svoje iskustvo i međusobno prokomentiraju kroz što su prošli, poput pozitivnih, negativnih i najupečatljivijih trenutaka te osobnih dojmova.

Iz ovog razvoja LARP-a jasno je vidljivo da sadrži i obrazovni potencijal jer iskustveno učenje i dalje predstavlja najkvalitetniji oblik učenja. Ovdje na scenu stupa EduLARP.

EduLARP

EduLARP označava Educational Live Action Role-Playing i predstavlja inovativnu metodu učenja i poučavanja koja kombinira elemente tradicionalnog LARP-a s obrazovnim ciljevima. Sudionici su uključeni u interaktivne scenarije koji mogu pokrivati razne teme, od povijesti i društvenih znanosti do prirodnih znanosti i razrješavanja sukoba (Bressau 2025: 7).

Ovaj oblik LARP-a relativno je nov koncept koji se još ne primjenjuje puno u školama, ali uzima sve većeg maha, pogotovo u Skandinaviji. ©sterskov Efterskole djelomično je privatno, djelomično javno financirana škola u Danskoj koju pohađaju učenici u dobi 14 – 18 godina i koja svoj rad bazira na širokoj primjeni igara, uključujući i EduLARP, s pozitivnim rezultatima.

Učenje kroz iskustvo predstavlja osnovnu komponentu ovog oblika LARP-a. Utjelovljujući likove ili sudjelujući u priči ili rješavanju problema sudionici kvalitetnije pristupaju razumijevanju sadržaja. Ovakav pristup potiče kritičko razmišljanje,

kreativnost i suradnju jer sudionici nerijetko moraju djelovati zajedno kako bi prošli kroz narativ u koji ih je LARP smjestio (Bressau 2025: 7).

Neke od prednosti koje primjena EduLARP-a u obrazovanju nudi uključuju (prema Bressau 2025: 19):

- razvoj mekih vještina i društvenih kompetencija koje uključuju i metavještine poput prilagodljivosti, empatije i učenja kako učiti
- promatranje svijeta iz gledišta različitih likova omogućuje razumijevanje kompleksnosti svijeta i raznolikosti gledišta različitih društvenih skupina
- emocionalno iskustvo kroz koje se prolazi pridonosi prisjećanju sadržaja i razvoju dugoročnih stavova i navika
- iskušavanje osobnog djelovanja u sigurnom okruženju (bez potencijalnih negativnih posljedica) pomaže razvoju samopouzdanja u sličnim situacijama koje bi se mogle naknadno dogoditi u stvarnom svijetu.

Naravno da EduLARP ima svojih ograničenja. Zahtijeva više vremena za pripremu i izvođenje. Manje je učinkovit za usvajanje činjeničnog znanja i teško je primjenjiv, primjerice, u situaciji kada se od sudionika očekuje da nauče europske glavne gradove. No, ako je cilj postizanje dubinskog razumijevanja određene socioekonomske, emocionalne ili ekosustavne pozicije EduLARP je metoda koja to omogućuje u sigurnom i inovativnom okruženju.

Drvo života

„Drvo života” je EduLARP koji je osmislila Nausika, poljska neprofitna, nevladina organizacija koja dizajnira i promiče obrazovne igre za osobni razvoj i društvenu transformaciju. Kreiran je u sklopu Erasmus+ projekta „Larp For Climate – adaptation of edu-larp methodology to learning agenda for climate literacy”. Namijenjen je za 10 – 30 igrača i bavi se temama ravnoteže ekosustava, raspodjele resursa i međuovisnosti, pretjerane potrošnje i nejednakosti. Igrači su podijeljeni u pet skupina koje predstavljaju pet imaginarnih stvorenja koja žive na stablu iz naslova: koraši, voćci, sjenci, korijenari i svjetlići. Svaka skupina stanuje na drugom dijelu stabla i tamo obavljaju određenu funkciju i koriste određene resurse. Neki koriste više resursa, a neki manje, neki obavljaju važne funkcije za održavanje stabla, neki manje važne. Lagodan život se naruši kada svaka skupina primijeti nedostatke resursa, povećane obime posla ili otežane životne uvjete. Svaka skupina također otkrije da se uzrok njihovih komplikacija nalazi u djelovanju neke druge skupine. Stvorenja sada trebaju napraviti zajednički sastanak, porazgovarati o svojim problemima i pokušati pronaći rješenje s kojim su svi suglasni (Eessalu i Ojasoo 2022).

Gledano iz nenarativnog aspekta, igrači su podijeljeni u skupine i grupirani unutar prostora u kojem se igra održava. Prostor je moguće ukrasiti kako bi nalikovao na stablo, ali nije nužno. Svaka skupina tada dobiva papir s opisom svojih stvorenja. Poželjno je nakon toga održati neke aktivnosti kako bi se igrači uživjeli u svoje uloge, npr. zamišljati kako se njihova stvorenja kreću ili glasaju. Nakon toga prepušteni su igri, vrše slobodnu interakciju s ostalim igračima. Zatim svaka skupina dobiva novi papir koji opisuje nastale probleme. Igrači tada trebaju razgovarati unutar skupine, a

nakon toga organizirati zajednički sastanak na kojem će kolektivno raspraviti o svojim problemima i mogućnostima njihova rješavanja. Na kraju donose odluke koje mogu zapisati na plakat.

Voditelj igre preuzima ulogu stabla i ne sudjeluje aktivno u igri. Osnovna uloga mu je osigurati siguran razvoj igre i svih igrača te odgovarati na metanarativne situacije koje bi mogle nastati (npr. pitanja o motivaciji likova, mehanikama i mogućnostima djelovanja). Po potrebi igračima šapuće savjete kako bi usmjerio razvoj igre. Igrači su ti koji stvaraju narativ i kolektivno odlučuju u kojem će se smjeru razvijati. Stoga će i rasplet svake igre biti drugačiji, ovisno o skupini igrača.

Na kraju voditelj provodi debriefing. Okuplja igrače koji provedu kratko vrijeme u tišini kako bi se odvojili od likova koje su utjelovljavali za vrijeme igre. Zatim slijedi razgovor o osobnim doživljajima, pozitivnim i negativnim stranama, istaknutim trenucima i stečenim iskustvima, saznanjima i zaključcima.

Zaključak

Igra je važan dio razvojnog iskustva i od najmlađih dana omogućuje nam tjelesni, intelektualni i emocionalni razvoj. Stoga ne iznenađuje što je igrifikacija obrazovnog procesa česta metoda kako bi se učenje učinilo zanimljivijim i postiglo pozitivne rezultate kod učenika. LARP jest igra, to mu stoji u nazivu. Igra je to koja svakog igrača čini akterom, istovremeno mu dajući slobodu da odluči u kolikoj mjeri želi djelovati i koliko želi izvući iz tog iskustva. Iskustveno učenje vjerojatno je najbolji oblik učenja i osigurava najkvalitetnije usvajanje određenih vrsta znanja i vještina. EduLARP svojim konceptom pruža beskonačne mogućnosti kreiranja sadržaja iz raznih područja, omogućujući ne samo učenje nego i razvoj socijalnih vještina te emocionalno sazrijevanje.

Literatura

1. Bowman, Sarah Lynne; Kjell Hedgard Hugaas. 2021. *Magic is Real: How Role-playing Can Transform Our Identities, Our Communities, and Our Lives*. *Book of Magic: Vibrant Fragments of Larp Practices*. Knutepunkt. Oslo. <https://www.nordiclarp.org/2021/03/09/magic-is-real-how-role-playing-can-transform-our-identities-our-communities-and-our-lives/> (pristupljeno 12. 03. 2026.)
2. Bressau, Günter et. al. (ur.). 2025. *Game On - First Steps into Edularp*. <https://jugendagentur.de/wp-content/uploads/2025/05/eduLARP-English-kompr.pdf#> (pristupljeno 12. 03. 2026.)
3. Eessalu, Marilin; Ojasoo, Ederi. 2022. *Tree of Life*. Peipsi Center for Transboundary Cooperation. <https://nausika.eu/tree-of-life/> (pristupljeno 12. 03. 2026.)
4. Koljonen, Johanna; Stenros, Jaakko (ur.). 2021. *LARP Design: Creating Role-play Experiences*. Bifrost. Kopenhagen. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/136330/978-952-03-2260-1.pdf> (pristupljeno 12. 03. 2026.)

RADIONICE
srednje škole

PIŠEMO STRUČNI RAD S UMJETNOM INTELIGENCIJOM! (ALI NE TAKO KAKO MISLITE.)

Tanja Kolar Janković
tanja.kolar@skole.hr
Tehnička škola Virovitica

dr. sc. Josip Strija
josip.strija@skole.hr
Gimnazija Petra Preradovića Virovitica

Sažetak

Razvoj generativne umjetne inteligencije otvara nova pitanja o njezinoj ulozi u akademskom i stručnom pisanju. Iako se rasprave često usmjeravaju na mogućnost generiranja tekstova pomoću umjetne inteligencije, znatno se rjeđe razmatra njezina primjena u tehničkom dijelu pripreme stručnog rada, osobito pri oblikovanju bibliografskih zapisa i citata.

Rad prikazuje koncept i plan provedbe radionice "Pišemo stručni rad s umjetnom inteligencijom! (Ali ne tako kako mislite.)", čiji je cilj istražiti mogućnosti i ograničenja uporabe generativne umjetne inteligencije u oblikovanju bibliografskih zapisa uz obveznu provjeru podataka u primarnim izvorima. Radionica se temelji na četiri praktične aktivnosti koje obuhvaćaju različite vrste bibliografskih izvora: monografiju, članak u časopisu, DOI identifikator i MARC 21 zapis.

Rad također predlaže jednostavan model rada koji uključuje prikupljanje podataka iz primarnih izvora, generiranje zapisa uz jasno definirana ograničenja te obveznu provjeru generiranih podataka.

Ključne riječi

APA stil, bibliografski zapisi, DOI, MARC 21, umjetna inteligencija

Summary

The development of generative artificial intelligence raises new questions about its role in academic and professional writing. While discussions often focus on the possibility of generating texts using artificial intelligence, far less attention is given to its application in the technical aspects of preparing a scholarly or professional paper, particularly in formatting bibliographic references and citations.

This paper presents the concept and planned implementation of the workshop "Writing a Professional Paper with Artificial Intelligence! (But Not the Way You Think.)", which aims to explore the possibilities and limitations of using generative artificial intelligence in formatting bibliographic records while requiring verification of data in primary sources. The workshop is based on four practical activities that involve different types of bibliographic sources: a monograph, a journal article, a DOI identifier, and a MARC 21 record.

The paper also proposes a simple working model that includes collecting data from primary sources, generating references with clearly defined limitations, and verifying the generated data.

Key words

APA style, bibliographic records, DOI, MARC 21, artificial intelligence

Uvod

Pisanje stručnih i znanstvenih radova važan je dio profesionalnog razvoja u obrazovanju i knjižničarstvu.⁹ Stručni suradnici školski knjižničari, uz odgojno-obrazovni rad s učenicima, obavljaju i stručne, razvojne i koordinacijske poslove te sudjeluju u stručnom usavršavanju i razvoju knjižnične djelatnosti.¹⁰ Stručni doprinos profesiji, uključujući objavljivanje stručnih radova i sudjelovanje u stručnim skupovima, jedan je od elemenata vrednovanja u postupku napredovanja u knjižničarskoj struci.¹¹ Uz sadržajnu pripremu, proces objavljivanja uključuje niz tehničkih zahtjeva: prilagodbu teksta pravilima uredništva, primjenu odgovarajućeg citatnog stila i oblikovanje bibliografskih zapisa prema zadanim standardima.¹² Različiti časopisi primjenjuju različite citatne stilove ili njihove prilagodbe, što dodatno otežava pripremu rada. Posebnu poteškoću predstavlja oblikovanje bibliografskih zapisa za različite vrste izvora te provjera metapodataka, primjerice redosljeda autora, paginacije, DOI oznaka i izdavačkih podataka. Bibliografski zapisi u knjižničnim sustavima temelje se na standardiziranim strukturama metapodataka, poput formata MARC 21 koji definira elemente i polja za opis bibliografske građe.¹³ Metapodaci imaju važnu ulogu u organizaciji, identifikaciji i pristupu informacijskim objektima u digitalnim informacijskim sustavima.¹⁴ U praksi se tehnički dio pripreme rada često pokazuje jednako zahtjevnim kao i sadržajna izrada teksta.

Razvoj generativne umjetne inteligencije otvorio je nova pitanja o njezinoj ulozi u akademskom i stručnom pisanju.¹⁵ Rasprave se najčešće usmjeravaju na pitanje može li umjetna inteligencija pisati radove ili zamijeniti autora, no jednako je važno pitanje može li pomoći u tehničkom dijelu pripreme rada, primjerice u strukturiranju bibliografskih zapisa ili provjeri citata.¹⁶ Iako takvi alati mogu ubrzati pojedine korake, istraživanja upozoravaju da veliki jezični modeli mogu generirati uvjerljive, ali netočne informacije zbog čega je njihovu uporabu potrebno kritički provjeriti.¹⁷ Poseban problem predstavljaju bibliografske reference koje AI alati često generiraju s netočnostima ili kao potpuno izmišljene izvore.¹⁸

U tom je kontekstu osmišljena radionica pod nazivom „Pišemo stručni rad s umjetnom inteligencijom! (Ali ne tako kako mislite.)“, usmjerena na odgovorno korištenje generativne umjetne inteligencije u tehničkom dijelu izrade stručnog rada. Radionica se temelji na analizi bibliografskih zapisa za različite vrste izvora i na usporedbi zapisa generiranih uz pomoć umjetne inteligencije s podacima iz primarnih izvora. Cilj rada je prikazati njezin koncept i provedbu te analizirati mogućnosti i ograničenja

⁹ (Day 1998; Belcher 2009)

¹⁰ (Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika; Standard za školske knjižnice)

¹¹ (Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci)

¹² (Day 1998; Baca 2008)

¹³ (Library of Congress 2024)

¹⁴ (Baca 2008)

¹⁵ (Kasneci i sur. 2023)

¹⁶ (Dwivedi i sur. 2023)

¹⁷ (Dwivedi i sur. 2023; Kasneci i sur. 2023; Garg, Ahmad i Madsen 2024; Ahmed i sur. 2024)

¹⁸ (Cabezas-Clavijo i Sidorenko-Bautista 2025)

generativne umjetne inteligencije kao pomoćnog alata u oblikovanju bibliografskih zapisa, uz obveznu provjeru podataka u primarnim izvorima.

Polazišta, ciljevi i metodološki okvir radionice

Radionica „Pišemo stručni članak uz pomoć umjetne inteligencije! (Ne, ne tako kako mislite)” nastala je iz potrebe da se na praktičan način pokaže kako se alati umjetne inteligencije mogu koristiti u tehničkom dijelu pripreme stručnog rada. U javnim raspravama umjetna se inteligencija često povezuje s pisanjem tekstova ili zamjenom autora. Ova radionica polazi od drugačijeg pitanja: može li umjetna inteligencija pomoći u radu s bibliografskim podacima, a da odgovornost za točnost i dalje ostane na autoru. Poseban naglasak stavljen je na citiranje i oblikovanje bibliografskih zapisa. Taj dio rada često predstavlja izazov jer zahtijeva točne podatke o autorima, godini objave, nazivu časopisa ili izdavača te rasponu stranica. Pogreške u tim podacima lako nastaju, osobito pri radu s mrežnim izvorima. Sudionici radionice zato istražuju može li ChatGPT pomoći u tehničkom oblikovanju zapisa, ali i u kojoj mjeri je nužna provjera podataka u pouzdanim izvorima.

Radionica je osmišljena kao kombinacija kratkog uvodnog objašnjenja i praktičnog rada. Sudionici najprije dobivaju kratko objašnjenje osnovne ideje rada s bibliografskim podacima i ponavljaju pravila citiranja u APA 7 stilu. Nakon toga koriste ChatGPT za generiranje bibliografskih zapisa na temelju unaprijed zadanih podataka. Dobiveni zapisi zatim se uspoređuju s podacima iz pouzdanih izvora kako bi se provjerila njihova točnost.

Radionica ima nekoliko jasno definiranih ciljeva. Prvi je pokazati kako se alati umjetne inteligencije mogu koristiti u tehničkom dijelu pripreme stručnog rada, posebno pri oblikovanju bibliografskih zapisa. Sudionici istražuju može li ChatGPT pomoći u strukturiranju citata i bibliografskih jedinica kada su podaci već prikupljeni iz pouzdanih izvora. Drugi cilj je razviti sposobnost provjere bibliografskih podataka. Sudionici uspoređuju zapise koje generira umjetna inteligencija s podacima dostupnima u repozitorijima, katalozima i u samim publikacijama. Na taj način uočavaju razlike između generiranih zapisa i stvarnih metapodataka te prepoznaju tipične pogreške. Slični pristupi usporedbe rezultata generiranih umjetnom inteligencijom s podacima iz znanstvenih baza koriste se i u recentnim istraživanjima pouzdanosti generativnih modela.¹⁹

Treći cilj je razumjeti osnovne razlike između različitih sustava bibliografskih podataka. Sudionici analiziraju ulogu DOI identifikatora, zapise dostupne na portalu Hrčak te strukturu MARC 21 zapisa u knjižničnom katalogu. Time se dobiva jasnija slika o tome odakle dolaze bibliografski podaci i kako se oni pretvaraju u standardizirani citat. Posljednji cilj je potaknuti odgovorno korištenje umjetne inteligencije u stručnom radu. Sudionici uče razlikovati tehničku pomoć alata od intelektualnog autorstva te primjenjuju jednostavan model rada u kojem umjetna

¹⁹ (Garg, Ahmad i Madsen 2024; Cabezas-Clavijo i Sidorenko-Bautista 2025)

inteligencija služi kao pomoćni alat, dok provjera i odgovornost za točnost podataka ostaju na autoru.

Možemo zaključiti kako cilj radionice nije pokazati kako umjetna inteligencija može zamijeniti stručnjaka. Naprotiv, sudionici analiziraju i tipične pogreške koje se javljaju u zapisima koje generira umjetna inteligencija, poput netočnih bibliografskih podataka ili nepotpunih zapisa. Na temelju tih primjera oblikuju jednostavan model rada koji uključuje generiranje zapisa, provjeru podataka i ručni ispravak. Na taj način radionica pokazuje kako se umjetna inteligencija može koristiti kao tehnički alat koji pomaže u radu, ali ne preuzima odgovornost za točnost podataka. Sudionici pritom stječu vještinu kritičkog čitanja bibliografskih zapisa te bolje razumiju strukturu podataka koja stoji iza citata u stručnim radovima.

Radionica se temelji na radu s tri vrste bibliografskih podataka. Prvi primjer polazi od DOI identifikatora koji omogućuje trajnu identifikaciju digitalnih publikacija i povezuje ih s pripadajućim metapodacima na mrežnim stranicama izdavača (International DOI Foundation, 2024).²⁰ Drugi primjer temelji se na podacima dostupnima na portalu Hrčak. Treći primjer koristi bibliografski zapis iz knjižničnog kataloga u MARC 21 formatu. Svaki od tih izvora ima drugačiju strukturu podataka pa sudionici analiziraju kako se ti podaci mogu pretvoriti u citat prema pravilima APA 7 stila.

U svakom zadatku primjenjuje se isti postupak rada. Sudionici najprije prikupljaju bibliografske podatke iz primarnog izvora. Zatim uz pomoć ChatGPT-a generiraju bibliografski zapis. U završnom koraku uspoređuju generirani zapis s izvornim podacima i ispravljaju eventualne pogreške. Ovakav način rada omogućuje sudionicima da istodobno razumiju strukturu bibliografskih podataka i uoče ograničenja generativnih alata. Radionica zato ne nudi gotova rješenja, nego sudionike vodi kroz proces generiranja, provjere i korekcije zapisa, čime se potiče kritički pristup uporabi umjetne inteligencije u stručnom radu.²¹

Tijek radionice - monografija, članak, DOI i MARC 21

Radionica se sastoji od četiri praktična zadatka. Svaki zadatak usmjeren je na jednu vrstu bibliografskog izvora. Sudionici će u svakom zadatku koristiti ChatGPT za oblikovanje bibliografskog zapisa, a zatim će dobiveni zapis usporediti s podacima iz pouzdanih izvora. Cilj nije dobiti savršen citat iz prvog pokušaja, nego razumjeti kako nastaje bibliografski zapis i u kojim se dijelovima najčešće pojavljuju pogreške. Svi materijali za radionicu, uključujući upute za zadatke i primjere bibliografskih zapisa, dostupni su na mrežnoj stranici radionice.

Rad s monografijom

Prvi zadatak odnosi se na knjigu kao jednu od najstabilnijih vrsta izvora. Sudionici dobivaju osnovne bibliografske podatke o knjizi: autora, naslov, mjesto izdavanja, izdavača i godinu objave. Na temelju tih podataka uz pomoć ChatGPT-a oblikuju

²⁰ (International DOI Foundation 2024)

²¹ (Kolar Janković i Strija 2026)

bibliografski zapis u APA 7 stilu. Nakon generiranja zapisa sudionici knjigu traže u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Uspoređuju zapis koji je generirao ChatGPT s kataloškim zapisom i provjeravaju redoslijed elemenata, točnost podataka i interpunkciju. Posebna pozornost usmjerena je na podatke o izdavaču i mjestu izdavanja. Ovaj zadatak omogućuje uočavanje tipičnih pogrešaka koje se mogu pojaviti u generiranim zapisima, poput pogrešno navedenog mjesta izdavanja, dodavanja nepostojećeg izdanja ili nepravilnog redoslijeda elemenata.

Rad s člankom u časopisu

Drugi zadatak odnosi se na članak u znanstvenom ili stručnom časopisu. Sudionici otvaraju članak na portalu Hrčak i iz njega izdvajaju sve bibliografske podatke potrebne za citiranje: autore, godinu objave, naslov rada, naziv časopisa, volumen, broj i raspon stranica. Ako članak ima DOI oznaku, bilježe i taj podatak. Nakon prikupljanja podataka sudionici uz pomoć ChatGPT-a oblikuju bibliografski zapis u APA 7 stilu. Dobiveni zapis uspoređuju s podacima dostupnima na Hrčku i u PDF verziji članka. U ovom zadatku posebno se naglašava važnost točnog prikupljanja metapodataka. Sudionici pritom analiziraju i koje se pogreške mogu pojaviti u generiranim zapisima, primjerice skraćivanje naziva časopisa, pogrešan redoslijed autora ili netočan raspon stranica.

Generiranje zapisa na temelju DOI oznake

Treći zadatak polazi od DOI identifikatora. Sudionici dobivaju DOI oznaku određenog rada i uz pomoć ChatGPT-a pokušavaju generirati potpuni bibliografski zapis. Dobiveni zapis uspoređuju s podacima dostupnima na mrežnoj stranici izdavača i u samom članku. Na taj način provjeravaju u kojoj mjeri generirani zapis odgovara izvornim metapodacima. Ovaj zadatak pokazuje kako DOI može poslužiti kao polazište za pronalaženje bibliografskih podataka, ali i zašto je nužna dodatna provjera generiranih zapisa.

Pretvaranje MARC 21 zapisa u citat

Posljednji zadatak odnosi se na bibliografski zapis iz knjižničkog kataloga. Sudionici otvaraju MARC 21 zapis u katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i izdvajaju ključna polja koja sadrže bibliografske podatke, poput autora, naslova, izdanja i izdavača. Na temelju tih podataka uz pomoć ChatGPT-a oblikuju bibliografski zapis u APA 7 stilu. Dobiveni zapis zatim uspoređuju s kataloškim prikazom kako bi provjerili točnost podataka i redoslijed elemenata. U ovom zadatku sudionici upoznaju razliku između strukture bibliografskog zapisa u knjižničnom katalogu i načina na koji se ti podaci prikazuju u citatu.

Sinteza aktivnosti

U završnom dijelu radionice sudionici uspoređuju rezultate svih zadataka i raspravljaju o tome u kojem je zadatku bilo najmanje pogrešaka, gdje je bilo potrebno najviše ručnih ispravaka i u kojim je situacijama ChatGPT bio najprecizniji. Ova rasprava pomaže u razumijevanju prednosti i ograničenja generativnih alata te

naglašava važnost provjere bibliografskih podataka prije njihove uporabe u stručnom radu.

Predloženi model odgovorne uporabe umjetne inteligencije u obradi bibliografskih podataka

Na temelju zadataka planiranih u radionici može se predložiti jednostavan model rada koji omogućuje korištenje umjetne inteligencije u tehničkoj obradi bibliografskih podataka uz zadržavanje profesionalne odgovornosti autora. Model se temelji na četiri uzastopna koraka: prikupljanju podataka, generiranju zapisa, provjeri i korekciji.

Prikupljanje podataka iz primarnog izvora

Rad s bibliografskim zapisima započinje prikupljanjem podataka iz pouzdanog izvora. To mogu biti DOI sustav, repozitoriji poput Hrčka, knjižnični katalog ili sama publikacija u PDF obliku. Ti izvori pružaju provjerene metapodatke o autorima, naslovu rada, godini objave, izdanju i drugim elementima potrebnima za citiranje. U ovoj fazi umjetna inteligencija ne koristi se kao izvor podataka. Njezina je uloga ograničena na kasnije oblikovanje zapisa, dok se osnovni bibliografski podaci prikupljaju iz izvora koji omogućuju provjeru i usporedbu.

Generiranje bibliografskog zapisa

Nakon prikupljanja podataka moguće je koristiti ChatGPT za tehničko oblikovanje bibliografskog zapisa. U tom je koraku važno jasno definirati zadatak i ograničiti rad alata. U upitu se naglašava da se podaci ne smiju dopunjavati niti interpretirati te da nedostajući elementi moraju biti jasno označeni. Na taj način umjetna inteligencija koristi se kao alat za strukturiranje zapisa prema pravilima citatnog stila, dok kontrola nad sadržajem zapisa ostaje u rukama autora.

Provjera generiranog zapisa

Svaki generirani zapis potrebno je usporediti s izvornim metapodacima. Provjera uključuje redoslijed autora, godinu objave, naziv časopisa ili izdavača, volumen i broj časopisa, raspon stranica te oblikovanje DOI oznake. Posebna pozornost posvećuje se i interpunkciji i redoslijedu elemenata prema pravilima citatnog stila. Provjera je nužna jer generativni alati mogu proizvesti uvjerljive, ali netočne zapise. Bibliografski zapis zato se ne smatra dovršenim dok se svi podaci ne usporede s pouzdanim izvorom.

Korekcija i završno oblikovanje zapisa

Ako se u generiranom zapisu uoče pogreške, potrebno je vratiti se primarnom izvoru i ručno ispraviti podatke. Korekcija uključuje ispravljanje pogrešnog redoslijeda autora, netočnog raspona stranica, pogrešnog izdanja i drugih elemenata zapisa. Ovaj korak naglašava da umjetna inteligencija može ubrzati tehnički dio rada, ali ne preuzima odgovornost za točnost citata. Konačni bibliografski zapis uvijek ostaje odgovornost autora, koji mora biti sposoban objasniti podrijetlo i provjeru svakog navoda.

Predloženi model pokazuje kako se umjetna inteligencija može uključiti u proces pripreme stručnog rada na način koji povećava učinkovitost, a istodobno zadržava standarde točnosti i provjerljivosti bibliografskih podataka.

Zaključak

Radionica „Pišemo stručni rad s umjetnom inteligencijom! (Ali ne tako kako mislite.)“ usmjerena je na praktično razumijevanje načina na koji se alati umjetne inteligencije mogu koristiti u tehničkom dijelu pripreme stručnog rada. Naglasak nije na pisanju teksta uz pomoć umjetne inteligencije, nego na radu s bibliografskim podacima i provjeri njihove točnosti. Četiri planirana zadatka obuhvaćaju rad s različitim vrstama bibliografskih izvora: monografijom, člankom u časopisu, DOI identifikatorom te bibliografskim zapisom u formatu MARC 21. Na temelju tih primjera sudionici analiziraju različite strukture metapodataka i načine njihova pretvaranja u standardizirani bibliografski zapis.

Radionica naglašava razliku između tehničke pomoći koju može pružiti umjetna inteligencija i odgovornosti autora za točnost citiranja. Generativni alati mogu olakšati strukturiranje bibliografskih zapisa, ali ne mogu zamijeniti provjeru podataka u pouzdanim izvorima. Slične zaključke donose i recentna istraživanja koja upozoravaju da generativni modeli često proizvode netočne ili neprovjerljive bibliografske informacije te ih stoga nije moguće koristiti bez dodatne provjere u pouzdanim znanstvenim bazama podataka.²² Upravo zato predlaže se jednostavan model odgovorne uporabe umjetne inteligencije koji uključuje prikupljanje podataka iz primarnih izvora, generiranje zapisa uz jasno definirana ograničenja, provjeru metapodataka i ručni ispravak. Takav pristup omogućuje korištenje umjetne inteligencije kao pomoćnog alata koji može povećati učinkovitost rada, ali pritom ne narušava standarde točnosti i provjerljivosti nužne u stručnom i znanstvenom pisanju. Predloženi model rada može poslužiti kao polazište za osmišljavanje sličnih edukativnih aktivnosti usmjerenih na odgovornu primjenu novih tehnologija u knjižničnoj i obrazovnoj praksi.

²² (Garg, Ahmad i Madsen 2024)

Literatura

1. Ahmed, Walaa Magdy; Azhari, Amr Ahmed; Alfaraj, Amal; Alhamadani, Abdulaziz; Zhang, Min; Lu, Chang-Tien. 2024. The Quality of AI-Generated Dental Caries Multiple Choice Questions: A Comparative Analysis of ChatGPT and Google Bard Language Models. *Heliyon* 10. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e28198>
2. Baca, Murtha. 2008. *Introduction to metadata*. 2. izd. Getty Research Institute. Los Angeles. https://www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/intrometadata/ (pristupljeno 6. ožujka 2026.).
3. Belcher, Wendy Laura. 2019. *Writing your journal article in twelve weeks: A guide to academic publishing success*. 2. izd. University of Chicago Press. Chicago.
4. Cabezas-Clavijo, Álvaro; Sidorenko-Bautista, Pavel. 2025. *Assessing the performance of 8 AI chatbots in bibliographic reference retrieval*. <https://arxiv.org/abs/2505.18059> (pristupljeno 6. ožujka 2026.).
5. Day, Robert A.; Gastel, Barbara. 2016. *How to write and publish a scientific paper*. 8. izd. Cambridge University Press. Cambridge. https://assets.cambridge.org/9781316641269/frontmatter/9781316641269_frontmatter.pdf (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
6. Dwivedi, Yogesh K. i dr. 2023. *So what if ChatGPT wrote it? Multidisciplinary perspectives on opportunities, challenges and implications of generative conversational AI for research, practice and policy*. *International Journal of Information Management* 71. <https://doi.org/10.1016/j.ijinfomgt.2023.102642> (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
7. Garg, Shalini; Ahmad, Ahtisham; Madsen, Dag Øivind. 2024. *Academic writing in the age of AI: Comparing the reliability of ChatGPT and Bard with Scopus and Web of Science*. *Journal of Innovation & Knowledge*. <https://doi.org/10.1016/j.jik.2024.100563> (pristupljeno 6. ožujka 2026.).
8. International DOI Foundation. 2024. *The DOI system*. <https://www.doi.org/> (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
9. Kasneci, Enkelejda i dr. 2023. *ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education*. *Learning and Individual Differences* 103. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274> (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
10. Kolar Janković, Tanja; Strija, Josip. 2026. *Pišemo stručni rad s umjetnom inteligencijom! (Ali ne tako kako mislite.)*. Virovitica. <https://sites.google.com/view/pisemo-rad-ai> (pristupljeno 7. ožujka 2026.).
11. Library of Congress. 2022. *MARC 21 format for bibliographic data*. Library of Congress. Washington, D.C. <https://www.loc.gov/marc/bibliographic/> (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
12. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. 2021. *Pravilnik o uvjetima i načinu stjecanja stručnih zvanja u knjižničarskoj struci*. Narodne novine. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_10_107_1886.html (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
13. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2023. *Standard za školske knjižnice*. Narodne novine. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html (pristupljeno 5. ožujka 2026.).
14. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. 2014. *Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi*. Narodne novine. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_34_613.html (pristupljeno 5. ožujka 2026.).

GLAGOLJICA U ERI PROMJENA

dr. sc. Alta Pavin Banović

alta.pavin@skole.hr

Medicinska škola Osijek

Snježana Šulentić

snjezana.sulentici1@skole.hr

Tehnička škola i prirodoslovna gimnazija Ruđera Boškovića Osijek

Sažetak

Što je kreativna industrija? Kako integrirati sektore kreativne industrije u knjižnične djelatnosti? Ima li prostora za razvoj inovativnih, poduzetničkih ideja i kompetencija u kontekstu promocije kreativne industrije kroz kurikulum školskog knjižničarstva? Ucjepiti glagoljicu kao jezičnu kulturnu baštinu u poduzetništvo kroz knjižnično djelovanje izazov je i prilika za stručne suradnike knjižničare u eri promjena!

Ključne riječi

glagoljica, kompetencije, kreativnost, Milenijsko natjecanje, poduzetništvo, sektori kreativne industrije

Summary

What is the creative industry? How can sectors of the creative industry be integrated into library activities? Is there room for developing innovative, entrepreneurial ideas and competencies in the context of promoting the creative industry through the school librarianship curriculum? Incorporating the Glagolitic script as a linguistic and cultural heritage into entrepreneurship through library practice represents both a challenge and an opportunity for school librarians in an era of change.

Key words

Glagolitic script, competencies, creativity, Millennium Competition, entrepreneurship, creative industry sectors

Uvod

Glagoljica je alfabetsko pismo oblikovano sredinom 9. stoljeća s ciljem jednostavnog zapisivanja slavenih jezika, koje pripada jezičnoj i kulturnoj baštini našega naroda. Cilj radionice je promišljati o mjestu i prezentaciji glagoljice kao simbola kulturnog nacionalnog identiteta, na nacionalnom, europskom i svjetskom tržištu. Glagoljica može imati značajnu ulogu u promoviranju nacionalnog identiteta i kulturne baštine u kontekstu suvremenog poduzetničkog doba tj. kreativne ekonomije. Također, cilj je ove teme ukazati na mogućnost integracije sektora kreativne industrije u knjižničnu djelatnost u kontekstu odgojno-obrazovnog procesa i razvoja kreativnih, inovativnih i poduzetničkih kompetencija kako nastavnika, stručnih suradnika, tako i učenika. Korištenje tehnologija, poput pametnog telefona, 3D printa, pametnih dizajna i gradova, omogućuje razvoj kreativnosti i poduzetničkih ideja u svrhu razvoja kreativne ekonomije i kreativne industrije. Kreativna industrija podrazumijeva proizvodnju zaštićenu autorskim pravima, a obuhvaćenu projektima koji stvaraju (ne)materijalne

proizvode i usluge namijenjene razmjeni na tržištu (Horvat, Mijoč i Zrnić, 2018). “Sučelje između kreativnosti, kulture, ekonomije i tehnologije koje je izraženo kroz sposobnost da kreira i cirkulira intelektualni kapital, a ima potencijal da generira prihod, radna mjesta i izvoz dok u isto vrijeme promovira socijalnu uključenost, kulturnu raznolikost i razvoj čovjeka i društva. To je ono što Kreativna ekonomija u razvoju počinje razvijati.” (Creative Economy Report - UNCTAD, 2008).

Klaster kreativnih i kulturnih industrija osnovan je 19. travnja 2013. na inicijativu Ministarstva gospodarstva te je strukturiran po principu Triple Helix (gospodarstvo, javna uprava, znanstveno-istraživački, a uključen je i civilni sektor).

Kreativne industrije u RH prije i nakon COVIDA prema rezultatima istraživanja iz 28. rujna 2022. objavilo Ministarstvo kulture i medija, stručna služba ZAMP Hrvatskog društva skladatelja: do početka pandemije kulturne i kreativne industrije bilježi kontinuiran rast s udjelom od 3,1 % u domaćem BDP-u 2019., u 2020. zabilježile pad od 8,4 %, što je ujedno najizraženiji pad u usporedbi sa svim ostalim djelatnostima. Najpogođeniji podsektor glazbe i izvedbenih umjetnosti s padom prihoda od 40,8 %, a slijede film s 35,9 %, umjetnost -23,6 %, fotografija -22,5 %, oglašavanje i tržišno komuniciranje -15,3 % te izdavaštvo s 11,4 %. Pad poslovnih prihoda zabilježen je u svim djelatnostima kulturne i kreativne industrije, a najotpornijima pokazali su se podsektori računalni programi, igre i novi mediji, arhitektura te muzeji, knjižnice i kulturna baština.

Ekonomski fakultet u Osijeku organizira međunarodno Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije koje podržava MZOM i AZOO. Četiri su kategorije natjecanja za: osnovnu školu razredna nastava, osnovnu školu predmetna nastava, srednju školu i visoko obrazovanje. Tri su teme: glagoljica, slavenska mitologija, vodik.

“Cilj natjecanja je potaknuti na sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima za razvoj vještina, kritičko razmišljanje, kreativnost i unaprjeđivanje stečenih znanja. Natjecanjem se ostvaruje suradničko i društveno-odgovorno ponašanje svih obrazovnih skupina. Misija je osnažiti na kreativno djelovanje u području kreativne industrije i drugim područjima rada temeljenog na znanju. Izgradnja sklonosti za pronalaženje rješenja te stvaranje (poslovnih) prilika uporabom kulture kao resursa. Vizija je usmjerena prema ostvarivanju društva temeljenog na znanju i kreativnosti sposobnog za izgradnju i izvoz vlastitih idejnih rješenja povezanih s povijesnim i kulturnim nasljeđem, a ostvarenih suvremenim tehnologijama.” (Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije, 2025).

Sudionici će u ovoj radionici upoznati 12 sektora kreativne industrije koja se promovira kroz Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije koje sedam godina realizira Ekonomski fakultet u Osijeku. Primjer dobre prakse - mrežna stranica školske knjižnice Medicinske škole Osijek s objavljenim rezultatima rada i sudjelovanja na Milenijskom natjecanju iz kreativne industrije od 2020. do 2025. godine.

Sektori kreativne industrije su (vidi prilog 3 i prilog 4): *arhitektura, audio vizualna umjetnost (film, video), baština (AKM), dizajn (modni, grafički, interijer, produkt dizajn), glazba, izvedbena umjetnost (kazalište, balet, ples), knjiga i nakladništvo, mediji (TV, radio, tiskani mediji i web), oglašavanje i tržišna komunikacija, primijenjene umjetnosti (staklo, keramika, nakit, zanati), računalne igre i novi mediji, vizualne umjetnosti (slikarstvo, kiparstvo, grafika, fotografija, novi mediji)* (Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije, 2025).

Sadržaj radionice

Radionica rezultira projektnim nacrtima, po jedan nacrt za svaki sektor kreativne industrije. Sudionici promišljaju o razvoju kreativnih i poduzetničkih kompetencija u kontekstu resursa svoje škole i školske knjižnice s ciljem integracije glagoljice u sve tri knjižnične djelatnosti stručno-knjižničnu, odgojno-obrazovnu, kulturnu i javnu.

Razvoj kreativnosti i inovativnosti u radionici rezultira s 12 projektnih nacrtima s temom glagoljice kroz 12 sektora kreativne industrije. Projektni nacrt sadrži naziv tima, naziv projektnog rješenja, razina ishoda za osnovnu ili srednju školu, izbor međupredmetne suradnje i međupredmetnih kurikuluma, opis projektnog nacrtima s naglaskom na poduzetništvo i rješenje kako plasirati svoj proizvod, glagoljicu, na nacionalno i/ili svjetsko tržište.

Svaka skupina prezentira projektni nacrt u trajanju do 3', a ostale skupine komentiraju i ocjenjuju od dovoljne do odlične ocjene te se u konačnici proglašava pobjednički projektni nacrt uz evaluaciju cijele radionice.

Voditelji radionice prezentiraju temu radionice prema 12 sektora kreativne industrije, na primjerima dobre prakse sudjelovanja na Milenijskom natjecanju iz kreativne industrije koje se realizira sedam godina na Ekonomskom fakultetu u Osijeku.

Individualan rad svakoga sudionika radionice sastoji se od odabira jednog papira na ulazu u prostor na kojemu je broj/slovo glagoljice (sektor kreativne industrije) i prema broju/slovu se formiraju skupine za rad.

Rad u skupini uključuje čitanje pripremljenog radnog lista o jednom sektoru kreativne industrije te razmišljanje, planiranje i skiciranje projektnog nacrtima s temom glagoljica u odabranom sektoru kreativne industrije. Svaka skupina prezentira rezultate svoga rada, ostali slušaju i ocjenjuju.

Cilj: Razvijati poduzetničke kompetencije školskih knjižničara u kontekstu promocije glagoljice kao jezične pisane baštine na nacionalnoj i svjetskoj razini te potaknuti ili motivirati na uključivanje i sudjelovanje na Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije s ciljem razvoja kreativne i poduzetničke pismenosti učenika.

Ishodi za sudionike:

- upoznati i razumjeti sektore kreativne industrije

- upoznati Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije s primjerima prakse
- izraditi, napisati i predstaviti svoj projektni nacrt s temom glagoljice u području jednog od sektora kreativne industrije
- razvijati poduzetničku kreativnu ideju o plasiranju glagoljice na nacionalno (europsko i svjetsko) tržište kao nacionalni kulturni brend
- ocijenit projektne nacрте ostalih skupina
- ispuniti evaluacijski upitnik

Broj sudionika: jedan razred

Materijalni i tehnički uvjeti: projektor za prezentaciju teme s pristupom internetu u svrhu uvoda u temu radionice, pametni telefoni (za QR kodove)

Zadaci i aktivnosti sudionika:

1. odabrati pripremljeni papir na kojemu je jedan broj od 1 do 12 (jer jer 12 sektora kreativne industrije) (vidi prilog 1)
2. zauzeti označeno mjesto za rad u skupini s istim brojem na papiru (ukupno 12 označenih mjesta za rad 12 skupina prema 12 sektora kreativne industrije)
3. svaka skupina izrađuje projektni nacrt, ideju, prema konkretnom sektoru kreativne industrije s temom glagoljica (vidi prilog 2 radni listić, prilog 3 slika sektora kreativne industrije, prilog 4 opis sektora s qr kodom)

Projektni nacrt sadrži:

- naziv tima
 - naziv projektnog rješenja
 - odabrati razinu: osnovna škola razredna nastava, osnovna škola predmetna nastava, srednja škola (gimnazija, strukovna)
 - međupredmetna suradnja (napisati koje područje uz objašnjenje)
 - međupredmetni kurikulum (navedeni ishodi)
 - opis projektnog nacрта (do 500 riječi) s naglaskom na poduzetništvo
 - opisati način plasiranja svog proizvoda, glagoljicu, na tržište
4. svaka skupina prezentira projektni nacrt u trajanju do 3'
 5. ostale skupine komentiraju i ocjenjuju od 1 do 5 (svaka skupina prema dogovoru jednom ocjenom ocjenjuje prezentirani projektni nacrt / 12 ocjena iz koje proizlazi aritmetička sredina)
 6. proglašava se pobjednički projektni nacrt, dodjela nagrade
 7. evaluacija cijele radionice skeniranjem qr koda, ispunjavanje upitnika (vidi prilog 5)

Metode i oblici rada

Voditelj radionice (15'):

- prezentira temu radionice prema 12 sektora kreativne industrije

- pokazazuje primjer dobre prakse: Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije koje se realizira sedam godina na Ekonomskom fakultetu u Osijeku
- daje upute za rad u skupinama (izrada projektnog nacrt s temom glagoljica)

Individualan rad (10’):

- svaki član radionice na ulazu izvlači jedan papir na kojemu je broj/slovo glagoljice (sektor kreativne industrije - prilog 1)
- svaki član radionice zauzima mjesto na kojemu se nalazi broj/slovo glagoljice (sektor kreativne industrije)
- evaluacija (ispunjavanje pripremljenog Google obrasca za ocjenjivanje radionice skeniranjem QR koda s osobnim pametnim telefonom)

Rad u skupini (20’):

- pročitati opis sektora kreativne industrije (prilog 3 i prilog 4)
- unutar skupine dogovoriti planiranje i skiciranje projektnog nacrt u odabranom sektoru kreativne industrije
- napisati ili razraditi projektni nacrt s temom glagoljica u odabranom sektoru kreativne industrije (prilog 2)

Predstaviti i ocijeniti rezultate rada (45’)

- prezentirati projektni nacrt (jedan do dva člana iz skupine u trajanju do 3’)
- ocijeniti skupinu koja je predstavila projektni nacrt (svaka skupina se dogovora za ocjenu od 2 do 5 koju dodjeljuju skupini koja je predstavila svoje projektno rješenje)
- proglasiti pobjednički projektni nacrt (najbolja ocjena prema aritmetičkoj sredini - dodijeliti nagradu)

Zaključak

Razvoj poduzetništva u kontekstu djelovanja školskih knjižničara prilika je i izazov za iskorak u kreativna područja unutar 12 sektora kreativne industrije. Poduzetništvo je proces stvaranja vrijednosti kombinacijom resursa, kojima školski knjižničari raspolažu u školi i školskoj knjižnici, kako bi postojeći kapital, resursi, kroz kreativno stvaralaštvo ostvarilo potencijalnu dobit. Kreativnost, inovativnost, samostalnost, upornost i spremnost na uočavanje prilika u eri digitalnih transformativnih promjena izazov je pred stručnim suradnicima knjižničarima.

Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije primjer je dobre prakse koju organizira Ekonomski fakultet u Osijeku, Andizet - Institut za znanstvena i umjetnička istraživanja u kreativnoj industriji, Malac Genijalac Osijek. Jedna od tema natjecanja je glagoljica, o kojoj školski knjižničari mogu promišljati kao resursu za razvoj kreativnih i poduzetničkih kompetencija, unutar sektora kreativne industrije.

Razvoj kreativnih kompetencija u eri digitalnih promjena s kojima su suočeni kako učenici tako i nastavnici, knjižničari, izazov je i prilika za promišljanje o razvoju

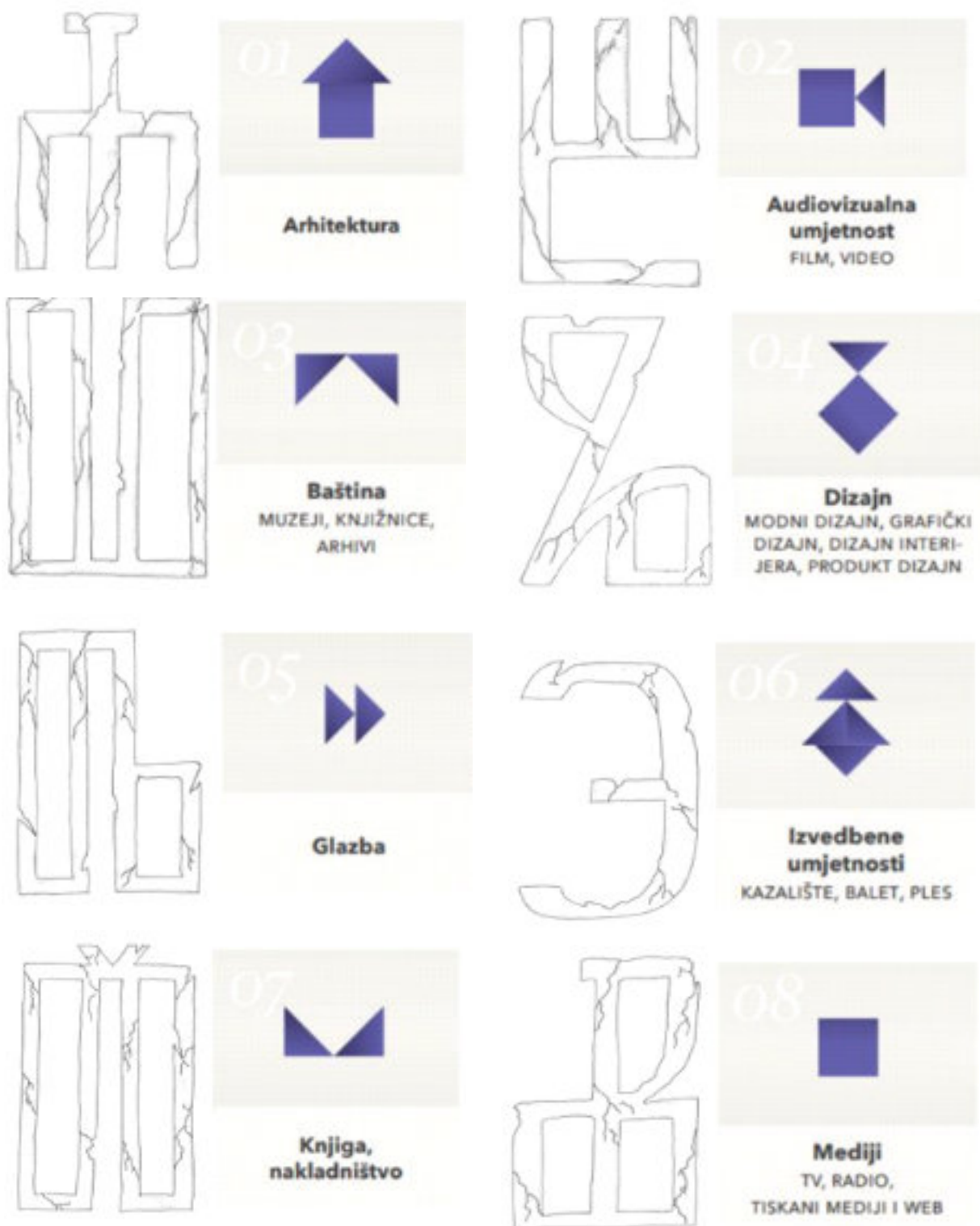
poduzetničkih kompetencija i ideja. Školske zadruge, prigodni sajmovi su prilika, mjesto i vrijeme za ponuditi svoje proizvode kako školskoj tako i lokalnoj zajednici.

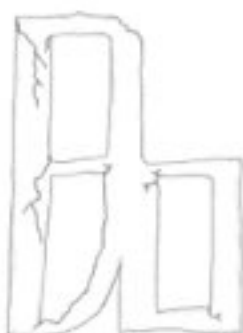
Literatura

1. Andizet (2025). URL. <https://andizet.hr/>
2. Horvat, J., Forjan, J., Jobst, I. (2024). *Lekcionar kreativne industrije: andizetski pojmovnik*. Osijek: EFOS. URL. <https://www.efos.unios.hr/wp-content/uploads/2025/04/Lekcionar-kreativne-industrije-andizetski-pojmovnik-e-book.pdf> (30.10.2025.)
3. Ministarstvo kulture i medija, ZAMP Hrvatskog društva skladatelja (2022). *Kulturne i kreativne industrije u RH prije i nakon COVIDA*. Zagreb: Ekonomski institut Zagreb. URL. https://min-kulture.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Doc/kkicovid19_studija.pdf (3.11.2025.)
4. Kreativna riznica, arhiva (2025). *Andizet*. URL. <https://kreativna-riznica.com/arhiva/>
5. Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije (2025). URL. <https://milenijsko.efos.hr/> (31.10.2025.)
6. Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije u školskoj knjižnici Anonymous (2025). *Anonymous*. URL. anonymous
7. Millennial Competition (FB) URL: <https://www.facebook.com/millennial.competition22> (31.10.2025.)
8. Što je kreativna industrija? (2018). *Ars Andizetum*. URL. <https://youtu.be/4xk3iKBq-Aw?si=xantgTbUUYo15opU> (15.10.2025.)
9. Sektori kreativne industrije, kreativna riznica (2018). *Andizet*. URL. <https://kreativna-riznica.com/sektori/>
10. UNCTAD, DITC (2008). *Creative Economy Report*. Geneva, New York: United Nations. URL. https://unctad.org/system/files/official-document/ditc20082cer_en.pdf (3.11.2025.)

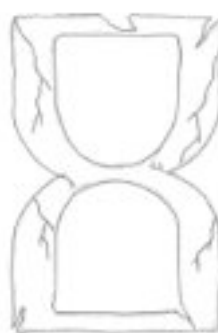
Prilog 1. Podjela za rad u skupinama

Na ulazu u prostoriju sudionici uzimaju kartice koje se koriste za podjelu sudionika za rad u skupinama. S jedne strane kartice je slovo glagoljice, a s druge strane je broj (svako slovo glagoljice ima svoj broj) - 12 kartica prema broju sektora kreativne industrije te je planirano 12 skupina. Svaka skupina obrađuje jedan sektor kreativne industrije s temom glagoljice.

**Oglašavanje
i tržišne
komunikacije**

**Primijenjene
umjetnosti**
STAKLO, KERAMIKA, NAKIT
I DRUGE PRIMIJENJENE
UMJETNOSTI I ZANATI

**Računalne igre,
novi mediji**

Vizualne umjetnosti
SLIKARSTVO, KIPARSTVO,
GRAFIKA, FOTOGRAFIJA,
NOVI MEDIJI

Prilog 2. Radni listić

Zadatak je izraditi projektni nacrt, prijedlog, s ciljem promocije glagoljice kroz jedan od 12 sektora kreativne industrije (sektor kreativne industije je na kartici), kako bi glagoljicu predstavili kroz poduzetničku ideju.

Prilog 2. Radni listić

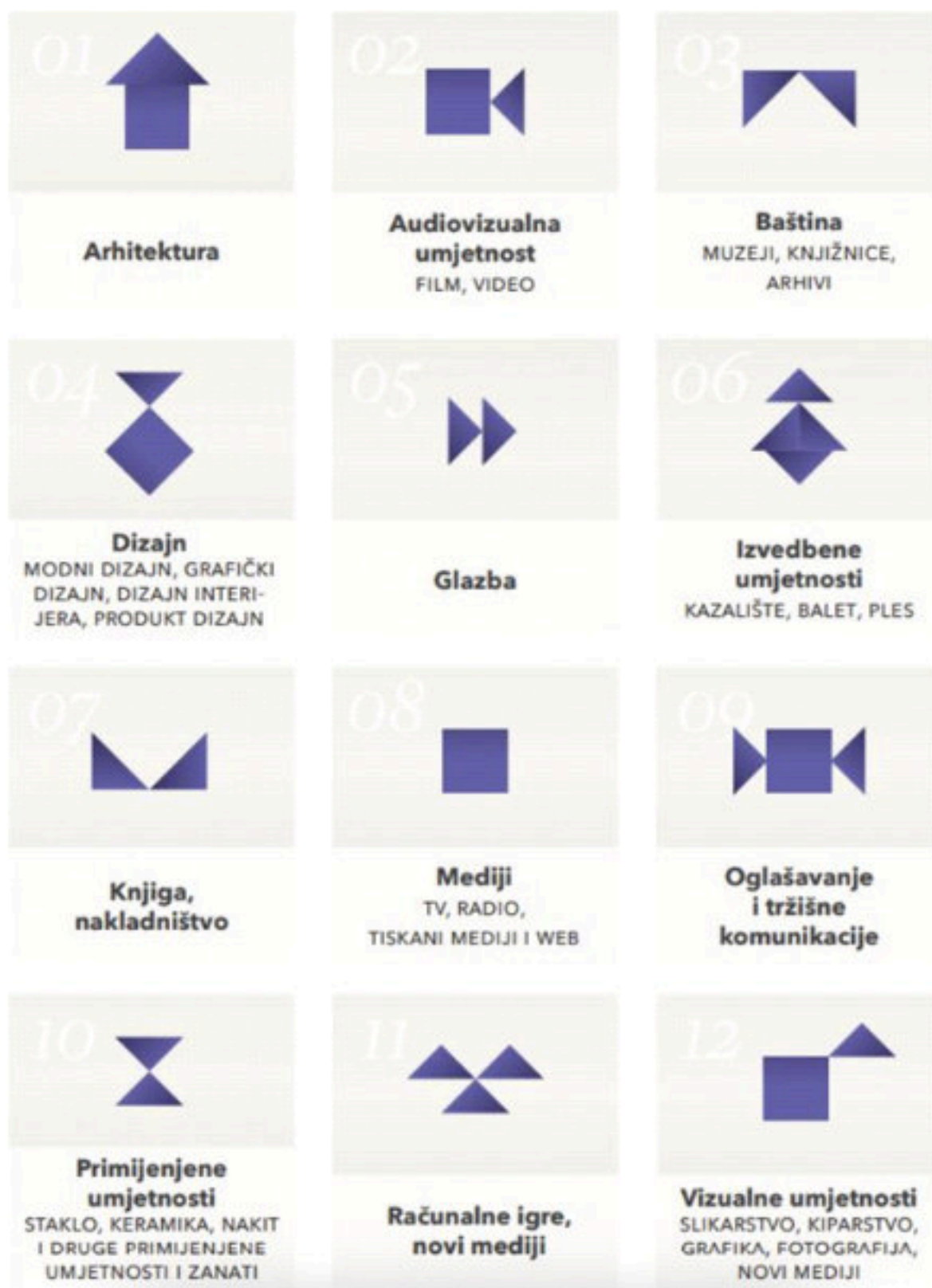
Zadatak je izraditi projektni nacrt, prijedlog, s ciljem promocije glagoljice kroz jedan od 12 sektora kreativne industrije (sektor kreativne industije je na kartici), kako bi glagoljicu predstavili kroz poduzetničku ideju.

Naziv tima		
Nazvi projektnog rješenja		
Razina		
osnovna škola razredna nastava	osnovna škola predmetna nastava	srednja škola
Međupredmetna suradnja	-	
Međupredmetni kurikulum s (odabranim) ishodima	-	

Opis projektnog nacerta (do 500 riječi)

Na koji način se stavlja
na hrvatsko (svjetsko)
tržište?

Prilog 3. Sektori kreativne industrije

Slika 1. Sektori kreativne industrije

Izvor: <https://kreativna-riznica.com/wp-content/uploads/2019/03/sektori.jpg> (2.11.2025.)

Prilog 4. Opis sektora kreativne industrije

Arhitektura (1. skupina)

Arhitektura je „umjetnost organiziranja i konstruiranja prostora“ čijim se djelovanjem ostvaruju složeni odnosi unutarnjih i vanjskih, odnosno bližih i udaljenih prostornih rješenja. Arhitektura u užem smislu je znanost i umjetnost projektiranja i oblikovanja zgrada i drugih građevina. Pojam arhitektura se također koristi za proizvode arhitektonske djelatnosti, npr. arhitektura Novog Zagreba ili arhitektura Dioklecijanove palače. Arhitektura se temeljno dijeli na: profanu (svjetovnu) arhitekturu; U profanoj se bitno razlikuju stambena i društvena arhitektura; sakralnu (religijsku) arhitekturu, fortifikacijsku (utvrđnu) arhitekturu. Institut Andizet: <https://youtu.be/WcRwMLM-zto>

Audio-vizualna umjetnost (film, video) (2. skupina)

Pokretne slike popraćene zvukom ili bez njega, poveznica su književnosti, fotografije, izvedbenih i glazbene umjetnosti, arhitekture, dizajna... Sposobnost snažnog prenošenja poruka audiovizualne umjetnosti, koristi se u oglašavanju i obrazovanju, a s pojavom pametnih naprava, audiovizualne umjetnosti svoju novu ulogu dobivaju u širenju društvenim mrežama. S razvojem fotografije riječ poprima posebno značenje već 1845., kada ju je kao naziv za fotografske materijale navodno prvi upotrijebio Englez John Thornthwaite, odnosno, poslije i s obzirom na film pretežito u značenju savitljive vrpce s prevlakom osjetljivom na svjetlost. Od 1896. riječ se odnosi i kao naziv za pojedino (filmsko) djelo, te kao naziv za (filmsku) umjetnost i (filmsku) proizvodnju. U nas, međutim, u novije se vrijeme zapaža sve jača tendencija da se pojmom film označuje samo pojedino djelo ili da on fungira kao sinonim za sintagmu filmska umjetnost, dok se svi ostali oblici filmske djelatnosti obuhvaćaju pojmom kinematografija. Institut Andizet: https://youtu.be/mHSWsqMt_io

Baština (AKM) (3. skupina)

Prema definiciji Ministarstva kulture Republike Hrvatske, kulturna baština zajedničko je bogatstvo čovječanstva, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje i definiranje kulturnog identiteta. Sektor baštine obuhvaća muzeje, knjižnice i arhive. Institut Andizet: https://youtu.be/UzSr_IF6-XA

Dizajn (modni, grafički, interijer, produkt dizajn) (4. skupina)

Dizajn je primijenjena umjetnost oblikovanja uporabnih predmeta, a obuhvaća modni, grafički i produkt dizajn te dizajn interijera. Značenje dizajna u suvremenoj kulturi određuje se njegovom funkcionalnošću, komunikativnošću i dostupnošću. Riječ "Dizajn" dolazi od engleske riječi Design, a znači crtež ili skica, neka ideja izražena crtežom. Jednostavno rečeno, dizajn je umjetničko oblikovanje predmeta za upotrebu. U običnoj primjeni riječ dizajn obuhvaća sve industrijske predmete masovne proizvodnje i maloserijske proizvode, namještaj, odjeću, grafički izgled stranica magazina, izgled korisničkog zaslona na računaru. Likovne umjetnosti i dizajn kao primijenjeno umjetnička disciplina bave se organizacijom likovnih elemenata (linija, boja, oblik, i sl.) na dvodimenzionalnoj plohi (grafički dizajn, web dizajn) ili u trodimenzionalnom prostoru (arhitektonski dizajn, grafički dizajn, industrijski dizajn). Stoga razlika leži prije svega u kulturalnom kontekstu u kojem se pojavljuju kao osobite kreativne djelatnosti. Slikarstvo, kiparstvo i grafika su tako umjetničke aktivnosti koje se odvijaju unutar muzejsko-galerijskog sustava u kojem je kao primarna naglašena slobodna razmjena umjetničkih dobara, između umjetnika i publike, odnosno zajednice. Danas dizajn dijelimo na grafički dizajn (naljepnice, logotipi, plakati...), industrijski dizajn (strojevi, automobili, kućni aparati...) i tekstilni dizajn (materijali i krojevi) i web dizajn. Institut Andizet: https://youtu.be/SK-QjL_vifg

Glazba (5. skupina)

Glazba je umjetnost tonova organizirana u vremenu, a izražena pjevanjem ili sviranjem. Tonovi, zvukovi ili šumovi povezani u ritmu, harmoniji i melodiji ostvaruju glazbenu snagu čiji se utjecaji odražavaju na tijelo, dušu i duh. Institut Andizet: <https://youtu.be/WdD4kVlyOmQ>

Izvedbena umjetnost (kazalište, balet, ples) (6. skupina)

Izvedbene ili scenske umjetnosti uključuju pokrete ljudskog tijela kojima se umjetnici međusobno sporazumijevaju kako bi idejnu poruku uspješno prenijeli gledateljima. U sektor izvedbenih umjetnosti ubrajaju se kazalište, balet i ples, a okosnica sektora interpretiranje je i izravno prezentiranje autorskih ideja. Institut Andizet: <https://youtu.be/DZXziw4IR1c>

Knjiga i nakladništvo (7. skupina)

Knjiga je zbirka uvezanih listova ispunjenih pisanim sadržajima, a može biti opremljena i fotografskim i likovnim sadržajima. Pojmom "knjiga" označavamo i digitalne datoteke u formi knjige koje možemo virtualno prelistavati na računaru, tabletu, digitalno čitaču... Knjiga

se otkriva listanjem, čitanjem, istraživanjem i razmišljanjem o smislu pročitanog. S obzirom na način čitanja knjige se dijele na knjige koje se čitaju očima, prstima, sluhom ili „pametnim“ napravama. Uz čitatelje i autore, knjiga je neraskidivo povezana s nakladništvom – sektorom kreativne industrije čijim se djelovanjem kultura istodobno čuva, ali i obogaćuje posve novim proizvodima. Nakladnici prate tehnološka dostignuća, razvijaju čitateljske navike i sklonosti te doprinose obrazovanju društva u cijelosti. Institut Andizet: https://youtu.be/_qZIQGG_rY

Mediji (TV, radio, tiskani mediji i web) (8. skupina)

Mediji su sredstva iz sustava javnog informiranja, a služe širenju vijesti i audio- vizualnih sadržaja. U medije se ubrajaju novine, radijski i televizijski programi te elektroničke publikacije. Institut Andizet: <https://youtu.be/kGXTUxvEppo>

Oglašavanje i tržišna komunikacija (9. skupina)

Oglašavanje je oblik tržišne i društvene komunikacije, a doprinosi stvaranju učinkovitog tržišta na državnoj i međunarodnoj razini te boljitku kupaca, poduzeća i društva u cijelosti. Oglašavanje je jedna vrsta komunikacije kojoj je svrha informiranje, obavještanje potencijalnih kupaca o proizvodima ili uslugama. Reklame kao način oglašavanja sadrže činjenice, informacije i uvjerljive poruke o onome što reklamiraju. Danas se za oglašavanje većinom koriste masovni mediji kao što su: televizija, radio, filmovi, časopisi, novine, internet, plakati, pa čak i videoigre. Institut Andizet: <https://youtu.be/ZTqIEkYSjYc>

Primijenjene umjetnosti (staklo, keramika, nakit, zanati) (10. skupina)

Primijenjene umjetnosti oblikuju predmete praktične uporabe izrađene od stakla, keramike i drugih materijala. Danas se primijenjenim umjetnostima bave pojedinci čija umijeća spajaju rijetke zanate i jedinstvene autorske ideje. Primijenjene umjetnosti produžetak su majstorstva obrtničkih zanimanja uspostavljenih prije pojave tvornica i masovne proizvodnje za velika tržišta. Uz majstorstvo, primijenjene umjetnosti, njeguju ručnu proizvodnju jedinstvenih oblika bilo da je riječ o oružju, oruđu odjeći, posuđu ili drugim uporabnim predmetima. Institut Andizet: <https://youtu.be/SbKbW6ls4Ec>

Računalne igre i novi mediji (11. skupina)

Novi su mediji ostvarili revoluciju u proizvodnji, pohrani i distribuciji klasičnih audio i audiovizualnih sadržaja. To je područje u kojem središnju ulogu imaju računala, pametni telefoni i televizori, tableti i svi drugi uređaji povezani s

internetom. U nove medije svrstavaju se internet, web prezentacije, multimedija, video igre koje se koriste internetom, internetski prijenos sadržaja na mobilnim uređajima i virtualnu realnost. Institut Andizet: <https://youtu.be/M91oj4Q5G1U>

Vizualne umjetnosti (slikarstvo, kiparstvo, grafika, fotografija, novi mediji) (12. skupina)

Vizualna umjetnost stvaralaštvo je koje obuhvaća slikarstvo, kiparstvo, grafiku, fotografije i nove medije. Svaki oblik izražavanja u vizualnim umjetnostima oslanja se na njezino primanje osjetom vida, ali se uz pojavu novih medija i razvoj tehnologije, vizualne umjetnosti proširuju u odnosu na svoje temeljno poimanje. Institut Andizet: <https://youtu.be/3pd8WZweyDU>

Prilog 5. Evaluacija radionice

Evaluacije radionice pripremljena je u upitniku, Google Forms, koji se otvara skeniranjem QR koda, s pametnim telefonom ili korištenjem poveznice: <https://forms.gle/tKmKA425XU8gB1hx9>

Prilog 6. Pisana priprema za radionicu

Škola: osnovna ili srednja škola		
Ime i prezime knjižničara:		
Razredni odjel:	Datum:	
Nastavno područje:	Knjižnično-informacijski i medijski odgoj i obrazovanje	
Tema: Poduzetništvo u djelatnostima školskog knjižničara	Nastavna jedinica: Glagoljica u eri poduzetništva	
Gljučne riječi:	glagoljica, kompetencije, kreativnost, Milenijsko natjecanje, poduzetništvo, sektori kreativne industrije	
Tip nastavnoga sata:	radionica	
Nastavni oblici: frontalni, rad u skupini	Suodnos: hrvatski jezik, međupredmetne teme poduzetništvo i osobni razvoj	
Nastavne metode: <ul style="list-style-type: none"> • razgovor, • rad na oblikovanju projektnog naerta, • aktivno slušanje i zapisivanje 	Nastavna sredstva: <ul style="list-style-type: none"> • radni listići i prilozi • prezentacija u <i>PowerPointu</i> • mrežni izvori • qr kodovi 	Nastavna pomagala: <ul style="list-style-type: none"> • računalo, • <i>LCD</i> projektor, • pametni telefoni
Cilj radionice: Razvijati poduzetničke kompetencije školskih knjižničara u kontekstu promocije glagoljice kao baštine na nacionalnoj i svjetskoj razini te potaknuti ili motivirati na uključivanje i sudjelovanje na Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije s ciljem razvoja kreativnosti, poduzetništva i osobnog razvoja u djelatnosti školskog knjižničarstva.		
Kognitivni ishodi Sudionici će: <ul style="list-style-type: none"> • Primijeniti inovativna i kreativna rješenja (pod A.1-5.1.). • Razvijati poduzetničku ideju od koncepta do realizacije (pod B.1-5.1.) • Prepoznati važnost ljudskog rada i stvaranja dobara za osiguranje sredstava za život pojedinca i dobit zajednice (pod C.1-5.1.) • Razvijati svoje potencijale (osr A.1-5.3.) • Upravljati svojim obrazovnim i profesionalnim putem (osr A.3-5.4.) • Razvijati komunikacijske kompetencije (osr B.1-3.2.) • Suradnički učiti i raditi u timu (osr B.2-5.4.). • Razvijati nacionalni i kulturni identitet (osr C.3.4.) 	Afektivni ishodi Sudionici će: <ul style="list-style-type: none"> • pisati bilješke, odabrati podatke i slijediti upute za rad u skupini • planski i sustavno rješavati zadatke vezane za tema rada u skupini • izraziti vlastita uvjerenja u zaključku 	Psihomotorički ishodi Sudionici će: <ul style="list-style-type: none"> • odvajati podatke i grupirati informacije • oblikovati podatke u novi oblik, format znanja • prezentirati rezultate rada u skupini • koristiti se govornim, komunikacijskim vještinama
Tijek sata (artikulacija)		
UVODNI DIO: motivacija, najava teme i ishoda učenja (20´)		

Ishodi učenja	Aktivnosti sudionika	Metode i oblici rada	Nastavna sredstva i pomagala	Aktivnosti voditeljice radionice
Sudionici će moći: prisjetiti se, razumjeti vrijednost glagoljice u kontekstu kulturnog baštinskog identiteta, razmišljati o sektorima kreativne industrije u djelatnostima školskog knjižničarstva, biti motivirani uključiti se na Milenijsko natjecanje iz kreativne industrije	sudjeluju u uvodnom dijelu promatranjem, slušanjem i promišljanjem i sl.	frontalni rad komunikacija slušanje zaključivanje	LCD projektor računalo prezentacija u <i>PowerPointu</i> pripremljeni radni materijali na radnim mjestima (sektor kreativne industrije, glagoljica, qr kod) pametni telefon Prilog 1	pozdraviti prisutne i objasniti postavljene materijale na 12 mjesta u prostoriji napraviti uvod u temu radionice s motivacijskom slikom <i>sektori kreativne industrije i logo Milenijskog natjecanja</i> - poziva sudionike na komunikaciju, dati primjer dobre prakse sudjelovanja na Milenijskom natjecanju (mrežna stranica školske knjižnice) objasniti 12 sektora kreativne industrije u kontekstu korištenja resursa školske knjižnice i škole za razvoj poduzetništva, ali i osobnog razvoja najaviti temu: <i>Glagoljica u eri poduzetništva</i>
SREDIŠNJI DIO: spoznavanje nastavnih sadržaja (10´) analiza ključnih pojmova, rad u skupini (20´), prezentacija rezultata rada (30´)				
Ishodi učenja	Aktivnosti sudionika	Metode i oblici rada	Nastavna sredstva i pomagala	Aktivnosti voditeljice radionice
Sudionici će moći: promišljati o poduzetničkim idejama plasiranja glagoljice kao nacionalnog brenda	Rad u skupinama uključuje: pročitati podatke na prilogima (2,3,4); komunicirati temu projektnog nacrt, izraditi plan za projektni nacrt prema koracima navedenim u radnom listiću Predstaviti projektno rješenje. Ocijeniti svaku skupinu - projektno rješenje.	rad u skupinama razgovor povezivanje zaključivanje	radni listići prilozi	objasniti zadatke za rad u skupini, uputiti na korištenje pripremljenih materijala, naglasiti očekivane rezultate rada u skupinama Poziva predstavnike skupina na predstavljanje projektnog nacrt. Poziva skupine neka ocjene projektnu ideju... zbraja ocjene prema aritmetičkoj sredini i proglašava pobjednika projektnog nacrt, dodjeljuje nagradu.
ZAVRŠNI DIO: vrjednovanje (10´)				
Ishodi učenja	Aktivnosti	Metode i oblici rada	Nastavna sredstva i pomagala	Aktivnosti voditeljice radionice

<p>Sudionici će moći:</p> <p>vrednovati naučeno i kvalitetu radionice</p>	<p>Ispuniti evaluacijski upitnik skeniranjem qr koda osobnim pametnim telefonom</p>	<p>ispuniti evaluacijski upitnik</p>	<p>radni listić s qr kodom za evaluaciju, pametni telefon</p>	<p>poziva sudionike na skeniranje qr koda osobnim pametnim telefonom i ispunjavanje evaluacijskog upitnika; zahvaljuje sudionicima na kreativnoj i poduzetničkoj suradnji</p>
--	---	--------------------------------------	---	---

SKRIVENI OSIJEK

Sandra Matijević

sandra.matijevic@skole.hr

Elektrotehnička i prometna škola Osijek

Daliborka Pavošević

daliborka.pavosevic@skole.hr

Elektrotehnička i prometna škola Osijek

Sažetak

Radionica Skriveni Osijek zamišljena je kao poticaj knjižničarima i nastavnicima hrvatskoga jezika na aktivno istraživanje kulturne i povijesne baštine grada Osijeka, kreativno razmišljanje o mogućnostima povezivanja lokalne baštine s knjižničnim programima i nastavnim sadržajima, ali i povezivanje iskustvenoga učenja s informacijsko–istraživačkim pristupom.

Sudionici će nakon radionice moći prepoznati i opisati glavne kulturno–povijesne točke grada Osijeka, objasniti povijesni, kulturni ili arhitektonski značaj nekih spomenika ili građevina, sudjelovati u timskom rješavanju zadataka i kvizova vezanih uz lokacije koje su istražili.

Ključne riječi

cjeloživotno učenje; edukativna šetnja; kulturna pismenost; Osijek; putni dnevnik

Summary

The Hidden Osijek workshop is designed to encourage librarians to actively explore the cultural and historical heritage of the city of Osijek, to think creatively about the possibilities of using local heritage in library programs, and to connect experiential learning with an information-research approach.

After the workshop, participants will be able to recognize and describe the main cultural and historical points of the city of Osijek, explain the historical, cultural or architectural significance of some monuments or buildings, participate in team solving tasks and quizzes related to the locations they have researched, and apply the acquired knowledge in the development of their own educational or cultural programs.

Key words

cultural literacy; educational walk; lifelong learning; Osijek; travel diary

Uvod

Radionica Skriveni Osijek zamišljena je na već poznatim temeljima odgojno-obrazovnog rada knjižničara i nastavnika hrvatskoga jezika. Želja je knjižničarke i nastavnice hrvatskoga jezika integrirati lokalnu baštinu u knjižnični rad i nastavne sadržaje. Sudionici (gosti koji posjete Osijek tijekom mobilnosti, učeničkih razmjena, stručnih vijeća i sl.) imaju priliku u vođenoj šetnji upoznati kulturne znamenitosti Osijeka. Zanimljivosti i činjenice iz ponuđene literature istražili su i pripremili učenici Elektrotehničke i prometne škole Osijek na nastavnim satima Hrvatskog jezika s nastavnicom i knjižničarkom.

Vođena šetnja, iskustveno učenje, istraživački rad, individualni i timski rad, terenski rad, kviz, refleksivno učenje, razgovor, rasprava – ovo su metode koje su autorice zamislile za radionicu. Učenici su uvijek novi, a s njima i metode i načini rada.

Priprema radionice - lokacije za istraživanje

Grad se najbolje upoznaje hodanjem njegovim ulicama, parkovima i trgovima. Svjesne da učenici – većinom putnici – nedovoljno poznaju grad u kojem se nalazi njihova škola, nastavnica hrvatskog jezika i školska knjižničarka povele su ih u šetnju gradom. Tijekom šetnje razgovarali smo o povijesti grada, važnim događajima u našem gradu, znamenitostima, turističkoj, kulturnoj, zabavnoj i gastro ponudi našega grada. Izabrali smo lokacije koje će uskoro postati teme učeničkih javnih govora. Odabrane lokacije trebale su zadovoljiti nekoliko kriterija: zanimljivost, umjetnička i povijesna vrijednost, priča koja se veže uz lokaciju.

Osmišljena je najljepša ruta kojom će se krenuti izlagati, odnosno logičan redoslijed obilaska lokacija. Dogovoreno je tko će izlagati o kojoj lokaciji. Učenici koje su vršnjaci i nastavnice prepoznali kao najuspješnije u javnom govoru u svojim razredima izlagali bi sudionicima 38. proljetne škole školskih knjižničara u Osijeku. Za goste našega grada zamislili smo da nakon istraživanja svake znamenitosti imaju priliku riješiti kviz znanja (individualno ili u skupini) i dobiti pečat lokacije u svoj putni dnevnik. U dnevnik bi mogli zapisati i vlastite refleksije o iskustvu s radionice u kojoj bi upoznavali i otkrivali ljepote našeg Osijeka. Dnevnik bi na kraju ostao sudionicima kao trajna uspomena na 38. proljetnu školu školskih knjižničara u Osijeku. Učenici su izradili i raspored nošenja dodatnih materijala – 3D pečata, jastučića s bojom potrebnih za otiskivanje pečata na pojedinoj lokaciji.

Peripatetička radionica

Peripatetička je radionica oblik edukativnog ili kreativnog događanja koji se temelji na učenju kroz laganu šetnju, kretanje i razgovor u prostoru. Naziv potječe od grčke riječi peripatetikos ("koji šetajući se obrazlaže"), što se odnosi na Aristotelove učenike koji su raspravljali šecući po Likeju.¹

Ključne su značajke peripatetičke radionice učenje u pokretu, interdisciplinarnost, ambijentalno učenje i interaktivnost. Ovakve radionice se mogu koristiti u školskom kurikulumu, kulturnim projektima ili kao kreativne šetnje za djecu i mlade, spajajući fizičku aktivnost s edukacijom.²

Priprema javnih govora - učenički rad i međupredmetna suradnja

„...ljudi dulje i zahtjevnije tekstove razumiju bolje ako ih čitaju s papira, nego kad ih čitaju sa zaslona.“ (Kovač 2020:54)

Učenici su, vođeni ovim citatom, na satima Hrvatskoga jezika dobili zadatak istražiti literaturu o gradu Osijeku. Na redovnoj nastavi Hrvatskoga jezika učenici su dobili

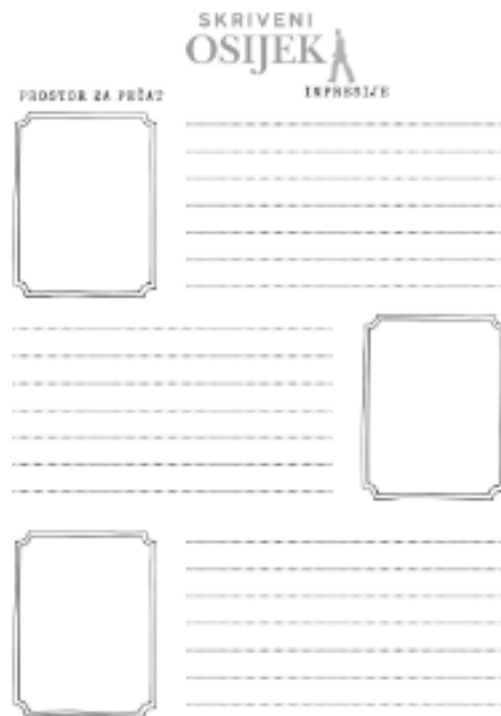
¹ Peripatetici. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2026.

Pristupljeno 3.3.2026. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/peripatetici>.

² Bacači sjenki. Pristupljeno 13. 3. 2026. <https://bacaci-sjenki.hr/interdisciplinarna-radionica-za-djecu-i-mlade-sapat-zidova-u-zagrebu/>

Slika 1. Putni dnevnik - naslovnica

Slika 2. Stranica putnog dnevnika Skriveni Osijek

Evaluacija

Sudionici radionice, odnosno budući gosti naše škole ili grada (knjižničari, nastavnici, učenici ili studenti na razmjeni), vraćaju se na početnu točku rute obilaska i dijele dojmove i iskustva s vođene šetnje. Dijele ideje o načinima na koje bi se lokalna baština mogla uključiti u knjižnično–informacijske programe, osobne i profesionalne dojmove. Izražavaju kritički odnos prema doživljenim iskustvima i doživljaje grada. Upisuju se u tuđe putne dnevnike, a vlastite nose za uspomenu.

Zaključak

Vrijednost radionice mjerljiva je rezultatima – je li priprema kvalitetno odrađena, jesu li voditelji dobro isplanirali sve aktivnosti, jesu li metode bile dobro zamišljene i provedene. Vođena šetnja Osijekom trebala je pružiti mogućnost iskustvenog učenja, dati priliku za istraživački rad, omogućiti sudionicima individualni rad na terenu. Trebala je kvizom zabaviti i zainteresirati sudionike i stvoriti uspomene. Zamišljeno je refleksivno učenje, ali i ono najdjelotvornije kad se govori o povratnim informacijama: konstruktivan razgovor i rasprava srodnih stručnjaka u knjižničnom i odgojno-obrazovnom procesu.

Autorice se nadaju da bi ovakva radionica mogla postići neke od zamišljenih ciljeva i nadahnuti ostale školske knjižničare i nastavnike na nove aktivnosti i povezivanje s lokalnom zajednicom te podsjetiti na važnost timskog rada i cjeloživotnog učenja.

Literatura

1. Bacači sjenki. Pristupljeno 13. 3. 2026. <https://bacaci-sjenki.hr/interdisciplinarna-radionica-za-djecu-i-mlade-sapat-zidova-u-zagrebu/>
2. Heine, Ervin. 1996. *Priče iz povijesti srednjeeuropskoga Osijeka*. Osijek: Pan Liber.
3. Kovač, Miha. 2020. *Čitam, da se pročitam*. Zagreb: Naklada Ljevak.
4. Peripatetici. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2026. Pristupljeno 3.3.2026. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/peripatetici>>.
5. Sršan, Stjepan. 2008. *Osijek: Kulturno – povijesni vodič*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku.
6. Sršan, Stjepan. 2001. *Ulice i trgovi grada Osijeka: povijesni pregled*. Osijek: Državni arhiv u Osijeku.
7. Živaković – Kerže, Zlata. 2001. *Svaštice iz staroga Osijeka*. Osijek: Hrvatski institut za povijest Zagreb, Podružnica za povijest Slavonije, Baranje i Srijema.

IZLOŽBA PJESME VEĆE OD ŽIVOTA

Daliborka Pavošević

daliborka.pavosevic@skole.hr

Elektrotehnička i prometna škola Osijek

Sažetak

Interaktivna izložba Pjesme veće od života ima za cilj potaknuti knjižničare na aktivno istraživanje o životu i djelovanju umjetnika Boba Dylana, potaknuti kreativno razmišljanje o mogućnostima stvaranja edukacijskih knjižničnih programa te povezati iskustveno učenje s informacijsko–istraživačkim pristupom. Na temelju prikaza kulturnog i povijesnog značaja ovog umjetnika i dobitnika Nobelove nagrade za književnost knjižničari mogu primijeniti stečena znanja o oblikovanju interaktivne izložbe u izradi vlastitih edukacijskih ili kulturnih programa.

Ključne riječi

cjeloživotno učenje; edukacijska izložba; kulturna pismenost

Summary

The interactive educational exhibition Songs Larger than Life aims to encourage librarians to actively research the life and work of the artist Bob Dylan, to encourage creative thinking about the possibilities of creating educational library programs, and to connect experiential learning with an information-research approach. Based on the presentation of the cultural and historical significance of this artist and Nobel Prize winner in literature, librarians were able to apply the acquired knowledge about designing an interactive exhibition in the creation of their own educational or cultural programs.

Key words

cultural literacy; educational exhibition; lifelong learning

Uvod

„Glazba u nama stvara sjećanja koja naša duša odbija zaboraviti. Pjesme su kao emocionalni bookmark u vašoj životnoj priči.“¹

Interaktivna izložba u školskoj knjižnici Elektrotehničke i prometne škole Osijek nadahnuta je Mjesecom hrvatske knjige 2025. godine. Krovna tema ovogodišnje manifestacije koja se održava od 15. listopada do 15. studenog svake godine, Odabrali knjižničari, nadahnula je školsku knjižničarku da spoji vlastitu ljubav prema glazbi s potrebom za poučavanjem i željom da učenike potakne na aktivno istraživanje života i djelovanja umjetnika Boba Dylana, dobitnika Nobelove nagrade za književnost. Radionica na Proljetnoj školi školskih knjižničara trebala je kod knjižničara pobuditi kreativno razmišljanje o mogućnostima stvaranja edukacijskih knjižničnih programa te povezati iskustveno učenje s informacijsko–istraživačkim pristupom. Jednako tako,

¹ Mental Aspect. Mental Health & Motivation. Instagram. https://www.instagram.com/p/DTkypKek095/?img_index=1 Pristupljeno 23. 2. 2026. Prijevod s engleskog jezika: Daliborka Pavošević.

trebala je pokazati važnost kulturnog i povijesnog značaja ovog umjetnika i dobitnika Nobelove nagrade za književnost.

1. Izložba u školskoj knjižnici: tema, sadržaj, namjera

Tema, sadržaj i namjera osnovni su elementi svake izložbe.

Tema je ove izložbe sadržana u samom naslovu – riječima Boba Dylana koji je želio stvarati pjesme veće od života. Izložbom se željelo prikazati djelovanje ovoga umjetnika, njegov utjecaj na vrijeme u kojem živi, svestranost njegova stvaralaštva i utjecaj glazbe na ljudske emocije, ali i pružiti priliku za učenje tolerancije i demokracije.

Sadržaj izložbe prikazan je na učenicima (i knjižničarima) razumljiv način, poziva na komunikaciju i upisivanje vlastitih iskustava, dojmova i osjećaja te potiče na samostalno istraživanje, ali i interakciju s ostalim posjetiteljima.

Namjera je svake izložbe zanimljivom, smišljenom i ciljano odabranom porukom izazvati pozitivne stavove, zadovoljstvo te poticaj za stvaranje ili korištenje nekoga novog sadržaja. (Tica 2017:31) Namjera autorice ove izložbe bila je približiti posjetiteljima univerzalnost umjetničke, stvaralačke poruke – jedinstvenost i povezanost glazbe i teksta koji bilježe trenutak u čovjekovu životu koji ga može i treba zauvijek promijeniti iznutra.

2. Scenografija izložbe: način izlaganja izložbenog gradiva

Za opći je dojam korisnika način izlaganja izložbenoga gradiva vrlo važan – tako se privlači pozornost korisnika te pobuđuje zanimanje za razgledavanje ponuđenoga. (Tica 2017:94)

Izložba je podijeljena u četiri dijela koji su okupljeni prema sličnosti i organizirani prema logičnom slijedu. Svaki dio priča povezanu priču (Tica 2017:95) i dijelovima je moguće pristupiti različitim redoslijedom. Posjetitelji izložbe – knjižničari ili učenici – na početku dobivaju uvod u kojem im se objašnjava autoričina motivacija za postavljanje izložbe i svi njezini dijelovi.

2.1. Prvi dio: književni predlošci s temom rock glazbe

Čine ga izložci - naslovi povezani zajedničkom temom iz osobne autoričine biblioteke. Obuhvaća biografije i autobiografije glazbenika i rock-skupina, leksikone, antologije i eseje o rock-glazbi. Izložci su na hrvatskom i engleskom jeziku. Posjetitelje se potiče na istraživanje izložaka – otvaranje, čitanje, postavljanje pitanja. Ovaj je dio izložen na otvorenim zidnim policama kojima je lako pristupiti. Jedan izložak odskače po vrsti – riječ je o romanu naslova Pjesma je kriva za sve. Ubacivanjem ljubavnog romana u kojem se navode rock-skladbe iz osamdesetih godina dvadesetog stoljeća postiže se humorističnost, razigranost i stavlja naglasak na emotivnost koju posjetitelju donosi

povezanost s glazbom. Dodatak su ovom dijelu dva ukrasna jastuka – jedan s likom glazbenice Amy Winehouse, a drugi s likom Nikole Tesle koji na licu ima crveno-plavu munju po kojoj je poznat glazbenik David Bowie. Jastuci su dio stalnog knjižničnog izložbenog postava, ali ovdje su u funkciji izložka navedene izložbe – poticaj za razgovor.

Slika 1. Književni predložci s temom rock-glazbe

2.2. Drugi dio: izložci o Bobu Dylanu

U drugom su dijelu izloženi naslovi o Bobu Dylanu i naslovi Boba Dylana, leksikoni, enciklopedije i eseji o glazbi iz kataloga školske knjižnice. Neke su knjige otvorene na unaprijed određenim mjestima, primjerice, tekstu govora koji je Dylan napisao nakon dobivanja Nobelove nagrade za književnost. Tekst je zanimljiv jer umjetnik govori o književnim utjecajima iz vlastite mladosti. Posjetitelji mogu povezati osobna iskustva i nadahnuti se za vlastita istraživanja i razvijanje kritičke svijesti. Između ostalog, izložena je i slikovnica o glazbeniku koja donosi osnovne biografske podatke napisane jednostavnim jezikom uz ilustracije. Slikovnicom je moguće u kratkom vremenu dobiti uvid u pjesnikov život.

Ovi su izložci smješteni na bijelom stolu, sastavnom dijelu knjižnice. Pristup im je lagan i jednostavan. Neki izložci stoje na metalnim podloščima za knjige. Drugi su položeni na stolu, otvoreni ili zatvoreni. Pozivaju na komunikaciju i pisanim tekstom smještenim u bijelom okviru između izložaka.

Slika 2. Izložci o Bobu Dylanu

2.3. Treći dio: edukacijski interaktivni poster

Uz naslovni plakat, ovaj dio čine edukacijski interaktivni poster o nekima od najutjecajnijih skladbi. Naslovi postera jesu: Bob Dylan: Hurricane, Bob Dylan: Subterranean Homesick Blues, Bob Dylan: Like a Rolling Stone, Bob Dylan: Utjecaj. Poster su izrađeni u Canvi. Otisnuti su u boji. Ujednačeni su grafički, slikovno i tekstualno – bljedožutom podlogom, naslovima, fontom, crnom i sivom bojom teksta. Poster sadrže naslov otisnut crvenom bojom u gornjem dijelu, a u donjem dijelu nalazi se naziv izložbe, ime i škola autorice te tekst Mjesec hrvatske knjige. Svaki poster s jedne strane donosi zanimljivosti o pojedinoj pjesmi, a s druge tekstove pjesama o kojima poster govori ispisane bljeđim otiskom, kako ne bi odvratilo pozornost od informacija i činjenica. Na posterima se nalazi i QR kod koji poziva na slušanje pjesme. Istaknuti su na panou i zidu knjižnice. Moguće im je jednostavno pristupiti.

Johnny's in the basement

Mixing up the medicine

Bob Dylan:

Thinking about the government

Subterranean

Badge out, laid off

Home Sick Blues

Looks like he's had enough

Wants to get it paid off

Look out kid

It's somethin' you did

God knows when

But you're doin' it again

You better duck down the alley way

Lookin' for a new friend

The man in the coon-skin cap

By the big pen

Wants eleven dollar bills

You only got ten

Maggie comes fleet foot

Face full of black soot

Talkin' that the heat put

Plants in the bed but

The phone's tapped anyway

Maggie says that many say

They must bust in early say

Orders from the D.A.

Look out kid

Don't matter what you did

Walk on your tiptoes

Don't try "No-Doz"

Better stay away from those

That carry around a fire hose

Keep a clean nose

Watch the plain clothes

You don't need a weatherman

To know which way the wind blows

Copyright © 1965 by Warner Bros. Inc.;

renewed 1993 by Special Rider Music

-video iz 1967. godine

Autor D.A. Pennebacker

snimao je dokumentarni film o Dylanu.

Neslužbeno, ovaj se video

smatra prvim

glazbenim video spotom.

U spotu Dylan stoji i

drži papire s tekstem pjesme

koje odbacuje kako ih otpjeva.

Kasnije taj koncept

koriste brojni glazbenici:

Curiosity Killed The Cat, INXS, Kim Gordon...

Zbog načina izvedbe i količine teksta

(ovdje vidimo samo polovicu!)

ovu pjesmu možemo nazvati proto - rap pjesmom.

Dylan je iznimno cijenjen

među rap - glazbenicima u Americi.

Poslušaj pjesmu!

PJESME
VEĆE OD

ŽIVOTA

IZLOŽBA

DALIBORKA PAVOŠEVIĆ

MJESEC HRVATSKE KNJIGE 2025. ELEKTROTEHNIČKA I PROMETNA ŠKOLA OSIJEK

Slika 3. Poster Subterranean Homesick Blues

Četvrti je poster temom drugačiji – govori o Dylanovom utjecaju na književnost, glazbenu i likovnu umjetnost. I ovaj poster sadrži QR kod s poveznicom na službenu stranicu na kojoj je moguće istražiti izdavačku djelatnost ovog umjetnika.

2.4. Četvrti dio: plakati, razglednice, slagalica

Četvrti dio izložbe čine plakati s fotografijama i citatima, razglednice s tekstovima pjesama i QR kodovima te drvena slagalica sa šest fotografija Boba Dylana. Ovaj je dio postavljen na četiri tanka konopa koja su rastegnuta na zidovima knjižnice protežući se u prostoru. Užad služi za uobičajeni dekor školske knjižnice. Ovisno o učinku koji se želi postići, izložke je moguće staviti na duže ili kraće dijelove konopa i prikvačiti ih kvačicama u boji. Izložci su postavljeni tako da ih posjetitelji mogu dohvatiti, „zapeti“ za njih, promatrati ih jer se nalaze u visini očiju. Izloženi su plakati s fotografijama Boba Dylana iz različitih životnih faza. Svaka fotografija sadrži i citat iz pjesama, knjiga ili intervjua i napisana je na engleskom jeziku. Zalijepljena je na bljedožuti papir te je tako povezana s dizajnom postera. Osim plakata, na konopu su prikvačene i razglednice na koje su s jedne strane napisani dijelovi teksta iz pojedinih pjesama, a na naličju je nalijepljen QR kod koji vodi na samu skladbu. Tekstovi su napisani rukom, srebrnom, zlatnom i brončanom bojom.

Slika 4. Plakati i razglednice

Jedan je dio izložak u obliku drvene slagalice na kojoj se nalazi šest fotografija Boba Dylana. Fotografije su otisnute na samoljepljivi papir i izrezane na komade te nalijepljene na drvene kocke. Posjetitelje se poziva da slože sliku, fotografiraju svoj rad i objave je uz oznaku na stranici školske knjižnice na društvenoj mreži Instagram. To je još jedan zabavan način za poticanje interakcije korisnika sa sadržajem izložbe i školskom knjižnicom. Autorica je izradila i Dylanov lik oslikavši drvenu figuricu. Figurica je postala dijelom postava izložbe.

Slika 5. Slagalica i figurica s Dylanovim likom

3. Radionički dio izložbe: animacijske, edukacijske, pedagoške aktivnosti

Pri stvaranju izložbe valja imati na umu da svaka osoba ima svoj sustav predodžaba, predrasuda i preduvjerenja kojima će pristupiti gledanju izložbe. (Tica 2017:320) Korisnici školske knjižnice učenici su svih razreda srednje škole, različitih smjerova, sklonosti, sustava predodžaba i predrasuda, predznanja o temi i motivacije za posjet izložbi. Zajedničko svim korisnicima bilo je da nemaju nikakvih ili gotovo nikakvih saznanja niti informacija o temi. Uloga je knjižničara pri osmišljavanju i organizaciji edukacijske izložbe pronaći onu vrstu aktivnosti koja će zadovoljiti više zadataka – podučavanje, izobrazbu i zabavu (Tica 2017:228). Stoga treba pronaći ravnotežu i osmisliti na koji način uobličiti aktivnosti kako bi bile motivirajuće, dovoljno složene, dovoljno zanimljive i zabavne za posjetitelje te razvijati pozitivnu javnu sliku školske knjižnice. U srednjoškolskoj se knjižnici dobrim iskustvom pokazuje međupredmetna suradnja – u ovom slučaju s nastavnicima Engleskog i Hrvatskog jezika te razrednicima. Svaki će knjižničar izložbu prilagoditi svojim učenicima prema dobi, interesu, dobu godine ili nekom drugom kriteriju.

3.1. Prijedlog aktivnosti za korisnike - učenike ili knjižničare

Nakon što se zadovolje svi preduvjeti za realiziranje interaktivne edukacijske izložbe, potrebno je uzeti u obzir vremenski okvir koji je na raspolaganju posjetiteljima. U suradnji s predmetnim nastavnicima Engleskog i Hrvatskog jezika zaključeno je da bi za kvalitetan posjet izložbi trebalo odvojiti barem dva školska sata.

Autorica izložbe osmislila je i izradila radni listić koji su posjetitelji dobili nakon motivacijskog uvoda u izložbu. Korištene su sljedeće metode: iskustveno učenje, istraživačko učenje, individualni rad, kviz, slušanje glazbenih predložaka, čitanje tekstualnih predložaka, refleksija.

Radni listić zamišljen je tako da se pitanjima izravno obraća posjetitelju. U podlozi listića vidljiva je silueta umjetnika u skladu s izložbenim plakatom. Uz naslov izložbe u gornjem desnom kutu kratak je uvodni tekst kojemu je cilj motivirati posjetitelje na sudjelovanje. Posjetitelji istražuju, upisuju vlastita iskustva, zapisuju zanimljive činjenice koje su ih osobno dotaknule, misli koje su ih nagnale na razmišljanje i stihove pjesama. Slušaju pjesme čiji im se tekst svidio učitavajući QR kod s postera ili razglednica. Prevođe stihove i time dodaju osobni stvaralački pečat izložbi. Zabavljaju se slažući slagalicu s Dylanovim likom, pritom učeći o različitim stvaralačkim i životnim fazama ovoga autora. Šesto pitanje odnosi se na osoban odnos prema glazbi, vrsti glazbe koju posjetitelj sluša, važnosti tekstova i glazbe i važnosti slušanja glazbe u ljudskom životu. Posljednje, sedmo pitanje zadire dublje u kritičko-analički odnos posjetitelja prema umjetnosti i propituje iskustva posjetitelja s umjetničkim programima u školskoj knjižnici.

Posjetitelji uranjaju u izložbu. Gledaju, čitaju, slušaju, istražuju, kreću se u različitim smjerovima – onamo kamo ih vodi listić ili izložci. Omogućen im je papir, pribor za

pisanje i podlošci za lakše ispunjavanje radnih listića. Slušaju pjesme sa zvučnika ili individualno. Reagiraju na određene skladbe nakon što pročitaju tekst i žele ih poslušati preko zvučnika. Prate priču izložbe, ali dodaju i vlastite dijelove i pronalaze vlastite puteve. Predlažu glazbenike o kojima bi voljeli učiti. Sviđa im se koncept, iskustvo im je neuobičajeno, autor uglavnom nepoznat. Odlaze s izložbe promijenjeni barem na trenutak.

Slika 6. Radni listić i izložbeni plakat

3.2. Rasprava o izložbi u knjižnici

Ovu je izložbu u školskoj knjižnici tijekom Mjeseca hrvatske knjige posjetilo 11 razreda i u knjižnici provelo 16 sati. Ukupno ih je bilo 230. Osam razreda posjetilo je knjižnicu na satima Engleskog jezika, jedan razred na Hrvatskom jeziku i dva razreda na Satu razrednog odjela. Po dobi, situacija je bila sljedeća: iz prvih, drugih i četvrtih razreda došla su po tri razredna odjeljenja, a iz trećeg razreda dva razredna odjeljenja. Neki su razredi svoja iskustva izložili u prostoru knjižnice, a neki u učionicama. Svi su na kraju dobili priliku usmenim i pisanim putem pružiti povratnu informaciju, ali i ubaciti crveni (za negativan dojam i iskustvo) ili zeleni papirić (za pozitivno iskustvo i želju za sličnim sadržajima u školskoj knjižnici). Zelenih je papirića bilo puno više nego crvenih. Pokazalo se da većina posjetitelja ne poznaje lik i djelo Boba Dylana, što je bila i polazna pretpostavka autorice. Učenici su uglavnom pozitivno ocijenili ovakvu vrstu istraživačkog i iskustvenog učenja.

Sudionici radionice na 38. proljetnoj školi školskih knjižničara i sami na ovaj način sudjeluju u izložbi. Nakon samostalnog istraživanja izložbe uz radni listić, prilagođenog vlastitom tempu, imaju priliku dijeliti vlastite dojmove, osobna iskustva s ove izložbe i profesionalna s izložaba iz vlastitih knjižnica. Uz impresije i povratne informacije predlažu nove ili prokušane ideje za edukacijske ili kulturne knjižnične programe. Daju korisne prijedloge za unaprjeđenje ovakvog tipa učenja i drugih sličnih knjižničnih programa u skladu s vlastitim očekivanjima i idejama. Očekuje se plodna rasprava s obzirom na iskustveno i kreativno bogatstvo koje školski knjižničari uvijek donose na stručne skupove.

Zaključak

Ideja radionice u kojoj knjižničari prikazuju provedene aktivnosti tako da ih prilagode drugim knjižničarima nije nova i možda bi je bilo točnije svrstati u kategoriju predstavljanja primjera dobre prakse. Ipak, pretpostavka je da svi knjižničari žele proživjeti nešto drugačije iskustvo u osnažujućem okruženju i dobiti priliku za raspravu o vlastitim iskustvima.

Želja je bila pružiti nešto izmijenjeno iskustvo interaktivne izložbe školskim knjižničarima i dobiti povratne informacije, procjenu, smjernice, raspravu i korisne sugestije.

Na primjeru umjetnika Boba Dylana učilo se toleranciji i prihvaćanju različitosti te pokazivala snaga pojedinca koji može mijenjati svijet, pa čak i spasiti ljudski život, kako je to učinio on sam skladbom Hurricane.

Glazba i sve druge vrste umjetnosti mijenjaju i oplemenjuju pojedinca i svijet, a razmjena iskustava u organiziranju edukacijskih i drugih sličnih kulturnih knjižničnih programa uvijek se pokaže vrijednom u malom, ali hrabrom svijetu školskih knjižničara. Možda se tako dogodilo i ovaj put.

Literatura

1. Costello, Elvis. 2015. *Unfaithful Music & Disappearing Ink*. Great Britain: Penguin.
2. Dylan, Bob. 2022. *Filozofija moderne pjesme*. Zagreb: Vuković&Runjić.
3. Dylan, Bob. 2025. *Kronike 1*. Zagreb: Vuković&Runjić.
4. Dylan, Bob. 2025. *Stihovi 1961. – 2020*. Zagreb: Bodoni.
5. Gall, Zlatko. 2004. *Glazbeni leksikon*. Split: Marjan Tisak d.o.o.
6. Gall, Zlatko. 2009. *Kako Iggyju reći Pop, a Dylanu Bob: ogledi iz rock i pop-kulture*. Zagreb: Profil.
7. Glavan, Darko. 1980. *Punk*. Gornji Milanovac: Dečje novine.
8. Hornby, Nick. 2005. *Trideset jedna pjesma*. Zagreb: Algoritam.
9. Jokić, Boris. 2025. *Šezdeset otkućaja: glazbena lektira*. Zagreb: Rockmark.
10. Mental Aspect. *Mental Health & Motivation*. Instagram. https://www.instagram.com/p/DTkypKek095/?img_index=1 Pristupljeno 23. 2. 2026.
11. Sánchez Vegara, Maria Izabela. 2021. *Bob Dylan*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Sanderson, Jane. 2021. *Pjesma je kriva za sve*. Zagreb: Znanje d.o.o.

13. Sarig, Ron. 2005. *Tajna povijest rocka: Enciklopedija najutjecajnijih izvođača za koje jedva da ste čuli*. Koprivnica: Šareni dućan.
14. Shepard, Sam. 2008. *Kotrljajuća grmljavina: putni dnevnik s turneje Boba Dylana*. Koprivnica: Šareni dućan.
15. Simić, Žikica. 2007. *Električna zastava: tajanstveni vlak za neonsku dugu*. Beograd: Dagda d.o.o.
16. Smith, Patti. 2010. *Tek djeca*. Koprivnica: Šareni dućan.
17. Springsteen, Bruce. 2016. *Born to run: autobiografija*. Zagreb: Profil.
18. Škugor, Mate. 2021. *Glazba za žedno uho*. Zagreb: Rockmark.
19. *The Guinness Who's who of Country Music*. 1993. London: Guinness Publishing.
20. Tica, Milka. 2017. *Izložba u knjižnici*. Zagreb: Naklada Jurčić.
21. Tweedy, Jeff. 2018. *Let's go (so we can get back): A memoir of recording and discording with Wilco, etc.* New York: Dutton.
22. Waits, Tom. 1990. *Džokej pun burbona*. Niš: Biblioteka časopisa „Gradina“.
23. Young, Neil. 2013. *San jednog hipija*. Zagreb: Menart d.o.o.

ROBOOTI(ĆI) - O MAKERSPACEU, ROBOTIMA I ŠKOLSKIM KNJIŽNICAMA

mr. sc. Zorka Renić
zorka.renic@skole.hr
Medicinska škola Bjelovac

Ana Sudarević
ana.sudarevic1@skole.hr
Osnovna škola Dubovac

Gordana Šutej
gordana.sutej@skole.hr
Osnovna škola "Ivan Goran Kovačić" Duga Resa

Sažetak

Rad proučava mogućnosti primjene makerspacea u školskim knjižnicama te donosi njegovo osnovno određenje i obrazovne prednosti. Makerspace je prostor za kreativno stvaranje i/ili „uradi sam“ aktivnosti koje potiču aktivno i iskustveno učenje. U skladu sa Standardom za školske knjižnice omogućuje ravnopravan pristup informacijama i resursima, potiče cjeloživotno učenje te osnažuje učenike da postanu aktivni sudionici vlastitog obrazovanja. Jedna od glavnih prednosti makerspacea jest naglasak na praktičnom radu, eksperimentiranju i timskim projektima, koji potiču razvoj kreativnosti, suradnje i komunikacijskih vještina. Njegov temeljni princip temelji se na pristupu „nauči – uradi – podijeli“, koji potiče učenike na istraživanje, stvaranje i dijeljenje znanja s drugima. Rad također donosi primjer makerspace radionice čiji je cilj potaknuti i motivirati školske knjižničare na pokretanje sličnih aktivnosti u svojim knjižnicama, čak i uz ograničene resurse.

Ključne riječi

makerspace, školske knjižnice, iskustveno učenje, kreativnost, suradnja

Summary

The paper explores the possibilities of implementing makerspaces in school libraries and presents their basic concept and educational benefits. A makerspace is a space for creative making and/or do-it-yourself activities that encourage active and experiential learning. In accordance with the Standards for School Libraries, it supports equal access to information and resources, promotes lifelong learning, and empowers students to take an active role in their own education. One of the key advantages of makerspaces is their emphasis on hands-on work, experimentation, and teamwork, which foster creativity, collaboration, and communication skills. Their main principle is based on the “learn – make – share” approach, which encourages students to explore, create, and share knowledge with others. The paper also presents an example of a makerspace workshop aimed at encouraging school librarians to initiate similar activities in their libraries, even with limited resources.

Key words

makerspace, school libraries, experiential learning, creativity, collaboration

Uvod

Makerspace u školskoj knjižnici suvremeni je koncept učenja koji knjižnicu pretvara u dinamično i poticajno okruženje za istraživanje, suradnju i stvaranje. Za razliku od tradicionalnog knjižničkog prostora, makerspace je interaktivan, fleksibilan i opremljen raznovrsnim alatima te tehnologijama koje učenicima omogućuju učenje kroz praksu, igru i eksperimentiranje. U takvom prostoru uloga je školskog knjižničara višestruka — on postaje mentor, posrednik znanja i kreator iskustvenog učenja. Osmišljenim aktivnostima i vođenim projektima, knjižničar potiče razvoj informacijske, digitalne i medijske pismenosti, ali i razvoj ključnih kompetencija poput suradnje, kritičkog mišljenja i kreativnog rješavanja problema. U skladu sa Standardom za školske knjižnice¹, makerspace promiče ravnopravan pristup informacijama i znanju, potiče cjeloživotno učenje te osnažuje učenike da postanu aktivni sudionici u vlastitom obrazovanju. Omogućavanjem pristupa resursima koji su im inače teško dostupni, učenici u makerspaceu razvijaju maštu, samostalnost i inovativnost, a knjižnica prerasta u središte učenja i zajedničkog stvaranja.

Makerspace – prostor za učenje, stvaranje i suradnju

Makerspace, odnosno prostor za stvaranje ili „uradi sam“, jedinstven je prostor za kreativno stvaranje koje se prilagođava potrebama korisnika. Nalazimo ga u različitim okruženjima poput škola, knjižnica, muzeja ili drugih prostora, zbog čega ne postoji jedinstvena definicija. Ovi prostor još se nazivaju i FabLabs i hackerspaces (Maltarić, 2019.), no oni su više usmjereni na digitalnu proizvodnju i računalstvo dok je makerspace širi pojam koji uključuje raznolike alate i materijale.

U školskim knjižnicama on označava razvojni iskorak u organizaciji prostora i oblikovanju usluga čime doprinosi realizaciji glavnih uloga koje školska knjižnica ima, poput mogućnost prilagodbe prema različitim oblicima učenja i očekivanjima sudionika u procesu učenja, poticanje istraživačkog duha i osobnog prosuđivanja, stvaranje uvjeta za interdisciplinarni pristup nastavi koje navodi Standard za školske knjižnice².

Potrebe učenika kontinuirano se mijenjaju pa knjižnice moraju prilagođavati i proširivati svoje obrazovne aktivnosti kako bi ostale relevantne i usklađene sa suvremenim obrazovnim trendovima. Stoga je ovakav prostor osmišljen kao poticajno okruženje za promišljanje, učenje, rad i stvaranje, pri čemu se uvažavaju različiti stilovi učenja i potiče aktivno, iskustveno sudjelovanje učenika. U takvom prostoru korisnike različite dobi povezuje digitalna i/ili fizička tehnologija radi istraživanja ideja, razvoja tehničkih vještina i izrade novih proizvoda³, a naglasak je na samostalnom radu, eksperimentiranju i razmjeni znanja.

¹ Standard za školske knjižnice. 2023. Narodne novine. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html (pristupljeno 25. veljače 2026.).

² Navedeno djelo

³ Rosenfeld Halverson, Erica; Sheridan, Kimberly K. 2014. The Maker Movement in Education. Harvard Educational Review 84/4. 495-504.

Mogućnost povezivanja teorijskog znanja s praktičnom primjenom dodatno obogaćuje knjižnične programe i predmetne kurikule pa makerspace tako stvara poticajno okruženje koje osnažuje suradnju između knjižničara, nastavnika i učenika. Radeći na realizaciji konkretnih projekata, učenici primjenjuju sadržaje usvojene na nastavi, razvijaju kreativnost i vještine rješavanja problema te unapređuju svoja obrazovna postignuća.

Makerspace je zapravo metafora za jedinstven okoliš koji potiče na učenje, razmišljanje, igru, kreaciju i beskonačno istraživanje svega mogućega⁴.

Makerspace - od plana do aktivnosti

Temeljna načela makerspacea proizlaze iz uvjerenja da je svaki pojedinac sposoban za stvaranje te da aktivno oblikujemo svijet u kojem živimo vlastitim idejama i djelovanjem. Polazi se od pretpostavke da se svaka zamisao može pretvoriti u konkretan proizvod, uz otvoren pristup znanju, alatima i procesima rada. Naglasak je na dijeljenju iskustava i rezultata, uz međusobnu podršku i poticanje drugih na stvaranje. Makerspace kultura odbacuje pasivnu potrošačku ulogu te potiče kritičko promišljanje postojećih znanja i njihovu kreativnu primjenu u novim kontekstima. Stvaranje se promatra kao interdisciplinarni proces u kojem je pogreška sastavni, čak poželjan dio učenja, jer vodi unapređenju rješenja i produbljivanju razumijevanja. Umjesto natjecateljskog okvira, naglašava se suradnja, zajednički rad i uzajamno osnaživanje. U takvom okruženju njeguje se otvorenost, velikodušnost i uvažavanje tuđeg rada, pri čemu se cijeni trud, predanost i strast svakog sudionika procesa stvaranja.

Planiranje makerspacea započinje razumijevanjem potreba i interesa učenika⁵. Jasno definirani ishodi učenja i usklađenost s predmetnim kurikulumima olakšavaju smisleno uključivanje aktivnosti stvaranja u nastavni proces. Ukoliko su odabrani alati i projekti povezani s interesima učenika, aktivnosti će biti relevantnije, poticajnije i održive. Poznavanje kurikula, školskih programa i ponude školske knjižnice omogućit će da se makerspace nadoveže na postojeće aktivnosti koje će dopuniti novim sadržajima. Planiranje uključuje i praćenje suvremenih trendova te primjera dobre prakse, ali uvijek uz prilagodbu stvarnim mogućnostima škole. Na temelju toga razvijaju se tematske aktivnosti te planira nabava odgovarajuće opreme i materijala. Neizostavan dio planiranja odnosi se na tehničke preduvjete škole, odnosno knjižnice. Iako pojedine aktivnosti ne zahtijevaju digitalne uređaje, mnogi alati i kompleti ovise o njihovoj dostupnosti i kompatibilnosti, stoga je potrebno realno procijeniti postojeću infrastrukturu⁶.

⁴ Makerspace ili prostori za stvaranje. 2021. Upoznaj 3D svijet!: Priručnik za djecu i početnike. <https://upoznaj3dsvijet.com/makerspace-ili-prostori-za-stvaranje/> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

⁵ Witt, Jessica. 2020. Prostor za stvaranje – makerspaces. https://www.goethe.de/resources/files/pdf200/prostor-za-stvaranje_makerspaces_jessica-witt.pdf (pristupljeno 25. veljače 2026.).

⁶ Simmons, Lindsay. 2024. Ideas for Setting up Your Makerspace. <https://mackinlearning.com/ideas-for-setting-up-your-makerspace/> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

U makerspaceu školske knjižnice mogu se odvijati različite aktivnosti koje učenicima omogućuju iskustveno učenje, kreativno izražavanje i razvoj tehničkih vještina. Stoga aktivnosti koje se provode u knjižničnom makerspaceu trebaju biti vođene interesima i potrebama samih korisnika i usmjerene na vršnjačku suradnju i međusobno učenje, a ne bi smjele biti vođene interesima odraslih niti bi trebale samo oponašati makerspace inicijative drugih knjižnica⁷

Aktivnosti u makerspaceu mogu voditi učenici ili učitelji, a jedna od glavnih odlika im je postojanje više ulaznih točaka što omogućuje korisnicima da se uključuju, odnosno sudjeluju u aktivnostima na različitim razinama složenosti, ovisno o vlastitim interesu i kompetencijama. Stoga je posebna vrijednost ovakvog pristupa poticanje učenja vlastitim tempom te stvaranje prostora u kojemu se aktivnosti mogu ponavljati, nadograđivati ili ostaviti nedovršenima. Budući da učenici u makerspace dolaze s različitim iskustvima i motivacijom, ovakvo fleksibilno okruženje omogućuje jednokratno sudjelovanje, ali i razvoj dugoročnog interesa i stručnosti. U tom se procesu mogu spontano pojaviti vršnjački mentori koji će preuzeti ulogu vođe i aktivno sudjelovati u (su)oblikovanju prostora i iskustava korisnika.

U literaturi, odnosno na mrežnim stranicama udruga, institucija, škola i slično, mogu se pronaći primjeri različitih aktivnosti koje se odvijaju u makerspaceu, a uglavnom se mogu svesti na:

otvorene sate, tijekom kojih je prostor dostupan članovima za izradu, eksperimentiranje i popravljanje

neformalne sastanke i seminare o temama od zajedničkog interesa

izazove i natjecanja na različite teme, koja mogu uključivati komercijalne sponzore i nagrade

obrazovne aktivnosti, u sklopu kojih se makerspace koristi za napredne strategije poučavanja, projektno i problemsko učenje

Makerspace u odgojno-obrazovnom procesu

Uvođenje makerspacea u odgojno-obrazovni proces predstavlja vrijedan doprinos suvremenim nastavnim strategijama. Takvi prostori omogućuju iskustveno učenje jer učenicima pružaju priliku da apstraktne pojmove iz udžbenika, predavanja ili iz digitalnih sadržaja primijene u konkretnim, praktičnim zadacima. Istodobno potiču razvoj otpornosti i ustrajnosti, budući da proces izrade uključuje eksperimentiranje, analizu pogrešaka i kontinuirano unapređivanje rješenja. Rad u makerspaceu prirodno razvija komunikacijske, kreativne i suradničke vještine kroz timske projekte i zajedničko rješavanje problema, čime se jačaju ključne kompetencije 21. stoljeća⁸ poput fleksibilnosti, suradničkih vještina i prilagodljivosti, kao i razvijene usmene i pisane komunikacijske sposobnosti. Posebno su važne informacijska i digitalna

⁷ Velasquez, Jennifer. MakerSpaces: new tradition in context. <https://www.ifla.org/g/libraries-for-children-and-ya/makerspaces-new-tradition-in-context/>

⁸ The Benefits of a Makerspace Learning Environment : Explore five reasons why it should be part of your teaching strategy. <https://www.waldenu.edu/online-bachelors-programs/bs-in-elementary-education/resource/the-benefits-of-a-makerspace-learning-environment> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

pismenost, produktivnost te socijalne vještine koje omogućuju učinkovito djelovanje u različitim kontekstima.

Uz to, naglašava se razvoj leaderskih sposobnosti, inicijative i odgovornosti, čime se učenike osposobljava za aktivno i kompetentno sudjelovanje u društvu i svijetu rada⁹. Nadalje, ovakva okruženja doprinose obrazovnoj jednakosti jer omogućuju širokom krugu učenika pristup tehnologijama i područjima poput inženjerstva, računalnih znanosti i robotike, koja su ranije bila dostupna ograničenom broju polaznika. Konačno, istraživanja i primjeri iz prakse upućuju na povezanost između veće uključenosti učenika u ovakve aktivnosti i boljih obrazovnih ishoda, uključujući višu razinu motivacije, uspješniji školski napredak i manju stopu odustajanja od školovanja¹⁰.

U skladu s načelima makerspace okruženja, njegov odgojno-obrazovni potencijal vidljiv je kroz razvoj generičkih kompetencija. Prije svega, jača se sposobnost „učiti kako učiti“ jer učenici postavljaju vlastite ciljeve, aktivno sudjeluju u procesu učenja te promišljaju o vlastitom napretku kroz samovrednovanje i kontinuiranu povratnu informaciju. Istovremeno razvijaju informacijsku pismenost jer uče kako pronaći, procijeniti i smisleno primijeniti informacije, kritički promišljati te donositi odluke i rješavati probleme. Nadalje, radeći u makerspaceu učenici imaju priliku osmišljavati vlastite projekte često uz pomoć suvremenih tehnologija pa se prirodno razvija i digitalna pismenost jer učenici stječu računalne vještine te uče odgovorno, sigurno i etično koristiti informacijsko-komunikacijsku tehnologiju. U konačnici, rad u makerspaceu potiče komunikaciju te suradnju kroz razmjenu ideja, slušanje jedni drugih i uvažavanje različitih perspektiva što pridonosi boljem međusobnom razumijevanju¹¹.

Kodiranje i računalno razmišljanje u makerspaceu

C. Selby i J. Woollard definiraju računalno razmišljanje kao „misaonu aktivnost u rješavanju problema koja sadržava apstrakciju, dekompoziciju, algoritamski dizajn, evaluaciju i generalizaciju“¹².

Logičko razmišljanje jedno je od temeljnih obilježja uspješnog učenja i djelovanja jer pojedinca usmjerava na kritičku analizu problema te njegovo postupno rješavanje kroz manje, jasno definirane korake. U tom je kontekstu programiranje osobito vrijedno jer potiče strukturirano promišljanje, planiranje i provjeru rješenja. Za razliku od učenja

⁹ What are the Benefits of a Makerspace? 2018. <https://www.invent.org/blog/trends-stem/benefits-makerspace> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

¹⁰ The Benefits of a Makerspace Learning Environment : Explore five reasons why it should be part of your teaching strategy. <https://www.waldenu.edu/online-bachelors-programs/bs-in-elementary-education/resource/the-benefits-of-a-makerspace-learning-environment> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

¹¹ Vrednovanje generičkih kompetencija : jačanje generičkih kompetencija učenika pomoću inovativnih pristupa učenju, poučavanju i vrednovanju. 2020. <https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2018/11/ATS2020-brosura.pdf> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

¹² Pavlović-Šijanović, Snježana. 2020. Zašto je važno razvijati računalno razmišljanje? <https://www.skole.hr/zasto-je-vazno-razvijati-racunalno-razmisljanje/> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

činjenica napamet, programiranje se usvaja kroz praktičan rad, pokušaje i ispravljanje pogrešaka, odnosno kroz proces koji zahtijeva aktivno razmišljanje i primjenu znanja¹³. Makerspace okruženje dodatno potiče razvoj računalnog načina razmišljanja. Ono uključuje sposobnost apstrahiranja i prikazivanja informacija na pojednostavljen, ali smislen način, logičko povezivanje i analizu podataka te automatizaciju rješenja algoritamskim pristupom. Učenici uče prepoznati i jasno formulirati problem tako da ga je moguće riješiti uz pomoć računalnih alata, učinkovito koristiti dostupne resurse te primjenjivati stečene obrasce rješavanja na slične situacije. Važno je naglasiti da ove vještine nadilaze područje informatike: one predstavljaju univerzalni alat za analitičko i sustavno rješavanje problema u različitim nastavnim područjima i životnim situacijama.

ROBooTI(ĆI) - opis radionice

Cilj radionice je potaknuti i motivirati knjižničare za pokretanje makerspace aktivnosti u svojim knjižnicama, čak i u uvjetima ograničenih materijalnih i tehnoloških resursa. Makerspace koncept u knjižnicama temelji se na poticanju kreativnosti, istraživanja i praktičnog učenja, a knjižnicu pozicionira kao dinamično okruženje u kojem se susreću tehnologija, znanje i stvaralaštvo. U tom kontekstu radionica će pokazati kako se jednostavni digitalni alati i edukativna robotika mogu pretvoriti u novu knjižničnu uslugu koja potiče aktivno učenje, interdisciplinarnost i primjenu suvremenih metoda rada u nastavi.

Radionica započinje kratkim teorijskim uvodom u koncept makerspacea u knjižnicama, s naglaskom na njegovu obrazovnu i pedagošku vrijednost. Sudionicima će biti predstavljeni primjeri dobre prakse iz rada voditeljica radionice, koji pokazuju kako se makerspace aktivnosti mogu uspješno integrirati u rad školske knjižnice i povezati s nastavnim sadržajima. Posebna će se pažnja posvetiti ulozi knjižničara kao pokretača inovativnih obrazovnih aktivnosti i partnera u razvoju projektne i istraživačke nastave.

Središnji dio radionice čini praktičan rad s edukativnim robotima, tijekom kojeg će sudionici kroz vođene aktivnosti upoznati mogućnosti njihove primjene u nastavi i knjižničnim programima. Sudionici će imati priliku isprobati robote Ozobot i Bee-Bot, koji zbog svoje jednostavnosti i prilagodljivosti predstavljaju izvrstan alat za uvođenje elemenata robotike i programiranja u školsko okruženje.

Ozobot je mali edukativni robot koji omogućuje razvoj logičkog razmišljanja, algoritamskog pristupa rješavanju problema i usvajanje temeljnih koncepata programiranja. Programira se pomoću kodova u boji ili blokovskog programiranja u digitalnom okruženju, što učenicima omogućuje intuitivno razumijevanje osnovnih principa kodiranja. Njegova fleksibilnost omogućuje integraciju u različite nastavne predmete – od informatike i matematike do jezika, umjetnosti i prirodoslovlja – čime se potiče interdisciplinarni pristup učenju i razvoj računalnog razmišljanja.

¹³ Razmišljaj računalno 1. <https://mik.hr/razmislijaj-racunalno-1> (pristupljeno 25. veljače 2026.).

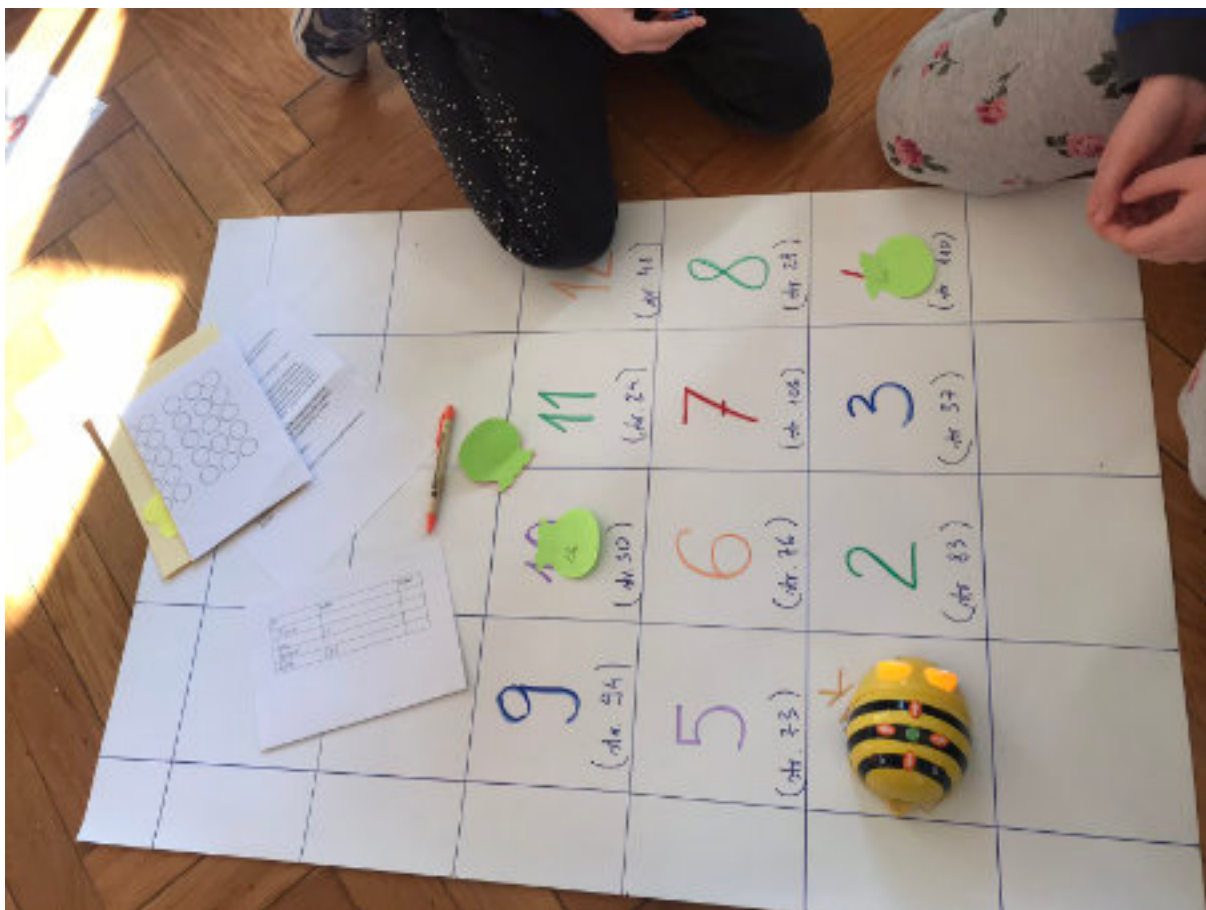

Slika 1. Ozobot

Bee-Bot je edukativni robot namijenjen ponajprije djeci predškolske i rane školske dobi te predstavlja jedan od najjednostavnijih načina za upoznavanje djece s osnovama programiranja. Robotom se upravlja pomoću tipki na kućištu kojima se zadaju naredbe za kretanje naprijed, natrag, lijevo i desno, čime djeca na konkretan i vizualno razumljiv način uče planirati slijed radnji i razumjeti logiku programiranja.

Kroz igru i problemske zadatke s Bee-Botom djeca razvijaju logičko razmišljanje, prostornu orijentaciju, sposobnost planiranja i rješavanja problema. Zbog svoje jednostavnosti i vizualne privlačnosti Bee-Bot se često koristi u projektnoj i istraživačkoj nastavi, gdje potiče aktivno sudjelovanje učenika, suradničko učenje i razvoj kreativnosti.

U završnom dijelu radionice sudionici će u manjim skupinama osmisliti i izraditi vlastiti primjer aktivnosti u kojoj se edukativni roboti mogu integrirati u nastavni ili knjižnični program. Na taj će način sudionici razviti konkretne ideje i modele rada koje mogu prenijeti u svoje knjižnice, čime se potiče razvoj inovativnih knjižničnih usluga i jača uloga knjižnice kao prostora kreativnog i istraživačkog učenja.

Slika 2. Bee-Bot na satu lektire

U završnom dijelu radionice sudionici će u manjim skupinama osmisliti i izraditi vlastiti primjer aktivnosti u kojoj se edukativni roboti mogu integrirati u nastavni ili knjižnični program. Na taj će način sudionici razviti konkretne ideje i modele rada koje mogu prenijeti u svoje knjižnice, čime se potiče razvoj inovativnih knjižničnih usluga i jača uloga knjižnice kao prostora kreativnog i istraživačkog učenja.

Zaključak

Korištenje robota poput Bee-Bota i Ozobota u nastavi pruža nove mogućnosti povezivanja tehnologije, čitanja i kreativnog izražavanja. Primjerice, školskoj knjižnici u kontekstu lektire, učenici programiranjem robota mogu interpretirati radnju, pratiti putovanje likova ili stvarati alternativne završetke priča, čime produbljuju razumijevanje pročitane djela. Školska knjižnica pritom postaje dinamičan prostor istraživanja i učenja, u kojem se spajaju knjiga, igra i suvremena tehnologija. Integracijom robota u knjižnične aktivnosti potiču se čitalačka motivacija, logičko razmišljanje, suradničko učenje i razvoj digitalnih kompetencija. Cilj ove radionice je da se potakne korištenje i afirmacija makerspace u školskim knjižnicama.

Literatura

1. Standard za školske knjižnice. 2023. Narodne novine. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_06_61_1024.html (pristupljeno 25. veljače 2026.).
2. Rosenfeld Halverson, Erica; Sheridan, Kimberly K. 2014. The Maker Movement in Education. *Harvard Educational Review* 84/4. 495-504.
3. Makerspace ili prostori za stvaranje. 2021. *Upoznaj 3D svijet!: Priručnik za djecu i početnike*. <https://upoznaj3dsvijet.com/makerspace-ili-prostori-za-stvaranje/> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
4. Simmons, Lindsay. 2024. Ideas for Setting up Your Makerspace. <https://mackinlearning.com/ideas-for-setting-up-your-makerspace/> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
5. Velasquez, Jennifer. MakerSpaces: new tradition in context. <https://www.ifla.org/g/libraries-for-children-and-ya/makerspaces-new-tradition-in-context/>
6. The Benefits of a Makerspace Learning Environment : Explore five reasons why it should be part of your teaching strategy. <https://www.waldenu.edu/online-bachelors-programs/bs-in-elementary-education/resource/the-benefits-of-a-makerspace-learning-environment> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
7. What are the Benefits of a Makerspace? 2018. <https://www.invent.org/blog/trends-stem/benefits-makerspace> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
8. Vrednovanje generičkih kompetencija : jačanje generičkih kompetencija učenika pomoću inovativnih pristupa učenju, poučavanju i vrednovanju. 2020. <https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2018/11/ATS2020-brosura.pdf> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
9. Pavlović-Šijanović, Snježana. 2020. Zašto je važno razvijati računalno razmišljanje? <https://www.skole.hr/zasto-je-vazno-razvijati-racunalno-razmisljanje/> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
10. Razmišljaj računalno 1. <https://mik.hr/razmisljaj-racunalno-1> (pristupljeno 25. veljače 2026.).
11. Witt, Jessica. 2020. Prostor za stvaranje – makerspaces. https://www.goethe.de/resources/files/pdf200/prostor-za-stvaranje_makerspaces_jessica-witt.pdf (pristupljeno 25. veljače 2026.).

ALATI ZA PLANIRANJE, VOĐENJE I VREDNOVANJE IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Amneris Ružić Fornažar

amneris.ruzic@skole.hr

Srednja škola Mate Blažine Labin

Sažetak

Cilj je radionice predstaviti modele i alate koji školskim knjižničarima mogu pomoći u planiranju, vođenju i vrednovanju tih aktivnosti. Radionica je osmišljena kao interaktivni oblik stručnog usavršavanja koji uključuje teorijski uvod, rad u skupinama, praktičnu izradu pedagoške dokumentacije te prezentaciju i raspravu o izrađenim primjerima aktivnosti. Korištenje digitalnih alata, uključujući alate temeljene na umjetnoj inteligenciji, može olakšati izradu pedagoške dokumentacije i organizaciju aktivnosti. Prikazani pristupi mogu pomoći u učinkovitijem planiranju godišnjih i mjesečnih aktivnosti, definiranju ciljeva i ishoda učenja te u sustavnom praćenju i vrednovanju rada. Naglašava se važnost školske knjižnice kao prostora neformalnog učenja, suradnje i razvoja različitih vrsta pismenosti provedbom izvannastavnih aktivnosti.

Ključne riječi

cjeloživotno učenje; edukacijska izložba; kulturna pismenost

Summary

The aim of the workshop is to present models and tools that can help school librarians in planning, implementing, and evaluating extracurricular activities. The workshop is designed as an interactive form of professional development that includes a theoretical introduction, group work, practical creation of pedagogical documentation, and presentation and discussion of developed activity examples. The use of digital tools, including tools based on artificial intelligence, can facilitate the preparation of pedagogical documentation and the organization of activities. The presented approaches can support more effective planning of annual and monthly activities, the definition of goals and learning outcomes, and the systematic monitoring and evaluation of work. The importance of the school library as a space for informal learning, collaboration, and the development of various types of literacy through extracurricular activities is emphasized.

Key words

cultural literacy; educational exhibition; lifelong learning

Uvod

Izvannastavne aktivnosti predstavljaju vrijedan prostor za razvijanje istraživačkih, komunikacijskih i stvaralačkih sposobnosti učenika. Za razliku od formalne nastave, ove aktivnosti omogućuju učenicima slobodnije sudjelovanje u projektima, radionicama i kreativnim procesima koji pridonose razvoju njihovih interesa i osobnih potencijala. U tom procesu školski knjižničar ima važnu ulogu mentora, organizatora i poticatelja različitih oblika učenja.

Kako bi izvannastavne aktivnosti bile kvalitetno osmišljene i uspješno provedene, potrebno je njihovo sustavno planiranje, dokumentiranje i vrednovanje. Upravo zbog toga školskim knjižničarima potrebna su odgovarajuća znanja i alati koji će im omogućiti učinkovito planiranje aktivnosti te njihovu integraciju u školski kurikulum.

U ovom radu prikazuje se primjer radionice namijenjene školskim knjižničarima pod nazivom Alati za planiranje, vođenje i vrednovanje izvannastavnih aktivnosti. Cilj je radionice osposobiti sudionike za sustavno planiranje i dokumentiranje izvannastavnih aktivnosti u školskoj knjižnici te ih upoznati s mogućnostima korištenja suvremenih digitalnih alata, uključujući alate temeljene na umjetnoj inteligenciji.

Uloga školske knjižnice u izvannastavnim aktivnostima

Suvremena školska knjižnica aktivno je obrazovno središte škole koje potiče istraživanje, kritičko razmišljanje i samostalno učenje. Školska knjižnica informacijsko je, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole. Organiziranim zbirka knjižnične građe u analognim i digitalnim oblicima, te uslugama i radom knjižničarskih djelatnika, osigurava ispunjavanje odgojno-obrazovnih, informacijskih, stručnih i kulturnih potreba svojih korisnika.¹ Naglašena je odgojno-obrazovna funkcija školske knjižnice uz neophodno stručno oblikovan i obrađen knjižnični fond te kulturno-javnu djelatnost (Galić 2012: 210).²

Prema Smjernicama IFLA-e i UNESCO-a³, školska knjižnica nezaobilazan je partner u odgojno-obrazovnom procesu koji učenike priprema za društvo znanja. Školske su knjižnice u Manifestu⁴ zamišljene kao snaga za unaprjeđenje i poboljšanje poučavanja i učenja u cijeloj školskoj zajednici – za nastavnike, kao i za učenike. U tom kontekstu, knjižnica postaje inkluzivno okruženje za istraživanje i društvenu interakciju koje nadilazi okvire tradicionalne učionice. Temelj su ove transformacije izvannastavne aktivnosti, koje prestaju biti marginalni dodatak i postaju ključni alat za izgradnju identiteta knjižnice.

Kompetencije školskog knjižničara obuhvaćaju znanja, vještine i stavove potrebne za obavljanje svoga posla, a zahtijevaju i planiranje odgojno-obrazovnoga rada s učenicima koji obuhvaća poticanje učenja, promicanje čitanja, razvoj vještina i sposobnosti, usvajanje različitih vrsta pismenosti, razvijanje kreativnosti i umjetničkih sposobnosti kod učenika, osposobljavanje za cjeloživotno učenje, integraciju i korelaciju nastavnih sadržaja te razvoj istraživačkog rada učenika (Jozić, Pavin Banović 2019: 24–25).⁵ Svoje ćete učenike najlakše uvjeriti da se događa nešto novo u knjižnici tako što ćete im uvijek biti pri ruci, otvoreni, srdačno, neposredni, spremni za razgovor i pomoć u zatraženom trenutku (Jozić, Pavin Banović 2019: 24).⁶

¹ Standard za školske knjižnice NN 34/2000. https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (pristupljeno 29. studenoga 2025.).

² Galić, Sanja. 2012. Suvremeno školsko knjižničarstvo. *Život i škola* 28/58. 207–218. <https://hrcak.srce.hr/file/140279> (pristupljeno 29. studenoga 2025.).

³ IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. <https://www.husk.hr/hdoc/Smjernice.pdf> (pristupljeno 29. studenoga 2025.).

⁴ UNESCO-v manifest za školske knjižnice. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> (pristupljeno 29. studenoga 2025.).

⁵ Jozić, Ruža; Pavin Banović, Alta. 2019. *Od knjige do oblaka: informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje učenika*. Zagreb. Alfa. Zagreb.

⁶ Isto.

Planiranje i provedba izvannastavnih aktivnosti zahtijeva od školskog knjižničara niz kompetencija koje uključuju organizacijske, pedagoške i komunikacijske vještine. Knjižničar pritom mora biti sposoban osmisliti aktivnosti koje će biti usklađene s kurikulumom škole, ali i prilagođene interesima i potrebama učenika. Također je važno osigurati odgovarajuću dokumentaciju koja omogućuje praćenje i vrednovanje aktivnosti.

Planiranje i dokumentiranje izvannastavnih aktivnosti

Program školske knjižnice sastavni je dio školskog kurikulumu te godišnjeg plana i programa škole.⁷ Školski kurikulum odnosi se na ukupan proces odgoja i obrazovanja koji svaka škola planira za svoje učenike, a temelji se na nacionalnom kurikulumu (Previšić 2007: 271).⁸ Osim propisanih nastavnih predmeta i područja, školski kurikulum obuhvaća: izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, kulturnu i javnu djelatnost škole, aktivnosti s darovitim učenicima te aktivnosti koje se ostvaruju u svim predmetima i područjima (Jozić, Pavin Banović 2019: 16). Kurikulum se često poistovjećuje s nastavnim planom i programom te se izrađuje i Kurikulum školske knjižnice koji uključuje izradu: okvirnog programa rada školskog knjižničara; izvedbenog programa rada školskog knjižničara; kurikula kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice; programa kulturnih aktivnosti školske knjižnice i uključenost knjižničara u provedbu Građanskoga odgoja i obrazovanja učenika; programa odgojno-obrazovnog rada s učenicima ili Knjižnično-informacijski i medijski odgoj i obrazovanje. Školski knjižničar ima veliki raspon tema i aktivnosti koje može provesti s učenicima svoje škole, a izbor tema temeljiti na aktivnostima koje sam preferira (Jozić, Pavin Banović 2019: 17).⁹

Posebno mjesto u radu školskog knjižničara zauzima odgojno-obrazovni rad s učenicima, koji od knjižničara očekuju pomoć i suradnju u različitim segmentima svoga odgoja i obrazovanja. Učenici znaju cijeliti rad i zalaganje školskog knjižničara, koji uključuje svoje učenike u brojne kulturne aktivnosti i javnu djelatnost škole. U tim aktivnostima učenici predstavljaju svoje kreativne radove, promoviraju svoje sposobnosti i obogaćuju druge učenike u školskom ozračju (Jozić, Pavin Banović 2019: 22).¹⁰ Sustavno planiranje izvannastavnih aktivnosti podrazumijeva jasno definiranje ciljeva i ishoda učenja, planiranje aktivnosti tijekom školske godine te praćenje i vrednovanje rezultata rada. U praksi to uključuje izradu različitih pedagoških dokumenata kao što su godišnji plan aktivnosti, mjesečni plan rada, pripreme za pojedine susrete te različiti obrasci za evaluaciju i samovrednovanje. Ciljevi izvannastavnih aktivnosti trebaju biti usmjereni na razvoj određenih kompetencija učenika, poput čitalačkih, informacijskih ili komunikacijskih vještina. Ishodi učenja definiraju konkretna znanja, vještine i stavove koje učenici trebaju razviti

⁷ Standard za školske knjižnice NN 34/2000. Navedeno djelo.

⁸ Kurikulum: teorije - metodologija - sadržaj – struktura. 2007. Ur. Previšić, Vlatko. Školska knjiga. Zagreb.

⁹ Jozić, Ruža; Pavin Banović, Alta. 2019. Od knjige do oblaka: informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje učenika. Zagreb. Alfa. Zagreb.

¹⁰ Isto.

sudjelovanjem u aktivnosti. Na temelju ciljeva i ishoda planiraju se konkretne aktivnosti i sadržaji rada. Važan element planiranja predstavlja i dokumentiranje provedenih aktivnosti. Pedagoška dokumentacija omogućuje sustavno praćenje rada, analizu rezultata te vrednovanje uspješnosti aktivnosti. Ona također predstavlja važan izvor informacija za planiranje budućih aktivnosti i razvoj novih programa rada u knjižnici.

U praksi se često pokazuje da izrada dokumentacije može predstavljati izazov za školske knjižničare, osobito kada je riječ o formuliranju ciljeva i ishoda ili izradi evaluacijskih obrazaca. Zbog toga su korisni različiti alati i predlošci koji mogu olakšati proces planiranja i dokumentiranja aktivnosti.

Metodika radionice

Radionica Alati za planiranje, vođenje i vrednovanje izvannastavnih aktivnosti osmišljena je kao interaktivna edukacija namijenjena školskim knjižničarima koji žele unaprijediti svoje kompetencije u planiranju i dokumentiranju izvannastavnih aktivnosti. Radionica se temelji na kombinaciji teorijskog uvoda, praktičnog rada i suradničkog učenja.

U uvodnom dijelu radionice sudionici se upoznaju s osnovnim konceptima planiranja izvannastavnih aktivnosti te s ključnim pedagoškim dokumentima koji su potrebni za njihovu provedbu. Posebna se pozornost posvećuje definiranju ciljeva i ishoda učenja, planiranju aktivnosti tijekom školske godine te načinima vrednovanja provedenih aktivnosti.

Središnji dio radionice temelji se na radu u skupinama. Sudionici u manjim skupinama osmišljavaju primjer izvannastavne aktivnosti koja bi se mogla provoditi u školskoj knjižnici. U okviru zadatka izrađuju osnovne elemente pedagoške dokumentacije: definiraju ciljeve i ishode aktivnosti, izrađuju mjesečni plan rada te oblikuju jedan dokument za praćenje ili vrednovanje aktivnosti.

Posebnost radionice jest uključivanje suvremenih digitalnih alata u proces planiranja aktivnosti. Sudionici se upoznaju s mogućnostima korištenja alata temeljenih na umjetnoj inteligenciji koji mogu pomoći u generiranju ideja, strukturiranju pedagoške dokumentacije i izradi radnih materijala. Ovi alati ne zamjenjuju stručni rad knjižničara, ali mogu značajno olakšati proces planiranja i pripreme aktivnosti.

Radionica se završava prezentacijom radova sudionika i raspravom o mogućnostima primjene izrađenih materijala u različitim školskim okruženjima. Sudionici imaju priliku razmijeniti iskustva i primjere dobre prakse te raspraviti o izazovima s kojima se susreću u radu.

Zaključak

Izvannastavne aktivnosti predstavljaju važan segment rada školske knjižnice jer omogućuju razvoj različitih kompetencija učenika te potiču kreativnost, suradnju i

istraživačko učenje. Za njihovu uspješnu provedbu potrebno je sustavno planiranje, odgovarajuća dokumentacija i kontinuirano vrednovanje aktivnosti.

Radionica Alati za planiranje, vođenje i vrednovanje izvannastavnih aktivnosti školskim knjižničarima pruža konkretne alate i metode za planiranje i organizaciju izvannastavnih aktivnosti. Kombinacijom teorijskog uvoda, praktičnog rada i suradničkog učenja, sudionici razvijaju vještine potrebne za osmišljavanje i dokumentiranje aktivnosti u školskoj knjižnici.

Uvođenje digitalnih alata i umjetne inteligencije u proces planiranja aktivnosti predstavlja dodatnu vrijednost radionice jer sudionicima omogućuje upoznavanje s novim mogućnostima koje mogu unaprijediti njihov rad. Takvi alati mogu pomoći u bržoj izradi dokumentacije, generiranju ideja i strukturiranju sadržaja aktivnosti. Radionica pridonosi osnaživanju knjižničara u njihovoj pedagoškoj ulozi te potiče razvoj inovativnih programa rada koji će obogatiti obrazovno iskustvo učenika.

Literatura

1. Galić, Sanja. 2012. Suvremeno školsko knjižničarstvo. *Život i škola* 28/58. 207–218. <https://hrcak.srce.hr/file/140279> (pristupljeno 29. studenoga 2025.).
2. IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. <https://www.husk.hr/hdoc/Smjernice.pdf> (pristupljeno 29. studenoga 2025.).
3. Jozić, Ruža; Pavin Banović, Alta. 2019. *Od knjige do oblaka: informacijsko-medijски odgoj i obrazovanje učenika*. Zagreb. Alfa. Zagreb.
4. *Kurikulum: teorije - metodologija - sadržaj – struktura*. 2007. Ur. Previšić, Vlatko. Školska knjiga. Zagreb.
5. Standard za školske knjižnice NN 34/2000. https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2000_03_34_698.html (pristupljeno 29. studenoga 2025.).
6. UNESCO-v manifest za školske knjižnice. <https://www.ifla.org/wp-content/uploads/2019/05/assets/school-libraries-resource-centers/publications/school-library-manifesto-hr.pdf> (pristupljeno 29. studenoga 2025.).

PRIMJERI DOBRE PRAKSE
osnovne škole

PRAVA DJECE IZBJEGLICA I MIGRANATA

Ana Brčić Bauer

anabrcicbauer@gmail.com

Osnovna škola Marije Jurić Zagorke, Zagreb

Melita Horvatek Forjan

forjanmelita@gmail.com

Osnovna škola Marije Jurić Zagorke, Zagreb

Sažetak

Projekt Prava djece izbjeglica i migranata prvi je put proveden školske godine 2018./2019. Tijekom provedbe projekta snimljen je film i radijska emisija o Rand i Wassimu, sestri i bratu, izbjeglicama iz Sirije. S novim valom dolaska učenika izbjeglica iz Ukrajine u OŠ Marije Jurić Zagorke projekt je nastavljen 2021./2022. i provodi se do danas pod nazivom Domovina u srcu.

Cilj ovoga projekta razvijanje je vršnjačke tolerancije prema različitim, prema migrantima i izbjeglicama. Iskazujući dobrodošlicu, djeci izbjeglicama pomažemo da se osjećaju sigurno, upoznajemo ih s hrvatskom kulturom, a ujedno pokazujemo poštovanje i prihvaćamo njihovu kulturu.

Ključne riječi

Djevojčica iz Afganistana; građanski odgoj i obrazovanje; film; Konvencija UN-a o zaštiti izbjeglica; radijska reportaža

Uvod

Građanski odgoj i obrazovanje jedna je od međupredmetnih tema kojom učenike potičemo na suradničko i iskustveno učenje. U okviru domene ljudskih prava učenici razvijaju osjetljivost za druge i drugačije. Projekt prava djece izbjeglica i migranata u OŠ Marije Jurić Zagorke provodi se kroz mjesečne radionice u suradnji školske knjižničarke i učiteljica hrvatskog jezika od 2018. kad u Hrvatsku stiže veliki broj izbjeglica iz Sirije.

Rand i Wassim

S učenicima razgovaramo o ratovima koji se vode u suvremenom svijetu i djeci žrtvama

Summary

The project Rights of Refugee and Migrant Children was first implemented during the 2018/2019 school year. During the project, a film and radio show were made about Rand and Wassim, a sister and brother, refugees from Syria. With a new wave of refugee students from Ukraine arriving at our school, the project continued in 2021/2022 and is still being implemented today under the name Homeland in the Heart.

The goal of this project is to develop peer tolerance towards those who are different, towards migrants and refugees. By welcoming them, we help refugee children feel safe, introduce them to Croatian culture, and at the same time show respect and accept their culture.

Key words

A girl from Afghanistan; civic education; film; radio report; UN Refugee Convention

| DEFINICIJE |

IZBJEGLICA

Konvencija o izbjeglicama iz 1951. g. opisuje izbjeglice kao ljude koji se nalaze izvan zemlje svog uobičajenog boravišta i imaju osnovani strah od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenim društvenim skupinama ili političkog mišljenja (za punu definiciju vidi str. 4). Osobe koje bježe pred konfliktima ili široko rasprostranjenog nasilja također se smatraju izbjeglicama mada ne spadaju u pravne norme propisane Konvencijom iz 1951. g. već se na njih odnose neki drugi pravni mehanizmi.

TRAŽITELJ AZILA

Osoba koja je podnijela zahtjev za priznavanje izbjegličkog statusa i koja čeka da se ovaj zahtjev prihvati ili odbaci. Ova definicija ne predmijeva ni jednu moguću odluku – ona samo opisuje činjenicu da je osoba podnijela zahtjev. Nekim će se tražiteljima azila priznati izbjeglički status, a nekima neće.

MIGRANT

Široki pojam koji uključuje većinu ljudi koji odlaze u stranu zemlju vođeni mnogim razlozima i tamo ostaju određeno vrijeme (obično najmanje jednu godinu, što isključuje kratke posjete turista, poslovnih putovanja i slično). Razlikuje se od pojma imigrant koji označava nekoga tko dobije trajno nastanjenje u zemlji koja nije njegova prvobitna domovina.

EKONOMSKI MIGRANT

Osoba koja napušta svoju zemlju podrijetla zbog financijskih, a ne izbjegličkih razloga.

INTERNO RASELJENA OSOBA

Osoba koja je bila prisiljena napustiti svoj dom zbog sukoba, progona (istih razloga kao i izbjeglice), prirodnih katastrofa ili sličnih okolnosti. Međutim, za razliku od izbjeglica, interno raseljena osoba ostaje unutar granica svoje zemlje.

Zatim s učenicima gledamo i kratak dvominutni film koji je nastao u produkciji Unicefa Hrvatska, a govori o pomoći u učenju hrvatskog jezika djece izbjeglica u Prihvatilištu za tražitelje azila (<https://www.youtube.com/watch?v=uJCWVc3jmIk>).

Nakon gledanja dokumentarnog filma pitamo učenike kako bi mogli pomoći djeci iz Ukrajine, Sirije ili nekih drugih ratom ugroženih država da im život u Hrvatskoj bude ugodniji i ljepši?

Početakom 2018. godine Isusovačka služba za izbjeglice (JRS) pokreće u Hrvatskoj prvi Centar za integraciju izbjeglica SOL. To je mjesto suradnje i susreta s lokalnom zajednicom, mjesto za provođenje edukativnih i umjetničkih radionica koje doprinose integraciji izbjeglica. S nekoliko učenika posjetili smo prostor Centra, koji se nalazi u blizini naše škole, i uključili se u volonterske aktivnosti – pomoć u učenju i druženje s vršnjacima iz Sirije subotom.

U Centru smo upoznali Rand i Wassima, sestru i brata izbjeglice, s kojima su učenici vodili intervju. Rand i Wassim govorili su o ratu zbog kojeg su morali pobjeći iz vlastitoga doma,

i kako su se mukotrпно probijali do Europske unije. Kada su se napokon skrasili u Njemačkoj i tamo započeli školovanje, azil je dobio samo jedan brat, a roditelji i četvero djece morali su se vratiti u Hrvatsku jer je to prva zemlja koja ih je registrirala da su ušli na teritorij Europske unije kao izbjeglice. Istaknuli su kako u obitelji imaju i rođenu Zagrepčanku jer se najmlađa sestra Alma rodila u Petrovoj bolnici. U iščekivanju azila u Hrvatskoj započeli su školovanje, naučili jezik i počeli stjecati nova prijateljstva, svjesni da je najteže roditeljima koji nemaju takvu mogućnost integracije

jer nemaju gdje učiti jezik. Otac je radio kao taksist, a kasnije i kao pomoćni klesar, a majka je s najmlađom kćeri stalno kod kuće i nema previše dodira s vanjskim svijetom. Uz to, jako su zabrinuti za najstarijeg brata koji nije napustio Siriju jer je, kad je počeo rat, bio na zadnjoj godini studija i nadao se kako će ipak uspjeti steći diplomu. Kad je ipak shvatio da od nastavka studija neće biti ništa, više nije mogao napustiti Siriju jer su granice bile zatvorene, a Rand i Wassim su se nadali da će ga uspjeti izvući preko mirovnih snaga Ujedinjenih naroda.

Intervju je bio pozvan na Državnu smotru Lidano 2019. godine, a poslužio je kao motivacija za radionicu o Dječjim pravima u školskoj knjižnici. Čitajući intervju, učenici otkrivaju koja su sve prava bila uskraćena Rand, Wassimu i njihovoj braći i sestrama, a koja su navedena u Konvenciji o pravima djeteta. Ističu kako su im uskraćena prava na dom, na život u miru, na redovno školovanje, na školovanje na vlastitom jeziku, na život u sigurnom kruženju... Na kraju rade plakat na kojima ističu prava djeca koja se njima čine najbitnijima.

HRVATSKA - NJIHOVA NOVA DOMOVINA

Ovo je zemlja za nas

Rand i Wassim ne svojom voljom pobjegli su od rata u Siriji u Europu, a strogi europski propisi natjerali su ih da žive u Hrvatskoj. Mnogobrojna su obitelj, a u Zagrebu su s mamom Razan, ocem Ahmadom, sestrama Nur i Almom i bratom Zeidom. Jedan je brat dobio azil u Njemačkoj, a drugi je još uvijek u Siriji.

Kako to da ste iz Sirije došli baš u Hrvatsku?

Rand: Bježeći od rata, krenuli smo prema Njemačkoj jer je ondje već živio naš stariji brat Alaa. On je ondje dobio azil jer se nije želio boriti u ratu protiv vlastitog naroda.

Wassim: I mi smo se nadali azilu, ali ga nitko od nas šest nije dobio pa smo se morali vratiti u Hrvatsku jer nam je ovdje bio prvi registrirani ulaz u Europsku uniju.

Opišite nam put koji ste prešli?

Rand: Iz Sirije smo noću krenuli prema Turskoj, hodali pet sati, a onda prema Grčkoj krenuli u čamcu. Bilo je 75 odraslih i 30 djece, jedva smo se mogli pomaknuti. Brodom smo se vozili više od sedam sati, ali ispred grčke obale dočekala nas je policija i vratila u Tursku. Ni drugi pokušaj nije bio uspješan, ponovno su nas vratili.

Wassim: Treći je put bio najdramatičniji, pali smo u hladno more usred prvog mjeseca, tata je morao plivati sa Zeidom na leđima, ali nas ni tada nisu pustili u Grčku. Nakon toga svi smo se razboljeli, a Zeid je dobio tešku upalu pluća. Tek smo u četvrtom pokušaju uspjeli.

Kako ste putovali dalje?

Rand: Išli smo pješice ili autobusima od Makedonije preko Srbije do Hrvatske gdje nas je dočekao bus s kojim smo preko Slovenije i Austrije došli do Njemačke. Ondje smo ostali malo više od godine dana, ali kako nismo dobili azil, morali smo se vratiti ovamo.

U Hrvatskoj ste već gotovo dvije godine.

Wassim: Da, prvo smo bili smješteni u hotelu Porin, a nakon što nam je odobren azil, dobili smo stan na Kozjaku i konačno nam je krenulo. Ja idem u 1. razred Zdravstvenog učilišta i nadam se da ću postati zubotehničar, Rand i Nur idu u OŠ Jordanovac, a Zeid u vrtić.

Zanimljivu i potresnu životnu priču Rand, Wassima i njihove obitelji članovi Filmske i radijske družine ZAG odlučili su prenijeti u medij filma i radijske reportaže pod mentorstvom voditeljica A. Brčić Bauer i M. Horvatek Forjan. Film i radijska emisija

snimljeni su u knjižnici i na igralištu OŠ Marije Jurić Zagorke, u prostoru Centra SOL i na božićnom sajmu u Maksimiru. U filmu se pojavljuje i ostali članovi obitelji – majka i mlađi brat i sestre. Protagonisti filma nadaju se da će u Hrvatskoj dobiti azil, završiti školovanje i sretno živjeti nakon ratnih strahota koje su proživjeli u rodnom gradu Idlibu.

Film Rand i Wassim nagrađen na nekoliko državnih festivala i revija, a sudjelovao je i na Unicefovom festivalu o pravima djece u okviru projekcija Školski objektivi u Blitz CineStar kinima diljem Hrvatske (<https://www.youtube.com/watch?v=N7NuQ9mFN2w>).

Na satovima razrednika održanima u školskoj knjižnici OŠ M. J. Zagorke učenici nakon projekcije iznose dojmove o filmu kako su doživjeli sudbinu mladih protagonista i ratna razaranja. Osjećaju li se sestra i brat u novoj sredini – prihvaćeno, odbačeno, ravnopravno, sigurno? Je li im bilo teško usvojiti hrvatski jezik i njegova pravila? Što znači ime Rand na hrvatskom? Učenici obrazlažu odgovore, uočavaju i aktualiziraju poruku filma – pravo djece na obrazovanje, školovanje bez ratnih stradanja. Zapisuju poruke podrške Rand i Wassimu i ostaloj djeci izbjeglicama koji započinju novi život i novoj domovini.

I Radijska družina ZAG intervjuirala je Wassima koji je malim novinarima govorio o svojoj obitelji i izazovima u kojima se ona našla. Wassim posebno ističe kako je nesretan što nije mogao ostati u Njemačkoj jer je uspio naučiti jezik, počeo se školovati, ondje mu živi brat koji je jedini dobio azil i koji je na kraju u toj zemlji ostao sam. Wassim je s osamnaest godina učenik prvoga razreda srednje škole u Zagrebu jer je prvo u Njemačkoj, a potom i u Hrvatskoj morao naučiti jezik kako bi mogao započeti

školovanje. Svjestan je da mora uložiti puno više truda od hrvatskih učenika da bi dobio odlične ocjene, a nada se kako će se lako zaposliti kao zubotehničar da bi što prije mogao financijski pomoći svojoj obitelji. Wassimova priča dio je triptiha o različitim obiteljima spojenima u emisiju pod nazivom Moja obitelj (<https://meduza.carnet.hr/index.php/media/watch/13351>) koja je 2019. pozvana na Državnu smotru Lidrano. Učenici četvrtih razreda svake godine 15. svibnja u školskoj knjižnici obilježavaju Međunarodni dan obitelji slušajući ovu radijsku emisiju te uočavaju sličnosti i razlike sa svojom obitelji. Ističu kako postoje različite obitelji, s puno ili malo djece, jednim ili dvoje roditelja, obitelji u kojima su roditelji rastavljeni, a potom zaključuju kako je obitelj najvažnija za razvoj svakoga djeteta. U završnome dijelu sata pišu poruke članovima svoje obitelji u kojima ističu koliko im znače u životu i to lijepe u obiteljsku čestitku.

Djevojčica iz Afganistana

U sedmom se razredu na satovima lektire interpretira roman Djevojčica iz Afganistana, Deborah Ellis. Glavni lik, djevojčica Parvana, s obitelji živi u Kabulu tijekom talibanske vladavine 2001. godine. Talibani su uhitili oca i odveli ga u zatvor. Parvana se mora prurušiti u dječaka kako bi mogla raditi na tržišnici i prehraniti obitelj jer je ženama zabranjeno izlaziti bez muške pratnje.

Na satu lektire u školskoj knjižnici aktualiziramo temu rodne ravnopravnosti, položaj djevojčica i žena u odnosu na dječake i muškarce u ratnom Afganistanu. Učenici čitaju naglas ulomke romana kojima potvrđuju taj neravnopravan položaj. Budući da su gledali film o sestri i bratu izbjeglicama iz Sirije, mogu usporediti ratno djetinjstvo Rand i Parvane sa svojim djetinjstvom i školovanjem.

Usmjereni razgovor – razlikuju li se vaše i njihove dnevne aktivnosti, kako djevojčice provode slobodno vrijeme, a kako ga vi provodite? Nabrojite razlike i sličnosti u vašem školovanju, stanovanju, stjecanju sredstava za život s djecom iz ratnih područja.

Dugometražni animirani film Hraniteljica (Skrbnica), irske redateljice N. Twomey, iz 2018. godine snimljen je prema romanu Djevojčica iz Afganistana. Film je osvojio prestižne nagrade i nominacije za nagradu Oscar i Zlatni globus za najbolji animirani film. Ističe se i nagrada Annie za najbolji nezavisni animirani film i priznanja za glazbu, montažu i režiju na međunarodnim festivalima. Sedmaši s pozornošću prate radnju filma u koju je umetnuta i poučna priča o hrabrom dječaku koju Parvana priča u nastavcima svom malom bratu. Film je vizualno raskošan i uz dojmljivu glazbu odlično se uklapa u sat korelacije književnosti i filmske umjetnosti.

Domovina u srcu

U školskoj godini 2021./2022. u našu školu dolazi nekoliko učenika izbjeglica iz Ukrajine. Uključujemo se u radionice i edukativne programe Festivala tolerancije posvećene pozitivnoj integraciji izbjeglica u Hrvatskoj. Novinar Alen Galović održao je online radionicu o vjerodostojnosti medijskih poruka u digitalnom okruženju pokazujući primjere lažnih vijesti usmjerenih protiv izbjeglica. Boris Bakal iz udruge Bacači sjenki tijekom filmske radionice razgovarao je s učenicima kako osmisliti i realizirati kratki trominutni film o uključivanju izbjeglica u lokalnu zajednicu. Članovi FD ZAG snimili su 2022. film Ja sam Mary

(https://www.youtube.com/watch?v=9tMFi-Hy_ic) o pozitivnoj integraciji njihove prijateljice sedmašice. Mary je u obliku videodnevnikarica zagovornica ispričala o svom putu iz ratne Ukrajine do Hrvatske i kako se osjeća u novoj školi gdje je stekla nove prijatelje.

Sljedeći film o pozitivnoj integraciji izbjeglica Tri sestre, 2024.,

(<https://www.youtube.com/watch?v=pamVzv3OvJg&t=7s>) posvećen je Sofiji, Solomyji i Mirosravi izbjeglicama iz Korostenja koje su uspješno nastavile školovanje u OŠ Marije Jurić Zagorke. Danas su uspješne učenice u drugom i šestom razredu.

U povodu Međunarodnog dana ljudskih prava, 10. prosinca 2025., Festival tolerancije u partnerstvu s UNHCR-om, Agencijom UN-a za izbjeglice, nagradio je prvom nagradom film Domovina u srcu (<https://www.youtube.com/watch?v=dqk9Wj-hGzY>) naše filmske družine.

Film predstavlja dvije istinite i potresne, ali iznimno emotivne priče o djevojčici Martini iz Bolivije i dječaku Maksu iz Ukrajine koji su morali napustiti svoje domovine zbog rata i bojazni za vlastiti život. Zagreb je postao njihovo novo i sigurnije mjesto za bolji život. Martina i Maks zahvalni su na prilici za radosnije i bezbrižnije odrastanje uz nove prijatelje, no nisu zaboravili svoj dom i članove obitelji koje su ostavili u bivšim domovinama.

Zaključak

Cilj projekta Prava djece izbjeglica i migranata razvijanje je vršnjačke tolerancije prema različitim, a naročito prema migrantima i izbjeglicama. Iskazujući dobrodošlicu, djeci izbjeglicama pomažemo da se osjećaju sigurno, upoznajemo ih s našom kulturom, a ujedno pokazujemo poštovanje i prihvaćamo njihovu kulturu. Svako dijete ima pravo na dom, sigurnost i svoj glas u društvu koje nije omeđeno granicama.

Literatura

1. Dordić, Ana. 2021. Film u školi. Hrvatski filmski savez. Zagreb.
2. Ellis, Deborah. 2023. Djevojčica iz Afganistana. Znanje. Zagreb.
3. Gabelica, Marina; Težak, Dubravka. 2019. Kreativni pristup lektiri. Školska knjiga. Zagreb.
4. Gilić, Nikica. 2007. Filmske vrste i rodovi. AGM. Zagreb.
5. Horvatek Forjan, Melita. 2023. Od ideje do premijere kratkog filma. Hrvatski audiovizualni centar. Zagreb.
6. Horvatek Forjan, Melita. 2024. Film i međupredmetne teme. Hrvatski audiovizualni centar. Zagreb.
7. Horvatek Forjan, Melita; Jakob, Nataša; Krunić, Josip. 2011. Od ideje do premijere. Profil. Zagreb.
8. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. 2019. MZOS. Zagreb.
9. Nastavni plan i program za osnovnu školu. 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. Zagreb.
10. Športa. Zagreb.
11. Peti-Stantić, Anita. 2022. Čitanjem do (spo)razumijevanja. Naklada Ljevak. Zagreb.
12. Rosandić, Dragutin. 2005. Metodika književnog odgoja. Školska knjiga. Zagreb.
13. Smjernice za implementaciju kurikula međupredmetnih tema Osobni i socijalni razvoj,
14. Zdravlje, Građanski odgoj i obrazovanje, Održivi razvoj, Poduzetništvo, Učiti kako učiti,

15. Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za sve razrede u osnovnoj školi. 2025. MZOM. Zagreb
16. Težak, Dubravka. 1990. Dječji junak u romanu i filmu. Školske novine. Zagreb.
17. Težak, Stjepko. 1979. Literarne, novinarske, recitatorske i srodne družine: priručnik za
18. nastavnike. Školska knjiga. Zagreb.
19. Težak, Stjepko. 2002. Metodika nastave filma na općeobrazovnoj razini. Školska knjiga.
20. Zagreb.
21. Visinko, Karol. 2014. Čitanje – poučavanje i učenje. Školska knjiga. Zagreb.

DIGITALNI MEDIJI I MENTALNO ZDRAVLJE

Julija Dujić

julija.dujic2@skole.hr

Osnovna škola Odra, Zagreb

Sažetak

U suvremenom društvu digitalni mediji zauzimaju središnje mjesto u životima djece i mladih, oblikujući njihove navike, odnose, emocije i način učenja. Upravo zato u školi je proveden projekt usmjeren na razumijevanje digitalnih navika učenika, razvoj kritičkog mišljenja te poticanje sigurnog i uravnoteženog korištenja tehnologijom. Projekt se bavio osvještavanjem utjecaja digitalnih medija na svakodnevni život učenika anketiranjem, raspravom i praktičnim aktivnostima. Sudionici su istraživali vlastite navike korištenja ekrana, učili o prednostima i rizicima digitalnog okruženja te promišljali o životu prije interneta. Kreativnim zadacima, analizom sadržaja s društvenih mreža i vođenjem vježbi razvijali su kritičko mišljenje i emocionalnu osviještenost. Poseban naglasak stavljen je na sigurnost na internetu, prepoznavanje elektroničkog zlostavljanja (cyberbullyinga) i izgradnju zdravih digitalnih navika. Projekt je zaključen radionicom digitalnog detoksa i predstavljanjem rezultata roditeljima, čime je zaokružen cjelovit pristup temi.

Ključne riječi

digitalno nasilje; društvene mreže; emocije; koncentracija; kritičko mišljenje

Summary

In contemporary society, digital media occupies a central place in the lives of children and young people, shaping their routines, habits, emotions, and ways of learning. For this reason, a project was implemented at the school. The project aimed to understand students' digital habits, foster the development of critical thinking, and encourage safe and balanced technology use. Through questionnaires, discussions, and various practical tasks, the project focused on raising awareness of the influence of digital media on students' daily lives. The participants examined their own screen-usage habits, learned about the risks and benefits of the digital environment, and reflected on life before the internet. Critical thinking and emotional awareness were developed through creative task-solving, social media content analysis, and guided activities. Special emphasis was placed on internet safety, the recognition of cyberbullying, and the adoption of healthy digital habits. The project concluded with a digital detox workshop and the presentation of the results to parents, thereby completing a comprehensive approach to the topic.

Key words

cyberbullying; social media; emotions; concentration; critical thinking

Uvod

U vremenu u kojem digitalni mediji oblikuju gotovo svaki aspekt života djece i mladih, škola ima važnu ulogu u poticanju odgovornog, sigurnog i emocionalno uravnoteženoga korištenja tehnologijom. Upravo s tim ciljem proveden je projekt usmjeren na razumijevanje digitalnih navika učenika, njihovih emocija povezanih s korištenjem ekrana te razvijanje kritičkog mišljenja o sadržajima kojima su svakodnevno izloženi. Projekt je započeo ulaznom anketom koju je provela školska psihologinja, a koja je omogućila uvid u stvarne obrasce korištenja ekranom, razinu osviještenosti učenika i njihove potrebe. Takva početna procjena bila je temelj

oblikovanja sadržaja i aktivnosti, osiguravajući da projekt bude usmjeren na konkretne izazove s kojima se učenici susreću.

Uloga digitalnih medija u našim životima

Tijekom niz međusobno povezanih aktivnosti učenici su najprije upoznali pojam digitalnih medija i prepoznali njihovu prisutnost u svakodnevnom životu. Razgovorom su osvijestili koliko često i u kojim situacijama koriste mobitelom, računalom, televizijom i drugim digitalnim sadržajima. Rasprava o pozitivnim i negativnim stranama digitalnih medija potaknula ih je na promišljanje o ravnoteži između online i offline aktivnosti.

Tijekom aktivnosti Mediji kroz vrijeme učenici su u parovima istraživali kako su ljudi nekada obavljali svakodnevne zadatke bez digitalne tehnologije. Svaki par dobio je jednu temu. Učenici su uspoređivali prošlost i sadašnjost, otkrivali koliko se tehnologija brzo razvija i koliko je promijenila način života. Ova aktivnost potaknula je maštovitost, istraživački duh i razumijevanje da digitalni mediji nisu nužni za sve što radimo, nego predstavljaju alat kojim se treba koristiti promišljeno.

Slika 1. Kartice: mediji kroz vrijeme

Ekranско vrijeme i njegov utjecaj na mozak

U nastavku projekta učenici su se bavili utjecajem ekranskog vremena na mozak, pozornost i zdravlje. Na početku sata učenici su se opustili uz aktivnost vođene fantazije uz tihi ambijentalnu glazbu, tijekom koje su se učenici, prateći smirujući tekst, isključujući se od svakodnevnih podražaja. Ova kratka vježba pomogla im je osvijestiti koliko je važno povremeno se udaljiti od ekrana i vanjskih ometanja te koliko

dobro može djelovati samo nekoliko minuta mentalnog odmora. Nakon toga su pogledali edukativni video koji na jasan i pristupačan način objašnjava što se u mozgu doista događa prilikom prekomjernog korištenja ekranom – kako se mijenja razina dopamina, zašto se smanjuje sposobnost koncentracije te kako stalni podražaji mogu dovesti do umora, napetosti i razdražljivosti. U razgovoru su povezivali informacije iz videa s vlastitim iskustvima, prepoznajući kako se osjećaju nakon dugotrajnoga korištenja digitalnim uređajima. Izradom prijedloga aktivnosti bez ekrana otkrili su načine opuštanja i zabave koji doprinose mentalnom zdravlju. Tijekom sljedećih sedam dana vodili su dnevnik aktivnosti bez ekrana, nastojeći smanjiti njegovu uporabu te zamijeniti je raznovrsnim aktivnostima koje potiču kreativnost, kretanje i kvalitetno provođenje slobodnog vremena.

Slika 2. Vođena fantazija

Društvene mreže - stvarnost ili iluzija?

Važan dio projekta bio je posvećen društvenim mrežama i njihovom utjecaju na percepciju stvarnosti. Analizirajući fotografije i sadržaje s društvenih mreža, učenici su uočili razliku između stvarnog i uljepšanog prikaza života. Pomoću kreativnih zadataka istraživali su kako se idealizirane objave mogu odraziti na samopouzdanje i emocionalno stanje, razvijajući pritom kritički odnos prema onome što svakodnevno gledaju na ekranima.

Slika 3. Kritičko promatranje objava na društvenim mrežama

Digitalno nasilje (cyberbullying)

Sigurnost na internetu obrađena je kroz teme digitalnog nasilja, prepoznavanja rizičnih situacija i načina zaštite. Učenici su anonimno dijelili iskustva, osmišljavali primjere primjerenih reakcija i zajednički izradili plakat s pravilima sigurnog i prijateljskog ponašanja u digitalnom okruženju. Cilj ove aktivnosti bilo je razvijanje empatije, odgovornosti i svijesti o važnosti podrške vršnjacima.

Kako nas digitalni mediji čine sretnima ili tužnima?

Emocionalni aspekt korištenja digitalnim medijima bio je jednako važan. Učenici su razgovarali o osjećajima povezanim s lajkovima, komentarima, videoigrama i dugotrajnim skrolanjem. Izradom emocionalnih skala i sudjelovanjem u meditativnim vježbama učili su prepoznati i regulirati vlastite emocije.

Digitalni detoks

Projekt je zaključen temom digitalnog detoksa u kojoj su učenici isprobali dan s manje ekrana te osmislili vlastite „kutije aktivnosti bez ekrana“. Razmjenjujući iskustva,

prepoznali su koliko im je ponekad teško, ali i osvježavajuće, provesti vrijeme bez digitalnih uređaja. Završna anketa pokazala je promjene u njihovim stavovima i navikama, a rezultati su predstavljeni roditeljima kako bi se potaknulo zajedničko djelovanje u stvaranju zdravijih digitalnih rutina.

Zaključak

Ovaj projekt pokazao je koliko je važno sustavno i interdisciplinarno pristupiti temi digitalnih medija. Učenici su iskustvenim učenjem razvili kritičko mišljenje, emocionalnu osviještenost i vještine sigurnoga korištenja tehnologijom, što predstavlja temelj za odgovorno digitalno građanstvo u svijetu koji se neprestano mijenja.

Literatura

1. Djeca Medija. Sigurnost djece na internetu – Brošura. 2018. 2. izmijenjeno izdanje, Zagreb.
2. Goleman, D. 2000. Emocionalna inteligencija na poslu. Mozaik knjiga. Zagreb.
3. Hari, J. 2022. Ukradena pažnja: Zašto se više ne možemo koncentrirati? Planetopija. Zagreb
4. Kosanović, D. i dr. 2021. Digitalni mediji i mentalno zdravlje: Edukativni materijali za provođenje radionica medijske pismenosti s učenicima osnovnih i srednjih škola. Agencija za elektroničke medije & UNICEF. Zagreb.
5. Kovač, M. Čitam, da se pročitam : deset razloga za čitanje knjiga u digitalno doba Ljevak. Zagreb. 2021.
6. Rijavec, M. 2015. Pozitivna disciplina u razredu. 2. izdanje. IEP : D2. Zagreb.

MAŽURANCI IZ DAVNINE

Marija Gajski

marija.gajski@gmail.com

Osnovna škola Ivana Mažuranića, Zagreb

Antonija Jelavić Bednjanec

ajelavic1@gmail.com

Osnovna škola Ivana Mažuranića, Zagreb

Sažetak

150. godina rođenja Ivane Brlić-Mažuranić, 165. godina rođenja Frana Mažuranića, 210. godina rođenja Ivana Mažuranića i 135. godišnjica smrti Antuna Mažuranića te 150 godina od početka banovanja Ivana Mažuranića bile su povod provedbi projekta Mažuranci iz davnine u OŠ Ivana Mažuranića, Zagreb koja je ujedno slavila i 75. godišnjicu osnutka. Projekt je obuhvatio sve učenike (28 razrednih odjeljenja) te većinu učitelja u 42 različite radionice.

Učenici su se upoznali s kulturno-povijesnom baštinom obitelji Mažuranić, čitali i predstavljali njihova djela na različite načine te u sklopu izvanučioničke nastave posjetili Ivaninu kuću bajke u Ogulinu i Vilu Ružić u Rijeci.

Ostvarena je i partnerska suradnja sa susjednom OŠ Marije Jurić Zagorke, Zagreb. Također je ostvarena suradnja s Udrugom „Ti si OK“.

Rezultati rada prikazani su na izložbi na Danu škole 2024.

Ključne riječi

hrvatska baština; obitelj Mažuranić; slavenska mitologija

Uvod

U sklopu nastave i izvannastavnih aktivnosti Povijesti, Geografije, Likovne i Glazbene kulture, Hrvatskog jezika, a u razrednoj nastavi i Prirode i društva učenici su iz raznih kuteva proučavali navedene znamenite osobe, njihova postignuća, krajeve iz kojih dolaze te ih na različite načine prikazali. Pri osmišljavanju aktivnosti imalo se u vidu

Summary

The 150th anniversary of Ivana Brlić-Mažuranić's birth, the 165th anniversary of Frano Mažuranić's birth, the 210th anniversary of Ivan Mažuranić's birth, the 135th anniversary of Antun Mažuranić's death, and the 150th anniversary of the beginning of Ivan Mažuranić's rule were the reasons for implementing the project Mažuranci iz davnine (Mažuranci from the Past) at the Ivan Mažuranić Elementary School in Zagreb, which also celebrated the 75th anniversary of its founding. The project included all students (28 classes) and most teachers in 42 different workshops.

The students learned about the cultural and historical heritage of the Mažuranić family, read and presented their works in various ways, and visited Ivana's house of fairy tales in Ogulin and Villa Ružić in Rijeka.

A partnership was also established with the neighboring Marija Jurić Zagorka Elementary School in Zagreb, as well as a cooperation with the "Ti si OK" Association.

The results of the project were displayed at an exhibition on School Day 2024.

Key words

Croatian heritage; Mažuranić family; Slavic mythology

uključivanje svih učenika škole. U realizaciju projekta uključile su se sve učiteljice razredne nastave te oni predmetni učitelji koji su ciljeve i ishode projekta mogli uklopiti u svoje predmete.

Ciljevi aktivnosti:

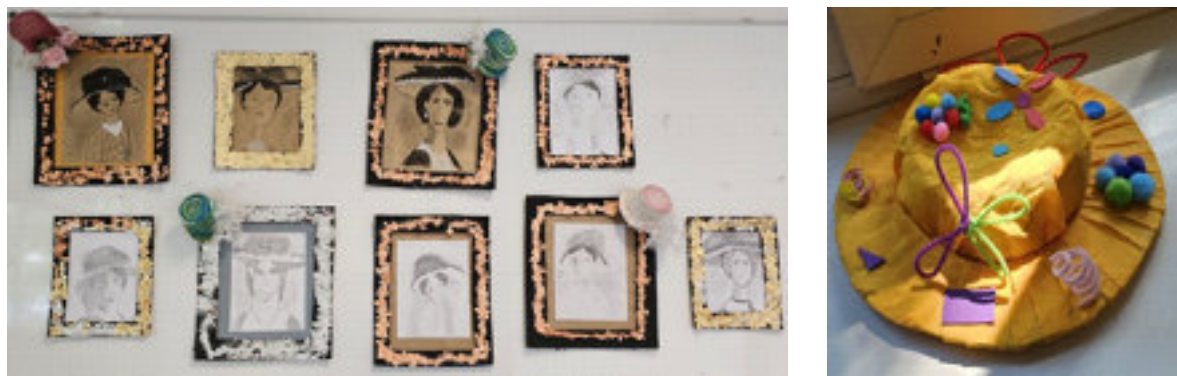
- Upoznavanje hrvatske književne baštine i djela Ivane Brlić-Mažuranić, Ivana Mažuranića, Frana Mažuranića i Antuna Mažuranića te upoznavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa Ivane Brlić-Mažuranić.
- Upoznavanje političke uloge Ivane Brlić-Mažuranić na prostoru današnje Europske unije (prva žena dopisni član HAZU-a, predložena za Nobelovu nagradu za književnost).
- Upoznavanje povijesno-političke uloge i postignuća bana Ivana Mažuranića, prvog bana neplemićkog podrijetla koji je za svojeg banovanja uveo brojne novosti (odgovornost bana Saboru, diobu sudstva i uprave, neovisnost sudaca, porotno suđenje, slobodu tiska, pravo na javno okupljanje, javno zdravstvo, zakon o zavičajnoj pripadnosti, poboljšao je svjetovno pučko školstvo s obvezne 4 godine školovanja, modernizirao zagrebačko sveučilište...).
- Upoznavanje slavenske mitologije i prepoznavanje njenih elemenata u djelima Ivane Brlić-Mažuranić.
- Poticanje čitanja, unaprjeđenje vještina i sposobnosti analize književnog teksta, poboljšanje vještina kreativnog prikaza naučenog gradiva, primjena IKT-a primjerenih dobi i obrazovnom stupnju učenika.
- Unaprjeđenje socijalnih vještina, suradničkog učenja na projektnim zadacima i timskog rada.
- Ishodi za učenike:
- Učenici će moći objasniti kulturno-političku ostavštinu Mažuranića u hrvatskom javnom životu i njihovu važnost u hrvatskoj književnoj baštini.
- Učenici će pročitati barem jedno djelo književnog stvaralaštva jednog od Mažuranića te znaju objasniti važnost tog djela u hrvatskoj književnoj baštini.
- Učenici će upoznati slavensku mitologiju te će moći uočiti i objasniti njene elemente u djelima Ivane Brlić-Mažuranić.

Od ideje do realizacije

Povod ovog projekta je 150. godina rođenja Ivane Brlić-Mažuranić, 210. godina rođenja Ivana Mažuranića, 165 godina od smrti Frana Mažuranića, 135 godina od smrti Antuna Mažuranića i 75 godina od osnutka naše škole OŠ Ivana Mažuranića u Zagrebu. Učenici su upoznali kulturno-političku ostavštinu obitelji Mažuranić u hrvatskom javnom životu i njihovu važnost u hrvatskoj književnoj baštini. Upoznali su i slavensku mitologiju i uočili njezine elemente u djelima Ivane Brlić-Mažuranić. Zadatci su podijeljeni prema uzrastu učenika uzimajući u obzir zahtjevnost obrade, a ovdje navodimo najuspješnije aktivnosti.

Prvi i drugi razredi prikazali su Ivanine basne plakatima, izradili su licitarska srca inspirirana njezinim djelom Srce od licitara koristeći različite likovne tehnike, portrete

Ivane Brlić-Mažuranić ugljenom u zlatnim i srebrnim okvirima, lutke Mažuranića od recikliranih materijala, „Šešir za Ivanu“ te natpise izmišljenih ulica i trgova posvećenih Mažuranićima koji su postavljeni u predvorju i hodnicima škole.

Slika 1. Portreti Ivane Brlić-Mažuranić i Šešir za Ivanu

Učenici trećih razreda izradili su portrete Mažuranića (u stilu Andyja Warhola) i diorame u osam slika inspirirane Čudnovatim zgodama šegrta Hlapića, dok su učenici četvrtih razreda izradili portrete Regoča i Kosjenke tehnikama slikanja i crtanja te portret Ivane tehnikom otiska, mentalnu mapu Ivanina životnoga puta i diorame u osam slika na temu Šume Striborove. Četvrtaši su u sklopu izvanučioničke nastave posjetili Ivaninu kuću bajke u Ogulinu nakon čega su viđeno izvijestili mentalnim mapama Ivanina životnoga puta te doživljeno potkrijepili fotografijama.

Slika 2. Diorame u Striborovoj šumi

Peti i šesti razredi čitali su dodijeljene im bajke iz Priča iz davnine kao inspiraciju za izradu maski za tematski maskenbal tehnikom kaširanja, napisali su rođendanske čestitke Ivani u e-obliku, video, trodimenzionalnom i tradicionalnom obliku. Šestaši su, također, obradili geografska obilježja krajeva u kojima su živjeli Mažuranići, saznali o povezanosti pojedinih bajki iz „Priča iz davnine“ sa slavenskom mitologijom te predstavili likove hodajućim plakatima.

Slika 3. Maske likova iz Priča iz davnine

Učenici sedmih razreda čitali su djela Frana Mažuranića. Likovno su prikazali pojedine crtice te izradili plakate s prikazom života i djela dok su osmaši crtice prevodili na engleski jezik. Antun i Matija Mažuranić obrađeni su plakatnim prikazima života i djela. Učenici su izradili rodoslovno stablo obitelji Mažuranić, prevodili odabrana djela, a posebno se istaknuo prijevod Šume Striborove koji je oblikovan kao slikovnica velikog formata. Političko djelovanje i najpoznatije djelo Ivana Mažuranića Smrt Smail-age Čengića obradili su učenici osmih razreda u obliku plakata i stripa. Oblikovali su i predstavu „Čudnovate zgrade šegrta Hlapića“ na engleskom jeziku. Osmi su razredi u sklopu izvanučioničke nastave posjetili Vilu Ružić o kojoj su napisali izvješća.

Slika 4. Prikaz crtica Frana Mažuranića, portreti Frana Mažuranića

Slika 5. Slikovnica Šuma Striborova na engleskom jeziku

Suradnja

Ostvarena je partnerska suradnja sa susjednom školom OŠ Marije Jurić Zagorke i voditeljicama eTwinning projekta „Ivaninim tragom“. Naši su učenici pridonijeli izradom kamišibaja na temu Šume Striborove, izradom kuharice „Jela iz Ivaninih djela“, oblikovanjem blackout poezije te fotomanipulacijama portreta Mažuranića.

Druga je partnerska suradnja ostvarena s udrugom „Ti si OK“ u obliku dvaju stručnih usavršavanja za učitelje (radionica „Zbornica kao tim“ i predavanje „Nadarena djeca“). Gospodin Damir Milić, postolar, ustupio nam je za izložbu postolarsku opremu i alat te je učenicima trećih razreda održao predavanje o Hlapićevu zanatu.

Prezentacija rezultata

Svi su radovi prikazani izložbom povodom Dana škole 2024. kojoj su, osim roditelja i učenika, nazočili brojni gosti iz MZO-a, AZOO-a, Gradskog ureda za odgoj i obrazovanje, Mjesne zajednice te ravnatelj i kolege iz suradničkih škola.

Objavljeni su članci na mrežnoj stranici te u Virtualnoj knjižnici škole kao i na školskom Facebook profilu.

Zaključak

Provođenje ovog projekta tijekom školske godine 2023./2024. pridonijelo je razvijanju čitalačkih navika te kreativnih i istraživačkih vještina učenika kao i upoznavanju književne i kulturne baštine Hrvatske. Ciljevi postavljeni u projektu u cijelosti su ispunjeni, a rezultati su premašili očekivanja vještinom, kreativnošću i inovativnošću. Zahvaljujući zajedničkim nastojanjima ostvarili smo i materijalnu potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja koje nam je, prepoznavši vrijednost projekta, dodijelilo sredstva za provedbu projekta kao i za opremu knjižnice novim lektirnim naslovima te uređenje čitalačkog kutka u učionici Hrvatskog jezika. Najveća je vrijednost sveobuhvatna suradnja svih učenika i većine učitelja kroz mnogobrojne korelacije s predmetima i međupredmetnim temama.

Literatura

1. Autobiografije hrvatskih pisaca. 1997. Priredio Vinko Brešić. AGM. Zagreb
2. Brlić-Mažuranić, Ivana. 2002. Čudnovate zgone šegrta Hlapića. Zagrebačka stvarnost. Zagreb.
3. Brlić-Mažuranić, Ivana. 2003. Priče iz davnine. Zagrebačka stvarnost. Zagreb.
4. Brlić-Mažuranić, Ivana. 1990. Srce od licitara. Mladost. Zagreb.
5. Brlić-Mažuranić, Ivana. 1989. Sunce djever i Neva Nevičica i druge priče. Školska knjiga. Zagreb.
6. Mažuranić, Fran. 1995. Lišće i druga djela. Eminex. Zagreb.
7. Mažuranić, Ivan. 2012. Smrt Smail-age Čengića. Školska knjiga. Zagreb.
8. Zagoda, Tomislav. 2020. Ilustrirana biografija Ivane Brlić-Mažuranić. Opus Gradna j.d.o.o. Zagreb
9. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/brlic-mazuranic-ivana> (pristupljeno 20. listopada 2023).

U OBLAKU NENASILJA

Zrinka Jurić

zrinka.jurich@gmail.com

Osnovna škola Vladimira Nazora, Vinkovci

Irena Mataković

irenamatakovic@gmail.com

Osnovna škola Vladimira Nazora, Vinkovci

Sažetak

U Oblaku nenasilja primjer je školskog projekta usmjerenog na prevenciju vršnjačkog nasilja i razvoj socio-emocionalnih vještina učenika. Polazište projekta bio je roman Oblak čvoraka osječke književnice Ivane Šojat koji pripovijeda o vršnjačkom nasilju među učenicima. Projekt su osmislile i provele učiteljica Hrvatskoga jezika i školska knjižničarka, a aktivnosti su poticale empatiju, komunikacijske vještine i nenasilno rješavanje sukoba.

Poseban dio projekta bilo je stvaranje kratkometražnoga igranog filma prema romanu u kojem su učenici sudjelovali u svim fazama – od pisanja scenarija i planiranja kadrova do snimanja i montaže. Uslijedio je motivacijski sat u kojem su različitim aktivnostima i gledanjem filmske adaptacije romana, osvijestili problem vršnjačkog nasilja. Potom su učenici u zadanom vremenu pročitali roman Oblak čvoraka kao djelo za cjelovito čitanje i sudjelovali u različitim nastavnim aktivnostima: raspravama, analizi likova, anketama, igrama uloga i scenskim improvizacijama.

Projekt je dodatno obogaćen sudjelovanjem filma u jesen 2025. na 63. Reviji hrvatskog filmskog stvaralaštva djece u Metkoviću te na Festivalu prava djece kao i organizacijom književnog susreta s autoricom. Provedene aktivnosti pokazale su kako integracija književnosti, filma i projektne nastave može snažno doprinijeti razvoju empatije, kritičkog mišljenja i osvještavanju važnosti prijave i prevencije vršnjačkog nasilja. Posebnost je ovog projekta i u tome što je svaka njegova faza otvorila put nekoj novoj ideji i novim aktivnostima.

Summary

U oblaku nenasilja (In the Cloud of Nonviolence) is an example of a school project aimed at preventing peer violence and developing students' socio-emotional skills. The project was based on the novel Oblak čvoraka by the author Ivana Šojat from Osijek, which addresses peer violence among students. The project was designed and implemented by a Croatian language teacher and the school librarian, and its activities fostered empathy, communication skills, and non-violent conflict resolution.

A particularly important part of the project was the creation of a short film based on the novel, in which students participated in all stages of the process—from writing the screenplay and planning the shots to filming and editing. This was followed by an introductory lesson in which, through various activities and by watching the film adaptation of the novel, students became more aware of the problem of peer violence. They then read Oblak čvoraka within a set period as a required reading assignment and took part in various classroom activities, including discussions, character analysis, surveys, role play, and dramatic improvisation.

The project was further enriched by the film's participation in the 63rd Croatian Children's Film Festival in Metković in the autumn of 2025 and in the Children's Rights Festival. It was additionally enhanced by the organisation of a literary meeting with the author. The activities carried out demonstrated how the integration of literature, film, and project-based teaching can make a strong contribution to the development of empathy, critical thinking, and awareness of the importance of reporting and preventing peer violence. Another distinctive feature of the project is that each of its phases opened the way to new ideas and activities.

Ključne riječi

Ivana Šojat; Oblak čvoraka; školski projekt; vršnjačko nasilje

Key words

Ivana Šojat; Oblak čvoraka; peer violence; school project

Uvod

Vršnjačko se nasilje definira kao “svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereno prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja”¹¹. Danas je sve raširenije, posebno kod djece u dobi od trinaest do petnaest godina. Hrvatsko nacionalno istraživanje provedeno na učenicima viših razreda osnovne škole pokazalo je da je više od 80 % djece barem jednom doživjelo neki oblik vršnjačkog nasilja, dok oko trećine učenika doživljava elektroničko nasilje barem jednom mjesečno.¹² Učitelji i stručni suradnici u osnovnim školama gotovo se svakodnevno susreću sa svim oblicima vršnjačkog nasilja. Posljedice su negativne i za počinitelje i za žrtve. Rješenje je u prevenciji i radu s djecom na razvoju empatije, socijalnih i komunikacijskih vještina te osvješćivanju posljedica nasilnog ponašanja. Uloga je učitelja i stručnog suradnika ključna, ne samo u detektiranju nasilja, nego i u prevenciji. Različitim aktivnostima i projektima kod učenika treba poticati razumijevanje vlastitih i tuđih emocija, poštivanje različitosti te odgovorno i nenasilno rješavanje sukoba.

Primjer dobre prakse rezultat je aktivnosti u okviru školskog projekta kojemu je tema razvoj emocionalne inteligencije učenika. Sadržajno su povezane i s dva od tri cilja Erasmus akreditacije škole, a to su Unapređenje brige o mentalnom zdravlju učitelja i učenika s ciljem prepoznavanja i otklanjanja stresa i teškoća s kojima se učitelji i učenici nose te Osnaživanje socio-emocionalnih vještina učenika, posebno komunikacije i samoregulacije ponašanja, primjenom aktivnog učenja i aktivnog građanstva.

Primjer dobre prakse rezultat je timskog rada učiteljice Hrvatskoga jezika i stručne suradnice školske knjižničarke. Polazište ovog školskog projekta bio je roman Oblak čvoraka osječke književnice Ivane Šojat, a projekt se proširio i razvio puno više od planiranoga.

Knjiga i film - od ideje do realizacije

U spomenutom se romanu na vrlo izravan način pripovijeda o vršnjačkom nasilju među učenicima osmog razreda. Glavna junakinja Lucija dio je grupe učenika koji svakodnevno doživljavaju različite oblike vršnjačkog nasilja u svom razredu. Vrijeme odrastanja razdoblje je koje donosi potragu za vlastitim identitetom, pokušaje ostvarivanja svog sna i već je samo po sebi vrlo teško mladima. Suočavanje s vršnjacima koji ti svakodnevno donose uvrede, ruganje i uvjerenja kako nisi dovoljno

¹¹ (Protokol 2024: 3)

¹² (Djeca 2025: 7)

dobar, dovode do ruba ponora – boriti se i naći rješenje ili propasti. Šojatićini književni junaci izabiru borbu, udružuju svoje snage poput jata čvoraka i hrabro prijavljuju vršnjačko nasilje. U svibnju 2025. učenici su imali priliku stvaralački se izraziti potaknuti doživljajem književnog teksta te su snimili film prema spomenutom romanu. Prilagodba pripovjednog teksta u potpuno novi medij – film, složen je i zahtjevan proces koji od učenika i učitelja traži velik angažman, kreativno promišljanje te razumijevanje načina na koji se književni sadržaj prenosi u filmski jezik. Za učenike je to bio novi izazov kojem su pristupili vrlo motivirano jer je podrazumijevao brojne aktivnosti: pisanje scenarija, izradu plana kadrova, stvaranje knjige snimanja, snimanje kamerom, montažu filma, odabir glazbe. Brojni oblici i metode rada učiteljici i školskoj knjižničarki omogućili su dinamičnu i kreativnu suradnju s učenicima.

OBLAK ČVORAKA

Film DRAMSKE SKUPINE OŠ Vladimira Nazora iz Vinkovaca

Motivacija za čitanje

Prvi je sat motivacija za čitanje djela za cjelovito čitanje Oblak čvoraka hrvatske književnice Ivane Šojat. U motivacijskom dijelu sata kratkom dinamičnom aktivnošću “Stani na crtu” učenici osvještavaju koliko je svaki pojedinac različit u onome što voli, radi, misli. Gledaju snimljeni kratkometražni igrani film Oblak čvoraka, adaptaciju romana. Nakon gledanja filma kratko razgovaraju o njemu te odgovaraju na pitanja na nastavnom listiću. Ovim satom naglasak je stavljen na međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj te Zdravlje (posebno domenu Mentalno i socijalno zdravlje). Provedene aktivnosti na ovome satu doprinose razvoju komunikacijskih i socijalnih vještina učenika, potičući primjereno verbalno i neverbalno izražavanje, suradnju i uvažavanje različitosti, konstruktivno rješavanje sukoba kroz medijaciju, međusobnu podršku među vršnjacima te otvoreno i primjereno izražavanje osjećaja i potreba.

Djelo za cjelovito čitanje

Nakon motivacijskog sata održanog početkom listopada 2025. učenici za kraj mjeseca dobivaju zadatak pročitati roman i voditi kratke bilješke tijekom čitanja koje će koristiti na dvosatu analize djela za cjelovito čitanje. Roman je temom, sadržajem, problemima kojima se bavi aktualan i pogodan za različite nastavne metode i pristupe. Istaknuti su ciljevi: prepoznavati različite oblike vršnjačkoga nasilja, uočavati uzroke i posljedice nasilja na pojedinca i skupinu, poticati učenike na prijavu nasilja i nenasilno rješavanje sukoba, razvijati osjećaj odgovornosti za vlastite postupke, razvijati osjećaj samopoštovanja i poštovanja drugih.

Ishodi su učenja za učenike: prepoznaje i objašnjava glavnu temu, sporedne teme i ključne motive povezane s vršnjačkim nasiljem (sa svim vrstama vršnjačkog nasilja); opisuje motive, odnose i promjene likova povezane s nasiljem; navodi konkretne primjere nasilnog i nenasilnog ponašanja iz djela; stvara portret lika po izboru objašnjavajući karakterne osobine likova; procjenjuje postupke likova te ih vrednuje; povezuje temu iz djela i filma s vlastitim iskustvima; oblikuje poruku djela. Oblici su i metode rada sljedeći: analiza likova, dramatizacija, razgovor, igra uloga, metoda analize i interpretacije teksta.

Uvodna je aktivnost anketa (u digitalnom alatu Mentimeter) u kojoj učenici odgovaraju na pitanja o svojim iskustvima s nasiljem. Rezultati su odmah vidljivi, ali anonimni što daje priliku za kratku analizu odgovora i komentare na njih. Pitanja su: Koje je nasilje najčešće?; Koje nasilje smatraš najtežim?; Koji oblik nasilja si doživio/doživjela?; U kojem obliku nasilja si sudjelovao/sudjelovala?. Sljedeća je aktivnost odgovaranje na nekoliko pitanja kojima se od učenika tražilo razumijevanje

pročitanošći i doživljaj književnog djela. Zadatak je bilo pisano odgovoriti na njih, ali aktivnost može biti i usmena. U ovoj fazi sata prilika je za razgovor o djelu, iznošenje učenika razmišljanja i doživljaja književnog djela.

Sljedeću su aktivnost učenici radili u paru. Citate iz književnog djela trebaju staviti u kontekst i iznijeti svoje mišljenje o njima (npr. „Uvijek je želim pitati što je to što je netko donio od kuće. Što se događa u tim nekim kućama da ljudi iz njih izlaze kao zvjeri?“¹³; „Uvijek ima onih koji se nekom rugaju“, mudro mi odgovara majka, „ali takvi obično imaju najviše problema sa samim sobom.“¹⁴; „Tata mi je objasnio kako se i sitne ribe i ptice okupljaju u jata kako bi se zaštitile od grabežljivaca. 'Uvijek je lakše oduprijeti se opasnosti kad si u grupi. Lakše je obraniti se', rekao je tata.“¹⁵).

Slijedi stvaralački zadatak oblikovanja scenske improvizacije u paru vezane za jednu situaciju iz djela. Nakon isteka dogovorenog vremena dva-tri para učenika improviziraju scene.

U romanu bitnu ulogu imaju i roditelji likova s različitim stilovima roditeljstva. Učenici iznose mišljenje o njima. Potom gledaju kratke videozapise o stilovima roditeljstva te razgovaraju o njima.

¹³ (Šojat 2021: 9)

¹⁴ (ibid: 47)

¹⁵ (ibid: 73)

Za kraj ovog vrlo ispunjenog dvosata, kao svojevrsan zaključak, uslijedilo je razvrstavanje različitih primjera i oblika vršnjačkog nasilja (pripremljeno u digitalnom alatu LearningApps). Bila je to prilika i za iznošenje poruka djela i poticaj učenika na prijavu bilo kojeg oblika nasilja odraslima te rješavanje sukoba i razmirica razgovorom.

Ovisno o razrednoj klimi i situaciji, predložene aktivnosti mogu se prilagoditi ili neke od njih ne uključiti. Učenici su bili motivirani za sve aktivnosti i književni je djelo ocijenjeno visokom ocjenom.

Revija, festival i književni susret - dodana vrijednost školskom projektu

Kratki igrani film Oblak čvoraka pozvan je na 63. Reviju hrvatskog filmskog stvaralaštva djece koja je održana u Metkoviću od 2. do 5. listopada 2025. U komentaru selekcijske komisije piše: „Riječ je o zrelo režiranom i filmski realnom prikazu zlostavljanja u jednoj osnovnoj školi. Film vješto balansira emocionalnu težinu i napetost, a posebno se izdvajaju montažna struktura filma i impresivna gluma koja naglašava osjećaje likova. Osim toga, film inspirira svojom porukom zajedništva i hrabrosti da se učenici suprotstave nepravdi.“¹⁶ Uvršten je i u Festival prava djece u studenome 2025. te je u okviru programa Dječje stvaralaštvo (osnovne škole) prikazivan u kino dvoranama diljem Hrvatske. Dječji mu je žiri dodijelio posebno priznanje. Potaknuti reakcijama i pohvalama na film ostvaren je kontakt i upriličen književni susret u školi s Ivanom Šojat. Učenici su imali priliku autoricu pitati sve što ih zanima o ovom romanu, ali i ostalim njezinim romanima za mlade, o pisanju, preporukama za čitanje, porukama za život...

Zaključak

Djelo za cjelovito čitanje Oblak čvoraka polazište je školskog projekta kojemu je cilj prevencija vršnjačkog nasilja i razvoj socio-emocionalnih vještina učenika. Posebnost je ovog projekta najviše u tome što je svaka njegova faza otvorila put nekoj novoj ideji i novim aktivnostima te se proširio puno više od planiranoga. Rezultati su projekta brojne aktivnosti i raznovrsni materijali koji se mogu koristiti u nastavi. Izlagateljice primjera dobre prakse rado će podijeliti i proslijediti zainteresiranim sve materijale.

¹⁶ (63. Revija 2025: 78)

Literatura

1. <https://csi.hr/2025/11/10/djeca-zele-promjene-nacionalno-istrazivanje-otkrilo-zabrinjavajuce-obrasce-nasilja-i-digitalnih-rizika-medu-osnovnoskolcima/> (pristupljeno: 7. ožujka 2026.)
2. <https://www.centar-lukaritz.hr/wp-content/uploads/2024/10/Nasilje-me%C4%91u-djecom-i-mladima.pdf> (pristupljeno 2. studenoga 2025.)
3. <https://www.e-sfera.hr/dodatni-digitalni-sadrzaji/162dd1bf-0c36-4936-a91f-4a47dc019759/> (pristupljeno 2. studenoga 2025.)
4. *Nasilje među djecom i mladima, Priručnik za djecu, mlade, roditelje i školske djelatnike.* 2024. Centar "Luka Ritz". Zagreb.
5. *Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima.* 2024. Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Zagreb.
6. *63. Revija hrvatskog filmskog stvaralaštva djece i 13. smotra hrvatskog školskog filma.* 2025. Hrvatski filmski savez. Zagreb.
7. Šojat, Ivana. 2021. *Oblak čvoraka.* Naklada Ljevak. Zagreb.
8. *Zdravstveni odgoj, Priručnik za učitelje i stručne suradnike u OŠ.* 2013. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb.

LEGENDE, MITOVI I PRIČANJE PRIČA: PUSTOLOVINA U ŠKOLSKOJ KNJIŽNICI

Snježana Kovačević

knjiznica.zlatarbistrica@gmail.com

Osnovna škola Zlatar Bistrica

Sažetak

Primjer dobre prakse prikazuje kako se u Osnovnoj školi Zlatar Bistrica provodio eTwinning projekt s temom pričanja priča, legendi i mitova te kako smo ga ostvarili povežavši se s partnerskim školama iz Poljske, Češke i Slovačke. Učenici su ovoj temi pristupili na način da su čitali i istraživali o lokalnim legendama i mitovima kao i o legendama i mitovima zemalja partnera. U članku će biti opisano kako su učenici pri tome ostvarili suradničke aktivnosti u zajedničkoj izradi prezentacija, videa, plakata te razmjenu iskustva i dojmova o pročitanome. Neposredno su s njima ostvarili suradnju i razmjenu znanja preko suradničkih alata i video konferencije. Prikazali su mitove i legende na suvremen način korištenjem medija, ali i tehnikama pričanja priča i improvizacije (npr. kamišibaj) kao i kreativnim tehnikama (Story Dice, Imagidice, Pričosvijet) kojima su osmišljavali priče. Mitovi i legende koje su učenici čitali su: Legenda o Janosiku, Legenda o tome kako je Zagreb dobio ime, Legenda o nastanku Plitvičkih jezera, o divu Kleku, Legenda o junaku Pan Twardowski i druge. Primjer dobre prakse prikazuje primjere zadataka i nastavnih listića koje su učenici koristili da bi metodički obradili legende i mitove, da bi čitali s razumijevanjem, zaključivali i bolje razumjeli svijet oko sebe. Također, povezali su se i s lokalnom zajednicom pa su učenici posjetili Gradsku knjižnicu Zlatar i Muzej zaboravljenih priča u Zagrebu gdje su produbili svoje znanje o mitologiji.

Ključne riječi

eTwinning projekt; legende; mitovi; pričanje priča; školska knjižnica

Summary

The example of good practice shows how the Zlatar Bistrica Primary School implemented an eTwinning project on the topic of storytelling, legends and myths and how we achieved it by connecting with partner schools from Poland, the Czech Republic and Slovakia. The students approached this topic by reading and researching local legends and myths as well as legends and myths from the partner countries. The article will show how the students achieved collaborative activities in jointly creating presentations, videos, posters and exchanging experiences and impressions with their peers about what they had read. They directly achieved cooperation and knowledge exchange with them through collaborative tools and video conferencing. They presented myths and legends in a modern way using media, but also storytelling and improvisation techniques (e.g. kamišibai) as well as creative techniques (Story Dice, Imagidice, Pričosvijet) with which they conceived the stories. The myths and legends that the students read were: The Legend of Janosik, The Legend of How Zagreb Got Its Name, The Legend of the Creation of the Plitvice Lakes, The Giant Klek, The Legend of the Hero Pan Twardowski and others. The example of good practice shows examples of tasks and teaching sheets that the students used to methodically process legends and myths, to read with understanding, draw conclusions and better understand the world around them. They also connected with the local community, so the students visited the Zlatar City Library and The Museum of Lost Stories in Zagreb, where they deepened their knowledge of mythology.

Key words

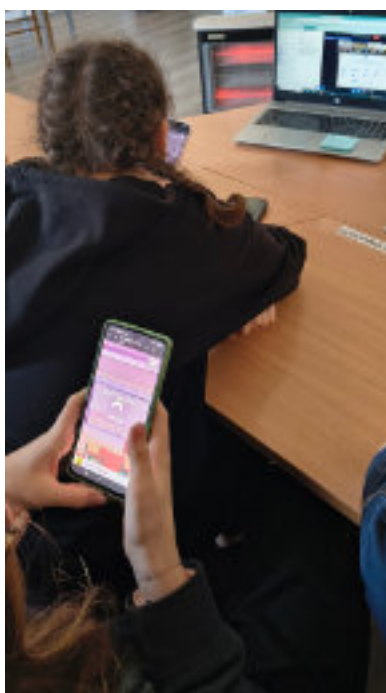
eTwinning project; legends; myths; school library; storytelling

Uvod

Prema Standardu za školske knjižnice (2023) odgojno-obrazovna djelatnost školske knjižnice podrazumijeva rad s učenicima, učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima, odgajateljima, ravnateljem i roditeljima te planiranje i programiranje odgojno-obrazovnoga rada što, između ostaloga, uključuje razvijanje svijesti o multikulturalnosti uz organizaciju zbirki i različite projekte. S obzirom na to, u školskoj knjižnici Osnovne škole Zlatar Bistrica pokrenut je eTwinning projekt Legends, myths and storytelling kako bi učenici čitanjem priča, mitova i legendi usvajali pismenost, čitalačke vještine i kulturu čitanja općenito. Projekt se provodio u školskoj godini 2024./2025., o čemu se više može saznati u nastavku ovog rada.

Projekt kao motivacija za usvajanje i razvijanje čitalačkih vještina

Školska knjižničarka Osnovne škole Zlatar Bistrica sudjelovala je 2024. godine na strukturiranom tečaju Digital Storytelling: Apps and Software for Creative Writing u organizaciji Europass Teacher Academy u Barceloni. Nakon stečenih znanja i kompetencija iz tog područja, pokrenula je eTwinning projekt Legends, myths and storytelling s partnerskim školama iz Češke, Poljske i Slovačke s ciljem poticanja čitanja. U projekt su se uključili učenici od 5. do 8. razreda u okviru izvannastavne aktivnosti Projektna skupina koji su aktivno sudjelovali u provođenju projektnih aktivnosti čitanja, suradnje, virtualne razmjene, izrade projektnih materijala i rezultata i drugo. Svrha pokretanja projekta je motiviranje učenika na razvijanje i usvajanje čitalačkih vještina posredstvom mitova, legendi i priča koje su same po sebi učenicima zanimljive i poticajne zbog likova koji se u njima pojavljuju, događaja, ugođaja i mističnih elemenata koji bude maštu. Međunarodna dimenzija projekta pridonijela je tomu da su učenici s interesom sudjelovali u projektnim aktivnostima preko mrežne platforme TwinSpace što im je bio inovativan način provođenja projekata i učenja na taj način.

Sadržaj projekta i kreativne aktivnosti u školskoj knjižnici

Projekt je započeo uvodnim aktivnostima kao što je upoznavanje, ledolomci, izrada videa i prezentacija o školama partnerima te predstavljanjem učenika i učitelja. Pri tome su učenici koristili rječnik gdje su učenici tražili pojmove koji počinju slovom njihova imena, odabrali su pojam koji ih najbolje opisuje te izradili plakat na kojemu je pisalo h- hrabra Helena, m- marljiva Melani, f- fantastična Franka. Nadalje, izradili su plakat o sigurnosti na internetu na koji su napisali pravila ponašanja tijekom mrežne komunikacije što je bilo vrlo važno za osvijestiti s obzirom na to da se projekt provodi u digitalnom okruženju te su na taj način učenici usvajali digitalnu pismenost. Također, tijekom provođenja projekta bili su organizirani i mrežni sastanci za učenike i učitelje tijekom kojih su učitelji uključeni u projekt vodili računa o vođenju projekta, evaluaciji, pratili kako se provode projektne aktivnosti, dogovarali se i planirali. Učenici su tijekom mrežnih sastanaka osmišljenih za njih igrali Kahoot kvizove, jedni drugima čitali i prepričavali nacionalne legende, osmišljavali igrokaze i razmjenjivali video uratke i druge digitalne materijale, postavljali pitanja o legendama i mitovima i odgovarali na njih te se na taj način i upoznavali. Od kreativnih aktivnosti istaknula bih i izradu i osmišljavanje loga projekta kojeg su učenici birali između radova učenika svih škola partnera.

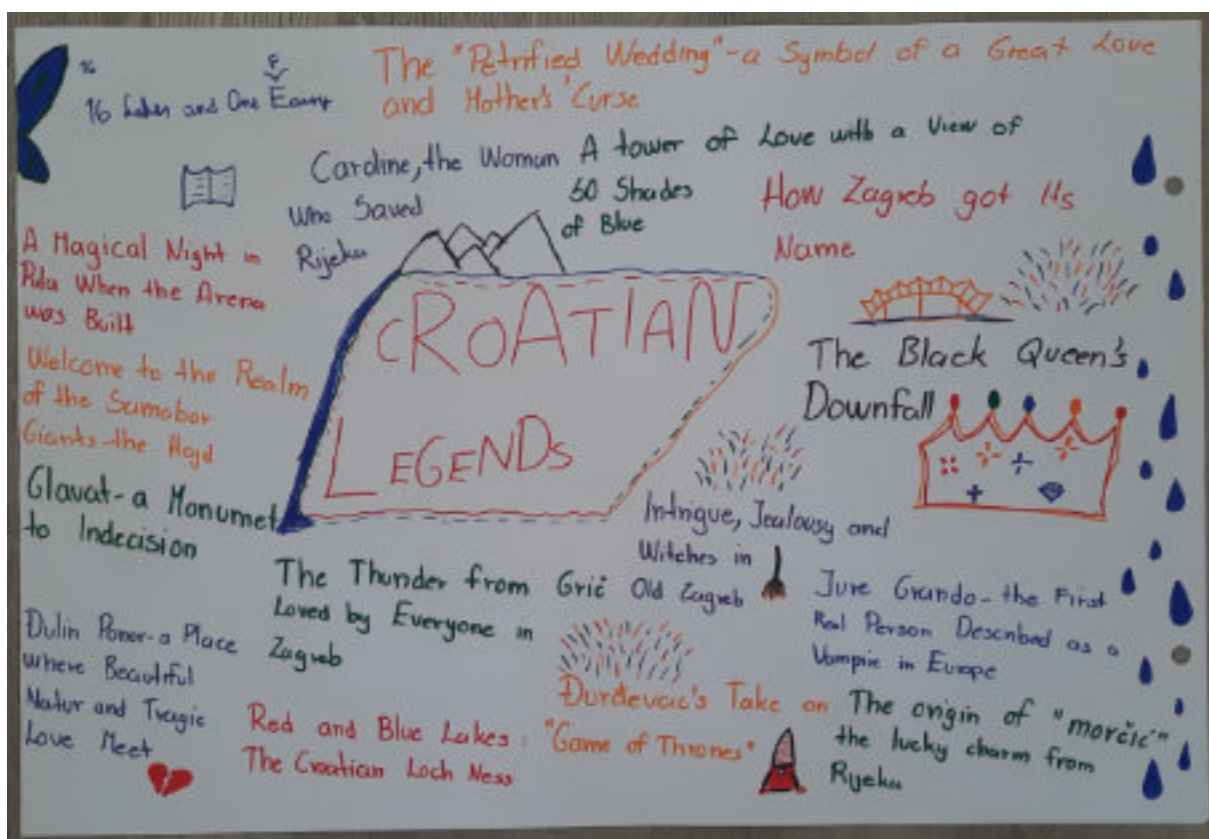
Legende i mitovi kao poticaj za čitanje

Legende i mitovi bili su središte ovog projekta. Oni su sami po sebi učenicima zanimljivi jer ih učenici vole slušati i čitati zbog svoje tematike, likova, događaja i ugođaja. S obzirom na to, legende i mitovi poslužili su nam kao sredstvo poticanja čitanja, mašte i kreativnosti. Da bismo to postigli, učenici su istraživali o mitovima i legendama koristeći se literaturom iz školske knjižnice, čitali su i sažimali tekst nakon čega su izradili plakate o pročitanim legendama i mitovima te istaknuli najvažnije dijelove. Nastali su plakati i pregledne umne mape o hrvatskim legendama, učenici su upoznali neke legende iz Poljske, Slovačke i Češke, a sami su sudjelovali i u izradi zadataka i listića koje su koristili kako bi odgovarali na pitanja o pojedinom mitu ili legendi te tako produbili svoje znanje. Primjerice, dobili su zadatak pročitati legende o tome kako je Zagreb dobio ime, legendu o nastanku Plitvičkih jezera i o divu Kleku te nakon toga ispričati drugima što su saznali. Knjižničarka je pripremila listić gdje su učenici trebali istražiti definiciju legende, uputila ih je na mrežne stranice na kojima mogu pronaći odgovore i informacije tako da su na taj način usvajali i vještine informacijske i digitalne pismenosti.

Jedan od zadataka bio je i pročitati tekst i poredati događaje po redu, umetnuti riječi u tekst, prepoznati predmete i opisati ih, ispričati priču koristeći se karticama i kockicama za pripovijedanje (Pričovsijet, StoryDice) i slično. Kreativnim aktivnostima učenici su bolje uronili u same projektne aktivnosti razvijali kognitivne sposobnosti

potrebne za maštanje, razvoj kreativnog mišljenja, mašte i izražavanja. Tijekom projekta održana je i terenska nastava i to u Gradsku knjižnicu Zlatar i Muzej zaboravljenih priča u Zagreb. U Gradskoj knjižnici Zlatar učenici su sudjelovali u radionici o legendama te su poslušali Legendu o Loboru koju im je ispričala knjižničarka iz gradske knjižnice. Dobili su zadatak iz slušanja s razumijevanjem pa su trebali odgovoriti na pitanja o legendi i ukratko ju prepričati. Prilikom posjeta Muzeju zaboravljenih priča učenici su se upoznali sa slavenskim legendama, mitološkim bićima, vješticama, vilama i patuljcima te su u vođenom obilasku upoznali mistični svijet priča, slušali su pripovijedanje o događajima i likovima u njima, a neke su im bile i poznate. Na taj način učenici su imali priliku iskustvenog učenja, povezivanja znanja od prije s novostečenim znanjem te proširivanja istog.

Zaključak

Sudjelovanjem u projektu učenici su razvijali vještine čitanja, razumijevanja i pismenosti te cjeloživotne vještine. Aktivno su surađivali i stjecali znanja u projektним aktivnostima te razvijali čitalačke vještine posredstvom čitanja mitova i legendi kako bi razvijali maštu, kreativnost i vještine komunikacije u usmenom i pisanom obliku. Rezultati projekta pokazali su da su učenici bili vrlo motivirani za rad u projektu i da vole takav način stjecanja znanja. U evaluaciji su naveli da su im projektne aktivnosti bile poticajne, da im je suradnja s vršnjacima bila zanimljiva i da bi voljeli i dalje sudjelovati u takvim projektima. Poveznica na mrežnu stranicu projekta nudi pregled projektних aktivnosti, primjere zadataka, dokumentaciju u vidu materijala, fotografija

i videa te digitalnih alata kojima smo se tijekom projekta koristili: <https://school-education.ec.europa.eu/en/etwinning/projects/legends-myths-and-storytelling/twinspace>.

Može se zaključiti kako su legende i mitovi poželjni mamci za poticanje čitanja jer...*Legenda kaže da je jednom davno postojala knjižnica u kojoj su se događala razna čuda i u kojoj se čuvala riznica neobičnih priča, duše mitoloških bića, vila, divova i hrabrih junaka koji su virili iz knjiga, hvatali čitatelje za ruke i magijom ih nagovarali da ih oslobode.*

Usudite li se poslušati ili se bojite da vas vještice s Kleka ne začaraju ili da vam vile i sirene ne pomute razum?

Literatura

1. Bukvić Pažin, Anda; Ott Franolić, Marija. 2023. *Velika važnost malih priča: zašto i kako čitati djeci*. Ljevak. Zagreb.
2. Buzan, Toni. 2005. *Mentalne mape za klince: kako do uspjeha u školi*. Veble commerce. Zagreb.
3. Hitrec, Hrvoje. 2007. *Hrvatske legende*. Školska knjiga. Zagreb.
4. Kuhltau, Carol. C.; Maniotes, Leslie K.; Caspari, Ann K. 2019. *Vođeno istraživačko učenje: učenje u 21. stoljeću*. Školska knjiga. Zagreb.
5. Piršl, Elvi i suradnici. 2016. *Vodič za interkulturalno učenje*. Ljevak. Zagreb.
6. Ministarstvo znanosti obrazovanja i mladih. 2023. *Standard za školske knjižnice*. <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/OpremanjeSkola/Standard-za-knjiznice/Standard-za-skolske-knjiznice.pdf> (3.3.2026.)
7. Velički, Vladimira. 2024. *Pričanje priča- stvaranje priča: povratak izgubljenomu govoru*. Alfa. Zagreb.
8. West, Silke Rose; Sarosy, Joseph. 2021. *Kako pričati priče djeci i svima ostalima*. Stlus. Zagreb.
9. Čarolija legenda i mitova s područja Hrvatske. <https://croatia.hr/hr-hr/kultura-i-umjetnost/legende> (pristupljeno 21.11.2025.)
10. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (24.11.2025.)
11. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_154.html (24.11.2025.)
12. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html (24.11.2025.)
13. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (24.11.2025.)

MOJE, TVOJE, NAŠE

Vivijana Krmpotić
vivijana.krmpotic@skole.hr
Osnovna škola Veliko Trojstvo

Sažetak

Izvanastavne i izvanškolske aktivnosti predstavljaju važan dio odgojno-obrazovnog procesa jer doprinose razvoju učenikovih interesa, kreativnosti i socijalnih kompetencija. Cilj projekta Moje, tvoje, naše bio je istražiti mogućnosti sudjelovanja učenika u izvanastavnim i izvanškolskim aktivnostima te potaknuti suradnju učenika iz različitih sredina. Istraživanje je provedeno anketnim upitnikom među učenicima od petog do osmog razreda pet županijskih osnovnih škola. Rezultati pokazuju kako učenici u velikom broju sudjeluju u različitim aktivnostima, osobito sportskim i kreativnim, ali i da dostupnost pojedinih aktivnosti može ovisiti o sredini u kojoj učenici žive. Projektne aktivnosti uključivale su i susrete učenika te radionice tijekom kojih su učenici razvijali komunikacijske i socijalne vještine te razmjenjivali iskustva.

Ključne riječi

izvanastavne aktivnosti; izvanškolske aktivnosti; projektna nastava; socijalne vještine učenika; suradnja škola

Summary

Extracurricular and out-of-school activities represent an important part of the educational process because they contribute to the development of students' interests, creativity, and social competencies. The aim of the project Mine, Yours, Ours was to explore the possibilities of students' participation in extracurricular and out-of-school activities and to encourage cooperation among students from different backgrounds. The research was conducted through a survey questionnaire among students from the fifth to the eighth grade of five primary schools in the county. The results show that a large number of students participate in various activities, especially sports and creative ones, but that the availability of certain activities may depend on the environment in which the students live. Project activities also included student meetings and workshops through which students developed communication and social skills and exchanged experiences.

Key words

extracurricular activities; out-of-school activities; project-based learning; school cooperation; students' social skills

Uvod

Suvremena škola ne ograničava se isključivo na prijenos znanja tijekom redovne nastave, nego nastoji poticati cjelovit razvoj učenika. U tom procesu važnu ulogu imaju izvanastavne i izvanškolske aktivnosti koje učenicima omogućuju razvijanje interesa, kreativnosti, socijalnih vještina i osjećaja pripadnosti zajednici. Sudjelovanje u takvim aktivnostima pridonosi kvalitetnijem provođenju slobodnog vremena te potiče razvoj odgovornosti, samostalnosti i suradnje među učenicima. Izvanastavne aktivnosti provode se u okviru škole i predstavljaju organizirani oblik rada koji nadopunjuje redovitu nastavu. Izvanškolske aktivnosti čine različiti organizacijski i programski

oblici okupljanja učenika u društvima, klubovima i drugim institucijama izvan škole.¹ Iako takve aktivnosti imaju značajan odgojno-obrazovni potencijal, mogućnosti njihova pohađanja često se razlikuju ovisno o sredini u kojoj učenici žive. Učenici iz većih sredina najčešće imaju širi izbor aktivnosti, dok su mogućnosti učenika iz manjih sredina često ograničenije.

Polazeći od te pretpostavke, osmišljen je projekt *Moje, tvoje, naše* čiji je cilj bio istražiti mogućnosti sudjelovanja učenika u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te potaknuti suradnju i povezivanje učenika iz različitih sredina. Projekt je proveden u suradnji nekoliko osnovnih škola Bjelovarsko-bilogorske županije tijekom jedne školske godine, a uključivao je anketno istraživanje, radionice i zajedničke susrete učenika. Tijekom projektnih aktivnosti učenici su razvijali socijalne i komunikacijske vještine, razmjenjivali iskustva te osvještavali važnost aktivnog i kvalitetnog provođenja slobodnog vremena.

Cilj ovog rada jest prikazati provedbu projekta *Moje, tvoje, naše*, predstaviti rezultate provedenog istraživanja te ukazati na važnost izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti.

Anketno ispitivanje

Provedba projekta započelo je anketnim istraživanjem u kojoj je sudjelovalo pet škola: Češka osnovna škola Josipa Ružičke Končanica, Češka osnovna škola Jana Amosa Komenskog Daruvar, Osnovna škola u Dežanovcu, Osnovna škola Vladimira Nazora Daruvar i OŠ Veliko Trojstvo. U istraživanju je sudjelovalo ukupno dvjesto pedeset osam učenika od petog do osmog razreda, od čega 49,2% učenica i 50,8% učenika. Rezultati ankete pokazuju da škole nude vrlo slične izvannastavne aktivnosti, među kojima su literarna, novinarska, dramska i recitatorska skupina, školski zbor, mažoretkinje, različite sportske aktivnosti, vrtlari, povjesničari, zadruga te mladi tehničari. Velik broj učenika uključen je u izvanškolske aktivnosti (71,7%). Među njima se ističu glazbene i sportske aktivnosti poput odbojke, rukometa, karatea, plivanja i joge.

Na pitanje o razlozima sudjelovanja u aktivnostima, većina ispitanika (60,7%) kao glavni motiv navodi zanimljiv program. Utjecaj vršnjaka ističe 22,3% učenika, dok 4,9% ispitanika sudjelovanje povezuje s voditeljem aktivnosti (Slika 1.).

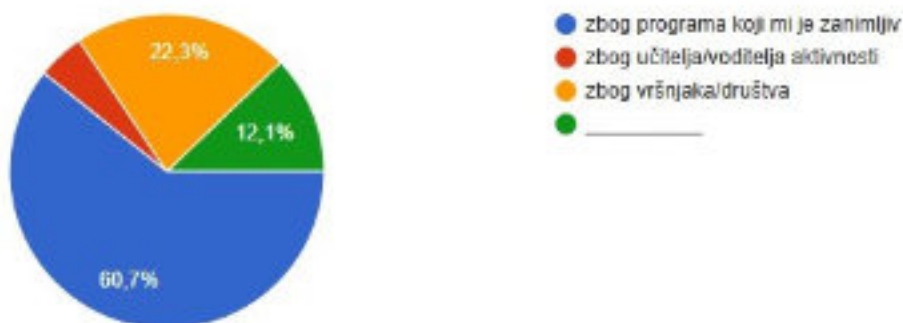
Nadalje, 54,7% učenika navodi kako bi željeli sudjelovati u aktivnostima koje im trenutačno nisu dostupne. Kao najčešći razlog njihove nedostupnosti ističe se udaljenost od mjesta stanovanja (32,9%). Dobiveni rezultati potvrđuju postavljenu početnu hipotezu. Među ostalim razlozima nedostupnosti navode se previsoka članarina ili činjenica da se određena aktivnost uopće ne nudi.

Na pitanje o vremenu koje tjedno provede sudjelujući u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima, 51% ispitanika navodi da u takvim aktivnostima provodi

¹ Cindrić, Mijo (1992.) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola*, 41(1), 49-68. Str. 49.

U radu izvanastavne/izvanškolske aktivnosti sudjelujem:

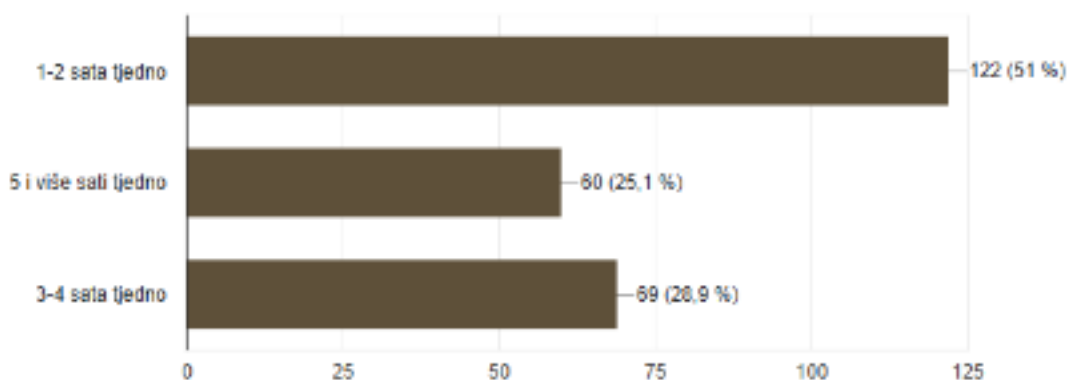
247 odgovora

Slika 1. Razlozi sudjelovanja učenika u aktivnostima

Koliko vremena tjedno provedeš sudjelovanjem u radu izvanastavne i izvanškolske aktivnosti?

239 odgovora

Slika 2. Vrijeme koje učenici tjedno provode u aktivnostima

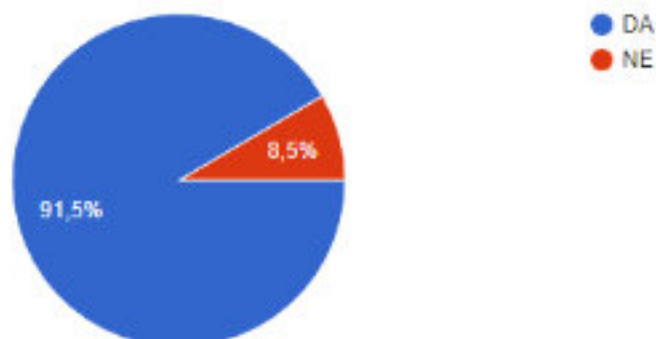
1-2 sata tjedno, 28,9 % provodi 3-4 sata, dok 25,1 % učenika u njima sudjeluje pet ili više sati tjedno (Slika 2.).

Na pitanje bi li aktivnost u kojoj sudjeluju preporučili svima istih ili sličnih interesa 91,5 % učenika odgovorilo je potvrdno. Ovaj podatak ponajviše govori o tome koliko su oni zadovoljni aktivnošću kojom se bave i koliko ona ispunjava njihove osobne potrebe i interese (Slika 3.)

Zajednički susreti i druženje učenika bili su u Osnovnoj školi Veliko Trojstvo i Osnovnoj školi Dežanovac. U Velikom Trojstvu održala se radionica School Food Day i posjet farmi alpaka, tada jedinstvenoj u Hrvatskoj.

Izvanastavnu/Izvanškolsku aktivnost u kojoj sudjelujem preporučio/la bih svima istih ili sličnih interesa

248 odgovora

Slika 3. Preporuka aktivnosti

Radionica School Food Day

U sklopu radionice School Food Day učenici su se upoznali s prehrambenim deklaracijama na različitim proizvodima te su učili kako prepoznati i pravilno tumačiti informacije koje se nalaze na ambalaži prehrambenih proizvoda. Analizirajući različite prehrambene proizvode, učenici su prepoznavali podatke o sastavu, nutritivnim vrijednostima, roku trajanja i načinu čuvanja proizvoda. Tijekom rada u skupinama raspravljali su o važnosti informiranog odabira hrane te su razvijali odgovoran odnos prema vlastitoj prehrani i zdravlju. Nakon radionice učenici su se fotografirali (Slika 4.). Provedene aktivnosti ostvarene su u skladu s odgojno-obrazovnim ishodima BIO OŠ 7.2., prema kojem učenici uspoređuju energetske potrebe različitih organizama uzimajući u obzir potrebnu vrstu i količinu hrane za očuvanje zdravlja. Aktivnost je ujedno povezana s ishodom A.3.2.B međupredmetne teme Zdravlje, kojim se potiče opisivanje nutritivnog sastava procesuiranih namirnica te pravilno čitanje i razumijevanje prehrambenih deklaracija. Aktivnost je pridonijela razvijanju svijesti učenika o važnosti uravnotežene prehrane, kritičkog promišljanja pri odabiru prehrambenih proizvoda te usvajanju zdravih životnih navka koje doprinose očuvanju i unapređenju zdravlja.

Radionica upoznavanja hrvatske tradicijske kulture

U Osnovnoj školi Dežanovac održala se radionica upoznavanja hrvatske tradicijske kulture s ciljem upoznavanja učenika s bogatstvom tradicijske baštine te poticanja razvoja kulturnog i nacionalnog identiteta. Tijekom radionice učenici su upoznavali tradicijske plesove Seljančice malena i Lijepo ti je plesat tarabana te se upoznali s osnovnim elementima hrvatske folklorne baštine i važnosti očuvanja narodnih običaja.

Slika 4. Zajednička fotografija nakon radionice

Slika 5. Radionica fonografike

Naš je narod oduvijek nastojao djeci, kao nastavljajima samosvojnosti i kulture zavičajnog kraja, prenijeti „život i običaje“ svojega vlastitog, ali i prethodnih naraštaja.² Sudjelovanjem u ovim aktivnostima učenici se razvijali svijest o važnosti očuvanja

² Knežević, Goran. 1993. Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor : gradivo iz 19. i 20. stoljeća. Zagreb. Ethno. Str.7.

kulturne baštine te su njegovali nacionalni i kulturni identitet. Provedene aktivnosti povezane su s odgojno-obrazovnim aktivnostima OŠ GK B.8.2., prema kojem učenik pjevanjem izvodi autorske i tradicijske pjesme iz Hrvatske i svijeta, te osr C.3.4., kojim učenik razvija nacionalni i kulturni identitet.

Radionica fonalgrafike

Uz plesne aktivnosti provedena je i kreativna radionica fonalgrafike (Slika 5.), tijekom koje su učenici izrađivali srca na papiru koristeći iglu i konac. Ova aktivnost poticala je razvoj preciznosti i koncentracije, istovremeno omogućavajući učenicima kreativno istraživanje likovnih motiva i vlastitog izražavanja. Radionica je ostvarila odgojno-obrazovni ishod OŠ LİK A.6.2., prema kojem učenik demonstrira fine motoričke vještine uporabom i variranjem različitih likovnih materijala te postupaka u vlastitom likovnom izražavanju. Sudjelovanje u radionicama doprinijelo je povećanju samopouzdanja učenika, osjećaja postignuća i zadovoljstva kroz stvaralački proces, jačanju njihove strpljivosti i upornosti, te razvijanju pozitivnog odnosa prema hrvatskoj tradicijskoj kulturi i očuvanju kulturne baštine.

Rezultati projekta predstavljeni su na Županijskom stručnom vijeću školskih knjižničara, a članak je objavljen u Svesku, stručnom časopisu školskih knjižničara Bjelovarsko-bilogorske županije.

Zaključak

Rezultati provedenog istraživanja pokazali su da učenici pokazuju značajan interes za sudjelovanje u različitim aktivnostima, osobito u sportskim i kreativnim sadržajima. Istodobno je uočeno da dostupnost izvanškolskih aktivnosti često ovisi o sredini u kojoj učenici žive, pri čemu učenici iz većih sredina imaju širi izbor aktivnosti.

Provedbom projekta *Moje, tvoje, naše* učenicima omogućeno je međusobno upoznavanje, razmjena iskustava i sudjelovanje u zajedničkim radionicama. Tijekom takvih aktivnosti učenici su razvijali socijalne i komunikacijske vještine, učili surađivati u skupini te razvijali toleranciju i međusobno uvažavanje. Projekt je, također, pokazao kako suradnja između škola može pridonijeti stvaranju novih iskustava učenja i obogatiti školski život učenika.

Dobiveni rezultati upućuju na važnost poticanja učenika na aktivno sudjelovanje u izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima te na potrebu stvaranja većih mogućnosti za njihovu dostupnost svim učenicima. Takve aktivnosti predstavljaju vrijedan doprinos cjelovitom razvoju učenika i kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa.

Literatura

1. Cindrić, Mijo (1992.) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika osnovne škole. *Život i škola*, 41(1), 49-68.
2. Fonalgrafika. <https://www.pinterest.com/pin/1477812370325814/> (Pristupljeno 26. veljače 2026.)
3. Kako čitati deklaracije na hrani i na što treba paziti. <https://gymbeam.hr/blog/kako-citati-deklaracije-na-hrani-i-na-sto-treba-paziti/> (Pristupljeno 26. veljače 2025.)
4. Kako izraditi etiketu po zakonima i pravilnicima. <https://kasheta-pack.com/blogs/news/kako-izraditi-etiketu-po-zakonima-i-pravilnicima?srsId=AfmBOop2AbsgcOt7g2uXqYHmdEMy-YgFNneL9BTMD7KSDX9oAzdVSNRr> (Pristupljeno 26. veljače 2026.)
5. Knežević, Goran. 1993. Naše kolo veliko: hrvatski dječji folklor : gradivo iz 19. i 20. stoljeća. Zagreb. Ethno.
6. Kurikulum za nastavni predmet Biologije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 7/2019.
7. Kurikulum nastavnog predmetna Glazbena kultura za osnovne škole i glazbena umjetnost za gimnazije. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 7/2019.
8. Kurikulum za nastavni predmet Likovne kulture za osnovne škole i Likovne umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 7/2019.
9. Kurikulum nastavnog predmeta Tjelesna i zdravstvena kultura za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 27/2019.
10. Kurikulum međupredmetne teme Održivi razvoj za osnovne i srednje škole. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 7/2019.
11. Kurikulum međupredmetne teme za Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 7/2019.
12. Kurikulum za međupredmetnu temu Zdravlje za osnovne i srednje škole. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. NN 10/2019.
13. Pravila o označivanju hrane. https://europa.eu/youreurope/business/product-requirements/food-labelling/general-rules/index_hr.htm (Pristupljeno 26. veljače 2026.)

GLASNO I JASNO: PUT DO ČITALAČKE PISMENOSTI

Stojanka Lesički

lesicki.stojanka@gmail.com

Osnovna škola Sveti Petar Orehovec

Sažetak

U radu se opisuje primjer dobre prakse usmjeren na unaprjeđenje čitalačke pismenosti učenika osnovne škole, pokrenut kao odgovor na uočene poteškoće u brzini i kvaliteti čitanja. Projekt, financiran sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih te vlastitim sredstvima škole, obuhvatio je sustavno testiranje brzine čitanja, obnovu fonda slikovnica te provedbu niza inovativnih aktivnosti poput „čitateljskih izazova“, „čitanja u vrtiću“ i radionica za roditelje. Poseban naglasak stavljen je na partnerstvo s roditeljima kao ključnim čimbenikom u razvoju predčitalačkih vještina. Rezultati ukazuju na mjerljiv napredak u brzini čitanja i bogaćenju leksika, no najvećim se postignućem smatra osvještavanje problema unutar školske zajednice i osiguravanje resursa za održivost projekta. Projekt potvrđuje važnu ulogu školske knjižnice u poticanju čitanja kao temelja obrazovnih postignuća.

Ključne riječi

čitanje na glas; čitalačka pismenost, projekt; slikovnice, suradnja s roditeljima

Uvod

Primjer dobre prakse koji opisujemo u nastavku proizašao je iz potrebe za unaprjeđenjem kvalitete čitanja učenika, posebice onih u razrednoj nastavi. Kreiranjem projekta željeli smo usmjeriti pažnju učenika i roditelja na važnost čitalačke pismenosti te ukazati na njezinu izravnu povezanost s obrazovnim postignućima. Cilj nam je bio potaknuti partnerstvo s roditeljima u razvoju čitalačkih vještina te pozitivno utjecati na čitalačke stavove i navike djece. Kako bismo ostvarili planirano, jedan od ključnih preduvjeta bila je obnova fonda slikovnica, koje su bile temelj za veći dio planiranih aktivnosti.

Summary

This paper presents an example of good practice focused on improving the reading literacy of primary school students, initiated in response to observed difficulties in reading speed and quality. The project, funded by the Ministry of Science, Education and Youth and the school's own resources, included systematic speed test reading, the renewal of the picture book collection, and the implementation of various innovative activities such as "reading challenges," "reading in kindergarten," and workshops for parents. Particular emphasis was placed on the partnership with parents as a key factor in the development of pre-reading skills. The results indicate measurable progress in reading speed and vocabulary enrichment; however, the most significant achievement is the increased awareness of the issue within the school community and the provision of resources for project sustainability. The project confirms the vital role of the school library in promoting reading as the foundation of academic achievements.

Key words

reading aloud; reading literacy, project; picture books, cooperation with parents

Kontekst i motivacija

Izravan poticaj za pokretanje projekta bila je rasprava na sjednici Učiteljskog vijeća u lipnju 2024. godine. Raspravu je inicirala knjižničarka, uočivši na satovima knjižnično-informacijske pismenosti da otežano čitanje i „slovkanje“ više nisu karakteristični samo za učenike prvog i drugog razreda. Tijekom rasprave istaknuto je kako ovaj problem nije specifičan samo za Osnovnu školu Sveti Petar Orehovec; slična su zapažanja iznijeta i na sjednicama županijskih stručnih vijeća predmetne nastave. Kao glavni uzroci navedeni su učestalo korištenje pametnih telefona te pad navike poticanja čitanja u obiteljskom okruženju. Teze su potvrđene i podacima prikupljenima tijekom satova knjižnično-informacijskog obrazovanja: gotovo petina učenika razredne nastave kod kuće nema niti jednu slikovnicu, a značajnom dijelu učenika nitko nikada nije čitao u ranoj dobi.

Testiranje i rezultati

Početkom školske godine 2024./2025. provedeno je testiranje brzine čitanja. Obuhvaćeno je ukupno 82 učenika razredne nastave (od ukupno 125; izuzeti su učenici prvih razreda i odsutni učenici) te 19 učenika predmetne nastave (na zahtjev učiteljica Hrvatskoga jezika).

Rezultati su pokazali sljedeće:

- Razredna nastava: Dvije trećine testiranih učenika (62) učenika postiglo je ispodprosječne rezultate.
- Predmetna nastava: Svih 19 testiranih učenika ostvarilo je izrazito ispodprosječne rezultate.

Na temelju ovih pokazatelja knjižničarka je, u suradnji s učiteljicama razredne nastave, osmislila projekt koji je prijavljen na Natječaj za izvannastavne aktivnosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

Projektne aktivnosti

Sredstva u iznosu od 1.000 eura dobivena na natječaju u potpunosti su usmjerena na nabavu slikovnica. Uz dodatnih 1.000 eura iz vlastitih sredstava škole, nabavljeno je ukupno 239 naslova, uglavnom ekološke tematike i onih vezanih uz emocije i mentalno zdravlje. Obnova fonda bila je nužna jer je knjižnica posjedovala svega 200-tinjak slikovnica, većinom starijih od deset godina.

Novi naslovi postali su temelj za „čitateljske izazove“. Učenici su u toj aktivnosti imali zadatak pročitati deset slikovnica, a nakon svake pročitane knjige u knjižnici su rješavali kratke kvizove. Pitanja su pripremali članovi čitalačkog kluba predmetne

nastave uz mentorstvo knjižničarke. Po završetku aktivnosti tridesetak najuspješnijih učenika nagrađeno je diplomama i prigodnim slikovnicama.

Poseban fokus stavljen je na radionice za roditelje i učenike. Budući da roditelji školu najčešće posjećuju samo radi roditeljskih sastanaka, ovo je bio najizazovniji dio projekta. Organizirano je osam radionica (po jedna za svaki razredni odjel u svakom polugodištu) na kojima je sudjelovao 101 roditelj s djecom. Prezentirane su im metode koje mogu primjenjivati kod kuće kako bi poboljšali kvalitetu čitanja naglas, razumijevanje teksta i bogaćenje leksika.

Neke od najuspješnijih aktivnosti na radionicama bile su:

- pisanje u pijesku i pantomima (pojmovi iz priča);
- opisivanje igračaka i pogađanje životinja na osnovu opisa;
- pogađanje nastavka priče i naslova slikovnice prema ilustraciji;
- osmosmjerke, križaljke i premetaljke;
- dramatizacija („oživi plišanca“);
- prepričavanje kratkih ulomaka teksta;
- traženje i dopunjavanje izreka;
- pisanje empatičnih rečenica (prema ključnim riječima);
- kamišibaj, blackout poezija, igra kalodont te „lov na blago“ (traženje istoznačnica).

Kroz navedene aktivnosti primjenjivale su se metode individualnog čitanja naglas, vizualno potpomognutog pripovijedanja, vježbe motorike te kreativnog izražavanja.

Specifične aktivnosti po skupinama Natjecanje u čitanju naglas bila je aktivnost na koju su se učenici od 4. do 7. razreda mogli prijaviti po želji. Sudjelovao je 21 učenik. Tekst koji se čitao dobili su dan unaprijed. Iako većina nije imala problema s tehničkim čitanjem („slovkanjem“), kod većine su uočeni problemi s naglascima (akcentima), ritmom i tempom čitanja.

Aktivnost „Poučavanje čitanja učenika predmetne nastave“ obuhvatila je 18 učenika za koje su to zatražile učiteljice Hrvatskoga jezika. Dinamika dolazaka varirala je od četiri do 18 sati vježbanja. Vježbanje je organizirano u malim grupama (2–5 učenika), a knjižničarka je za ovu aktivnost izdvojila ukupno 77 sati.

U sklopu aktivnosti „Čitanje u vrtiću“ učenici predmetne nastave (uglavnom 6., 7. i 8. razredi) posjetili su vrtić 16 puta. Cilj je bio unaprijediti kvalitetu čitanja naglas, ali i potaknuti interes za volontiranje, osnažiti komunikacijske sposobnosti te ojačati samopouzdanje učenika. Evaluacijom je utvrđeno je da su u vrtiću bili zadovoljni tom aktivnošću te da žele da se nastavi.

Rezultati projekta

Od materijalnih rezultata najvažnija je nabava 239 slikovnica, snimke triju kamišibaj priča roditelja i djece, mrežna stranica projekta te e-knjiga Poticanje čitanja: Savjeti za roditelje učenika razredne nastave. Ovi resursi ključni su za održivost projekta.

Ipak, nematerijalni rezultati smatraju se značajnijima. Činjenica da su problemi s čitanjem stavljeni u fokus te da se o njima otvoreno govorilo, predstavlja najveći uspjeh. Iako odaziv roditelja na radionice nije bio potpun, sudjelovanje 101 roditelja smatramo velikim postignućem, s obzirom na opći trend slabijeg odaziva roditelja na školske aktivnosti. Putem radionica uspješno su diseminirane metode koje roditelji mogu provoditi kod kuće. Evaluacija je pokazala da je pet od 13 učiteljica dobilo povratnu informaciju da su roditelji s djecom doista nastavili provoditi slične aktivnosti kod kuće.

Kroz „čitateljski izazov“ povećan je interes učenika razredne nastave za čitanje. Slikovnice su čitane sa zanimanjem, a kvizovi su potvrdili visoku razinu razumijevanja pročitano.

Što se tiče brzine čitanja:

- Razredna nastava: Na kraju godine rezultati su bili bolji za 2 do 20 riječi u minuti. Iako se ne može precizno odrediti koliki je udio samog projekta u tome, napredak je vidljiv.
- Predmetna nastava: Brzina čitanja (kod skupine učenika s kojom se radilo na vježbanju čitanja) povećana je za 1 do 13 riječi u minuti (prosječno 7 riječi). Iako nitko nije dosegnuo preporučene rezultate za svoju dob, ostvaren je značajan napredak u fondu riječi (leksiku). Za tri učenika predložen je pregled logopeda zbog sumnje na disleksiju.

Zaključak

Najvažniji uspjeh ovog projekta je osvještavanje problema nedovoljno razvijene vještine čitanja naglas, teme koja se ranije često zanemarivala. Projektom smo uspjeli privući značajan broj roditelja, ukazati im na važnost partnerstva sa školom te im ponuditi konkretne alate za rad s djecom. Budući da je zaključeno kako potreba za ovakvim aktivnostima i dalje postoji, knjižničarki je povjereno kreiranje novog projekta za narednu školsku godinu, koji će se također aplicirati na natječaj Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih.

Poticanje čitanja

Savjeti za roditelje

UČENIKA PAZREDNE
NASTAVE

Literatura

1. Čudina-Obradović, Mira. 2008. Igrom do čitanja: Igre i aktivnosti za razvijanje vještine čitanja. Školska knjiga. Zagreb.
2. Zimmermann, Susan; Hutchins, Chryse. 2009. 7 ključeva čitanja s razumijevanjem. Ostvarenje. Buševac.

DIGITALNI ISTRAŽIVAČI

Jasenska Marmilić

jasenska.marmilic@skole.hr

Osnovna škola Antuna Mihanovića Petrovsko i Osnovna škola Side
Košutić Radoboj

Sažetak

Školski projekt Digitalni istraživači usmjeren je na sustavno razvijanje medijske i digitalne pismenosti učenika predmetne nastave kroz radionice, analizu medijskih sadržaja i kreativni projektni rad. Polazište projekta je potreba za osnaživanjem učenika koji odrastaju u digitalnom okruženju u kojem su svakodnevno izloženi velikom broju informacija, stereotipima, manipulacijama i utjecaju društvenih mreža.

Projekt je uspješno prijavljen na javni poziv Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za financiranje projekata u sklopu izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u školskoj godini 2025./2026. te su odobrena financijska sredstva za nabavu stručne literature, digitalne opreme i materijala.

Projekt je proveden u školskoj knjižnici OŠ Side Košutić Radoboj u suradnji s učiteljicama hrvatskog jezika i informatike, a temelji se na priručniku Medijska pismenost za Hrvatski jezik od 5. do 8. razreda. Učenici su kroz tematske radionice istraživali stereotipe i predrasude u medijima, sigurnost na internetu, utjecaj društvenih mreža i influencersa. Poseban naglasak stavljen je na aktivnu ulogu učenika kao stvaratelja medijskih sadržaja – izradom oglasa, plakata, digitalnih prezentacija i videa.

Ključne riječi

Digitalna pismenost, kritičko mišljenje, medijska pismenost, projektno učenje, školska knjižnica

Uvod

U svakodnevnom radu u školi uočavamo da su učenici u velikoj mjeri uronjeni u digitalno okruženje. Veliki dio slobodnog vremena provode na društvenim mrežama i

Summary

The school project “Digital explorers” is aimed at systematically developing media and digital literacy among lower secondary school students through workshops, analysis of media content, and creative project-based activities. The project is based on the need to empower students who are growing up in a digital environment in which they are daily exposed to a large amount of information, stereotypes, manipulation, and the influence of social networks.

The project was successfully submitted to the public call of the Ministry of Science, Education and Youth for the funding of projects within extracurricular activities in primary and secondary schools and student dormitories in the 2025/2026 school year. Financial support was granted for the purchase of professional literature, digital equipment, and materials.

The project was implemented in the school library of Sida Košutić Primary School in Radoboj, in cooperation with Croatian language and computer science teachers, and is based on the handbook Media Literacy for Croatian Language Classes from Grade 5 to Grade 8. Through thematic workshops, students explored stereotypes and prejudices in the media, internet safety, the influence of social networks and influencers. Particular emphasis was placed on the active role of students as creators of media content through the creation of advertisements, posters, digital presentations, and videos.

Key words

Digital literacy, critical thinking, media literacy, project-based learning, school library

video platformama te su izloženi različitim internetskim sadržajima. Iako im takvo okruženje omogućuje brz pristup informacijama i nove oblike komunikacije, istodobno su izloženi stereotipima i predrasudama, manipulacijama, dezinformacijama i drugim oblicima neprimjerenih sadržaja. Upravo iz tih razloga razvoj medijske i digitalne pismenosti postaje jedan od važnijih zadataka odgojno-obrazovnog sustava.

Medijska pismenost uključuje sposobnost kritičke analize i vrednovanja medijskih sadržaja, ali i aktivno sudjelovanje u stvaranju vlastitih medijskih poruka. To je koncept obrazovanja o medijima i medijskom okruženju koji je usmjeren na razumijevanje etike u medijskoj komunikaciji (Zgrabljic Rotar, 2023). Podrazumijeva sposobnost korištenja digitalnih tehnologija, ali i razumijevanje načina na koji mediji oblikuju poruke, stavove i društvene vrijednosti. Važnost medijske pismenosti prepoznata je kroz nastavu Hrvatskoga jezika, Informatike i međupredmetnu temu Upotreba IKT-a (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019).

Digitalne kompetencije najbolje se razvijaju kroz aktivne oblike učenja kao što su analiza medijskih sadržaja, rasprava, istraživanje i kreativno stvaralaštvo učenika (Ciboci, Kanižaj i Labaš, 2024). U tom procesu važnu ulogu ima školska knjižnica. Kroz suradnički rad s predmetnim učiteljima i provođenjem projekata, školski knjižničar može kvalitetno povezati različite nastavne sadržaje i stvoriti poticajno okruženje za razvoj digitalne pismenosti (Dilica i dr., 2024).

U ovom radu bit će prikazan školski projekt Digitalni istraživači koji je proveden u Osnovnoj školi Side Košutić Radoboj u školskoj godini 2025./26. Projekt kombinira radionice s učenicima, istraživački rad, izradu digitalnih materijala te njihovu prezentaciju, a temelji se na priručniku Medijska pismenost za Hrvatski jezik od 5. do 8. razreda.

Ciljevi i metode projekta Digitalni istraživači

Već je u uvodu naglašeno kako učenici odrastaju u digitalnom okruženju i svakodnevno konzumiraju medijske sadržaje. Nažalost, njihovo kritičko razumijevanje tih sadržaja nije spontano. Stoga se pokazalo nužnim da školska knjižnica kao prirodno središte razvoja digitalnih kompetencija u svoj program rada ugradi njihovo sustavno poučavanje. Projekt Digitalni istraživači potiče učenike predmetne nastave da analiziraju medijske poruke, postavljaju pitanja, prepoznaju manipulacije i aktivno stvaraju vlastite medijske sadržaje.

Glavni cilj projekta je razvijati kritičko promišljanje medijskih sadržaja. Projekt je nazvan Digitalni istraživači, kako bi se naglasilo aktivno sudjelovanje učenika u procesu analize i istraživanja medijskih sadržaja kao i stvaranja vlastitih. Važan cilj je i osnaživanje učenika za odgovorno i sigurno korištenje digitalnih alata te poticanje prepoznavanja predrasuda i stereotipa u medijima. Odgovorno korištenje društvenih mreža, primjenjivanje pravila sigurnog ponašanja na internetu te kritičko promišljanje o utjecaju različitih supkultura u medijima, specifični su ciljevi koji potiču učenike na aktivno participiranje u digitalnom svijetu. Također je cilj projekta potaknuti kreativno izražavanje učenika kroz izradu različitih medijskih sadržaja (plakati, prezentacije,

vlastita društvena mreža, videi) te omogućiti učenicima da rezultate projekta predstave školskoj i široj zajednici.

Metode provedbe projekta uključuju radionice uz vođene rasprave, skupni i timski rad, analizu primjera iz medija, projektno i iskustveno učenje, kreativne aktivnosti izrade medijskih sadržaja, samorefleksiju i evaluaciju.

Projektna ideja i realizacija

U razgovoru s kolegama, u školskoj praksi je prepoznata potreba za sustavnim poučavanjem medijske pismenosti u predmetnoj nastavi. Naime, uočeni su izazovi poput stereotipa i predrasuda među učenicima, veliki utjecaj influencera i pripadnika drugih supkultura, nekritičko korištenje društvenih mreža, pitanje sigurnosti na internetu. Analizom kurikuluma i povezivanjem s ishodima Hrvatskog jezika i Informatike te međupredmetne teme Upotreba IKT-a, razvijena je projektna ideja. Slijedio je odabir stručne literature i priručnika kao temelja za rad te razrada tematskih radionica (stereotipi, društvene mreže, internet, supkulture). Zatim je projekt prijavljen na javni poziv Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih za financiranje projekata u sklopu izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u školskoj godini 2025./2026. (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, 2025). Nakon odobrenja financijskih sredstava nabavljena je stručna literatura, tablet i potrošni materijal. S realizacijom radionica krenulo se u 2. polugodištu šk. god. 2025./26.

Projektne aktivnosti uključuju: tematske radionice za učenike, kreativne stvaralačke zadatke kao što su izrada multimedijjskih uradaka (digitalni oglasi, prezentacije, videi), online izložba i prezentacija radova učenika, završna prezentacija i diseminacija, predstavljanje rezultata učenicima, roditeljima i nastavnicima te objavljivanje učeničkih radova na mrežnim stranicama i društvenoj mreži škole.

Projektne aktivnosti

Okosnica projekta su radionice koje se temelje na priručniku Medijska pismenost za Hrvatski jezik od 5. do 8. razreda (Dilica i dr., 2024). Za svaki razred predmetne nastave osmišljena je jedna radionica koja kombinira odabrane aktivnosti ponuđene u priručniku. Učenici 5. razreda sudjelovali su u radionici na temu predrasuda i stereotipa u medijima. Za 6. razrede odabrana je tema društvene mreže, dok su učenici 7. razreda sudjelovali u radionici o internetu kao mediju svih medija. Učenici 8. razreda bavili su se supkulturama u medijima. S obzirom na broj razrednih odjela predmetne nastave u OŠ Side Košutić Radoboj, održano je ukupno 7 radionica i 7 sati prezentiranja učeničkih kreativnih uradaka. Radionice su se održavale u učionici Hrvatskog jezika, a prezentacije u informatičkoj učionici na satima Informatike. Stoga je za provedbu ključna bila suradnja s predmetnim učiteljicama.

Radionica Predrasude i stereotipi u medijima održana je u 5. razredima. Tijekom radionice učenici su razgovarali s voditeljicom stručnom suradnicom knjižničarkom o

tome što su stereotipi i predrasude, kako nastaju te na koji način se javljaju u reklamama, filmovima i na društvenim mrežama. U uvodnom dijelu sata u skupinama su predlagali rješenja problemskih situacija koje su im predstavljene kroz tri priče. Zatim su pogledali kratki film Hodaj uz mene koji se bavi problemom rodni stereotipa. Analizom filma i rješavanjem nastavnih listića zaključili su da se trebaju suprotstaviti stereotipnom obilježavanju dječaka (ne plaču, nose plavu boju, igraju se autićima, vole nogomet) i djevojčica (nježne su, nose ružičastu boju, igraju se lutkama, plešu balet). Nakon toga analizirali su primjere oglasa u kojima su također prisutni rodni stereotipi. Za završni zadatak osmislili su i izradili vlastiti oglas u obliku digitalnog plakata za proizvod u kojem ruše rodne stereotipe. Svoje su radove predstavili i prezentirali na satu Informatike.

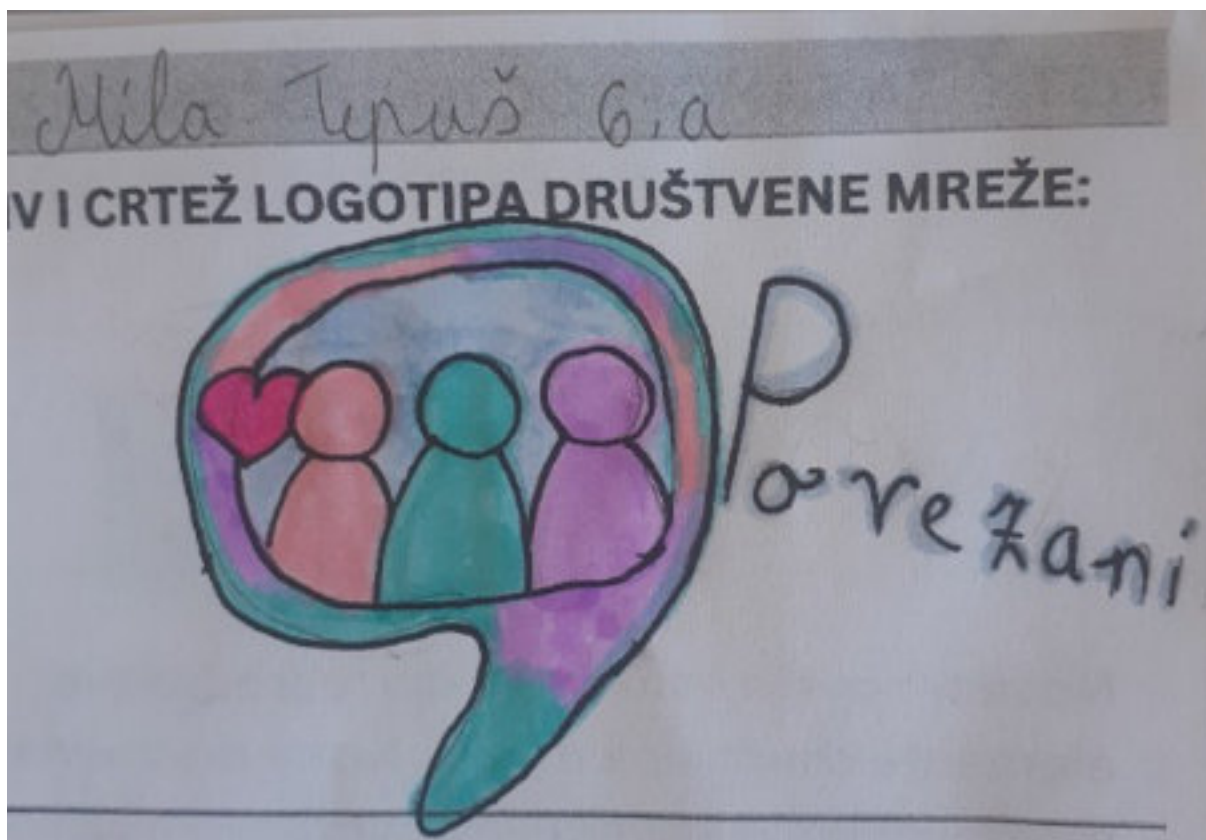

Slika 1. Učenici 5. r. analiziraju oglase radionice

Slika 2. Učenica 5. r. prezentira digitalni plakat radionice

Učenici 6. razreda bavili su se temom društvenih mreža. Cilj radionice bio je potaknuti učenike na odgovorno korištenje društvenih mreža, usporediti njihove pozitivne i negativne strane te aktivno sudjelovati u stvaranju sigurnog digitalnog okruženja. Za motivaciju, učenici su na početku radionice glasali o tome što misle koliko učenika iz razreda koristi društvene mreže. Zatim su razgovarali o društvenim mrežama koje

Slika 3. Logotip društvene mreže – rad učenice 6.r

najčešće koriste, u koju svrhu i kako one utječu na njihove odnose s drugima. Poslušali su priču Igor na Snapchatu te osvijestili koliko je važno odgovorno ponašanje na društvenim mrežama. Riješili su radni listić vezan uz priču te zaključili kako se problemi privatnosti i sigurnosti na internetu mogu spriječiti educiranjem, razgovorom s odraslima i korištenjem sigurnosnih postavki. Slijedila je zajednička izrada tablice u koju su učenici upisivali prednosti i nedostatke društvenih mreža, a dotaknuli smo se i problema njihovog pretjeranog korištenja. U završnom dijelu radionice učenici su sudjelovali u kvizu gdje su kroz 10 pitanja provjerili svoje znanje o društvenim mrežama. Nakon sata učenici su izradili stvaralački zadatak – osmislili su vlastitu društvenu mrežu: naziv, nacrtali logo, opisali svrhu, ciljanu publiku i uvjete korištenja.

Internet – medij svih medija naziv je radionice za 7. razrede koja je održana s ciljem poticanja učenika na promišljanje o ulozi interneta u svakodnevnom životu te razvijanja svijesti o sigurnom i odgovornom korištenju digitalnih sadržaja. Radionica je započela kratkom anketom o korištenju interneta. Učenici su odgovarali na pitanja o tome koliko vremena provode online, koje sadržaje najčešće prate i koje društvene mreže koriste. Većina učenika očekivano je navela da internet svakodnevno koriste za komunikaciju, zabavu, gledanje videa i igranje igara, dok su neki odgovori pokazali da dio učenika previše vremena provodi online. Nakon ankete učenici su sudjelovali u kratkoj igri u kojoj su polazeći od pojma internet izgovarali različite asocijacije. U

Slika 4. Učenica 7. r. izlaže prezentaciju o internetu

središnjem dijelu radionice učenici su pogledali kratki film *My Friend Frank* koji govori o opasnosti internetskih predatora. Film je potaknuo razgovor o rizicima koji se mogu pojaviti u online komunikaciji te o važnosti opreza prilikom dijeljenja osobnih podataka. Nakon toga su u skupinama rješavali problemske situacije povezane sa sigurnošću na internetu, poput prepoznavanja lažnih poruka (spam), komunikacije s nepoznatim osobama na internetu te važnosti zaštite lozinki. Za stvaralački zadatak učenici su izradili prezentacije o pozitivnim i negativnim stranama interneta, koje su kasnije predstavili na satu Informatike.

Supkulture u medijima istraživali su učenici 8. razreda. Pokušali su otkriti kakav utjecaj na njihove stavove i interese mogu imati influenceri, gameri ili youtuberi. Radionica je započela razgovorom o pojmu supkulture. Nakon definiranja pojma, učenici su navodili primjere koji su im poznati iz svakodnevnog života i medija. Nakon toga su u skupinama izrađivali mozaik supkultura te su istraživali četiri odabrane skupine: influenceri, šminkere, gamere i hipstere. Učenici su uz pomoć pametnih telefona i tableta prikupljali informacije o obilježjima, interesima i načinu predstavljanja tih supkultura u medijima. Svoje spoznaje su prikazali u obliku umnih mapa, koje su potom prezentirali. U nastavku radionice učenici su pogledali film *Influenceri i youtuberi – najbolji posao 21. stoljeća*. Uz pomoć nastavnih listića analizirali su sadržaj filma te raspravljali o prednostima i izazovima koje donosi

djelovanje na društvenim mrežama. Razgovarali su o tome kako influenceri utječu na publiku, posebno na mlade, te koliko je važno kritički promišljati sadržaje koje prate na internetu. U završnom dijelu sata učenici su iznosili vlastita razmišljanja o tome bi li željeli pripadati nekoj supkulturi. Okušali su se u ulozi književnih influencera te snimili kratke videozapise u kojima su publici preporučili svoju omiljenu knjigu.

Slika 5. Učenice 8. r. izrađuju umnu mapu supkulture

Zaključak

Neosporno je da su mediji korisni i zabavni, ali istovremeno neki medijski sadržaji mogu biti štetni, osobito za djecu. Bez medija ne možemo, stoga je nužno razvijati medijsku pismenost koja će rasvijetliti tajni svijet medija i otkriti kako funkcioniraju oglasi, zašto nastaju vijesti, kako iskoristiti dobrobiti medija. Program medijske pismenosti vrlo učinkovito se može provoditi kroz projekte u sklopu rada školske knjižnice. Projekt Digitalni istraživači pokazao je da se medijska pismenost uspješno može razvijati kroz istraživački i kreativni rad učenika. Provedene projektne aktivnosti potaknule su učenike na promišljanje o digitalnim sadržajima te na odgovornije i sigurnije korištenje interneta i društvenih mreža. Ujedno je dodatno osnažena suradnja školske knjižnice s nastavom Hrvatskoga jezika i Informatike. Održivost projekta osigurana je nabavom stručne literature, digitalne opreme i materijala koji će

se koristiti i u budućim radionicama u školskoj knjižnici. Stečena iskustva mogu poslužiti kao temelj za daljnje projekte i primjere dobre prakse u području medijske pismenosti, a zasigurno i za sustavno uključivanje ovih tema u odgojno-obrazovni rad.

Literatura

1. Ciboci Perša, Lana; Kanižaj, Igor; Labaš, Danijel. 2023. *Medijska pismenost: Priručnik za učiteljice i učitelje razredne nastave*. Profil Klett. Zagreb.
2. Dilica, Kristina i dr. 2024. *Medijska pismenost: Priručnik za Hrvatski jezik od 5. do 8. razreda*. Profil Klett. Zagreb.
3. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. *Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Medupredmetne/Kurikulum%20medupredmetne%20teme%20Uporaba%20informativske%20i%20komunikacijske%20tehnologije%20za%20osnovne%20i%20srednje%20skole.pdf> Narodne novine 7/2019. Zagreb. (pristupljeno 3. ožujka 2026.)
4. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. 2025. *Odluka o financiranju projekata u sklopu izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u školskoj godini 2025./2026.* <https://mzom.gov.hr/vijesti/odluka-o-financiranju-projekata-u-sklopu-izvannastavnih-aktivnosti-osnovnih-i-srednjih-skola-te-ucenickih-domova-u-skolskoj-godini-2025-2026/7493> (pristupljeno 3. ožujka 2026.)
5. Zgrabljic Rotar, Nada. 2023. *Uvod u medije i medijsku pismenost*. Leykam international. Zagreb.

OD DIJAGNOSTIKE DO NAPRETKA: MODEL KNJIŽNIČARSKE PODRŠKE U RANOM ČITANJU

Tihana Pavić Varga

tihana.7p@gmail.com

Osnovna škola Ernestinovo

Sažetak

Čitalačka pismenost predstavlja jednu od ključnih kompetencija suvremenog obrazovanja te temelj za uspješno učenje u svim nastavnim područjima. Istraživanja poput PISA-e i PIRLS-a kontinuirano ukazuju na potrebu rane i sustavne podrške razvoju čitalačkih vještina, osobito u razrednoj nastavi. U ovom radu prikazan je primjer dobre prakse proveden u Osnovnoj školi Ernestinovo u A2 programu, usmjeren na razvoj jezičnih i čitalačkih kompetencija učenika od 1. do 4. razreda. Program je započeo dijagnostičkim ispitivanjem brzine i točnosti čitanja u lipnju 2024. godine, na uzorku od 55 učenika. Na temelju dobivenih rezultata osmišljene su i provedene ciljane aktivnosti u školskoj knjižnici i razrednoj nastavi, uz interdisciplinarnu suradnju knjižničarke, učiteljica razredne nastave i nastavnica hrvatskoga jezika. Završno testiranje na kraju školske godine pokazalo je značajan napredak većine učenika, osobito onih koji su na početku bili ispod prosjeka, čime se potvrđuje učinkovitost individualiziranog, sustavnog i knjižničarski vođenog pristupa razvoju čitalačke pismenosti.

Ključne riječi

čitalačka pismenost; dijagnostika čitanja; rana intervencija; školska knjižnica

Summary

Reading literacy is one of the key prerequisites for successful learning and personal development of students. This professional paper presents an example of good practice implemented in the Elementary School Ernestinovo through the A2 programme, aimed at developing language and reading competencies of lower primary school students. The programme began with diagnostic assessment of reading speed and accuracy in June 2024, involving 55 students from grades 1 to 4. Based on the obtained results, targeted activities were designed and implemented in the school library and classroom setting, through interdisciplinary cooperation between the school librarian, classroom teachers and Croatian language teachers. Final assessment conducted at the end of the school year showed a significant improvement in reading fluency, accuracy and comprehension in the majority of students, especially those who initially achieved below-average results. The findings confirm the effectiveness of an individualized, systematic and librarian-led approach to early reading development.

Key words

early intervention; reading assessment; reading literacy; school library

Uvod

Čitalačka pismenost danas se ne promatra isključivo kao sposobnost tehničkog dekodiranja teksta, već kao složena kompetencija koja uključuje razumijevanje, interpretaciju, vrednovanje i primjenu pisanih sadržaja u različitim životnim situacijama. Prema definiciji PISA-e, čitalačka pismenost podrazumijeva sposobnost razumijevanja, korištenja i promišljanja o tekstovima radi postizanja osobnih ciljeva, razvoja znanja i aktivnog sudjelovanja u društvu (PISA, 2022). Upravo zato razvoj čitalačkih vještina u ranoj školskoj dobi ima dugoročne posljedice na cjelokupan obrazovni uspjeh učenika.

Rezultati međunarodnih istraživanja ukazuju na relativno dobar, ali nestabilan položaj hrvatskih učenika u području čitanja, uz izražene razlike među učenicima. PIRLS istraživanje pokazuje iznadprosječne rezultate, dok PISA upozorava na potrebu dodatne podrške učenicima slabijih čitalačkih kompetencija (PISA, 2022; PIRLS, 2021). Takvi rezultati naglašavaju važnost rane identifikacije teškoća i pravovremene intervencije.

U tom kontekstu školska knjižnica zauzima posebno mjesto. Ona nije samo prostor posudbe knjiga, već pedagoško-informacijsko središte škole u kojem knjižničarka kao stručna suradnica aktivno sudjeluje u planiranju, provedbi i evaluaciji odgojno-obrazovnog procesa. Ovaj rad polazi od pretpostavke da školska knjižnica sustavno vođenim programima i suradnjom s nastavnicima, može imati ključnu ulogu u razvoju čitalačke pismenosti učenika.

Metodologija rada i početna dijagnostika

Rad na poboljšanju jezičnih i čitalačkih kompetencija učenika u Osnovnoj školi Ernestinovo započeo je u A2 programu početnim dijagnostičkim testiranjem u lipnju 2024. godine. U testiranje je bilo uključeno ukupno 55 učenika od 1. do 4. razreda. Kao osnovni pokazatelj tečnosti čitanja mjerila se brzina čitanja, odnosno broj točno pročitanih riječi u jednoj minuti, uz kvalitativno praćenje pogrešaka i načina čitanja.

Rezultati početnog testiranja pokazali su da 27 učenika čita ispod prosjeka (1. razred – 10 učenika, 2. razred – 7 učenika, 3. razred – 5 učenika, 4. razred – 5 učenika), 6 učenika postiže prosječne rezultate, dok je 22 učenika iznad prosjeka. Analiza pogrešaka ukazala je na tipične poteškoće: sporo i nesigurno čitanje, učestalo slovanje, čitanje „napamet“, dodavanje ili izostavljanje slova, gutanje slogova, čitanje u sebi pa zatim naglas te poteškoće u čitanju duljih i složenijih riječi.

Dobiveni rezultati poslužili su kao temelj za planiranje individualiziranih i skupnih aktivnosti, s naglaskom na učenike koji su pokazali odstupanje od prosjeka.

Provedba aktivnosti i uloga stručnog tima

Na temelju dijagnostičkih rezultata osmišljen je program ciljanih aktivnosti koji se provodio tijekom školske godine. Rad s učenicima organiziran je uz individualizirani pristup, radom u malim skupinama i suradničkim oblikom učenja.

S učenicima 3. razreda (5 učenika) i 4. razreda (5 učenika) rad je provodila školska knjižničarka. Aktivnosti su uključivale glasno čitanje, vođeno čitanje s povratnom informacijom, rad na razumijevanju pročitano, korištenje vježbenice Omoguru s tekstovima različite zahtjevnosti te primjenu jezičnih i čitalačkih igara. Poseban naglasak stavljen je na razvoj tečnosti čitanja, sigurnosti u čitanju i pozitivnog odnosa prema tekstu.

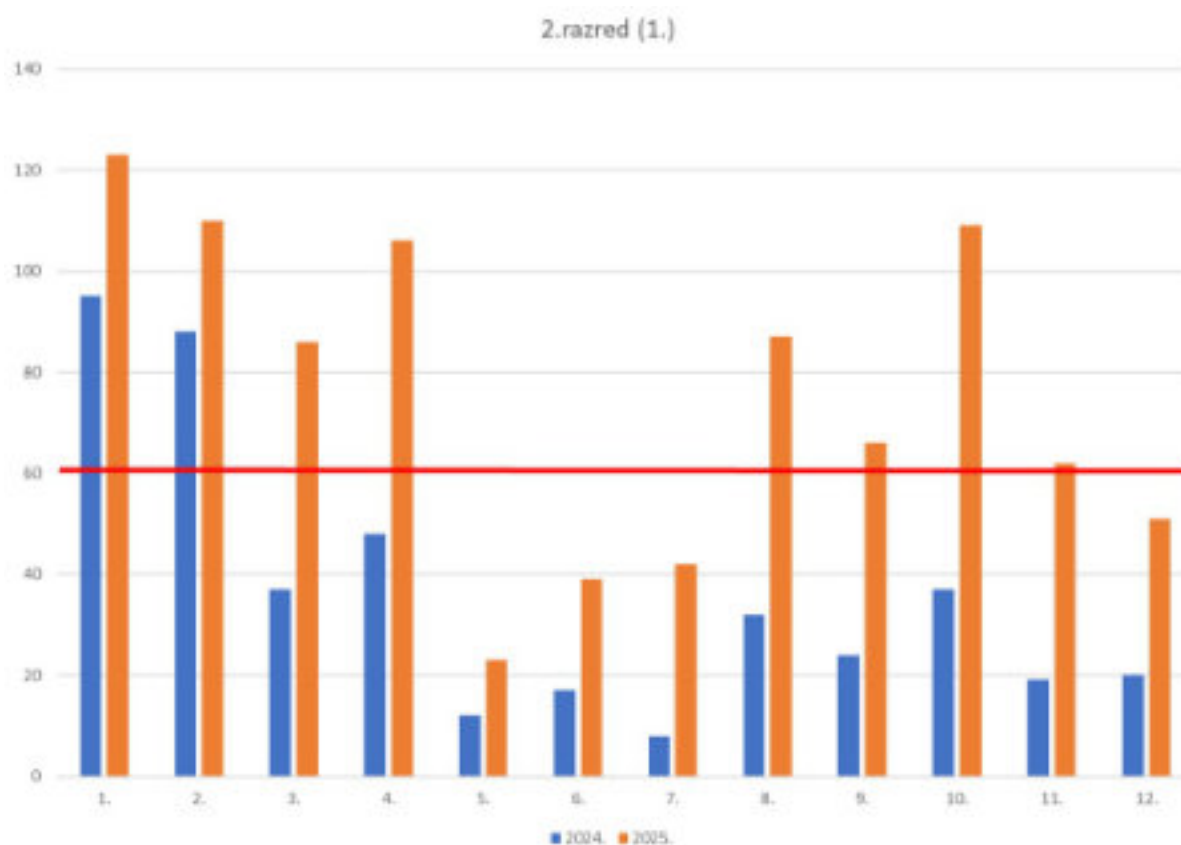
S učenicima 2. razreda rad su provodile učiteljica razredne nastave i nastavnica hrvatskoga jezika. U radu su korištene kreativne i motivirajuće metode: kocke pričalice, izrada stripova, 3D slikovnice, glazbene slikovnice te različite jezične igre.

Takav pristup omogućio je povezivanje čitanja s kreativnim izražavanjem, čime se dodatno poticala motivacija i aktivno sudjelovanje učenika.

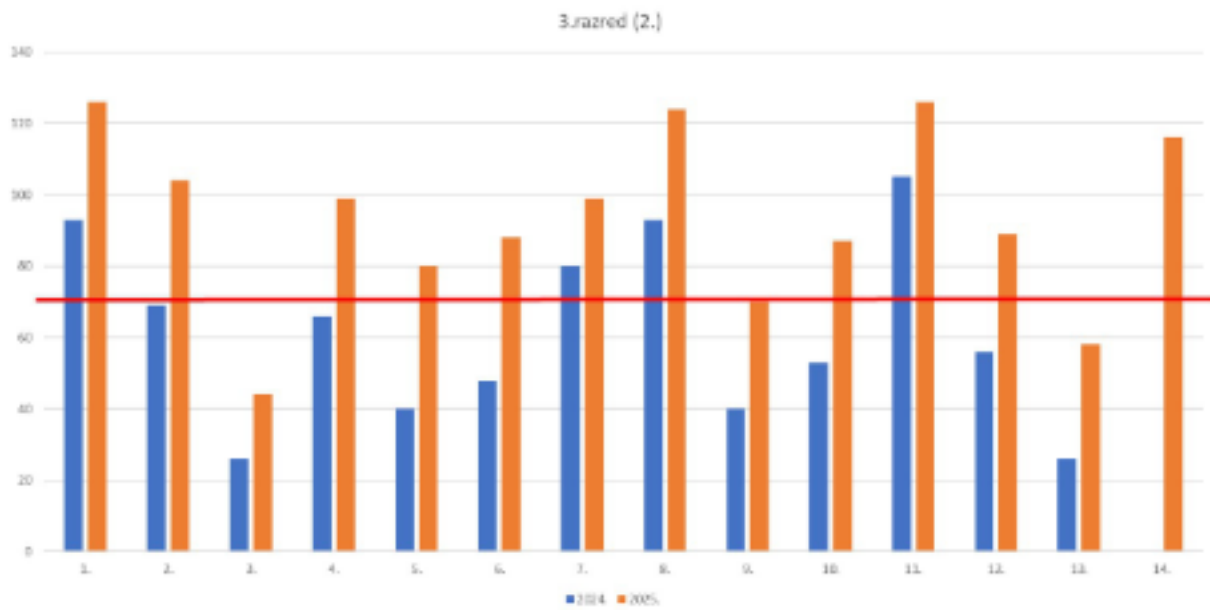
Knjižničarka je imala središnju ulogu u koordinaciji programa, praćenju napretka učenika i pružanju stručne podrške učiteljima. Time je školska knjižnica postala metodičko i stručno središte razvoja čitalačkih kompetencija.

Završno testiranje i evaluacija učinaka

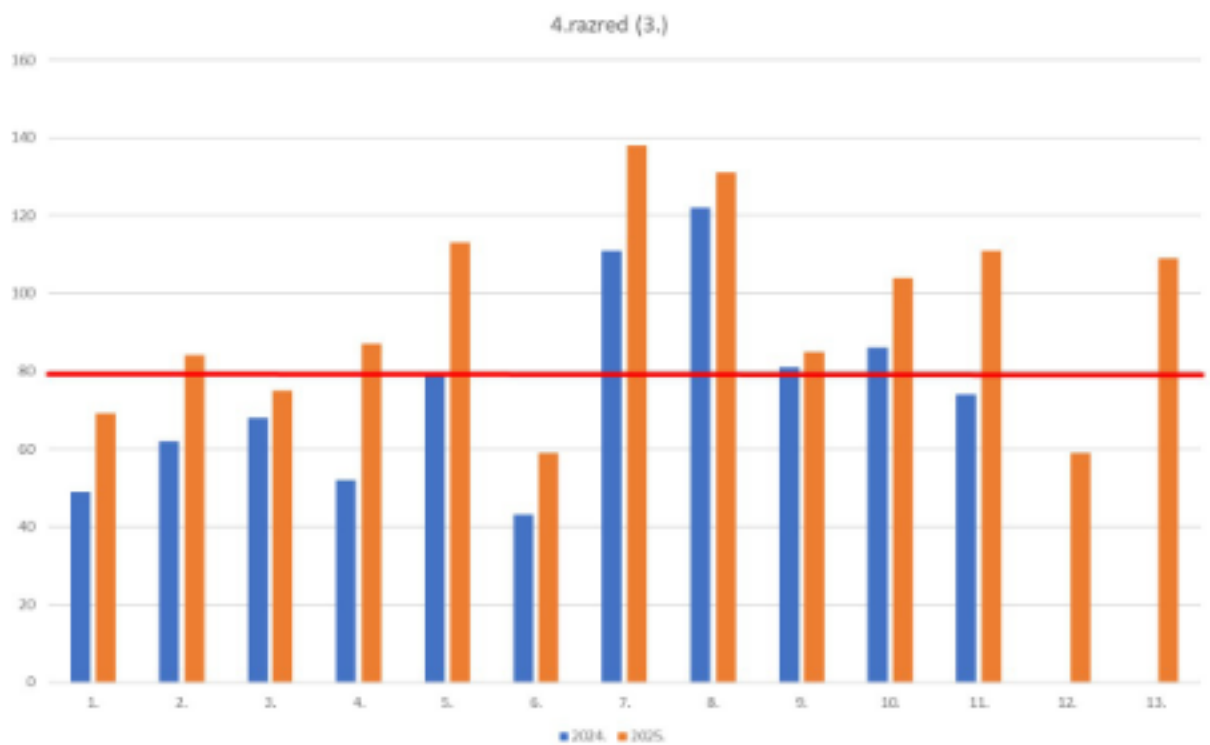
Na kraju školske godine provedeno je završno testiranje brzine i točnosti čitanja. Usporedba početnih i završnih rezultata pokazala je značajan napredak učenika. U 2. razredu (prošlogodišnji 1. razred) samo su 4 učenika ostala ispod prosjeka, u 3. razredu (prošlogodišnji 2. razred) 2 učenika, dok su u 4. razredu (prošlogodišnji 3. razred) dvoje učenika i dalje pokazivala vrlo slabe rezultate. Svi ostali učenici ostvarili su vidljiv napredak u brzini, točnosti i sigurnosti čitanja.

Slika 1. Usporedba rezultata: broj pročitanih riječi u 1 minuti; 2.razred (minimalni broj riječi: 60)

Slika 2. Usporedba rezultata: broj pročitanih riječi u 1 minuti; 3.razred (minimalni broj riječi: 70)

Slika 2. Usporedba rezultata: broj pročitanih riječi u 1 minuti; 3.razred (minimalni broj riječi: 70)

Uz kvantitativne pokazatelje, zabilježene su i važne kvalitativne promjene: povećana motivacija za čitanje, veća spremnost na glasno čitanje pred drugima, smanjena razina straha i nesigurnosti te pozitivan stav prema knjižnici kao mjestu učenja i podrške.

Zaključak

Primjer A2 programa u Osnovnoj školi Ernestinovo potvrđuje da sustavan, individualiziran i interdisciplinarni pristup razvoju čitalačke pismenosti može rezultirati značajnim i mjerljivim napretkom učenika. Posebno se ističe uloga školske knjižničarke kao stručne suradnice koja povezuje dijagnostiku, planiranje aktivnosti i suradnju nastavnika. Školska knjižnica u ovom se modelu potvrđuje kao ključno mjesto rane intervencije i kontinuirane podrške razvoju čitalačkih kompetencija. Opisani pristup može poslužiti kao prenosiv i održiv model dobre prakse u drugim školskim sredinama.

Literatura

1. Bjelica, Jadranka; Posokhova, Ilona. 2001. *Dijagnostički komplet za ispitivanje sposobnosti govora, jezika, čitanja i pisanja u djece: priručnik*. Ostvarenje. Lekenik.
2. Hmelina, Maja. 2022. *Omoguru: vježbenica*. Dostupno na: <https://www.omoguru.com/wp-content/uploads/2022/10/Vjezbenica-omoguru-2022-1.pdf> (pristupljeno 30. listopada 2025.)
3. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. 2021. *PIRLS 2021. Međunarodno istraživanje čitalačke pismenosti: predstavljanje rezultata*. NCVVO. Zagreb. https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2023/05/ePIRLS-2021_Objava-REZULTATA-za-web_F.pdf (pristupljeno 30. listopada 2025.)
4. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. 2023. *PISA 2022: rezultati, odrednice i implikacije – međunarodno istraživanje znanja i vještina učenika*. NCVVO. Zagreb. https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Nacionalni-izvjestaj.pdf (pristupljeno 30. listopada 2025.)
5. Peti Stantić, Anita; Velički, Vladimira. 2009. *Jezične igre za velike i male*. Alfa. Zagreb.

BRAIN POWER – PUT DO BOLJEG ČITANJA

Ingrid Propadalo

ingrid.propadalo@skole.hr

Osnovna škola Vladimir Nazor, Čepin

Sažetak

Projekt Brain Power – put do boljeg čitanja školski je razvojni projekt usmjeren na poticanje čitalačkih vještina, pismenosti, pažnje i općih sposobnosti učenja kod učenika koji pokazuju slabije rezultate u čitanju, pisanju i školskom učenju. Projekt zajednički provode školski knjižničar i školski psiholog kroz tjedne radionice koje se održavaju u prostoru školske knjižnice. U radionicama sudjeluju učenici koji su odabrani iz svakog razreda prema unaprijed definiranim kriterijima, a aktivnosti uključuju integraciju motoričkih vježbi BrainGym-a, treninga ravnoteže te čitanja naglas uz korištenje Forbrain slušalice koje omogućuju poboljšanu slušnu povratnu informaciju. Ovakav integrirani pristup povezuje razvoj motoričkih sposobnosti, slušne percepcije i jezičnih kompetencija te potiče aktivaciju različitih područja mozga uključenih u proces učenja. Rezultati provedbe projekta ukazuju na napredak u koncentraciji, čitalačkoj tečnosti, verbalnom samopouzdanju i motivaciji učenika za čitanje. Projekt naglašava važnu ulogu školske knjižnice kao inkluzivnog i poticajnog prostora koji pruža dodatnu podršku učenicima s teškoćama u učenju te pridonosi razvoju njihovih kognitivnih i socioemocionalnih kompetencija.

Ključne riječi

BrainGym, čitalačka pismenost, Forbrain slušalice, inkluzija, školska knjižnica

Uvod

Razvoj čitalačke pismenosti jedan je od temeljnih ciljeva suvremenog obrazovanja. Sposobnost razumijevanja pisanog teksta ne predstavlja samo temelj školskog uspjeha nego i preduvjet za razvoj kritičkog mišljenja, informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja. Ipak, sve veći broj istraživanja ukazuje na promjene u načinu na koji djeca danas pristupaju čitanju i učenju. Razvoj digitalnih tehnologija, stalna izloženost

Summary

Brain Power Project – The Path to Better Reading is a school development project aimed at improving reading skills, literacy, attention, and general learning abilities among students who demonstrate weaker performance in reading, writing, and school learning. The project is jointly implemented by the school librarian and the school psychologist through weekly workshops held in the school library. Students selected from each class participate in the workshops, and the activities integrate BrainGym motor exercises, balance training, and reading aloud using Forbrain headphones that provide enhanced auditory feedback. This integrated approach connects the development of motor skills, auditory perception, and language competencies, while stimulating the activation of different brain areas involved in the learning process. The results of the project implementation indicate progress in concentration, reading fluency, verbal self-confidence, and students' motivation to read. The project highlights the important role of the school library as an inclusive and stimulating space that provides additional support for students with learning difficulties and contributes to the development of their cognitive and socio-emotional competencies.

Key words

BrainGym, Forbrain headphones, inclusion, reading literacy, school library

informacijama i brzi ritam suvremenog života često dovode do smanjenog raspona pažnje i površnijeg čitanja (Spitzer, 2003; Wolf, 2019). U takvom kontekstu škole se suočavaju s izazovom pronalaska novih i učinkovitih metoda kojima će potaknuti razvoj dubinskog čitanja i koncentracije kod učenika. Posebnu pažnju potrebno je posvetiti učenicima koji pokazuju poteškoće u savladavanju čitalačkih vještina, jer se nedostatak čitalačke kompetencije često odražava na ukupni školski uspjeh i samopouzdanje učenika. Školska knjižnica, kao središnje mjesto informacija, znanja i učenja, ima važnu ulogu u tom procesu. Osim tradicionalne funkcije posudbe i promicanja čitanja, suvremena školska knjižnica sve više postaje prostor inovativnih pedagoških aktivnosti, interdisciplinarnе suradnje i podrške učenicima s različitim obrazovnim potrebama. U tom je kontekstu osmišljen školski razvojni projekt Brain Power – put do boljeg čitanja. Projekt zajednički provode školski knjižničar i školski psiholog, a usmjeren je na učenike koji pokazuju najniže rezultate u čitanju, pisanju i općem učenju. Cilj projekta je kroz kombinaciju motoričkih aktivnosti, slušne stimulacije i čitalačkih vježbi potaknuti razvoj neuronskih procesa važnih za koncentraciju, pamćenje i jezične kompetencije. Radionice se održavaju jednom tjedno u prostoru školske knjižnice, a svaka se radionica sastoji od tri međusobno povezane cjeline: BrainGym vježbi, treninga ravnoteže te čitanja naglas uz pomoć Forbrain slušalica. Takav integrirani pristup temelji se na suvremenim spoznajama neuroznanosti koje naglašavaju povezanost motoričkog razvoja, slušne percepcije i kognitivnih funkcija u procesu učenja (Rajović, 2017).

Knjižnica kao aktivni prostor inkluzije i podrške učenicima s teškoćama

Školska knjižnica ima važnu ulogu u stvaranju poticajnog i inkluzivnog obrazovnog okruženja u kojem svaki učenik može razvijati svoje potencijale. U suvremenoj školi knjižnica više nije samo mjesto posudbe knjiga, već prostor koji omogućuje različite oblike učenja, istraživanja i razvoja osobnih kompetencija. Projekt Brain Power – put do boljeg čitanja primjer je kako školska knjižnica može preuzeti aktivnu ulogu u pružanju podrške učenicima s teškoćama u učenju. U projekt su uključeni učenici koji ostvaruju slabije rezultate u području čitalačke pismenosti, koncentracije i školskog uspjeha. Iz svakog razreda odabiru se dva učenika koji sudjeluju u radionicama, čime se omogućuje individualizirani pristup i kvalitetniji rad u manjoj skupini. Radionice se odvijaju u prostoru knjižnice koji pruža mirno i poticajno okruženje za učenje - posebno važno za učenike koji se u razrednom okruženju često suočavaju s osjećajem neuspjeha ili nesigurnosti. U knjižnici učenici imaju priliku razvijati svoje vještine u opuštenijem ugođaju, uz podršku i ohrabrenje voditelja projekta. Suradnja školskog knjižničara i psihologa dodatno obogaćuje projekt jer omogućuje integraciju pedagoških i psiholoških pristupa radu s učenicima. Takav interdisciplinarni pristup pridonosi boljem razumijevanju potreba učenika te omogućuje prilagodbu aktivnosti njihovim individualnim sposobnostima. Osim toga, projekt doprinosi jačanju pozitivnog odnosa učenika prema knjižnici i čitanju. Sudjelovanjem u radionicama

učenici postupno razvijaju osjećaj uspješnosti i samopouzdanja, što pozitivno utječe na njihovu motivaciju za daljnje učenje i čitanje.

Uloga i utjecaj BrainGym vježbi na dječji mozak

BrainGym predstavlja skup jednostavnih motoričkih vježbi koje potiču koordinaciju pokreta, koncentraciju i funkcionalnu povezanost različitih dijelova mozga. Ove vježbe temelje se na ideji da pokret i učenje nisu odvojeni procesi, već međusobno povezani aspekti razvoja dječjeg mozga. Radionice u okviru projekta započinju upravo BrainGym aktivnostima, koje služe kao priprema za daljnje kognitivne zadatke. Vježbe uključuju različite koordinirane pokrete tijela koji aktiviraju obje hemisfere mozga i potiču njihovu međusobnu komunikaciju. Takva aktivacija doprinosi boljoj koncentraciji, većoj mentalnoj spremnosti za učenje i učinkovitijem procesuiranju informacija. Prema suvremenim spoznajama neuroznanosti, kretanje ima važnu ulogu u razvoju neuronskih mreža koje sudjeluju u procesima učenja i pamćenja. Rajović (2017) naglašava kako motoričke aktivnosti i igra imaju značajan utjecaj na razvoj dječjeg mozga, jer potiču stvaranje novih neuronskih veza i jačanje postojećih. Kod učenika koji imaju poteškoće s koncentracijom i čitanjem BrainGym vježbe mogu pomoći u smanjenju napetosti i povećanju sposobnosti usmjerenja pažnje. Nakon izvođenja ovih aktivnosti učenici su često opušteniji i spremniji za rad s tekstom, što pridonosi uspješnijem savladavanju čitalačkih zadataka.

Slika 1. Prvi dio radionice: Učenice izvode BrainGym vježbe

Utjecaj jačanja motoričkih sposobnosti na mentalni razvoj

Drugi dio radionica usmjeren je na vježbe ravnoteže koje učenici izvode na balansnoj dasci. Ova aktivnost ima važnu ulogu u povezivanju motoričkog razvoja i kognitivnih funkcija. Ravnoteža je složena motorička sposobnost koja uključuje koordinirani rad

više dijelova mozga, uključujući mali mozak, vestibularni sustav i senzorne centre. Istraživanja pokazuju da mali mozak, osim što sudjeluje u kontroli pokreta, ima važnu ulogu i u procesima učenja, pažnje i obrade jezika. Vježbe ravnoteže potiču aktivaciju neuronskih mreža koje sudjeluju u koordinaciji pokreta, ali i u procesima pažnje i koncentracije. Učenici kroz ove aktivnosti razvijaju bolju svijest o vlastitom tijelu, stabilnost i kontrolu pokreta, što se pozitivno odražava na njihovu sposobnost usmjerenja pažnje tijekom učenja. Suvremena istraživanja naglašavaju kako tjelesna aktivnost ima važnu ulogu u razvoju kognitivnih funkcija. Redovito kretanje potiče bolju prokrvljenost mozga, aktivaciju neuronskih veza i učinkovitije funkcioniranje memorijskih procesa. U tom smislu, integracija motoričkih aktivnosti u obrazovni proces može značajno doprinijeti razvoju učeničkih intelektualnih sposobnosti (Rajović, 2017).

Slika 2. Drugi dio radionice: Učenice izvode vježbe na balansnoj ploči

Slika 3. Drugi dio radionice: Učenica uspostavlja ravnotežu na balansnoj ploči

Uloga i utjecaj Forbrain slušalica na čitalačke sposobnosti učenika

Završni dio svake radionice posvećen je čitanju naglas uz korištenje Forbrain slušalica. Riječ je o tehnologiji koja koristi princip koštane vodljivosti kako bi učenicima omogućila jasniju slušnu povratnu informaciju vlastitog glasa. Kada učenici čitaju koristeći Forbrain slušalice, njihov glas se putem vibracija prenosi kroz kosti lubanje izravno do unutarnjeg uha. Takav način prijenosa zvuka omogućuje učenicima da jasnije čuju vlastiti govor, što doprinosi boljoj kontroli izgovora, ritma i intonacije. Slušna povratna informacija ima važnu ulogu u razvoju govora i čitalačkih vještina. Kada učenik jasnije percipira vlastiti glas, lakše može prepoznati i ispraviti pogreške u izgovoru te razvijati tečnost čitanja. Tijekom vremena takva praksa može pridonijeti poboljšanju verbalne komunikacije i samopouzdanja u govoru. U okviru projekta primijećeno je da učenici koji redovito koriste Forbrain slušalice pokazuju veću sigurnost pri čitanju naglas, bolju koncentraciju i veću motivaciju za sudjelovanje u čitalačkim aktivnostima. Povećana svjesnost vlastitog govora pozitivno utječe i na razvoj pažnje i pamćenja, što dodatno doprinosi uspješnijem učenju.

Slika 4. Treći dio radionice: Učenica čita uz Forbrain slušalice

Rezultati provedbe projekta

Praćenje učinaka projekta Brain Power – put do boljeg čitanja temeljilo se na kvalitativnim zapažanjima učitelja i voditelja radionica, povratnim informacijama učenika te na usporedbi brzine i točnosti čitanja prije i nakon izvođenja aktivnosti

tijekom radionice. Dobiveni rezultati upućuju na pozitivne promjene u području koncentracije, čitalačke tečnosti i samopouzdanja učenika.

Zapažanja učitelja

Tijekom provedbe projekta učitelji su primijetili nekoliko pozitivnih promjena u ponašanju i radu učenika uključenih u radionice. Prema njihovim zapažanjima, učenici su tijekom nastave pokazivali veću razinu koncentracije te su dulje ostajali usmjereni na zadatak. Također je uočeno da je čitanje postalo sigurnije i ritmičnije, uz manji broj zastajkivanja i pogrešaka. Posebno je značajno da su učenici počeli pokazivati veću spremnost za sudjelovanje u čitalačkim aktivnostima. Učitelji su primijetili da se učenici koji su sudjelovali u projektu češće javljaju za čitanje naglas pred razredom, što upućuje na povećano samopouzdanje i pozitivniji odnos prema čitanju.

Doživljaj učenika

Povratne informacije učenika dodatno potvrđuju pozitivne učinke radionica. Učenici su isticali da im aktivnosti pomažu u praćenju teksta i lakšem čitanju. Neke od njihovih izjava bile su: „Sada lakše pratim tekst.“, „Više volim čitati naglas.“, „Prije sam slovkala dok sam čitala, sada više ne.“. Ove izjave ukazuju na promjenu u percepciji vlastitih čitalačkih sposobnosti te na razvoj veće sigurnosti u čitanju. Posebno je značajno što učenici sami primjećuju napredak, što dodatno potiče njihovu motivaciju za daljnje sudjelovanje u čitalačkim aktivnostima.

Kvantitativni pokazatelji napretka u čitanju

Praćenje rezultata projekta provodilo se kombinacijom kvalitativnih i kvantitativnih metoda. Kvalitativni podaci prikupljeni su putem zapažanja učitelja, voditelja radionica i izjava učenika. Kvantitativni pokazatelji dobiveni su usporedbom brzine i točnosti čitanja prije izvođenja aktivnosti te nakon provedenih vježbi i čitanja uz pomoć Forbrain slušalica.

Tablica 1. Kvantitativni podaci rezultata čitanja

Učenica	Početno čitanje (riječi/min)	Pogreške	Završno čitanje (riječi/min)	Pogreške	Napomena
Učenica 1	73	7	78	3	slabije školsko postignuće
Učenica 2	41	4	64	3	mucanje
Učenica 3	69	7	87	3	poremećaj pažnje
Učenica 4	65	5	94	3	uredan razvoj

Tablica prikazuje usporedbu brzine i točnosti čitanja na početku radionice prije izvođenja vježbi i bez korištenja Forbrain slušalica te na kraju radionice nakon provedenih aktivnosti i čitanja uz korištenje slušalica. Rezultati pokazuju povećanje brzine čitanja kod svih promatranih učenica, uz istovremeno smanjenje broja pogrešaka. Najveći napredak u brzini čitanja zabilježen je kod učenice s poteškoćama mucanja te učenice urednog razvoja, dok je kod svih učenica vidljivo smanjenje broja pogrešaka tijekom čitanja. Ovi rezultati potvrđuju da kombinacija motoričkih aktivnosti, vježbi ravnoteže i slušne povratne informacije tijekom čitanja može pozitivno utjecati na razvoj čitalačke tečnosti, koncentracije i sigurnosti u čitanju naglas.

Zaključak

Projekt Brain Power – put do boljeg čitanja pokazuje kako školska knjižnica može prerasti svoju tradicionalnu ulogu i postati aktivno mjesto razvoja, podrške i inkluzije unutar školskog sustava. Integriranjem motoričkih aktivnosti, slušne stimulacije i čitalačkih zadataka stvoren je inovativan pristup koji povezuje tjelesni i kognitivni razvoj učenika te potiče aktivaciju različitih procesa važnih za uspješno učenje. Kombinacija BrainGym vježbi, treninga ravnoteže i čitanja uz Forbrain slušalice pokazala se kao poticajan model koji pridonosi jačanju koncentracije, čitalačke tečnosti i verbalnog samopouzdanja učenika. Dobiveni rezultati, temeljeni na zapažanjima učitelja, iskustvima učenika i praćenja napretka u čitanju, ukazuju na pozitivne promjene u njihovu odnosu prema čitanju i učenju. Učenici postupno razvijaju veću sigurnost u vlastite sposobnosti, spremnije sudjeluju u čitalačkim aktivnostima te pokazuju veću motivaciju za rad. Projekt također potvrđuje važnost interdisciplinarnе suradnje između školskog knjižničara, školskog psihologa i učitelja. Takva suradnja omogućuje cjelovit pristup učeniku, bolje razumijevanje njegovih potreba te osmišljavanje aktivnosti koje potiču razvoj različitih kognitivnih i socioemocionalnih kompetencija. U tom kontekstu školska knjižnica postaje prostor u kojem se spajaju pedagoški, psihološki i informacijski aspekti učenja. Osim razvoja čitalačkih vještina, projekt potiče učenike na razvijanje pozitivnog odnosa prema učenju i vlastitim sposobnostima. Stvaranjem sigurnog i poticajnog okruženja učenicima se pruža prilika da dožive uspjeh, što je osobito važno za one koji se u redovnom nastavnom okruženju često suočavaju s osjećajem neuspjeha. Takav pristup pridonosi stvaranju čvrstih temelja za njihov daljnji obrazovni razvoj i cjeloživotno učenje. U vremenu obilježenom stalnom dostupnošću informacija, digitalnim distrakcijama i sve izraženijim poteškoćama u održavanju pažnje, poticanje dubinskog čitanja i koncentracije postaje jedan od važnih izazova suvremenog obrazovanja. Projekti poput Brain Power- put do boljeg čitanja predstavljaju vrijedan doprinos razvoju novih pedagoških pristupa koji učenicima pomažu razvijati kognitivne potencijale, jačati samopouzdanje i stvarati čvrste temelje za njihov daljnji razvoj i cjeloživotno učenje. (Spitzer, 2003; Wolf, 2019; Newport, 2019).

Literatura

1. Hannaford, Carla. 2027. *Pametni pokreti*. Ostvarenje. Zagreb.
2. Newport, Cal. 2019. *Digitalni minimalizam: Kako živjeti smisleno i usredotočeno u svijetu prepunom ometanja*. Verbum. Split.
3. Rajović, Ranko. 2017. *Kako igrom uspješno razvijati djetetov IQ: NTC sustav učenja*. Harfa. Split.
4. Spitzer, Manfred . 2003. *Digitalna demencija: Kako mi i naša djeca silazimo s uma*. Ljevak. Zagreb.
5. Wolf, Maryanne. 2019. *Čitatelju vrati se kući: Čitateljski mozak u digitalnom svijetu*. Ljevak. Zagreb.

PROJEKT „KAMIŠIBAJ – PRIPOVJEDAČKI RAJ“

Ljiljana Radovečki

ljiljana.radovecki@gmail.com

Osnovna škola „Vukomerec“

Sažetak

Nakon niza kreativnih programa u školskoj knjižnici – igrokaza, predstava i mjuzikala – razvijena je nova aktivnost: kamišibaj pripovijedanje. Potaknuta odlukom Učiteljskog vijeća o zabrani korištenja mobitela u školi, školska knjižničarka osmislila je projekt kojim su učenici vrijeme provedeno na ekranima zamijenili likovnim i pripovjedačkim stvaralaštvom. U suradnji s učiteljicama Hrvatskoga jezika, Glazbene kulture i Razredne nastave formiran je kreativni tim, a projekt je uvršten u Školski kurikulum. Za provedbu aktivnosti nabavljen je butaj te knjiga Umijeće pripovijedanja autorice Srebrenke Peregrin, a Ministarstvo odgoja i obrazovanja odobrilo je 720 eura potpore. U projekt su uključeni učenici 2. c, 3. a te 5. b i 5. c razreda, a dodatnu motivaciju pružio je susret s pripovjedačicom Srebrenkom Peregrin. Učenici su ilustrirali i pripovijedali djela Dubravka Horvatića (Stanari u slonu, Čokoladni slon, Kako žive žirafe), Bajku o ribaru i ribici Aleksandra Puškina te eko-priču Pismo iz Zelengrada Nevenke Videk. Uz podršku knjižničarke učenici su razvijali vještine interpretacije i javnog nastupa te pripremljene priče predstavljali na satovima Hrvatskoga jezika i u različitim razrednim odjelima. Projekt je zaokružen svečanom priredbom „Kamišibaj – pripovjedački raj“ održanom 14. svibnja 2025. godine. Sve ilustracije su plastificirane i pohranjene, čime je osigurana održivost projekta i njegova dostupnost budućim generacijama učenika-pripovjedača.

Ključne riječi

Butaj, dramski ugođaj, ilustracija, kamišibaj, kazalište, priče, scena, slikovno pripovijedanje, tišina

Summary

After a series of creative programs in the school library – plays, performances, and musicals – a new activity was developed: kamishibai storytelling. Inspired by the Teachers' Council's decision to ban the use of mobile phones at school, the school librarian designed a project in which students replaced screen time with artistic and storytelling creativity.

In cooperation with teachers of Croatian Language, Music Culture, and Primary Education, a creative team was formed, and the project was included in the School Curriculum. For the implementation of the activity, a butai (kamishibai storytelling theatre) and the book *The Art of Storytelling* by Srebrenka Peregrin were acquired, and the Ministry of Science and Education approved a grant of 720 euros.

The project involved students from classes 2.c, 3.a, 5.b, and 5.c, and additional motivation was provided through a meeting with storyteller Srebrenka Peregrin. The students illustrated and narrated works by Dubravko Horvatić (*Tenants in the Elephant*, *The Chocolate Elephant*, *How Giraffes Live*), *The Tale of the Fisherman and the Fish* by Alexander Pushkin, and the eco-story *A Letter from Zelengrad* by Nevenka Videk.

With the support of the librarian, students developed interpretation and public speaking skills and presented their prepared stories during Croatian Language lessons and in various class groups. The project concluded with a celebratory event entitled “Kamishibai – A Storytelling Paradise,” held on May 14, 2025. All illustrations were laminated and archived, ensuring the sustainability of the project and its availability to future generations of student storytellers.

Key words

Butai, dramatic atmosphere, illustration, kamishibai, theatre, stories, stage, visual storytelling, silence

Uvod

Kreativnost i inovativnost u radu školskog knjižničara

U suvremenom odgojno-obrazovnom sustavu školska knjižnica mora biti prostor prilagodljivosti, otvorenosti i fleksibilnosti kako bi mogla odgovoriti na izazove modernoga, digitalno oblikovanog društva. Ona više nije samo mjesto posudbe knjiga, nego dinamično središte učenja, istraživanja, stvaranja i suradnje. U takvom okruženju školski knjižničar preuzima ulogu pokretača promjena, mentora i partnera u procesu učenja.

Kreativnost i inovativnost očituju se u sposobnosti transformacije knjižnice u prostor koji potiče znatiželju, kritičko promišljanje i aktivno sudjelovanje učenika. Kreativni knjižničar uspješno povezuje tradicionalne čitateljske kompetencije s modernim tehnološkim alatima, prilagođavajući metode rada individualnim potrebama svakog učenika. Time knjižnica postaje inkluzivno i poticajno okruženje koje uvažava različite stilove učenja i osobne interese. Poseban doprinos razvoju čitalačke, medijske i vizualne pismenosti donosi primjena japanske pripovjedačke tehnike kamišibaj. Ova metoda spaja riječ i sliku te učenicima omogućuje da istodobno razvijaju govorne vještine, likovno izražavanje i estetsku osjetljivost. Kroz osmišljavanje i izvođenje vlastitih priča učenici uče strukturirati misli, javno nastupati i surađivati s vršnjacima. Kreativni projekt „Kamišibaj – pripovjedački raj“ u školskoj je knjižnici i učionici objedinio čitalačku pismenost, likovno stvaralaštvo i timski rad. Učenici su od ideje do izvedbe prolazili cjelovit proces stvaranja – od čitanja i analize teksta, preko ilustriranja, do javne interpretacije. Završna svečana priredba omogućila je da mali-veliki pripovjedači postanu vidljivi, ne samo unutar škole, nego i u lokalnoj zajednici, čime je knjižnica dodatno ojačala svoju kulturnu i društvenu ulogu.

Školski projekt „Kamišibaj – pripovjedački raj“

Kamišibaj je poseban način pripovijedanja uz pomoć slika na maloj drvenoj pozornici. Dolazi iz Japana, a pojavio se početkom prošlog stoljeća. Tada su ulicama japanskih sela i gradova prolazili prodavači domaćih slatkiša na biciklima. Na biciklu je bila pričvršćena drvena kutija – butaj – u kojoj su se nalazili crteži. Udarci drvenih štapića

hijošigi bili su znak djeci da se okupe, kupe slatkiše i poslušaju priču. Tako je nastao jedinstven spoj slike i govora koji i danas oduševljava slušatelje.

Na jednom stručnom skupu školska je knjižničarka upoznala ovaj način pripovijedanja i odlučila ga provesti kroz školski projekt. Kamišibaj spaja pripovijedanje, likovnu umjetnost i kazališnu izvedbu u jednostavan i prijenosan format. Idealan je za poticanje kreativnosti, razvijanje govornih vještina i jačanje koncentracije kod djece, ali i odraslih. Budući da zahtijeva izradu ilustracija koje prate tekst, potiče aktivno slušanje te nudi jednostavnu, a vizualno dojmljivu metodu interpretacije književnih djela i osobnih priča.

Mali - veliki pripovjedači

Knjižničarka okuplja učenike 2. c, 3. a te 5. b i 5. c razreda i upoznaje ih s ovim zanimljivim načinom pripovijedanja. U skupini su se odmah istaknuli učenici koji su željeli ne samo pripovijedati, nego i sami ilustrirati priče. Kako bi ih motivirala i pokazala kako kamišibaj izgleda u praksi, pripremila je ilustracije za priču Stanari u slonu autora Dubravka Horvatića te ju ispričala pred učenicima. U dogovoru s učiteljicom Hrvatskoga jezika i učiteljicom Razredne nastave odabrane su lektirne priče koje će mali pripovjedači predstaviti svojim razrednim kolegama. Slijedi kreativni dio projekta – ilustriranje i pripovijedanje. Učenici u slobodno vrijeme osmišljavaju motive i izrađuju crteže koji prate tijek radnje. Nakon dovršetka ilustracija započinje oblikovanje rečenica i uvježbavanje pripovijedanja.

Nekima nedostaje koncentracije, sigurnosti u izražavanju ili samopouzdanja, no svi pokazuju upornost i veliku motivaciju. Kako bi pratili vlastiti napredak, knjižničarka ih snima i snimke objavljuje na virtualnoj knjižnici. Učenici tako mogu pogledati svoje nastupe, uočiti što mogu poboljšati i dodatno se osnažiti za sljedeće pripovijedanje. Projekt „Kamišibaj – pripovjedački raj“ pokazao je kako se uz malo mašte i zajedničkog truda mogu razvijati govorne vještine, kreativnost i ljubav prema književnosti – te kako mali pripovjedači mogu postati veliki.

Školska priredba u duhu Japana

Tijekom ožujka, travnja i svibnja školska je knjižnica postala prostor intenzivnih i nadahnutih priprema za završnu kamišibaj priredbu. Učiteljica Glazbene kulture s učenicom je uvježbala japansku pjesmu „Sakura“, izrađeno je simbolično stablo japanske trešnje ukrašeno papirnatim cvjetovima, nastali su raznobojni origami-ždralovi, osmišljene su i ispisane prigodne misli o pripovijedanju, uvježbana konferansa te pripremljeni voditelji programa. Središnje mjesto u pripremanama imalo je sustavno uvježbavanje pripovijedanja, u kojem su učenici razvijali izražajnost, sigurnost u javnom nastupu i pripovjedačku uvjerljivost. Svečana priredba „Kamišibaj – pripovjedački raj“ održana je 14. svibnja 2025. godine. Program je započeo simboličnim dolaskom voditelja na pozornicu biciklom s butajem i košarom bombona, čime je publici približena tradicija kamišibaj pripovijedanja. Voditelj i suvoditeljica potom su nadahnuti najavljivali male-velike pripovjedače koji su s iznimnim trudom i ponosom predstavili svoje priče.

Posebnu vrijednost programu dala je gošća, pripovjedačica Srebrenka Peregrin, koja je izvela priču „Sijač sreće“ književnika Božidar Prosenjaka. Svojim toplim i sugestivnim nastupom stvorila je autentično pripovjedačko ozračje, simbolično „posijavši“ radost, zajedništvo i ljubav prema priči te dostojno zaokružila večer posvećenu umjetnosti pripovijedanja u duhu japanske tradicije. Cijela snimka priredbe može se pogledati na poveznici virtualne knjižnice. Kamišibaj – knjižnični pripovjedački raj.¹

Zaključak

Prednosti pripovijedanja su višestruke i dalekosežne. Projekt „Kamišibaj – pripovjedački raj“ potvrdio je vrijednost integriranog i kreativnog pristupa učenju koji objedinjuje književno stvaralaštvo, logičko promišljanje, razvoj samopouzdanja, poticanje empatije, likovno izražavanje i jačanje govornih kompetencija. Tijekom provedbe projekta učenici su aktivno sudjelovali u osmišljavanju i oblikovanju priča, njihovoj vizualnoj interpretaciji te pripremi javne izvedbe. Time su razvijali

¹ Osnovna škola Vukomerec. Kamišibaj – knjižnični pripovjedački raj [mrežno]. Dostupno na: <https://sites.google.com/view/virtualnknjiznicaosvukomerec/kami%C5%A1ibaj-knji%C5%BEni%C4%8Dni-pripovjeda%C4%8Dki-raj> (pristupljeno 1. ožujka 2026.).

komunikacijske, socijalne i organizacijske vještine, ali i osjećaj odgovornosti prema zajedničkom radu. Završna kamišibaj priredba predstavljala je krunu projekta i priliku za javno predstavljanje ostvarenih rezultata. Nastup pred publikom pridonio je jačanju samopouzdanja, odgovornosti i osjećaja postignuća kod učenika-pripovjedača, a istodobno je potaknuo interes i pozitivne reakcije publike.

Projekt je pokazao kako kamišibaj, kao pripovjedačka metoda, posjeduje snažan pedagoški potencijal. U vremenu u kojem je umjetna inteligencija prisutna u gotovo svim sferama društva, živa riječ, empatija, kreativnost i osjećaj povezanosti dobivaju dodatnu vrijednost. Upravo zato pripovijedanje ima posebnu snagu i nezamjenjivu ulogu u formiranju mladih generacija unutar odgojno-obrazovnog procesa.

Literatura

1. Hrvatski pravopis. 2023. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. <http://pravopis.hr/pravila/> (pristupljeno 28. 2. 2026.).
2. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. 2019. *Kurikulum nastavnoga predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. Zagreb. <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/predmetni-kurikulumi/hrvatski-jezik/741> (pristupljeno 20. 2. 2026.).
3. Osnovna škola Vukomerec. *Kamišibaj – knjižnični pripovjedački raj* [mrežno]. Dostupno na: <https://sites.google.com/view/virtualnknjiznicaosvukomerec/kami%C5%A1ibaj-knji%C5%BEni%C4%8Dni-pripovjeda%C4%8Dki-raj> (pristupljeno 1. ožujka 2026.).

4. Peregrin, Srebrenka. 2024. *Umijeće pripovijedanja: vodič za pričanje priča*. 1. izd. Školska knjiga. Zagreb.
5. Peregrin, Srebrenka; Katačić-Kožić, Erika. 2022. *Bajkarenje: usmenom predajom po Hrvatskoj*. Planet Zoe. Zagreb.
6. Peregrin.hr – Stvoreni za priče. <https://peregrin.hr> (pristupljeno 26. 2. 2026.).

ŠKOLSKA KNJIŽNICA – MJESTO PROMICANJA GRAĐANSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA

Ksenija Sobotinčić Štropin

ksenija.sobotincic-stropin@skole.hr

Osnovna škola Pećine, Rijeka i Osnovna škola „Klana“, Klana

Sažetak

Građanski odgoj i obrazovanje važan je čimbenik razvoja komunikacijskih, socijalnih, međuljudskih i građanskih kompetencija potrebnih za aktivno sudjelovanje u školskom okružju te u društvenoj zajednici. Ovim radom prikazat će se implementacija aktivnosti na temu građanskog odgoja i obrazovanja provođenjem projekata i programa u školskoj knjižnici, a u sklopu odgojno-obrazovnog područja rada stručnog suradnika knjižničara. Prezentirat će se primjer dobre prakse provođenja izvannastavne aktivnosti Građanski odgoj i obrazovanje u školskoj knjižnici te će se istaknuti važnost kontinuiranog promicanja građanske pismenosti, kako bi učenici osvijestili vlastito odgovorno i svjesno sudjelovanje u životu školske i društvene zajednice.

Ključne riječi

građanska pismenost; izvannastavna aktivnost; projekti; školska knjižnica

Summary

Civic education is an important factor in the development of communication, social, interpersonal and civic competences necessary for active participation in the school environment and in the community. This paper will present the implementation of activities on the topic of civic education by implementing projects and programs in the school library, and within the educational area of work of a professional associate librarian. An example of good practice in implementing extracurricular activities Civic education in the school library will be presented and the importance of continuous promotion of civic literacy will be emphasized, so that students become aware of their own responsible and conscious participation in the life of the school and community.

Key words

civic literacy; extracurricular activity; projects; school library

Uvod

Građanski odgoj i obrazovanje doprinosi odgovornom odnosu prema ljudskim pravima, toleranciji i solidarnosti te zajedničkom dobru u društvenoj zajednici. Prema Kurikulumu međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole, gdje se navode ciljevi učenja i poučavanja građanskog odgoja i obrazovanja, građanska kompetencija obuhvaća razumijevanje demokracije, jednakosti i odgovornosti. U odgojno-obrazovnom procesu ciljevi se provode u sklopu razvijanja građanskih kompetencija, što učenicima omogućuje usvajanje znanja o građanskim i političkim konceptima te učinkovito obavljanje građanske uloge u suvremenom društvu.² Građanski odgoj i obrazovanje može se sagledavati u okviru razvoja

² Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Zagreb. <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/kurikulum-medjupredmetne-teme-gradjanski-odgoj-i-obrazovanje-za-osnovne-i-srednje-skole/3853> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

informiranog, aktivnog i odgovornog odgoja i obrazovanja u kojem se učenici osposobljavaju za uspješno sudjelovanje u demokratskom društvu. Nadalje, upravo školska knjižnica, kao informacijsko, medijsko, komunikacijsko i kulturno središte škole, nudi idealno okružje za promicanje građanskog odgoja i obrazovanja te pruža učenicima pristup autentičnim izvorima. Stručni suradnik knjižničar provođenjem građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj knjižnici potiče učenike na suradnju, istraživanje i razmjenu ideja u sigurnom te inkluzivnom prostoru, s mogućnošću provođenja nastave u raznim oblicima. U Republici Hrvatskoj prepoznato je nekoliko različitih oblika organizacije nastave sadržaja građanskoga odgoja i obrazovanja: kao zaseban predmet (obvezan ili neobavezan), kroz uključivanje odgovarajućih sadržaja u postojeće predmete, kao međupredmetni sadržaj ili tema, kao integralni dio školskog ozračja i kulture kroz rad učeničkih vijeća te kao izvannastavna aktivnosti.³ U obliku izvannastavne aktivnosti Građanski odgoj i obrazovanje podučava se u riječkim školama od 2016./2017. školske godine. Upravo se takav model pokazao adekvatan u sklopu educiranja učenika o ljudskim pravima koja se temelje na prihvaćanju različitosti te na razumijevanju života u građanskom društvu.⁴ U ovom se radu nadalje predstavlja primjer dobre prakse provođenja građanskog odgoja i obrazovanja kao izvannastavne aktivnosti, a u sklopu odgojno-obrazovnog područja rada u školskoj knjižnici.

Promicanje građanske pismenosti u školskoj knjižnici

Prema Kovačić i Horvat građanska pismenost uključuje građansko znanje i razumijevanje, građanske vještine te građanske vrijednosti i stavove.⁵ Učenici tijekom nastave na temu građanske pismenosti stječu vještine kritičkog mišljenja, komunikacijske vještine, socijalne vještine, suradničke vještine te kompetencije potrebne za društveno i političko sudjelovanje u suvremenom okružju. Izvannastavna aktivnost Građanski odgoj i obrazovanje⁶ kontinuirano upućuje učenike na pet dimenzija građanskog odgoja i obrazovanja: ljudsko-pravnu, političku, interkulturnu, gospodarsku i ekološku.⁷

U Osnovnoj školi Pećine Građanski odgoj i obrazovanje provodi se kao izvannastavna aktivnost od 2018. godine te u sklopu pohađanja nastave GOO-a učenici sudjeluju u brojnim programima, projektima i natjecanjima na gradskoj, županijskoj i državnoj razini. Specifičnost provođenja GOO-a kao izvannastavne aktivnosti upravo je

³ Markočić Dekanić, Ana i dr. 2020. Pisa 2018: globalne kompetencije učenika: Međunarodno istraživanje znanja i vještina učenika. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja. Zagreb., str. 154. <https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2020/10/PISA-2018-izvjestaj-globalne-kompetencije.pdf> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

⁴ Grad Rijeka: Građanski odgoj i obrazovanje. <https://gradanskiodgoj.rijeka.hr/o-gradanskom-odgoju/> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

⁵ Kovačić, Marko; Horvat, Martina. Razvoj političkih i građanskih kompetencija mladih – pregled uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja u Hrvatski obrazovni sustav. Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih; 2016. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu GONG (u suradnji s GOOD inicijativom). Zagreb., str. 15.

⁶ U nastavku GOO

⁷ Učenik građanin: Priručnik za Građanski odgoj i obrazovanje. 2017. Ur. Golob, Lana. Grad Rijeka. Rijeka.

suradničko i projektno učenje kojim učenici razvijaju vještine potrebne za suradnju u svim aspektima života te održavanje nastave u sklopu odgojno-obrazovnog područja rada stručnog suradnika knjižničara. Plan i program izvannastavne aktivnosti Građanski odgoj i obrazovanje provodi se prema smjernicama za provođenje priručnika Učenik građanin i Učenici građani: informirani, aktivni i odgovorni. Nastava se odvija tijekom cijele školske godine u okviru 35 školskih sati po jednoj skupini učenika viših razreda osnovne škole te se primjena aktivnosti realizira u obliku radionica i nastavnog procesa sa zadanim temama. Naime, učenici tijekom obrade gradiva ovladavaju terminologijom i pojmovima koji su dio građanske pismenosti te se upoznaju s procesom preuzimanja aktivne uloge u zagovaranju ljudskih prava. Naučene sadržaje prezentiraju na plakatima, u sklopu digitalnih izložbi te na mrežnim stranicama školskoga bloga, gdje pišu autorske članke na temu građanske, informacijske i medijske pismenosti (Slika 1).

Slika 1. Izrada plakata na temu građanske

Pri obradi tema iz područja GOO-a učenike se potiče na timski rad i suradnju te se aktivnosti u školskoj knjižnici provode u obliku suradničkog rada koji omogućuje misaonu razmjenu, a sve u svrhu poticanja novih ideja te kreativnog i kritičkog promišljanja.

Projekti i suradnje u sklopu izvannastavne aktivnosti Građanski odgoj i obrazovanje

Procesi kreativnog i kritičkog promišljanja očitiju se u primjeni naučenih koncepata građanskog odgoja i obrazovanja tijekom sudjelovanja u programima i projektima te

pri prezentiranju rezultata i ostvarivanju suradnje s lokalnom zajednicom. U nastavku rada navest će se aktivnosti, projekti i suradnje koje su ostvarene tijekom provođenja izvannastavne aktivnosti Građanski odgoj i obrazovanje. Suradnja s udrugom Centar za kulturu dijaloga (CeKaDe), neprofitnom organizacijom civilnog društva posvećenoj promicanju vrijednosti građanske solidarnosti i društvenog dijaloga, ostvaruje se u prostorijama Udruge te u školskoj knjižnici OŠ Pećine. Sudjelujući u radionicama CeKaDe-a pod nazivom Karte života, učenici osvješčuju vlastitu ulogu i realnu mogućnost utjecaja u području društvene pravde. Sudjelovanjem u organiziranim aktivnostima Udruge za razvoj civilnog društva SMART koja promiče razvoj volonterstva, učenici se upoznaju s volontiranjem kao oblikom aktivnog sudjelovanja u društvu i načinom na koji se može volontirati u školi i zajednici. Učenici sudjelujući u aktivnostima udruga civilnog društva spoznaju koristi koje volontiranje ima na razini društva i na osobnoj razini te ih takve suradničke aktivnosti motiviraju na aktivan volonterski angažman u školi i široj zajednici. Svake se godine ostvaruje suradnja i s Gradom Rijeka i Gradskom knjižnicom Rijeka – Dječjom kućom, gdje učenici koji pohađaju GOO prezentiraju aktivnosti i rezultate na manifestaciji Projektni dan Grada Rijeke (Slika 2).

Slika 2. Prezentacija aktivnosti u Gradskoj knjižnici Rijeka – Dječjoj kuć

Suradnja se nadalje ostvaruje i s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih i Ministarstvom financija u sklopu pilot projekta Europske unije TaxEdu, koji ima za cilj obrazovati mlade europske građane o porezu i o njegovom utjecaju na njihove živote. Suradnja se ostvarila tijekom sudjelovanja na natječaju „Plaćati porez je bitno“ u

sklopu kojeg su na mrežnim stranicama pilot projekta Europske unije objavljeni kreativni učenički radovi na temu financijske pismenosti.⁸

Dijelom 10. natječaja „Stvarajmo eKreativno!“ bili su učenici 6. i 7. razreda u 2024./2025. školskoj godini te su kreativnom uporabom web alata izradili autorsku audiovizualnu slikovnicu „Morska eko priča“ koja potiče na ekološko promišljanje o očuvanju Jadranskog mora te dočarava ekološki pogled na morski svijet.⁹ Učenici koji pohađaju Građanski odgoj i obrazovanje u OŠ Pećine već četvrtu godinu za redom sudjeluju u Digitalnom inovacijskom inkubatoru te osvajaju nagrade, 1. mjesto na državnoj razini osvojili su 2024. godine te u dva navrata 3. mjesto 2022. i 2025. godine., a svoje ideje razvijaju u projekte kojima prezentiraju inovativnost i ulažu u budućnost (Slika 3).

Slika 3. Osvojeno 1. mjesto na nacionalnom natjecanju Digitalni inovacijski inkubator na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

Digitalni inovacijski inkubator nacionalni je projekt Instituta za inovacije koji razvija kreativnost i poduzetništvo mladih iz cijele Hrvatske te učenike i studente potiče na mindset stvaranja vrijednost, kreativno promišljanje i razvoj projekata.¹⁰ Projekti koje su učenici osmislili i izradili te potom prezentirali pred stručnim žirijem na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, predstavljaju rezultate i proizvode nastale tijekom aktivnosti provođenja izvannastavne aktivnosti Građanski odgoj i

⁸ TAXEDU. <https://taxedu.campaign.europa.eu/hr/about-us> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

⁹ Stvarajmo eKreativno. <https://stvarajmoekreativno.weebly.com/arhiva.html> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

¹⁰ Digitalni inovacijski inkubator. <https://digitalniinkubator.eu/inovacijski/> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

obrazovanje. Tijekom projektne i istraživačke nastave GOO-a u školskoj knjižnici, u učionici Informatike te u Prvoj dječjoj knjižnici za djecu s oštećenjem vida pri OŠ Pećine, učenici su osmislili i izradili inkluzivne, ekološke i interaktivne projekte te popratne proizvode u obliku društvenih senzibilizacijsko-inkluzivnih igara, autorskih priča, audiovizualnih slikovnica te kazališta sjena. Nastale projekte učenici su izrađivali uz mentorsku suradnju školske knjižničarke s edukacijskom rehabilitatoricom i knjižničarkom Tanjom Šupe te učiteljicom informatike Majom Vrancich. Senzibilizacijsko-inkluzivne društvene igre „Interaktivni memory“, „Gledam dodirom“, „3D priča“ i „Eko-kod“ nastale su kako bi se djeci s oštećenjem vida omogućilo sudjelovanje u društvenim igrama te kako bi se videća djeca senzibilizirala prema djeci s oštećenjem vida. (Slika 4).

Slika 4. Društvene igre „Gledam dodirom“ i „Eko-kod“ – učenički rad

Osmišljavanjem i kreativnom izradom senzibilizacijskih i inkluzivnih projekata, učenici u sklopu nastave GOO-a razvijaju vršnjačku empatiju, inovativan i kreativan način razmišljanja te građansku, informacijsku, medijsku i digitalnu pismenost. Inovativnost učeničkih kreativnih rješenja i proizvoda očituje se u tome što su projekti multifunkcionalni te na inovativan način spajaju ekologiju, književne tehnike, asistivnu tehnologiju, umjetnu inteligenciju i digitalnu tehnologiju. Projekti i uspjesi učenika koji pohađaju u školi izvannastavnu aktivnost Građanski odgoj i obrazovanje

prepoznati su i u medijima gdje su učenici predstavili svoje projekte u edukativnim i informativnim emisijama, dnevnim novinama i portalima.¹¹

Zaključak

Suvremeno civilizacijsko okružje podrazumijeva kontinuirano razvijanje znanja i vještina iz područja građanskih kompetencija te je građanska pismenost od presudne važnosti kako bi predrasude, stereotipi i diskriminacija ustupile mjesto ravnopravnosti, toleranciji i ljudskim pravima. U skladu s navedenim, građansku pismenosti možemo promatrati kao ključnu komponentu suvremenog školskog sustava te građanski odgoj i obrazovanje nije samo prenošenje znanja o društvenim sustavima, već i razvoj građanskih kompetencija, skupova vještina, stavova i znanja koja omogućuju učenicima da aktivno sudjeluju u demokratskom društvu te da razumiju sam koncept građanskog djelovanja. Upravo sudjelujući u aktivnostima građanskog odgoja i obrazovanja, učenici upoznaju svoja prava, obveze, osnove sudjelovanja u demokraciji i lokalnoj zajednici te stječu znanja o preuzimanju aktivne uloge u zagovaranju ljudskih prava. Stoga se može zaključiti kako promicanje građanskog odgoja i obrazovanja u školskoj knjižnici formira odgovornog građanina svjesnog svojih prava, obveza i uloge u demokratskom društvu.

¹¹ Osnovna škola Pećine: <https://os-pecine-ri.skole.hr/mediji-o-nasem-radu/>
<https://os-pecine-ri.skole.hr/ucenici-osnovne-skole-pecine-osvojili-su-1-mjesto-u-digitalnom-inovacijskom-inkubatoru-na-drzavnoj-razini/> (pristupljeno 7. veljače 2026.).

Literatura

1. Bajkuša, Mario i dr. 2017. *Prema demokratskoj školi*. GOOD inicijativa - Institut za društvena istraživanja u Zagrebu - Forum za slobodu odgoja. Zagreb. https://goo.hr/wp-content/uploads/2017/11/PUBLIKACIJA_Prema_demokratskoj_skoli.pdf (pristupljeno 7. veljače 2026.).
2. Digitalni inovacijski inkubator. <https://digitalniinkubator.eu/inovacijski/> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
3. Grad Rijeka: Građanski odgoj i obrazovanje. <https://gradanskiodgoj.rijeka.hr/o-gradanskom-odgoju/> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
4. Kovačić, Marko; Horvat, Martina. 2016. Razvoj političkih i građanskih kompetencija mladih – pregled uvođenja građanskog odgoja i obrazovanja u Hrvatski obrazovni sustav. *Od podanika do građana: razvoj građanske kompetencije mladih*; Institut za društvena istraživanja u Zagrebu GONG (u suradnji s GOOD inicijativom). Zagreb.
5. *Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole*. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Zagreb. <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/kurikulum-medjupredmetne-teme-gradjanski-odgoj-i-obrazovanje-za-osnovne-i-srednje-skole/3853> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
6. Markočić Dekanić, Ana i dr. 2020. *Pisa 2018: globalne kompetencije učenika. Međunarodno istraživanje znanja i vještina učenika*. Nacionalni centar za

- vanjsko vrednovanje obrazovanja. Zagreb., str. 154. <https://pisa.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2020/10/PISA-2018-izvjestaj-globalne-kompetencije.pdf> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
7. Osnovna škola Pećine: <https://os-pecine-ri.skole.hr/mediji-o-nasem-radu/>; <https://os-pecine-ri.skole.hr/ucenici-osnovne-skole-pecine-osvojili-su-1-mjesto-u-digitalnom-inovacijskom-inkubatoru-na-drzavnoj-razini/> (pristupljeno 7. veljače 2026.)
 8. Stvarajmo eKreativno. <https://stvarajmoekreativno.weebly.com/arhiva.html> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
 9. TAXEDU. <https://taxedu.campaign.europa.eu/hr/about-us> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
 10. *Učenici građani: informirani, aktivni i odgovorni: Priručnik za građanski odgoj i obrazovanje.* 2018. Ur. Golob, Lana; Pašić, Mirela. Grad Rijeka. Rijeka. <https://gradanskiodgoj.rijeka.hr/wp-content/uploads/2020/10/Priru%C4%8Dnik-U%C4%8Denici-gra%C4%91ani-informirani-aktivni-i-odgovorni.pdf> (pristupljeno 7. veljače 2026.).
 11. *Učenik građanin: Priručnik za Građanski odgoj i obrazovanje.* 2017. Ur. Golob, Lana. Grad Rijeka. Rijeka.
 12. Uzelac, Maja i dr. 2014. Temeljni sadržaju društvene dimenzije građanskog odgoja i obrazovanja. *Znam, razmišljam, sudjelujem. Priručnik za nastavnike: Pomoć u provedbi građanskog odgoja i obrazovanja.* Centar za mirovne studije - Mreža mladih Hrvatske. Zagreb.

CHAT(BOT) S GLAGOLJICOM – IZRADA EDUKATIVNOG UI ALATA

Maja Lukić Puškarić
maja.lukic3@skole.hr
Osnovna škola Dubovac

Ana Sudarević
ana.sudarevic1@skole.hr
Osnovna škola Dubovac

Sažetak

Chatbot je računalni program koji simulira razgovor s korisnikom putem tekstualne ili govorne komunikacije. Temelji se na umjetnoj inteligenciji i obradi prirodnoga jezika i kao takav omogućuje razumijevanje korisničkih upita i generiranje odgovora koji su informativni, relevantni i komunikacijski prilagođeni. U suvremenom obrazovanju chatbotovi se sve češće primjenjuju kao virtualni asistenti i podrška u nastavi. Mogu preuzeti odgovaranje na učestala pitanja, pomagati u rješavanju zadataka te voditi učenike kroz sadržaje, čime pružaju personaliziranu podršku u stvarnom vremenu i rasterećuju učitelje rutinskih aktivnosti otvarajući im time prostor za kvalitetnije poučavanje i izgradnju odnosa s učenicima. Istodobno, učenici chatbot sve češće doživljavaju kao sigurno okruženje u kojem bez nelagode mogu postaviti pitanja, što potiče samostalno učenje i doprinosi jačanju njihova samopouzdanja. Na tim je temeljima osmišljen ciklus radionica Chat(bot) s glagoljicom, namijenjen učenicima petih i šestih razreda koji sudjeluju u izvannastavnoj aktivnosti na kojoj se provodi CARNET-ov kurikulum Umjetna inteligencija - od koncepta do primjene. Primarni je cilj projekta izraditi edukativni chatbot koji odgovara na pitanja o glagoljici. Učenici istražuju različite izvore, odabiru i oblikuju ključne informacije te ih unose u chatbot, istodobno učeći o načelima i mogućnostima suvremenih tehnologija temeljenih na umjetnoj inteligenciji. Krajnji proizvod, edukativni chatbot, funkcionalno predstavlja digitalnog suputnika u učenju o hrvatskoj kulturnoj baštini, dok sam proces razvoja potiče informacijsku, medijsku i digitalnu pismenost. Učenici sudjeluju u svim fazama projekta, uključujući istraživanje, oblikovanje baze znanja, izradu i testiranje chatbota te osmišljavanje promotivnih materijala namijenjenih suučenicima.

Summary

A chatbot is a computer program that simulates conversation with a user through text or voice communication. It is based on artificial intelligence and natural language processing, enabling it to understand user queries and generate responses that are informative, relevant, and communicatively appropriate. In contemporary education, chatbots are increasingly used as virtual assistants and as support tools in teaching. They can answer frequently asked questions, assist in solving tasks, and guide students through learning content, thereby providing personalized support in real time and relieving teachers of routine tasks, allowing them to focus more on quality teaching and building relationships with students. At the same time, students increasingly perceive chatbots as a safe environment in which they can ask questions without hesitation, which encourages independent learning and contributes to strengthening their self-confidence. Based on these premises, a series of workshops titled Chat(bot) with Glagolitic was designed for fifth- and sixth-grade students participating in an extracurricular activity implementing the CARNET curriculum Artificial Intelligence – From Concept to Application. The primary goal of the project was to create an educational chatbot that answers questions about Glagolitic, the oldest Slavic script. Students researched various sources, selected and organized key information, and incorporated it into the chatbot while simultaneously learning about the principles and possibilities of modern AI technologies. The final product, an educational chatbot, functions as a digital companion for learning about Croatian cultural heritage, while the development process itself fosters information, media, and digital lit-

Ključne riječi

baština, chatbot, osnovna škola, umjetna inteligencija

eracy. Students participated in all stages of the project, including research, knowledge-based development, chatbot design and testing, and the creation of promotional materials for their peers.

Key words

artificial intelligence, chatbot, cultural heritage, interdisciplinarity, primary school

1. Uvod

U Osnovnoj školi Dubovac svjesni smo da učenici sve češće koriste alate umjetne inteligencije, kako u slobodno vrijeme, tako i u kontekstu školskih obveza. Umjetna inteligencija (UI) može se opisati kao područje računalne znanosti usmjereno na razvoj sustava sposobnih za obavljanje zadataka koji inače zahtijevaju ljudsku inteligenciju, poput učenja, analize informacija, rješavanja problema, predviđanja ili donošenja odluka. U obrazovnom kontekstu takvi alati mogu pridonijeti razvoju digitalnih vještina, kritičkog mišljenja, kreativnosti i medijske pismenosti učenika¹. Istovremeno, nekritično ili pretjerano oslanjanje na alate umjetne inteligencije može dovesti do smanjenja samostalnog promišljanja i analize problema. Stoga je zadatak škole učenike ne samo upoznati s mogućnostima tih tehnologija, nego i razvijati njihovu sposobnost odgovornog, etičnog i kritičkog korištenja. Polazeći od toga, u školi se drugu godinu provodi izvannastavna aktivnost temeljena na CARNET-ovu kurikulumu Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene². Cilj aktivnosti je osposobiti učenike za praktičan i kreativan rad s tehnologijama u nastajanju te razvijati razumijevanje njihovih društvenih i etičkih utjecaja.

Kao konkretan primjer primjene umjetne inteligencije u radu s učenicima odabran je chatbot. To je interaktivni komunikacijski sustav koji omogućuje vođenje dijaloga između korisnika i digitalnog sustava te odgovaranje na korisničke upite bez izravne ljudske intervencije³. Prednosti chatbotova su njihova stalna dostupnost, brzi odgovori i jednostavan pristup informacijama⁴. Najčešće se dijele u dvije osnovne skupine: chatbotovi temeljeni na pravilima (engl. rule-based chatbots) funkcioniraju prema unaprijed definiranim pravilima te korisnika vode kroz niz ponuđenih opcija do željene informacije.

chatbotovi temeljeni na umjetnoj inteligenciji koriste tehnologije obrade prirodnoga jezika (NLP) što im omogućuje razumijevanje pisanog ljudskog jezika i prepoznavanje

¹ Kralj, Lidija i dr. 2024. Umjetna inteligencija u obrazovanju: edukativni priručnik o primjeni umjetne inteligencije u učenju i poučavanju za učitelje, nastavnike i stručne suradnike u školama. Agencija za elektroničke medije i UNICEF. Zagreb. <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2024/04/Umjetna-inteligencija-u-obrazovanju.pdf> (pristupljeno 8. ožujka 2026.).

² Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene: Kurikul izvannastavne aktivnosti za 5. i 6. razred osnovne škole. 2025. Ur. Bilić, Juraj. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. Zagreb. https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2025/09/Kurikul_za-5-i-6-razred_08092025.pdf (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

³ Marušić, Igor. 2023. 5 osnovnih stvari koje morate znati o chatbotu. <https://www.cx.hr/tehnologija/5-osnovnih-stvari-koje-morate-znati-o-chatbotu/> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

⁴ Isto.

namjere korisnikova upita. Važnu ulogu pritom ima strojno učenje, koje sustavu omogućuje postupno unaprjeđivanje odgovora na temelju interakcija s korisnicima⁵. Zbog veće fleksibilnosti i kompleksnijih mogućnosti upravo se takvi sustavi sve češće primjenjuju u obrazovanju⁶.

U svakodnevnom životu učenici se s chatbotovima susreću na različitim digitalnim platformama, obrazovnim aplikacijama i mrežnim stranicama. Koriste ih za objašnjavanje nastavnog gradiva, kao pomoć pri rješavanju zadataka ili pronalaženje informacija, ali i u svakodnevnim situacijama pa čak i za zabavu i „druženje“⁷. Interaktivnost i komunikacija nalik razgovoru čine ih učenicima zanimljivima i motivirajućima za rad. Međutim, učenici ih često koriste bez dubljeg razumijevanja načina na koji funkcioniraju, kao ni njihovih mogućnosti i ograničenja. Zbog toga je važno da škola preuzme aktivnu ulogu u razvijanju informiranog, odgovornog i kritičkog pristupa korištenju umjetne inteligencije.

Za sadržaj školskog chatbota odabrana je glagoljica, najstarije slavensko pismo. Glagoljica je sastavni dio nastavnih sadržaja Hrvatskoga jezika⁸, ali i važan element hrvatske kulturne baštine. Razvijanje svijesti o njezinoj vrijednosti i značenju dio je šireg obrazovnog cilja očuvanja i razumijevanja kulturnog nasljeđa⁹. Dio učenika uključenih u projekt već je imao određena predznanja o glagoljici, dok je za druge to bio prvi susret s ovom temom. Takva je situacija potaknula i međugeneracijsko učenje, jer su stariji učenici preuzeli mentorsku ulogu u vrednovanju i nadopunjavanju rezultata istraživanja mlađih učenika. S druge strane, u području rada s chatbotovima svi su učenici imali sličnu razinu predznanja što je omogućilo zajedničko i ravnopravno učenje o ovoj tehnologiji.

2. Chat(bot) s glagoljicom

2.1 Metodologija

Aktivnosti su bile usmjerene na ostvarivanje ishoda predviđenih kurikulumom o umjetnoj inteligenciji za 5. i 6. razred osnovne škole¹⁰. Učenici su upoznavali temeljne pojmove vezane uz umjetnu inteligenciju, prepoznavali njezine primjene te promišljali o razlikama između ljudske i umjetne inteligencije. Poseban naglasak stavljen je na razvoj digitalne i informacijske pismenosti kroz aktivno korištenje alata umjetne

⁵ Isto.

⁶ Chatbot. AI glossary. <https://flintk12.com/ai-glossary/chatbot> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

⁷ Parga-Belinkie, Joanna. 2025. How AI Chatbots Affect Kids: Benefits, Risks & What Parents Need to Know. <https://www.healthychildren.org/English/family-life/Media/Pages/are-ai-chatbots-safe-for-kids.aspx> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

⁸ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

⁹ Kulturna baština Europe: komplet za nastavnike. 2018. http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/UserDocsImages/pdf/eych-2018-toolkit-teachers_hr.pdf (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹⁰ Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene: Kurikul izvannastavne aktivnosti za 5. i 6. razred osnovne škole. 2025. Ur. Bilić, Juraj. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. Zagreb. https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2025/09/Kurikul_za-5-i-6-razred_08092025.pdf (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

inteligencije u učenju i izradi digitalnih sadržaja. Pritom se poticalo odgovorno ponašanje u digitalnom okruženju, razumijevanje etičkih pitanja povezanih s primjenom umjetne inteligencije te kritičko vrednovanje sadržaja koje takvi sustavi generiraju.

Rad s učenicima organiziran je u obliku praktičnih radionica. Sudionici su bili zainteresirani učenici petih i šestih razreda, članovi interesne skupine za umjetnu inteligenciju te skupine darovitih učenika. Sadržaj radionica podijeljen je u dvije tematske cjeline – glagoljica i chatbot – zbog čega je interdisciplinarnost bila dominantan didaktički pristup. U radu su se povezivala znanja i vještine iz više nastavnih predmeta i međupredmetnih tema, a učenici su kroz rješavanje interdisciplinarnih zadataka razvijali motivaciju za učenje te primjenu stečenih znanja u novim situacijama¹¹.

Radionice su se održavale jednom tjedno, a po potrebi i češće. Većina aktivnosti odvijala se uživo u školskoj knjižnici, dok se dio komunikacije i razmjene materijala odvijao putem kanala na platformi Microsoft Teams gdje su učenici dobivali dodatne zadatke te dijelili iskustva i informacije.

2.2. Glagoljica – baza znanja za chatbot

Tijekom prvog polugodišta radionice su bile posvećene upoznavanju glagoljice i kulturne baštine povezane s tim pismom. Planirane aktivnosti bile su usklađene s ishodom predmetnih kurikula Hrvatskoga jezika (OŠ HJ B.6.4., OŠ HJ A.6.6.)¹², Povijesti (POV OŠ E.6.1.)¹³ i Geografije (GEO OŠ C.A.6.1.)¹⁴, kao i s međupredmetnim temama Učiti kako učiti (uku C.2.3., uku D.2.2., uku A.3.1.)¹⁵, Osobni i socijalni razvoj (osr C.3.4.)¹⁶ te Uporaba IKT-a (ikt C.2.2., ikt C.2.4.)¹⁷.

Prevladavajuća metoda rada bio je istraživački i praktični rad učenika. Radeći u paru ili manjim skupinama, učenici su najprije oblikovali istraživačka pitanja, a zatim

¹¹ Hočevar, Vida. 2021. Interdisciplinarno povezivanje u nastavi povijesti (program gimnazija). Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje 4/7. 1-11. <https://hrcak.srce.hr/file/380940> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹² Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. „Nav. dj.“

¹³ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹⁴ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_145.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹⁵ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za međupredmetnu temu Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_154.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹⁶ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_152.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹⁷ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

pretraživali različite izvore informacija o glagoljici – njezinu nastanku, uporabi, značajnim spomenicima te njezinu mjestu u suvremenom društvu. Uz tiskane izvore, koji su bili zastupljeni u manjoj mjeri, učenici su najčešće koristili mrežne izvore. U početku su radili s unaprijed odabranim i provjerenim izvorima koje su pripremile učiteljica i knjižničarka, a kasnije su samostalno pronalazili nove izvore informacija.

Takav pristup omogućio je sustavno razvijanje informacijske pismenosti jer su učenici prolazili sve faze rada s informacijama: od prepoznavanja potrebe za informacijom, preko pretraživanja i vrednovanja izvora, do korištenja i odgovornog citiranja pronađenih sadržaja.

Važnu ulogu imalo je i vršnjačko učenje. Suradnički rad omogućio je učenicima razmjenu znanja i iskustava te razvoj komunikacijskih i socijalnih vještina¹⁸. Budući da su u aktivnosti bili uključeni učenici različitih uzrasta, prirodno se razvilo i međugeneracijsko učenje. Stariji učenici pomagali su mlađima u oblikovanju istraživačkih pitanja i vrednovanju prikupljenih informacija te su svojim komentarima i prijedlozima doprinosili kvaliteti zajedničkog rada.

Konačni cilj ovoga dijela projekta bio je oblikovati pouzdanu bazu znanja o glagoljici koja će poslužiti kao temelj za izradu školskog chatbota.

2.3. Glagobot – chatbot o glagoljici

Sljedeća etapa projekta bila je usmjerena na upoznavanje tehnologije chatbotova, njihovu analizu i izradu vlastitog rješenja.

U početnim radionicama učenici su se upoznali s osnovnim pojmovima vezanim uz chatbotove i umjetnu inteligenciju. Analizirali su njihove mogućnosti, prednosti i ograničenja te raspravljali o razlikama između ljudske i umjetne inteligencije. Posebna pažnja posvećena je etičkim aspektima korištenja umjetne inteligencije. Učenici su navodili primjere situacija u kojima je uporaba chatbotova korisna i opravdana, ali i one u kojima takva tehnologija može biti problematična.

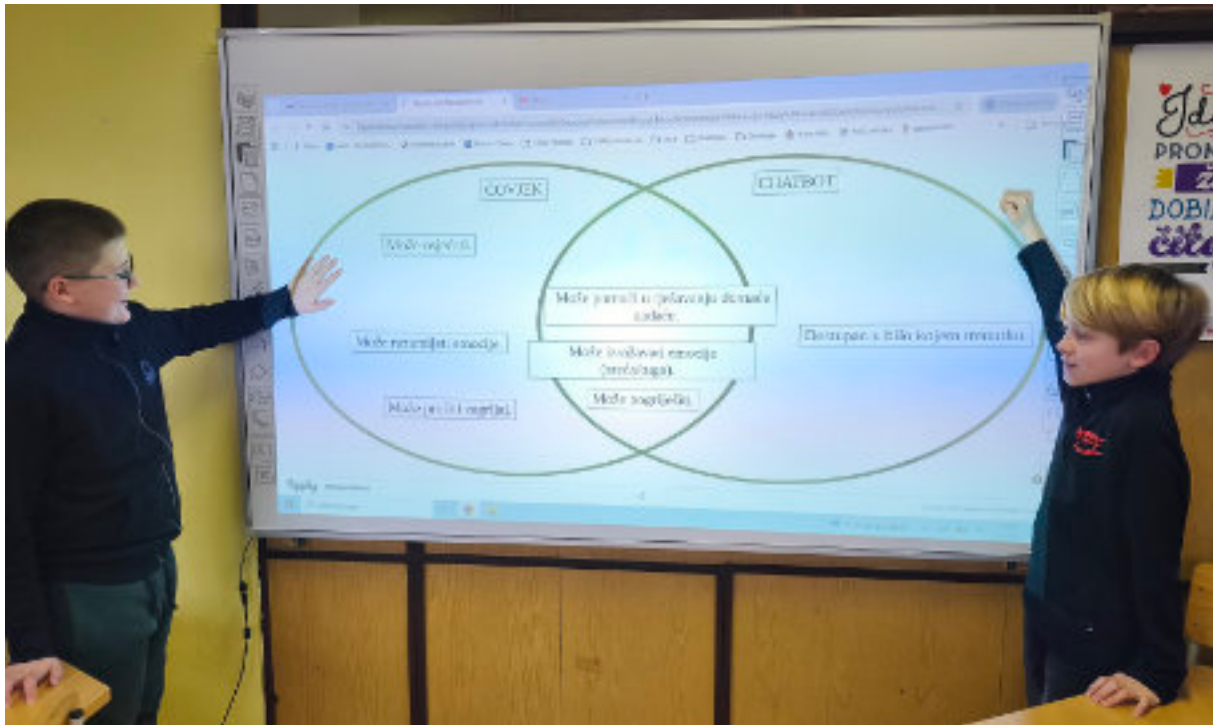
Tijekom rasprava otvoreno je i pitanje digitalne (ne)jednakosti¹⁹. Učenici su promišljali je li pravedno koristiti alate umjetne inteligencije u obrazovanju ako svi učenici nemaju jednake mogućnosti pristupa internetu ili digitalnim uređajima. Na taj se način razvila rasprava o digitalnom jazu i važnosti osiguravanja jednakih uvjeta za korištenje novih tehnologija u obrazovanju. Nakon teorijskog uvoda učenici su analizirali postojeće primjere chatbotova i kritički vrednovali odgovore koje generiraju.

Središnji dio aktivnosti bila je izrada vlastitog chatbota nazvanog Glagobot. Za njegovu izradu odabrana je obrazovna platforma SchoolAI²⁰, preporučena u CARNET-ovu kurikulumu Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene zbog svoje dostupnosti, intuitivnog sučelja i jednostavne navigacije.

¹⁸ Cetinjanin Thes, Sanja. 2024. Vršnjačko učenje kroz razmjenu inspirativnih iskustava. <https://www.skole.hr/vrsnjacko-ucenje-kroz-razmjenu-inspirativnih-iskustava/> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

¹⁹ Rubeša, Martina. 2018. Digitalne nejednakosti i potencijal za socijalno uključivanje. Glasilo Future 1/3. 15-26. <https://hrcak.srce.hr/file/405327> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

²⁰ <https://schoolai.com/>

Slika 1. Rasprava učenika o razlikama između ljudske i umjetne inteligencije

Budući da je platforma SchoolAI prema uvjetima korištenja namijenjena korisnicima starijima od 16 godina, za sudjelovanje učenika pribavljene su prethodne suglasnosti roditelja. Uz mentorsku podršku učiteljica učenici su osmislili scenarij za chatbot (A.5.4.)²¹ koristeći prethodno izrađenu bazu znanja o glagoljici. Nakon toga su chatbot testirali, analizirali njegove odgovore i postupno ga usavršavali (B.5.2., B.5.3.)²². Proces testiranja omogućio je učenicima da uoče važnost preciznog formuliranja uputa te ograničenja sustava umjetne inteligencije. Budući da platforma koristi tehnologiju temeljenu na umjetnoj inteligenciji, bilo je važno jasno definirati izvor informacija na temelju kojeg chatbot generira odgovore. Upravo je zato ranije izrađena baza provjerenih podataka o glagoljici poslužila kao izvor/temelj za njegov rad, čime se smanjila mogućnost pojave netočnih ili izmišljenih informacija.

Završna faza projekta bila je posvećena promociji Glagobota. Poveznica na chatbot postavljena je na mrežnu stranicu škole²³, a učenici su izradili i informativni plakat kojim su pozvali ostale učenike i zainteresirane korisnike da isprobaju chatbot i podijele svoje dojmove o njegovu radu (B.6.2., B.6.3.)²⁴.

²¹ Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene: Kurikul izvannastavne aktivnosti za 5. i 6. razred osnovne škole. „Nav. dj.“

²² Isto.

²³ <https://os-dubovac-ka.skole.hr/>

²⁴ Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene: Kurikul izvannastavne aktivnosti za 5. i 6. razred osnovne škole. „Nav. dj.“

3. Zaključak

Primjer radionica Chat(bot) s glagoljicom pokazuje kako se alati umjetne inteligencije mogu smisleno i pedagoški promišljeno integrirati u obrazovni proces. Polazeći od činjenice da se učenici s tehnologijama umjetne inteligencije već susreću u svakodnevnom životu, projekt je nastojao njihov interes usmjeriti prema odgovornom, kritičkom i kreativnom korištenju digitalnih alata. U tom je kontekstu izrada vlastitog chatbota poslužila kao poticajno okruženje za razvoj digitalne, informacijske i medijske pismenosti.

Posebna vrijednost projekta bila je interdisciplinarnost koja je povezala sadržaje iz područja umjetne inteligencije s učenjem o glagoljici kao važnom dijelu hrvatske kulturne baštine. Istraživački rad na prikupljanju i vrednovanju informacija omogućio je učenicima razvoj informacijske pismenosti, dok je proces izrade i testiranja chatbota poticao razumijevanje načina funkcioniranja tehnologija umjetne inteligencije, ali i njihovih ograničenja. Rasprave o etičkim pitanjima, odgovornom korištenju tehnologije i digitalnoj jednakosti dodatno su pridonijele razvoju kritičkog mišljenja i svijesti o društvenim aspektima primjene umjetne inteligencije.

Rad u heterogenoj skupini učenika potaknuo je suradničko učenje, vršnjačku podršku i međugeneracijsku razmjenu znanja. Stariji su učenici preuzimali mentorsku ulogu, dok su mlađi kroz suradnju postupno razvijali istraživačke i komunikacijske vještine. Takav način rada pridonio je stvaranju poticajnog okruženja u kojem učenici aktivno sudjeluju u procesu učenja i preuzimaju odgovornost za vlastiti rad.

Konačni rezultat projekta, edukativni chatbot Glagobot, predstavlja digitalni alat koji može poslužiti kao podrška učenju o glagoljici, ali još je važniji sam proces njegova nastajanja. Upravo je taj proces učenicima omogućio razumijevanje potencijala i ograničenja umjetne inteligencije te ih potaknuo na promišljeno i odgovorno korištenje novih tehnologija. Ovakvi projekti pokazuju da umjetna inteligencija u obrazovanju može imati značajnu pedagošku vrijednost kada se koristi kao sredstvo za istraživanje, stvaranje i razvoj ključnih kompetencija učenika.

Literatura

1. Cetinjanin Thes, Sanja. 2024. Vršnjačko učenje kroz razmjenu inspirativnih iskustava. <https://www.skole.hr/vrsnjacko-ucenje-kroz-razmjenu-inspirativnih-iskustava/> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
2. Chatbot. AI glossary. <https://flintk12.com/ai-glossary/chatbot> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
3. Hočevar, Vida. 2021. Interdisciplinarno povezivanje u nastavi povijesti (program gimnazija). *Varaždinski učitelj: digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje* 4/7. 1-11. <https://hrcak.srce.hr/file/380940> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
4. Kralj, Lidija i dr. 2024. *Umjetna inteligencija u obrazovanju: edukativni priručnik o primjeni umjetne inteligencije u učenju i poučavanju za učitelje, nastavnike i stručne suradnike u školama*. Agencija za elektroničke medije i UNICEF. Zagreb. <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2024/04/Umjetna-inteligencija-u-obrazovanju.pdf> (pristupljeno 8. ožujka 2026.).

5. Kulturna baština Europe: komplet za nastavnike. 2018. http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/UserDocsImages/pdf/eych-2018-toolkit-teachers_hr.pdf (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
6. Marušić, Igor. 2023. 5 osnovnih stvari koje morate znati o chatbotu. <https://www.cx.hr/tehnologija/5-osnovnih-stvari-koje-morate-znati-o-chatbotu/> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
7. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Geografije za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_145.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
8. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
9. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_152.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
10. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
11. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za međupredmetnu temu Učiti kako učiti za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_154.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
12. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. Kurikulum za međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
13. Parga-Belinkie, Joanna. 2025. How AI Chatbots Affect Kids: Benefits, Risks & What Parents Need to Know. <https://www.healthychildren.org/English/family-life/Media/Pages/are-ai-chatbots-safe-for-kids.aspx> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
14. Rubeša, Martina. 2018. Digitalne nejednakosti i potencijal za socijalno uključivanje. *Glasilo Future* 1/3. 15-26. <https://hrcak.srce.hr/file/405327> (pristupljeno 8. ožujka 2026.)
15. Umjetna inteligencija: od koncepta do primjene: Kurikul izvannastavne aktivnosti za 5. i 6. razred osnovne škole. 2025. Ur. Bilić, Juraj. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNET. Zagreb. https://www.carnet.hr/wp-content/uploads/2025/09/Kurikul_za-5-i-6-razred_o8092025.pdf (pristupljeno 8. ožujka 2026.)

KUMARAK ILI KRABUJA, SVE JE TO NAŠA TRADICIJA

Daniela Gerbac Bobuš
danielagerbac@gmail.com
Osnovna škola Jelenje-Dražice

Mirela Tuhtan
mirela.tuhtan@skole.hr
Osnovna škola „Drago Gervais“ Brešca

Sažetak

U suradnji dviju škola tijekom školske 2024./2025. godine provodio se projekt Zvonac do zvonca, čije su voditeljice bile školske knjižničarke. S ciljem upoznavanja učenika s tradicijom zvončarskih skupina kraja u kojem žive, projekt je obuhvatio istraživanje o zvončarima i pokladnim običajima, njihovo predstavljanje učenicima, kreativne radionice te međuškolski literarni i likovni natječaj. Organizirana je i izložba učeničkih radova uz dodjelu nagrada te je tiskana brošura s odabranim radovima. Učenicima je najzanimljiviji dio projekta bilo predstavljanje zvončarskih skupina, pri čemu su uočili njihove sličnosti i posebnosti.

Projekt je potaknuo učenike na istraživanje i kreativno izražavanje te pridonio jačanju svijesti o bogatstvu lokalne kulture i tradicije.

Ključne riječi

dondolaši; identitet; tradicija; učeničko stvaralaštvo; zvonča

Uvod

Zvončari su važan dio kulturne baštine Primorsko-goranske županije i cijele Hrvatske, a njihov Godišnji pokladni ophod s područja Kastavštine 2009. godine uvršten je na UNESCO-vu Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva²⁵. Općina Matulji, u kojoj se nalazi OŠ „Drago Gervais“, područje je s najvećim brojem zvončarskih skupina, što potvrđuju i tri zvona u općinskom grbu. Na upisnom

Summary

In cooperation between two schools during the 2024/2025 school year, the interschool project Zvonac do zvonca, led by school librarians. With the aim of introducing students to the tradition of bell-ringer groups from the region in which they live, the project included research on bell-ringer groups and carnival customs, presentations for students, creative workshops and an interschool literary and art competition. An exhibition of student works with an award ceremony was also organized and a brochure with selected works was published.

The most interesting part of the project for the students was the presentation of the bell ringing groups, during which they noticed their similarities and differences.

The project encouraged students to explore, express their creativity and contributed to raising their awareness of the richness of local culture and tradition.

Key words

bell ringers; identity; student creativity; tradition

²⁵ Nikočević, Lidija. 2014. Zvončari i njihovi odjeci. Naklada Kvarner etc. Novi Vinodolski, Zagreb. Pazin. Str. 21.

području spomenute škole djeluje šest skupina zvončara: Brgujski, Lipajski, Mučićevi, Munski, Zvonejski i Žejanski zvončari. U tim skupinama sudjeluje i četrdesetak učenika škole, mladih zvončarića. Desetak učenika OŠ Jelenje-Dražice aktivni su članovi skupine Grobnički dondolaši. Udruga Grobnički dondolaši osnovana je 2000. godine radi revitaliziranja nekadašnjeg običaja dondolanja tj. zvonjenja („po zvonu, dondolo, nazvali su se dondolašima“²⁶). Potaknute činjenicom da u njihovim školama ima toliko učenika – aktivnih sudionika zvončarskih običaja te svjesne činjenice da ostali učenici znaju za postojanje više različitih zvončarskih skupina na području županije, no ne znaju bitne razlike u njihovu izgledu i tradicionalnim ophodima, knjižničarke ovih dviju škola pokrenule su zajednički projekt Zvonac do zvonca.

Cilj projekta bio je omogućiti učenicima upoznavanje tradicije zvončarskih skupina kraja u kojem žive, konkretnije, specifičnosti zvončara s upisnog područja škola sudionica projekta.

Budući da se provedbom projekta ostvaruje korelacija s nastavnim predmetima Hrvatski jezik, Priroda i društvo, Likovna kultura i Glazbena kultura, ali i ishodi iz međupredmetnih tema Građanski odgoj i obrazovanje te Osobni i socijalni razvoj, u realizaciji projekta sudjelovalo je još četrnaest učitelja i stručnih suradnika iz obiju škola.

Tijek projekta

Projekt je tijekom cijele nastavne godine proveden kroz više komponenti, uključujući istraživanje o specifičnostima zvončarskih skupina i pratećih pokladnih običaja, predstavljanje tih skupina svim učenicima u obje škole, kreativne radionice, međuškolski literarni i likovni natječaj, izložbu učeničkih radova uz dodjelu nagrada te tiskanje brošure s odabranim likovnim i literarnim radovima.

Istraživanje o zvončarskim skupinama

Tijekom prvog polugodišta učenici su na redovnoj nastavi ili izvannastavnim aktivnostima u knjižnici istraživali različite izvore informacija (knjige, mrežne stranice, novinski članci, dokumentarni filmovi...) o zvončarskim običajima svoga kraja te prikupili informacije o karakteristikama pojedinih zvončarskih skupina. Također, razgovarali su s odraslim zvončarima pojedinih skupina kako bi „iz prve ruke“ saznali više o tradicionalnim ophodima i specifičnostima različitih skupina. Pronađene zanimljivosti objedinili su u PowerPoint prezentacije koje su izložili na predstavljanju zvončarića.

Polaznici izvannastavne aktivnosti Knjižničari iz breške škole pri istraživanju zvončarskih običaja uočili su da o zvončarima ima malo kvalitetnih izvora informacija, da su ti izvori često neprilagođeni djeci i željeli su prikazati ostalima specifičnosti različitih zvončarskih skupina na interaktivan način. Izradili su tako multimedijски

²⁶ Isto. Str. 77.

uradak Mala reportaža o zvončarima, koji je na natječaju Stvarajmo eKreativno nagrađen u kategoriji „Interaktivna priča“.

Predstavljanje zvončarskih skupina

U svakoj je školi održano predstavljanje sedam zvončarskih skupina svim učenicima škole. Nakon opisa pojedine zvončarske skupine, predstavili su se učenici – zvončari: Brgujski, Lipajski, Mučićevi, Munski, Zvonejski i Žejanski zvončari te Grobnički dondolaši pa je publika mogla uočiti koliko su pojedine skupine zvončara slične (zvona, ovčja koža), ali i da postoje posebnosti po kojima se razlikuju.

Slika 1. Učenici - Brgujski zvončari, Grobnički dondolaši, Lipajski zvončari

Primjerice, Grobnički dondolaši na glavi nose „krabuju“ (maska sa kostima vola ili ovna), Žejanski i Munski zvončari šešir ukrašen trakama od krep-papira koje dosežu do poda („kumarak“, „klabuk“), a ostali predstavljeni zvončari šešir ukrašen cvjetovima od krep-papira („krabujosnica“ ili „klobuk“). Osim po vanjskom izgledu, zvončari se razlikuju i po načinu hoda, „rivanja“ - sudaranja te po tome kako formiraju „kolo“.

Slika 2. Učenici - Mučićevi zvončari, Munski zvončari, Zvonejski zvončari, Žejanski zvončari

Osim zvončarskih specifičnosti, bilo je tu i drugih elemenata koji su neizostavni na zvončarskim pohodima - pratnja harmonikaša te pratnja djevojčica u narodnim nošnjama i maškarica. Učenike zvončare pratili su „kapoti“, odrasli članovi zvončarske skupine koji i inače na zvončarskih ophodima vode i prate mlađe zvončare. Zbog obilja različitih čakavskih dijalekata, ovi susreti bili su i prilika učenje novih čakavskih izraza, s kojima su se neki učenici prvi put susreli.

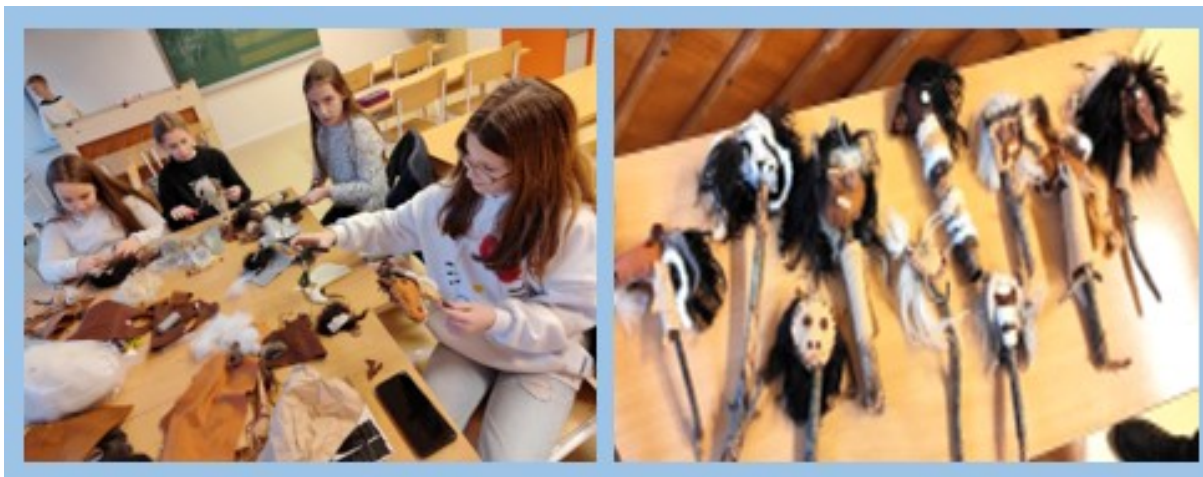
U svakoj su školi nakon programa učenici gosti razgledali školu domaćina te sudjelovali u organiziranom druženju uz prigodni program harmonikaša i pjevača te tradicionalne karnevalske slastice ovoga kraja („kroštuli“, „ulenjaki“...).

Slika 3. Predstavljanje zvončarskih skupina u OŠ Jelenje-Dražice

Kreativne radionice

Tijekom školske godine obje su škole za svoje učenike organizirale različite kreativne radionice vezane uz zvončarsku tradiciju. Tako su polaznici radionica imali priliku izrađivati „zvončarske rožice“ (cvjetovi od krep papira kojima se ukrašavaju zvončarski „klobuki“), izraditi „žunte“ (izraz za predmet koji dondolaši nose u rukama) od recikliranog materijala (koža, drvo, konop, tkanina...) te izraditi lutke – dondolaše od tkanine i prirodnih materijala. U OŠ Jelenje-Dražice učenici su na likovnim radionicama izradili reljefe u glinamolu - „krabuje“ koje su na kraju sudionicima projekta dijelili kao suvenir. Učenici koji su sudjelovali na radionicama razvijali su kreativnost, samopouzdanje, komunikaciju, timski rad i praktične vještine.

Slika 4. Radionica izrade „žunti“

Međuškolski literarni i likovni natječaj

Nakon što su upoznali raznolikost običaja vezanih uz zvončare svoga kraja, učenici obiju škola potaknuti su da se na nastavi Hrvatskog jezika literarno izraze kroz oblik poezije ili proze koji je njima najdraži te da se na nastavi Likovne kulture likovno izraze odabranom tehnikom. Učenici su rado i pisali i slikali na temu natječaja - Zvončari moga kraja, razvijajući tako svoje jezične, grafomotoričke, kreativne i likovne vještine. Svaka je škola preuzela zaduženje za provođenje jednog dijela natječaja (likovni ili literarni), a do pet odabranih radova po razrednom odjelu moglo je biti prijavljeno na međuškolski likovno-literarni natječaj. Na natječaj je pristiglo 30 literarnih te 75 likovnih radova učenika od 1. do 8. razreda, podijeljenih u tri uzrasne kategorije. Po završetku natječaja oformila su se povjerenstva za prosudbu radova sastavljena od učitelja i stručnih suradnika koja su imala zahtjevan zadatak - odabir najuspješnijih.

Izložba nagrađenih radova

U svibnju je, nakon završne školske priredbe u OŠ „Drago Gervais“ Brešca, otvorena izložba odabranih likovnih i literarnih učeničkih radova Zvončari našega kraja na kojoj su dodijeljene nagrade najuspješnijima. Za literarni, jednako kao i za likovni dio natječaja, u svakoj su uzrasnoj kategoriji (1. i 2. razred, 3. i 4. razred, 5. – 8. razred) nagrađeni autori triju najboljih radova (sveukupno 18 nagrađenih učenika). Uz to, zbog velikog broja kvalitetnih učeničkih uradaka, povjerenstvo je odlučilo pohvaliti još devet učenika. Nagrađenim i pohvaljenim učenicima uručena su priznanja i prigodni darovi. Brojna publika sa zanimanjem je razgledala postavljenu izložbu odabranih literarnih i likovnih radova, a učenicima su na sudjelovanju u natječaju čestitali i predstavnici Općine Matulji, koji su istaknuli važnost provođenja projekata poput Zvonac do zvonca kojima se njeguje tradicija zavičaja.

Spomenuta izložba „preselila“ se i u OŠ Jelenje-Dražice gdje su je mogli razgledati svi učenici i djelatnici, zajedno uz postavljenu izložbu likovnih radova vezanih uz dondolaše.

Slika 5. Neki od nagrađenih učeničkih likovnih radova

Brošura Zvonac do zvonca

Trajna vrijednost proizašla iz projekta je tiskana brošura „osmišljena na način da čitateljima predstavi osnovne karakteristike svake zvončarske skupine koja je sudjelovala u projektu te nagrađene i pohvaljene likovne i literarne radove učenika obiju škola“²⁷. U pripremanje i grafičko oblikovanje brošure bili su uključeni učenici 7. i 8. razreda, polaznici izvannastavne aktivnosti Knjižničari. Tiskana brošura Zvonac do zvonca uručena je svim učenicima i učiteljima – aktivnim sudionicima projekta, pomagačima u projektu i lokalnim vlastima. Brošura je u digitalnom obliku postavljena na mrežnu stranicu škole.

Evaluacija i održivost projekta

Na nastavnim i izvannastavnim aktivnostima, pratili su se i bilježili rezultati rada učenika te njihov napredak. Poticala se i pratila suradnja među učenicima i timski rad, budući da je kvalitetna suradnja učenika na svakoj pojedinoj aktivnosti, ali i međusobna suradnja svih sudionika projekta bila neophodna za uspješnu provedbu projekta.

Voditeljice i sudionici projekta svake škole, ali i obiju škola zajedno, redovito su se sastajali radi praćenja provedbe projekta te zajedničkim dogovorom i samovrednovanjem usmjeravali jedni druge prema uspješnijem radu s učenicima i ostvarivanju ciljeva projekta. Vodio se računa o namjenskoj potrošnji sredstava planiranih troškovnikom, budući da je projekt financiran sredstvima Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih na temelju Poziva za financiranje projekata u sklopu izvannastavnih aktivnosti osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u školskoj 2024./2025. godini.

²⁷ Zvonac do zvonca. 2025. Ur. Gerbac-Bobuš, Daniela; Host, Mia; Tuhtan, Mirela. OŠ „Drago Gervais“ Brešca. Jurdani. Str. 3.

Ispitalo se mišljenje učenika obiju škola o zadovoljstvu provedenim projektom (razgovor razrednika i voditelja projekta s učenicima). Učenici su iskazali oduševljenje i zadovoljstvo projektom, a posebno ih se dojmilo predstavljanje skupina zvončara. Učenici zvončari (48 učenika iz obje škole) izrazili su ponos što su pred svojim školskim prijateljima mogli pokazati što znači biti zvončar.

Potaknuta je suradnja između škole te obitelji učenika - zvončara i zvončarskih udruga, čiji su članovi sudjelovali u pripremi učenika za predstavljanje u obje škole (oblačenje, vezivanje kože i zvona...) te u vođenju zvončara pri tradicionalnom formiranju „kola“. Predstavnici zvončarskih skupina koji su sudjelovali na susretima iskazali su zadovoljstvo viđenim i uvidjeli korisnost projekta za očuvanje baštine toga kraja.

Projekt je ostvario pozitivne promjene u percepciji običaja i baštine i kod učenika koji nisu bili direktno uključeni u provedbu aktivnosti. To dokazuje primjer učenika 2. razreda koji je rekao knjižničarki kako ga do sad nisu baš zanimali zvončari, a sad, nakon što je u školi održan susret, i on želi biti zvončar.

Slika 5. Neki od nagrađenih učeničkih likovnih radova

Projektne aktivnosti i rezultati projekta predstavljeni su na sjednicama Učiteljskog vijeća, Vijeća roditelja i Školskog odbora obiju škola, na Proljetnoj školi Hrvatskog pedagoško-književnog zbora te na Međužupanijskom skupu školskih knjižničara. Predstavljanje projekta u Listu matujskega kraja Tramontana, u dnevnim novinama Novi list (podlist Beseda) te na regionalnom internet portalu Poduckun.net omogućilo je uvid u provođenje ovog projekta lokalnoj zajednici i šire. Vijesti o svim odrađenim projektnim aktivnostima objavljujane su na mrežnim stranicama škola te opisane u školskom listu.

Produkti nastali u projektu: PowerPoint prezentacije o različitim zvončarskim skupinama, suveniri („žunte“, „krabuje“ iz gline), multimedijски uradak Mala reportaža o zvončarima te tiskana brošura Zvonac do zvonca ostat će trajna vrijednost za poučavanje sljedećih generacija učenika, ali i za čuvanje identiteta škole i zavičaja.

Zaključak

Pozitivne povratne informacije učenika, ostalih sudionika te predstavnika zvončarskih udruga nakon održanih susreta potvrđuju da je iznimno važno poučavati mlade naraštaje običajima kraja u kojem žive. Zavičajni projekti poput prikazanog potiču izražavanje djece o poznatim i važnim sadržajima, motiviraju ih za uključivanje i rad, jačaju povezanost škole, obitelji i zajednice. Kroz istraživanje i prezentaciju zvončarskih običaja te literarno i likovno stvaralaštvo, učenici su razvijali svijest o bogatstvu vlastite kulture i tradicije te učili cijeniti kulturno nasljeđe. Škola u kojoj se kulturna baština istražuje, doživljava i stvara, razvija kod učenika kreativnost, znatiželju, samopouzdanje i osjećaj pripadnosti.

Provedeni međuškolski projekt bio je prilika da učenici osvijeste pripadnost svom zavičaju te postanu aktivni članovi svoje zajednice i promicatelji svoje tradicije i kulture

S obzirom na ulogu knjižničarki u planiranju, organizaciji i vođenju aktivnosti, projekt je pridonio i jačanju školske knjižnice kao kulturnog središta škole i razvoja identiteta učenika.

Literatura

1. Nikočević, Lidija. 2014. *Zvončari i njihovi odjeci*. Naklada Kvarner etc. Novi Vinodolski, Zagreb. Pazin.
2. Šepić – Bertin, Franjo. 1997. *Zvončari, partenjaki, feštari, maškare*. Izdavački Centar Rijeka. Rijeka.
3. *Kurikulum međupredmetne teme Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole*. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Zagreb.
4. *Kurikulum međupredmetne teme Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole*. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Zagreb.
5. *Zvonac do zvonca*. 2025. Ur. Gerbac-Bobuš, Daniela; Host, Mia; Tuhtan, Mirela. OŠ „Drago Gervais“ Brešca. Jurdani. <https://os-dgervais-jurdani.skole.hr/wp-content/uploads/sites/888/2025/06/Brosura-Zvonac-do-zvonca-2024-25.pdf> (pristupljeno 5. ožujka 2026.)

PROJEKT IZRADE TOPOTEKE MJESTA (DIGITALNE ZBIRKE FOTOGRAFIJA)

Kristina Varžić

kristina.varzic@skole.hr

Osnovna škola Sveti Križ Začretje

Sažetak

Projekt izrade Topoteke Sveti Križ Začretje (općina u Hrvatskome zagorju) kao digitalne zbirke fotografija pokrenule su Kristina Varžić (stručna suradnica knjižničarka) i Ksenija Mihelec (učiteljica povijesti) iz OŠ Sveti Križ Začretje. Provodi se s učenicima osmih razreda na satima dodatne nastave Povijesti. Projekt je rezultirao izgradnjom i objavljivanjem Topoteke mjesta pod nazivom Topoteka Sveti Križ Začretje – biblijski krajobraz koji je trajno dostupan i kontinuirano se dopunjava crno-bijelim fotografijama mjesta i mještana. Ovaj projekt velik je doprinos inovativnosti kao jednoj od odrednica misije škole, povećava vidljivost škole, jača povezanost škole i lokalne zajednice. To je pokušaj očuvanja sveto-kriške povijesti od zaborava pomoću digitalizacije, objavljivanja fotografija i otvorenog pristupa fotografijama mjesta i mještana.

Ključne riječi

arhiv; digitalizacija; fotografije; Sveti Križ Začretje; topoteka

Uvod

Uloga knjižničara kao stručnog suradnika mnogostruka je i kontinuirano se prilagođava procesu poučavanja koji se ubrzano mijenja u digitalnom okruženju. Vrlo je važna suradnja knjižničara i učitelja kroz realizaciju zajedničkog poučavanja¹ (Stričević i Perić, 2019: 16) s visokom uključenosti oba sudionika. Na taj način knjižničar provodi program knjižnično-informacijskog i medijskog odgoja i

Summary

The project to create a Topoteque of Sveti Križ Začretje (a municipality in Hrvatsko Zagorje) as a digital photo collection was initiated by Kristina Varžić (professional associate librarian) and Ksenija Mihelec (history teacher) from Sveti Križ Začretje Elementary School. It is being implemented with eighth-grade students in Additional History classes. The project resulted in the construction and publication of the Topoteka of the place under the title Topoteka Sveti Križ Začretje – Biblical Landscape, which is permanently available and is continuously supplemented with black-and-white photographs of the place and its inhabitants. This project is a great contribution to innovation as one of the determinants of the school's mission, increases the visibility of the school, and strengthens the connection between the school and the local community. It is an attempt to preserve the history of Sveti Križ Začretje from oblivion through digitization, publication, and open access to photographs of the place and its inhabitants.

Key words

Archive, digitization, photographs, Sveti Križ Začretje, Topotheque

¹ Stričević, Ivanka; Perić, Ivana. 2019. Značenje informacijske pismenosti u digitalnom dobu: kontekstualizacija u nastavnom satu stručnog suradnika knjižničara: Ogledni nastavni sat stručnog suradnika knjižničara. Informacijska pismenost: Zbornik radova. Ur. Perić, Ivana; Saulačić, Ana. Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO). Zagreb.

obrazovanja kombiniranjem međupredmetnih tema i kurikuluma pojedinih predmeta. Takav oblik suradnje primjenjuje se i tijekom provedbe školskih projekata koji bi trebali biti vidljivi i lokalnoj zajednici.

Primjer takvog projekta u OŠ Sveti Križ Začretje, koji su pokrenule knjižničarka Kristina Varžić i učiteljica povijesti Ksenija Mihelec, projekt je izrade Topoteke mjesta kao digitalne zbirke fotografija Svetoga Križa Začretja. Misija škole glasi Škola inovativnih aktivnosti kao putokaz prema uspješnoj budućnosti! te se projekt uspješno uklopio u kurikulum škole. Kako škola izvrsno surađuje s istoimenom Općinom, ideja projekta prihvaćena je s odobravanjem lokalne zajednice. Topoteka je nazvana Sveti Križ Začretje – biblijski krajobraz, što je ujedno i slogan mjesta nastao na temelju djelovanja mještanina i akademskog slikara Ivana Lovrenčića (2017: 293).

Sveti Križ Začretje jest općina u Hrvatskome zagorju, na pola puta između Zaboka i Krapine. Prostire se na 42 km² i broji 5660 stanovnika. Prva škola u mjestu otvorena je 1838. godine, a spomenica je ustanovljena 1888. godine². Danas škola broji oko 420 učenika.

Što je Topoteka?

Topoteka³ je suradnička mrežna (digitalna) platforma čija je zadaća čuvanje sjećanja lokalne povijesti ili lokalnih tema. To je riznica virtualnih arhivskih zbirki ili mrežni arhiv. Svoj začetak ima u Beču gdje je sjedište međunarodnog udruženja ICARUS (International Center for Archival Research) koje se bavi izgradnjom i održavanjem ove informacijske platforme s ciljem povećanja dostupnosti arhivskog gradiva u digitalnom okruženju. Ova mreža danas okuplja oko 35 država uključujući i Hrvatsku⁴ (Lemić, 2019: 219-222).

Za registraciju i osnivanje nove Topoteke od strane škole potrebno je popuniti mrežni obrazac, prihvatiti uvjete korištenja i dogovoriti financijske uvjete pa se potpisivanjem ugovora o suradnji dobiva URL adresa - <https://svkz.topoteka.net/>

Tijek projekta

Cilj je projekta, u najužem smislu, pokretanje digitalnog arhiva fotografija mjesta, ali i istraživanje lokalne povijesti, ostvarivanje suradnje s lokalnom zajednicom, omogućavanje otvorenog pristupa fotografijama mjesta za sve pojedince zainteresirane za istraživanje povijesti mjesta te razumijevanje važnosti očuvanja zavičajne i nacionalne kulturne, povijesne i duhovne baštine.

² Škola posjeduje školsku spomenicu u tri knjige te je izdala tri monografije.

³ <https://www.icarushrvatska.hr/topoteka>

⁴ Lemić, Vlatka. 2019. Suradnička digitalna platforma Topoteka. Muzeologija 56. 212-222. <https://hrcak.srce.hr/238457> (pristupljeno 14. veljače 2026.)

U definiranju ishoda učenja kurikulum Povijesti⁵ kombiniran je s kurikulumima međupredmetnih tema⁶ Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije, Građanski odgoj i obrazovanje te Osobni i socijalni razvoj: učenik prepoznaje i opisuje obilježja svog kulturnog, lokalnog i nacionalnog identiteta, učenik javno predstavlja sebe, školu i lokalnu zajednicu, organizira i odlučuje o načinima predstavljanja projekta, prepoznaje važnost aktivnog sudjelovanja u školskoj zajednici koja potiče osobno zadovoljstvo, prepoznaje svoju ulogu u razvoju školske kulture, planira i bira aktivnosti u skladu sa svojim interesima i očekivanjima, samostalno se koristi digitalnim uređajima, služi se funkcionalnostima platforme u mrežnome okruženju, prepoznaje načine legalnog pribavljanja, obrade, pohranjivanja i objavljivanja sakupljenih fotografija, imenuje CC licence i primjenjuje obrasce suglasnosti za donatore fotografija.

Projekt je započeo u svibnju 2024. godine jer je uočeno postojanje bogate školske fotodokumentacije koja bi imala uvećanu vrijednost i sigurniju pohranu kada bi bila digitalizirana. Idejne začetnice projekta prepoznale su funkcionalnosti platforme Topoteka kao adekvatno rješenje. Uslijedilo je ostvarivanje kontakta s podružnicom ICARUS-a u Zagrebu. Prikupljene su informacije o koracima potrebnim za pokretanje nove Topoteke i troškovima zakupa prostora na platformi. Uslijedio je uspješan proces predstavljanja, zagovaranja i opravdavanja projekta kao pokušaja dokumentiranja povijesti škole i mjesta kroz rad s učenicima. Tijekom lipnja dogovoren je model financiranja projekta od strane jedinice lokalne samouprave (Općina Sveti Križ Začretje) koja podmiruje godišnje troškove zakupa prostora na platformi. Projekt je najesen uvršten u Kurikulum Škole, u Godišnji plan rada knjižničarke i Godišnji izvedbeni plan dodatne nastave Povijesti. U rujnu su voditeljice na satima dodatne nastave Povijesti u osmim razredima upoznale učenike s planom rada te ih motivirale za rad koji kombinira skupljanje i obradu fotografija te njihovu digitalizaciju i objavu na platformi. Voditeljice su odlučile da će se na Topoteci objavljivati crno-bijele fotografije eksterijera mjesta. Oformljena je skupina od devet učenika koja se sastajala jednom tjedno (35 sati godišnje). Među učenicima provedene su inicijalna i završna anketa s ciljem procjene početnog znanja, sposobnosti i motivacije te procjene razine zadovoljstva učenika sudjelovanjem u projektu.

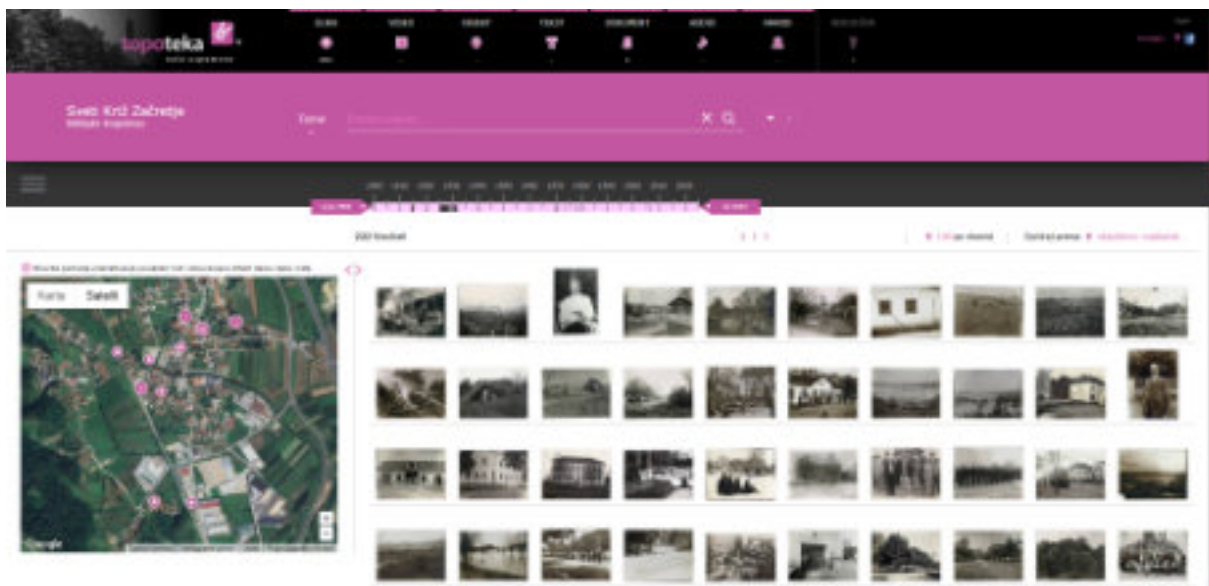
Provedeni preduptnik pokazao je da su se učenici tek u projektu upoznali s pojmom Topoteke te da žele pridonijeti ciljevima ovoga projekta koji smatraju važnim za očuvanje povijesti mjesta.

Završna anketa pokazala je učeničko zadovoljstvo sudjelovanjem u projektu koji je ispunio njihova očekivanja. Većina izražava osjećaj zadovoljstva svojim osobnim doprinosom, potvrđuju da su informirali svoju okolinu o postojanju Topoteke te izjavljuju da će i dalje raditi na njenoj vidljivosti i prepoznatljivosti. Svi učenici prepoznaju važnost daljnjeg rada na vidljivosti Topoteke te potvrđuju kako bi preporučili budućim učenicima osmih razreda da se uključe u nastavak rada na

⁵ Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristupljeno 12. veljače 2026.)

⁶ Međupredmetne teme <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/nacionalni-kurikulum/medjupredmetne-teme/3852> (pristupljeno 12. veljače 2026.)

Topoteci. Konačno, svi su izrazili zadovoljstvo organizacijom i vlastitim doprinosom javnoj prezentaciji Topoteke lokalnoj zajednici.

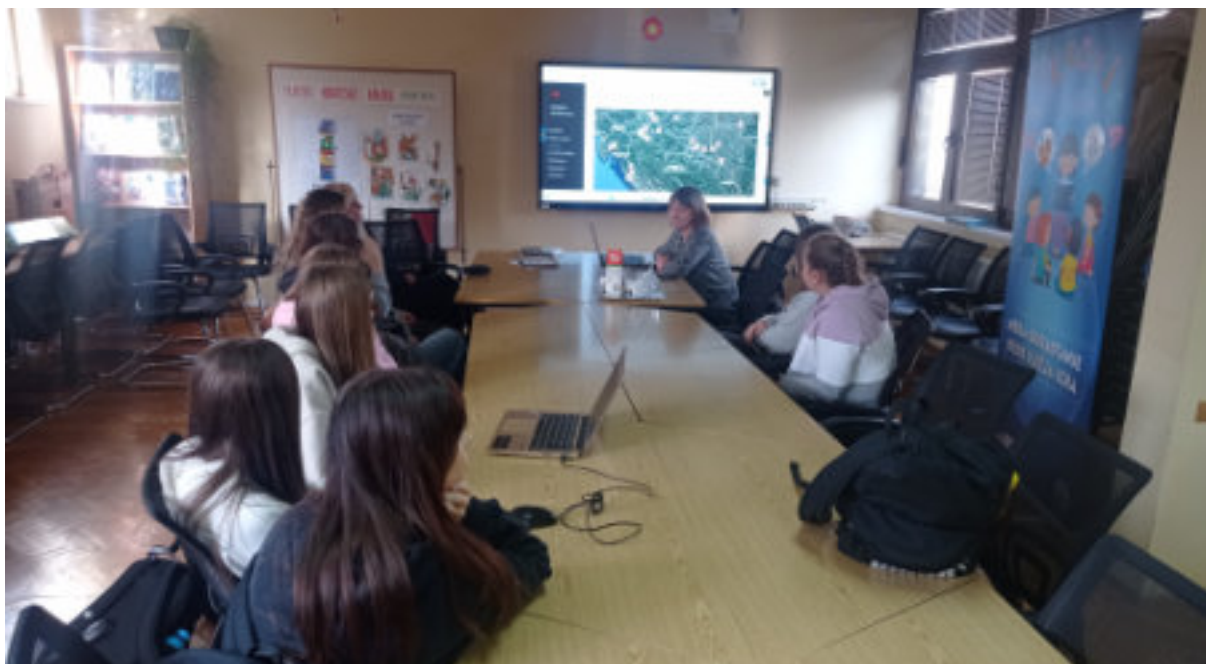

Slika 1. Sučelje Topoteke. Autor fotografije: Kristina Varžić, 2025.

U projektom radu osobita je pažnja posvećena poštovanju vlasničkih i autorskih prava vlasnika fotografija te zaštiti osobnih podataka u skladu s Općom uredbom o zaštiti osobnih podataka⁷. Svaka osoba koja je ustupila fotografski materijal tijekom tog procesa bila je dužna potpisati suglasnost o objavi istog. Na platformi je obvezno dosljedno navođenje svih važnih podataka za objavljenu građu – stvaratelj ili autor, vlasnik, izvor građe te podatci o uvjetima korištenja koji su određeni Creative Common licencom CC BY-NC-ND (licenca koja dopušta korištenje i dijeljenje pod uvjetom da se navede autor, ali se djelo ne smije mijenjati ili koristiti u komercijalne svrhe). Korisnici objavljenih materijala dužni su kontaktirati navedene pojedine nositelje prava vezano uz daljnje korištenje fotografija.

Voditeljice projekta i same su se morale educirati o izradi Topoteke putem priručnika dobivenog od autora platforme. Dogovorena je i podjela poslova između voditeljica koje su ujedno postale administratorice Topoteke - topotekarke. Knjižničarka je preuzela administrativne poslove vezane uz kontakt s ICARUS-om, registracijom Topoteke, GDPR obvezama i informacijsko-komunikacijskim zahtjevima rada. Učiteljica povijesti preuzela je početne obveze oko formiranja grupe učenika, njihovog informiranja i motiviranja za rad. Zajedno su održavale nastavne sate. Učiteljica povijesti dodatno je motivirala ostale učenike škole na suradnju te donošenje i ustupanje vlastitih fotografija za objavu na Topoteci. Knjižničarka je o početku inicijative, ali i o ostalim stupnjevima razvoja projekta, vršila redovitu diseminaciju na razini škole i lokalne zajednice. Svi sudionici zajednički su organizirali predstavljanje objavljene Topoteke lokalnoj zajednici.

⁷ Opća uredba o zaštiti podataka – GDPR (The General Data Protection Regulation).

Slika 2. Rad s učenicama. Autor fotografije: Kristina Varžić, 2025.

Učenici su upoznati s platformom i njenim funkcionalnostima te su osposobljeni za rad na istoj. Informirani su o obvezi potpisivanja suglasnosti koju imaju one osobe koje su ustupile fotografije te o postupanju s osobnim podacima, a ponovili su i već na satima Informatike usvojeno znanje o Common Creative licencama.

Tijekom studenoga u školi je dogovoren i realiziran posjet gđe Vlatke Lemić iz ICARUS-a koja je učenike dodatno uputila u topotekarski rad. Učenici su upoznati s kriterijima prikupljanja fotografija nakon čega su oni informirali svoje obitelji, susjede i mještane te ih motivirali na ustupanje fotografija za objavu. Upućeni su i u nužne informacije o fotografijama koje je potrebno prikupiti od vlasnika fotografija, a koje su važne za opis istih na platformi.

Slika 3. Predstavljanje Topoteke lokalnoj zajednici. Autor fotografije: Franjo Kučko, 2025.

Obrada postojećih školskih fotografija te onih prikupljenih od strane učenika provedena je u školi. Digitalizacija je vršena skeniranjem fotografija na minimalnu rezoluciju 600 dpi⁸. Fotografije se potom postavljaju na platformu, ali samo na njeno administratorsko sučelje gdje se vrši njihova daljnja obrada. Ulaz na takvo sučelje omogućen je samo administratoricama putem korisničkog imena i lozinki pomoću kojih su radili i učenici. Slijedi navođenje obveznih oznaka fotografija – naziv fotografije, ključne riječi za prikazane stvari i osobe (tagiranje), godina, lokacija, stvaratelj, vlasnik, izvor (ovdje su navođeni podaci o učenicima koji su donosili fotografije) i autorska prava. Tek je tada fotografija spremna za objavu. Postoji mogućnost postavljanja upita o nejasnoćama na pojedinim fotografijama (mogućnost interakcije s korisnicima).

Dosljednim radom učenika, Topoteka je do travnja 2025. imala oko 200 obrađenih fotografija i bila je spremna za objavu koja je kao javni događaj organizirana u Muzeju Žitnica povodom obilježavanja 187 godina školstva u mjestu. Učenici su aktivno sudjelovali u pripremama za događaj, kao i u samoj prezentaciji platforme na kojoj su prisustvovali i predstavnici ICARUS-a i Općine. Događaj je popraćen objavama u medijima, a cijeli tijek projekta redovito je objavljivan na službenoj mrežnoj stranici škole⁹ i knjižnice¹⁰ te stranici škole na društvenoj mreži. Platforma je dodatno predstavljena prilikom završne školske svečanosti.

Problemi koji su uočeni tijekom prikupljanja fotografija jesu potencijalna smanjena zainteresiranost pojedinaca za dijeljenje vlastitih fotografija, kao i uočena bezrazložna pretpostavka da se fotografije nakon obrade ne vraćaju vlasnicima. S ciljem sprječavanja takvih nesporazuma uložen je dodatan trud u naglašavanje postupka vraćanja fotografija vlasnicima nakon njihovog skeniranja.

Rad na projektu i daljnjem razvoju Topoteke Sveti Križ Začretje nastavljen je u novoj školskoj godini s novom skupinom učenika osmih razreda. Primijećen je povećan broj učenika koji donose fotografije iz svojih obiteljskih zbirki. U listopadu 2025. ponovljene su objave na pojedinim grupama na mjesnim društvenim mrežama s ciljem poticanja mještana na suradnju. Ostvareni su novi kontakti na temelju kojih broj fotografija neprestano raste. Trenutno Topoteka broji oko 320 fotografija.

Budućnost projekta neupitna je zbog kontinuiranog dolaska novih generacija učenika, kao i zbog osiguranog financiranja troškova zakupa prostora na platformi.

Zaključak

Školski projekti pružaju zainteresiranim učenicima mogućnost uključivanja u sadržaje za koje su oni osobno motivirani te služe ispunjavanju njihovih interesa. Oni znatno mogu utjecati na porast kvalitete kulturne i javne djelatnosti škole, a u OŠ Sveti Križ Začretje i na ispunjavanje njene misije kao škole s inovativnim sadržajima.

Ciljevi su ovog projekta realizirani, postignuti su definirani ishodi učenja, a školi i lokalnoj zajednici ostaje trajno dostupan digitalni arhiv s otvorenim pristupom

⁸ Mjerna jedinica za razlučivost slika.

⁹ <https://os-sveti-kriz-zacretje.skole.hr/topoteka/>

¹⁰ <https://sites.google.com/view/knjiznica-os-szk/po%C4%8Detna-stranica/projekti-u-knji%C5%BEnici>

fotografijama mjesta koji se kontinuirano nadopunjuje i služi pamćenju već djelomično zaboravljenih vizura mjesta.

Literatura

1. Europski parlament i Vijeće. Opća uredba o zaštiti podataka. <https://www.zakon.hr/z/3112/opca-uredba-o-zastiti-podataka---uredba-%28eu%29-2016-679-> (pristupljeno 14. veljače 2026.)
2. Lemić, Vlatka. 2019. Suradnička digitalna platforma Topoteka. *Muzeologija* 56. 212-222. <https://hrcak.srce.hr/238457> (pristupljeno 14. veljače 2026.)
3. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_217.html (pristupljeno 12. veljače 2026.)
4. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html (pristupljeno 12. veljače 2026.)
5. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. *Odluka o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Osobni i socijalni razvoj za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_153.html (pristupljeno 12. veljače 2026.)
6. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih. *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Povijest za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_557.html (pristupljeno 12. veljače 2026.)
7. *Spomenica OŠ Sveti Križ Začretje*. 1888. – 1967./1968. I. knjiga.
8. *Spomenica OŠ Sveti Križ Začretje*. 1968./1969. – 1999./2000. II. Knjiga.
9. *Spomenica OŠ Sveti Križ Začretje*. 1999./2016. III. Knjiga.
10. Stričević, Ivanka; Perić, Ivana. 2019. Značenje informacijske pismenosti u digitalnom dobu: kontekstualizacija u nastavnom satu stručnog suradnika knjižničara: Ogladni nastavni sat stručnog suradnika knjižničara. *Informacijska pismenost: Zbornik radova*. Ur. Perić, Ivana; Saulačić, Ana. Agencija za odgoj i obrazovanje (AZOO). Zagreb.
11. *Začretje: od križa do Svetog Križa*. 2017. Ur. Đurek, Valentina. Općina Sveti Križ Začretje. Sveti Križ Začretje.

UPECAJ SE NA VIDEOMAMAC!

Vesna Zvečić

vesna.zvecic@skole.hr

Osnovna škola Ivane Brlić-Mažuranić Virovitica

Sažetak

Učenici osnovne škole tijekom svake školske godine čitaju jedno književno djelo za cjelovito čitanje po vlastitome izboru, a potrebno ih je poticati i na čitanje iz užitka radi stvaranja čitateljskih navika. Zbog toga je na početku školske godine knjižničarka Osnovne škole Ivane Brlić-Mažuranić Virovitica okupila tim učitelja (Hrvatski jezik, Informatika, Likovna kultura) koji su se uključili u provođenje cjelogodišnjeg projekta poticanja čitanja za učenike predmetne nastave. Fond školske knjižnice obogaćen je novim naslovima suvremenih romana za djecu i mlade koje učenici odabiru kao izbornu djelo za cjelovito čitanje. Učenici su izabirali i pročitali knjige, a zatim su, prema dobivenim uputama od knjižničarke i učitelja, za njih izrađivali videomamce. Svi su videomamci bili vrednovani, a autori najboljih među njima su nagrađeni. Stvorena je digitalna zbirka videomamaca kojom se učenici mogu služiti prilikom odabira novih naslova za čitanje.

Ključne riječi

čitanje; digitalna zbirka; motivacija za čitanje; videomamac za knjigu

Uvod

Poticanje čitanja kod učenika svih uzrasta jedna je od glavnih zadaća školske knjižnice. U tom procesu stvaranja čitatelja vrlo je važna uloga stručnog suradnika knjižničara koji svojim znanjem, vještinama i uspješnom suradnjom s predmetnim učiteljima pomaže učenicima da od početnih čitača postanu istinski čitatelji koji odabiru i procjenjuju tekstove, stavljaju ih u kontekst i koriste se stečenim spoznajama u svakodnevnom životu. S učenicima je potrebno stvoriti ležerniji odnos jer je kroz opušteni razgovor moguće puno toga saznati o njima, njihovim strastima i zanimacijama i ponuditi im odgovarajuću knjigu kojom će proširiti znanje o temi koja ih zanima ili nešto sasvim drukčije što ih može zaintrigirati. Moramo znati da „ne

Summary

Elementary school students read one literary work of their own choice for comprehensive reading during each school year, and they should also be encouraged to read for pleasure in order to create reading habits. Therefore, at the beginning of the school year, the librarian of the Ivana Brlić-Mažuranić Primary School in Virovitica gathered a team of teachers (Croatian Language, Informatics, Visual Arts) who joined in implementing a year-long project to encourage reading for students from fifth to eighth grades. The school library collection was enriched with new titles of contemporary novels for children and young people that students choose as an optional book for comprehensive reading. The students selected and read the books, and then, following instructions from the librarian and teacher, created book trailers for them.

All book trailers were evaluated, and the authors of the best ones were awarded. A digital collection of book trailers was created that students can use when choosing new book titles to read.

Key words

reading; digital collection; reading motivation; book trailer

poštujemo li osobne izbore mladih koji čitaju, osobito u obrazovnom sustavu, vrlo brzo dolazimo do toga da im čitanje postaje nevažno i da prestanu čitati.“ (Peti-Stantić 2022: 69)

Motivacija za čitanje

Za razliku od govora, čitanje čovjeku nije urođena aktivnost pa učenje čitanja mora biti namjerna aktivnost za koju su potrebni pozornost, vizualno i slušno pamćenje te razmišljanje o značenju pročitanog. Kako bismo u toj aktivnosti napredovali, bit će potrebno puno ponavljanja, upornosti, podnošenja pogrešaka i početnoga neuspjeha.¹¹ Iz navedenog je vidljivo da je motiviranje učenika na čitanje vrlo izazovan zadatak i potrebna je dobra i dugoročna suradnja knjižničara i učitelja različitih profila kako bi se s vremenom došlo do rezultata. „Suradnjom između knjižnica i knjižničara i učitelja mijenja se i atmosfera u školi te se otvara mogućnost suradnje s drugim učiteljima i mogućnost provođenja zajedničkih projekata, što onda, povratno, djeluje i na motivaciju i interes učenika.“ (Peti-Stantić i Barbaroša-Šikić 2025: 240)

P(r)opisi djela za cjelovito čitanje

Prema Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj¹² posebna se važnost unutar predmetnog područja književnost i stvaralaštvo stavlja na poticanje čitanja iz užitka i potrebe i stjecanje čitateljskih navika. Učenicima je potrebno ponuditi raznolike sadržaje koji im omogućuju slobodan izbor tekstova za čitanje. Isto tako, učenike je potrebno motivirati da se prema vlastitom interesu stvaralački izraze potaknuti doživljajima pročitanog teksta. Prema navedenoj odluci učenici viših razreda osnovne škole (drugi i treći ciklus) tijekom školske godine samostalno čitaju osam cjelovitih književnih tekstova, od kojih su dva obvezna, pet djela odabire učitelj u suradnji sa školskim knjižničarom prema mogućnostima fonda školske knjižnice u svrhu ostvarivanja predviđenih ishoda, a jedno djelo učenik odabire sam. Broj djela za čitanje prema vlastitome odabiru učenika nije ograničen, nego ih se treba poticati na čitanje iz užitka i stvaranje navike čitanja.

Kvalitetan knjižni fond kao pomoć u stvaranju čitatelja

Knjižnica OŠ Ivane Brlić-Mažuranić Virovitica ima kvalitetan knjižni fond kad je u pitanju književnost za djecu i mlade. Fond se već dugi niz godina obnavlja kupnjom knjiga sredstvima dodijeljenima od Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, sredstvima od donacije roditelja učenika koja odobrava Vijeće roditelja te sredstvima iz ostalih izvora. Knjižničarka u suradnji s učiteljima hrvatskoga jezika na početku

¹¹ (Čudina-Obradović 2014: 251)

¹² (Ministarstvo znanosti i obrazovanja 2019)

školske godine sastavlja popis djela za cjelovito čitanje i raspored njihovog čitanja po mjesecima.

U predmetnoj nastavi u ovoj školi postoji po pet paralelnih razrednih odjela pa je jako važna dobra organizacija i suradnja kako bi svaki učenik mogao doći do potrebne knjige na vrijeme. Poseban se naglasak tijekom godine stavlja na tzv. izborni mjesec kad učenici sami biraju djelo za cjelovito čitanje.

Knjižničarka svake godine nadopunjuje postojeći popis književnih djela primjerenih određenoj dobi učenika koje postoje u knjižničnom fondu. Učenici tako mogu odabrati neko djelo s tog popisa, ali imaju slobodu i odabrati neko djelo koje imaju kod kuće ili su ga posudili u gradskoj knjižnici.

Projekt poticanja čitanja „Upecaj se na knjigu!“

Na početku školske godine 2023./2024. knjižničarka OŠ Ivane Brlić-Mažuranić Virovitica osmislila je projekt poticanja čitanja znakovitog naslova „Upecaj se na knjigu!“ za učenike od petog do osmog razreda. Projektni tim činili su svi učitelji Hrvatskog jezika, Informatike te Likovne kulture. Cilj projekta bio je popularizacija knjige i čitanja među učenicima. Željelo se motivirati učenike na čitanje što više književnih djela koja nisu dio obvezne „lektire“. Prilikom osmišljavanja projekta vodilo se računa o tome da učenik u suvremenoj nastavi treba biti aktivni istraživač, a učitelji i knjižničari vodiči i mentori koji ga usmjeravaju prema relevantnim izvorima, nude različite metode rada i potiču njegovu znatiželju i odgovornost za vlastito učenje.¹³ U projekt su bili uključeni učenici u dobi od 10 do 13 godina. To je razdoblje njihovog života kad sve više jača utjecaj vršnjaka i značaj njihovog (ne)odobravanja pa se ta činjenica željela iskoristiti kao polazišna motivacijska točka – nakon pročitane knjige prema vlastitom izboru zainteresirani učenici su imali zadatak izrađivati preporuke za čitanje knjige u obliku videomamca (tzv. book trailer) kako bi i druge učenike potaknuli na čitanje te iste knjige. Učenike se željelo potaknuti i na odgovornu upotrebu tehnologije koja u suvremenoj nastavi ne bi smjela biti sama sebi svrhom, već da se pomoću nje na učenicima blizak način dođe do ostvarivanja odgojno-obrazovnih ishoda.

Slika 1. Logo projekta

¹³ (Peti-Stantić i Barbaroša-Šikić 2025: 240)

Na početku školske godine održan je sastanak projektnog tima na kojemu su definirani ciljevi, nositelji aktivnosti i rokovi izvršavanja tijekom godine. Knjižničarka je fond školske knjižnice nadopunila novim naslovima recentnih romana primjerenima dobi i sklonostima učenika. Za učenike petih i šestih razreda kupljeni su novi nastavci „Gregovog dnevnika“ Jeffa Kinneya, serijal „Priručnik za superjunake“ Elias i Agnes Våhlund, svi nastavci „Nikija Velikog“ Lincolna Peircea, dostupni nastavci serijala „Nikkin dnevnik“, nekoliko naslova popularnog Davida Walliamsa („Djedov veliki bijeg“, „Tetka probisvjetka“, „Dječak u haljini“, „Gospodin Gnjus“, „Ponoćni pustolovi“), dodatni primjerci dječjih romana Mire Gavrana („Sretni dani“, „Kako je tata osvojio mamu“, „Ljeto za pamćenje“), a upotpunjena je i zbirka romana o Tomu Gatesu Liz Pichon. Za sedmaše i osmaše nabavljeni su problemski romani Jasminke Tihi-Stepanić („Ljeto na jezeru Čiču“, „Gdje je Beata?“, „Dom iza žice“, „Moja neprijateljica Ana“, „Dan kada sam ubrala cvijet“), novi nastavci serijala Deborah Ellis o afganistanskoj djevojčici Parvani („Parvanino putovanje“, „Grad od blata“, „Ime mi je Parvana“), „Stepenice do neba“ i „Učim letjeti, a nemam krila“ Ivane Adlešić Pervan, romani Johna Greena „Gradovi na papiru“ i „Greška u našim zvijezdama“ i još mnogi drugi.

Svi su razredni odjeli tijekom rujna sa svojim učiteljima Hrvatskog jezika na uvodnim satima lektire posjetili školsku knjižnicu. Knjižničarka im je predstavila projekt i objasnila koji će biti njihovi zadaci.

U razdoblju od listopada do veljače svi su razredni odjeli prema mjesečnom rasporedu čitanja na početku izbornog mjeseca došli u školsku knjižnicu odabrati knjigu koju će pročitati i za nju raditi videomamac. Ondje su mogli birati između tridesetak naslova za svoj uzrast koje im je predstavila knjižničarka, a prije posudbe mogli su pročitati i anotaciju i ukratko pregledati knjigu prije konačne odluke. Dobili su upute o sadržaju i trajanju videouratka, na što moraju obratiti pažnju (ne smiju otkriti kraj, trebaju pozvati gledatelje na čitanje...), a knjižničarka ih je upozorila i na to da moraju pripaziti na pravopis i gramatiku te autorska prava u upotrebi različitih izvora. Učenici su mogli birati koji će digitalni alat za izradu videouradaka upotrijebiti, a učitelji Informatike su im na svojim nastavnim satima pomogli svladati izradu videouradaka u alatu Canva. Također su im predložili mrežne stranice s besplatnim ilustracijama, audio i videoizvorima kojima se mogu služiti ne kršeći autorska prava.

Nakon što su učenici pročitali knjige, u izradi koncepta te ispravicima pravopisnih i gramatičkih grešaka pomogli su im učitelji Hrvatskoga jezika. Krajem mjeseca gotovi su se videomamci prikazivali i vrednovali na satu Hrvatskog jezika. Učeničke radove vrednovali su i učitelji, ali i ostali učenici. Učitelji su u svakom razrednom odjelu odabrali nekoliko najuspješnijih i poslali ih knjižničarki.

Kad su svi razredni odjeli završili s izradom i prvom selekcijom videomamaca, knjižničarka ih je prikupila i razvrstala prema uzrastu te prosljedila članicama povjerenstva koje su činile učiteljice Informatike i Likovne kulture.

Povjerenstvo je pregledalo sve pristigle radove i bodovalo ih ocjenama od 1 do 10 u četiri kategorije:

1. sadržaj (tema, glavni problem, likovi, poziv na čitanje...),

2. slika, zvuk, animacije,
3. pravopis, gramatika, autorska prava te
4. originalnost.

Pet učenika u svakom uzrastu čiji su radovi dobili najviše bodova pozvano je na završnicu projekta koja se održala krajem nastavne godine u školskoj knjižnici. Na tom zanimljivom druženju prikazano je svih dvadeset radova, a prigodno je nagrađeno prvih troje u svakom uzrastu.

Slika 2. Završni susret održan u školskoj knjižnici

Knjižničarka je svim razrednim odjelima od petog do osmog razreda u njihove razredne timove u aplikaciji Microsoft Teams podijelila zbirku videomamaca kako bi ih mogli pregledavati i potaknuti nekim od njih posuditi i pročitati preporučenu knjigu, bilo kao izborni naslov za cjelovito čitanje, bilo kao djelo koje će čitati u svoje slobodno vrijeme.

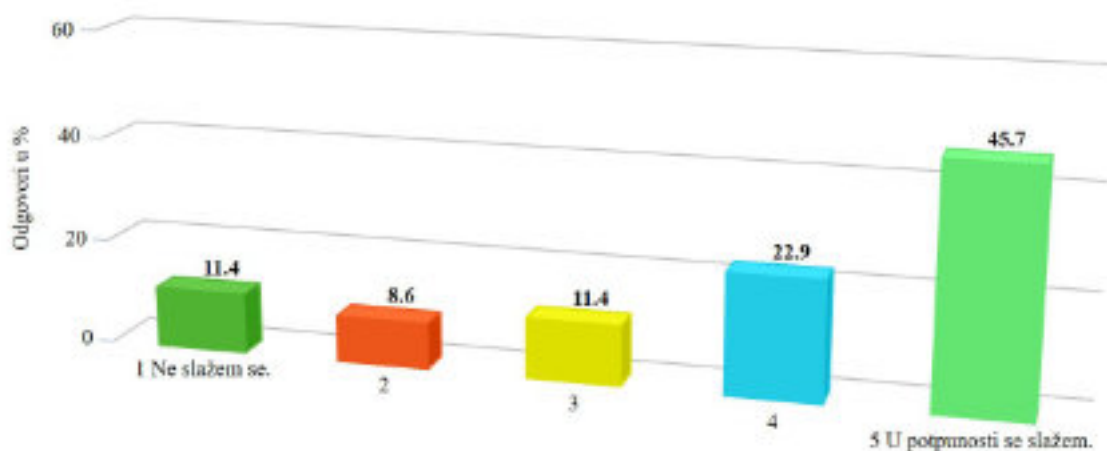
Učenici su dali povratnu informaciju kroz anketni upitnik. Odgovore na pitanja davali su ocjenama od 1 do 5. Na pitanje o zadovoljstvu ponudom naslova knjiga koje mogu birati kao izborni naslov ukupno 82,9 % ispitanika dalo je ocjenu vrlo dobar i odličan. 91,4 % ispitanika potvrdilo je da su im upute za izradu videomamaca bile jasne (ocjene 4 i 5). Izrada videomamaca bila je zanimljiva za 73,6 % ispitanika (ocjene 4 i 5). 68,6 % ispitanika odgovorilo je da su ih videomamci koje su pogledali zainteresirali da

Slika 3. Pobjednički videomamac za knjigu "Sretni dani" Mire Gavrana

pročitaju neku od predstavljenih knjiga (ocjene 4 i 5), a 74,3 % ispitanika potvrdno je odgovorilo (ocjene 4 i 5) da će im zbirka videomamaca biti korisna prilikom odabira izborne lektire sljedeće školske godine. Na pitanje o zadovoljstvu projektom ocjene 1 i 2 nije dao nijedan ispitanik, ocjenu 3 dalo je 17,1 % ispitanika, ocjenu 4 14,3 %, a ocjenu 5 68,6 % ispitanika.

Videomameci koje sam pogledao/la su me zainteresirali da pročitam neku od tih knjiga.

Slika 4. Pozitivna povratna informacija o učinku videomamaca na motivaciju za čitanje

Upecaj se na knjigu... još jednom!

Sljedeće školske godine (2024./2025.) projekt je proveden s učenicima petih i šestih razreda. Oni imaju Informatiku kao redovan predmet pa im se svima mogla osigurati jednaka podrška od strane učitelja Informatike. Sudjelovanje u projektu bilo je, kao i prethodne godine, dobrovoljno. Za školsku su knjižnicu kupljeni još neki novi naslovi koje su učenici mogli birati za čitanje i izradu svojih videomamaca. Tijekom godine nastali su neki stvarno kvalitetni mamci koji su nagrađeni na završnici projekta održanoj tijekom manifestacije „Noć knjige“ u školskoj knjižnici. Budući da su učenici pozitivno reagirali na provedeni projekt, projektni tim je odlučio nastaviti s aktivnostima kako bi i dalje poticao čitanje među novim, mlađim generacijama.

Zaključak

Čitanje je složena aktivnost koja potiče razvoj cjelovite osobe. Isto tako, čitanje je, prije nego steknemo vještinu čitanja, prilično zahtjevna aktivnost koja od mladih čitača iziskuje puno vremena, truda i motivacije koja im često nedostaje. Poticanje navike čitanja kod učenika i stvaranje mladih čitatelja posao je koji zahtijeva puno strpljenja, mašte i razmišljanja izvan okvira svih odraslih sudionika u tom procesu. Školski knjižničari svakako trebaju iskoristiti svoju prednost stečenu svakodnevnim neformalnim kontaktom s mnoštvom potencijalnih čitatelja.

Poticanje čitanja timski je posao i potrebna je suradnja ne samo s učiteljima materinjeg jezika, već i učiteljima drugih profila jer stvaranje čitatelja preduvjet je stvaranja svestrane i odgovorne mlade osobe koja je spremna učiti i stjecati nova iskustva, a to je potrebno u svim nastavnim predmetima.

Ne trebamo zazirati od novih tehnologija, nego ih upotrijebiti u korist naših učenika. U prikazanom projektu poticanja čitanja iskorištena je učenička sklonost audiovizualnim i digitalnim medijima pa je izrada videomamaca za knjige upotrijebljena kao metoda poticanja čitanja. Knjige su na taj način dobile mlade zagovornike koji su svoje vršnjake motivirali na čitanje na njima blizak način.

Dodatna korist za učenike je digitalna zbirka njihovih radova koja im je dostupna za pregledavanje i kojom se mogu koristiti prilikom odabira budućeg djela za cjelovito čitanje ili djela za slobodno čitanje.

Literatura

1. Australian Centre for the Moving Image. *Make a book trailer*. <https://www.acmi.net.au/education/school-program-and-resources/make-book-trailer/> (pristupljeno 10. 2. 2026.)
2. Creative Educator. *Book Trailers*. https://creativeeducator.tech4learning.com/v07/lessons/Entice_Your_Reader (pristupljeno 10. 2. 2026.)
3. Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja : od motivacije do razumijevanja*. Golden Marketing-Tehnička knjiga. Zagreb.

4. Gabelica, Marina; Težak, Dubravka. 2019. *Kreativni pristup lektiri*. Naklada Ljevak. Zagreb.
5. Matijević, Milan; Topolovčan, Tomislav. 2017. *Multimedijska didaktika*. Školska knjiga; Sveučilište u Zagrebu; Učiteljski fakultet. Zagreb.
6. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_01_10_215.html (pristupljeno 12. 2. 2026.)
7. Peti-Stantić, Anita. 2022. *Čitanjem do (spo)razumijevanja : od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Naklada Ljevak. Zagreb.
8. Peti-Stantić, Anita; Barbaroša-Šikić, Mirela. 2025. *Puni krug : zašto i kako čitati s mladima?*. Naklada Ljevak. Zagreb.

ŠKOLSKA RADIOTELEVIZIJA SRCE ZAGORJA

Davor Žažar

davor.zazar@gmail.com

Osnovna škola Stjepana Radića Brestovec Orehovički

Sažetak

Projekt internetskog radija i internetske televizije nastao je u Osnovnoj školi Stjepana Radića u Brestovcu Orehovičkom - u srcu Zagorja. U suvremenom digitalnom društvu djeca i mladi svakodnevno su izloženi velikoj količini informacija i medijskih sadržaja. Zbog toga medijska pismenost postaje jedna od ključnih kompetencija suvremenog obrazovanja. Ovaj primjer dobrog iskustva analizira pedagoški, društveni i obrazovni značaj školske radiotelevizije „Srce Zagorja“ kao inovativnog obrazovnog projekta koji učenike uključuje u aktivnu produkciju medijskih sadržaja. Cilj istraživanja bio je utvrditi u kojoj mjeri sudjelovanje u školskim medijima doprinosi razvoju kritičkog mišljenja, digitalnih vještina i otpornosti na medijske manipulacije. Rezultati istraživanja potvrđuju da sudjelovanje u školskim medijima pozitivno utječe na razvoj medijske pismenosti, kritičkog mišljenja i tehničkih vještina. Zbog toga bi uvođenje školskih medija trebalo postati važan dio suvremenih obrazovnih strategija.

Ključne riječi

digitalne kompetencije; kritičko mišljenje; kreativnost učenika; medijska pismenost; školska radiotelevizija

Uvod

Živimo u dobu kada su medijska pismenost i kritičko mišljenje nužni preduvjeti za uspješno obrazovanje

Razvoj digitalnih tehnologija i interneta transformirao je način na koji ljudi komuniciraju, informiraju se i stvaraju sadržaje. Djeca i mladi danas više nisu samo konzumenti medija nego i aktivni sudionici digitalnog komunikacijskog prostora. Upravo zbog toga obrazovni sustav mora učenike osposobiti za razumijevanje

Summary

The internet radio and internet television project was created at Stjepan Radić Primary School in Brestovac Orehovički – in the heart of Zagorje. In contemporary digital society, children and young people are exposed daily to a large amount of information and media content. Therefore, media literacy is becoming one of the key competencies of modern education. This example of good practice analyses the pedagogical, social, and educational significance of the school radio and television project “Srce Zagorja” as an innovative educational initiative that involves students in the active production of media content.

The aim of the research was to determine the extent to which participation in school media contributes to the development of critical thinking, digital skills, and resistance to media manipulation. The research was conducted using surveys, interviews, and analysis of media content produced by students.

The results confirm that participation in school media has a positive impact on the development of media literacy, critical thinking, and technical skills. Therefore, the introduction of school media should become an important part of modern educational strategies.

Key words

digital competencies; critical thinking; student creativity; media literacy; school radio and television

medijskih poruka, kritičku analizu informacija te odgovorno korištenje digitalnih tehnologija.

Jedan od učinkovitih pristupa razvoju takvih kompetencija jest uključivanje učenika u školske medijske projekte. Školski radio i televizija omogućuju učenicima da sudjeluju u svim fazama produkcije medijskih sadržaja – od ideje i scenarija do snimanja i montaže. Takav oblik projektne nastave potiče kreativnost, suradnju i kritičko promišljanje. Projekt školske radiotelevizije „Srce Zagorja“ razvijen je upravo s ciljem stvaranja medijskog okruženja unutar škole u kojem učenici mogu razvijati komunikacijske, tehničke i analitičke vještine.

Slika 1. Logo RTV Srce Zagorja

Školska radiotelevizija Srce Zagorja

Ideja za Radioteleviziju Srce Zagorja razvijala se postupno od trenutka kada je Osnovna škola Stjepana Radića iz Brestovca Orehovičkog, malog sela u Krapinsko-zagorskoj županiji, ušla u Škole 2.0, projekt za pomoć i informatičko opremanje i educiranje škola u manjim otočkim i seoskim krajevima u suradnji s Carnetom. Tada je Škola polako počela nabavljati opremu i na neki način se pripremati za ulazak u svijet digitalizacije. Pretpostavka je bila da će analogna tehnika nestati i nastupiti digitalna, a i da će ljudi manje koristiti fizičke medije kao što su novine i knjige. Takva se pretpostavka srećom nije potpuno ostvarila, ali ostvarila se prevlast digitalnih medija. Sretna okolnost dogodila se kada je Marko Sotošek, djelatnik Hrvatske radiotelevizije, kupio kuću i počeo živjeti u Brestovcu Orehovičkom pa je dolazio u školu na školske priredbe. Tada je iznio ideju o pokretanju školskog radija i preporučio svog kolegu Darija Odošašića, koji je već imao razvijen sličan projekt s jednom zagrebačkom školom. Tako se rodila ideja o pokretanju školskog radija u Brestovcu Orehovičkom.

Slika 2. Ravnatelj Zdenko Kobeščak

Tada se nije moglo pomisliti da će se ideja o školskom radiju toliko dobro ukorijeniti, da će se nabaviti odgovarajuća oprema i softver te da će osim radija Škola pokrenuti i svoj televizijski kanal. Vizija je od početka bila učenicima ponuditi suvremene komunikacijske kanale, suvremene medije i sredstva izražavanja radi podizanja razine medijske pismenosti, ali je sve to išlo postupno. U počecima se studio opremao zahvaljujući donacijama: računala su nabavljena iz projekta „Škole 2.0“, a dio opreme preuzet je iz postojećeg školskog razglasa. Učilo se metodom pokušaja i pogrešaka, ali svi su bili jako motivirani i zainteresirani. Tim učenika prvotno su vodili ravnatelj Zdenko Kobeščak, vanjski suradnici Marko Sotošek i Dario Odošić (ujedno i djelatnici Hrvatske radiotelevizije s velikim iskustvom) te učiteljica hrvatskog jezika Ivana Kranjčec. S vremenom su se pridružili i drugi učitelji te učenici, prije svega u predmetnoj, a potom i u razrednoj nastavi. Tako se intenzivno počelo snimati razne radijske emisije, priloge, intervjue, razgovore i slično, a potom i video-emisije koje se i danas mogu pronaći na repozitoriju i YouTube-u.

Slika 3. Vanjski suradnik Dario Odošić s učenicima

Za početak redovitog emitiranja, 24 sata na dan, 365 dana u godini, mogao bi se uzeti datum 4. rujna 2017. godine. Već od početka se koristilo, a tako je i dan-danas, besplatne servere koji ne mogu opsluživati jako puno korisnika, ali to i nije bio cilj jer se radi o neprofitnom, školskom internetskom radiju i odmah je bilo poznato da neće biti potrebna neka velika tehnika koja bi trebala opsluživati i emitirati iznimno velik broj korisnika. Školskoj RTV ključno je da za svoje potrebe stalno ima vezu i stalno emitira, s time da su u jednom trenutku postojala tri do četiri rezervna, nekomercijalna, besplatna servera s rudimentarnim sposobnostima na osnovnoj razini. Za samo opsluživanje servera, odnosno emitiranje programa, korišten je besplatni program, Radio DJ. Za montiranje TV-priloga koristi se program DaVinci, ali korišteni su i neki drugi, npr. CAM. Značajan iskorak bilo je ovladavanje tehnikama snimanja i montiranja. Doduše, najveći dio posla uvijek je odrađivao gospodin Dario Odošić koji je nažalost izgubio bitku s teškom bolešću i preminuo.

U međuvremenu su nabavljane bolje video-kamere, korišteni vlastiti mobiteli, nabavljena je i novija mikseta (zahvaljujući gospođi Zrinki Stojko), tako da će proces opremanja i obnavljanja opreme biti neprekidan. Oprema ima svoj vijek trajanja jer se nakon nekog vremena ona više ne može popravljati, već hardver i softver treba zamijeniti. Trenutno se koriste: Caster.fm za emitiranje radija, za pripremanje programa program Radio DJ, a za streaming YouTube kanal i RTV Srce Zagorja, repozitorij svih snimljenih materijala. Prostran studio kakav je napravljen na galeriji dvorane nemaju ni neke veće radiopostaje u okolici, iako je sada već i pomalo premalen (jer bi se tamo trebao montirati i radijski i televizijski program), no ipak zadovoljava trenutne osnovne radne potrebe. Što se tiče softvera, alata i aplikacija, to su sve besplatne aplikacije koje imaju svoj ograničeni prostor i često dolazi do „ispadanja“, odnosno do tzv. „zagušivanja“ pa ih onda treba ponovno pokretati i oporavljati, no to su stvari koje se ne mogu riješiti jer škola nije profitna pa ne može zarađivati na reklamama ili sličnim metodama, već radi neprofitno sa svrhom educiranja svojih učenika i informiranja javnosti.

Slika 4. Učiteljica Ivana Kranjčec

Školska radiotelevizija Srce Zagorja ima nekoliko stotina priloga na YouTube kanalu, a na repozitoriju radija program se emitira 24 sata dnevno 365 dana u godini. Tu su različite emisije – Zagorska panorama ili Panorama Srca Zagorja, Zločesti Ertevejci, Što bih htio biti kad odrastem, Eko-minute... Razgovori s mrežom dopisnika došli su do izražaja u vrijeme izolacije i koronavirusa kada su se sugovornici iz cijelog svijeta odazvali hrvatskim veleposlanstvima da budu gosti RTV Srce Zagorja. Opisivali su što i kako žive ljudi u tim zemljama te kako tamo funkcionira nastava. To je potvrdilo opravdanost tehničke opremljenosti školske radiotelevizije, tako da su bili svojevrsni pioniri u mnogim stvarima, što je snažno popratila i javnost. Neka emisije poput priloga o tome što se događa u Srcu Zagorja i brizi o očuvanju baštine reemitirane su na Radio Stubici, na Zagorskom radiju i na Radiju Hrvatsko zagorje Krapina.

Slika 5. Učenica Matea Ded prilikom snimanja

Učenici su jako zainteresirani, premda zasad djeluje jedna grupa u kojoj su uglavnom učenici 7. razreda. Zadatak sadašnjih voditelja RTV Srce Zagorja (a to su Davor Žažar i Jelena Halambek) bit će učenje kako koristiti tehniku i stvarati program da bi prije svega ovladali tim vještinama, a onda ih prenijeli na nove generacije učenika s ciljem stjecanja medijske pismenosti i kritičkog mišljenja te poticanja kreativnosti.

Teorijski okvir rada RTV Srce Zagorja **Medijska pismenost**

Medijska pismenost definira se kao sposobnost pristupa, analize, evaluacije i stvaranja medijskih sadržaja (Hobbs, 2010). Prema Buckinghamu (2003), ona uključuje

razumijevanje načina na koji mediji konstruiraju stvarnost i oblikuju društvene vrijednosti.

Livingstone (2004) ističe da medijska pismenost uključuje četiri temeljne dimenzije:

1. pristup medijima
2. analizu medijskih sadržaja
3. kritičko vrednovanje informacija
4. aktivno stvaranje medijskih sadržaja.

U kontekstu obrazovanja, aktivno stvaranje medijskih sadržaja pokazalo se posebno učinkovitim jer učenici kroz praksu razvijaju dublje razumijevanje medijskih procesa (Kellner & Share, 2007).

Kritičko mišljenje i mediji

Kritičko mišljenje predstavlja sposobnost analiziranja informacija, procjene vjerodostojnosti izvora i donošenja argumentiranih zaključaka (Ennis, 2011). U digitalnom okruženju ta kompetencija postaje posebno važna zbog širenja dezinformacija i manipulativnih sadržaja.

Prema Potteru (2013), učenici koji razumiju kako se medijski sadržaji proizvode lakše prepoznaju manipulativne tehnike poput: selektivnog prikazivanja informacija, emocionalnog utjecaja i propagande i stereotipa.

Kreativnost u obrazovanju

Kreativnost se smatra jednom od ključnih kompetencija 21. stoljeća (Robinson, 2011). Projektno učenje i medijska produkcija omogućuju učenicima da razvijaju kreativno razmišljanje kroz: stvaranje scenarija, osmišljavanje emisija, produkciju reportaža za dokumentarne filmove. Takvi procesi potiču divergentno mišljenje i inovativnost (Craft, 2005).

Digitalne kompetencije

Digitalne kompetencije uključuju sposobnost korištenja digitalnih tehnologija za komunikaciju, stvaranje sadržaja i rješavanje problema (Ferrari, 2013).

U kontekstu školskih medija učenici rade s audio i video opremom, što uključuje video snimanje, montažu zvuka i slike te objavu sadržaja na digitalnim platformama.

Cilj istraživanja

S ciljem ispitivanja kako se reflektira sudjelovanje učenika OŠ Stjepana Radića Brestovec Orehočki u radu RTV Srce Zagorja provedeno je kratko istraživanje. Cilj istraživanja bio je analizirati obrazovni utjecaj projekta školske radiotelevizije na razvoj:

- medijske pismenosti
- kritičkog mišljenja
- digitalnih vještina učenika.

Hipoteze istraživanja

H1: Sudjelovanje učenika u školskim medijima pozitivno utječe na razvoj komunikacijskih vještina.

H2: Učenici uključeni u medijsku produkciju pokazuju višu razinu medijske pismenosti.

H3: Sudjelovanje u projektu doprinosi razvoju digitalnih i tehničkih kompetencija.

H4: Aktivno stvaranje medijskih sadržaja povećava otpornost učenika na dezinformacije.

Uzorak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo:

- 22 učenika.

Učenici su bili uključeni u rad školskog radija i televizije.

Metode prikupljanja podataka

Primijenjene su sljedeće metode:

- anketni upitnik
- analiza medijskih sadržaja
- promatranje rada učenika u studiju.

Anketni upitnik

Upitnik za učenike

1. Koliko često sudjelujete u radu školskog radija ili televizije?
2. Koju ulogu najčešće imate u projektu?
3. Smatrate li da vam projekt pomaže u razvijanju komunikacijskih vještina?
4. Koliko ste kroz projekt naučili o funkcioniranju medija?
5. Možete li lakše prepoznati lažne vijesti nakon sudjelovanja u projektu?
6. Koliko su vam se poboljšale digitalne vještine?
7. Koliko vam je projekt zanimljiv i motivirajući?
8. Smatrate li da biste željeli nastaviti rad u području medija u budućnosti?

Skala odgovora:

1 – uopće se ne slažem

5 – potpuno se slažem.

Rezultati istraživanja

Većina učenika (79%) smatra da im projekt značajno pomaže u razvijanju komunikacijskih vještina. Više od polovice učenika (54 %) smatra da im je projekt RTV Srce Zagorja donio veliki napredak u razvoju digitalnih vještina.

Hipoteze H1, H2 i H3 su potvrđene, dok je H4 djelomično potvrđena jer su učenici pokazali povećanu, ali ne potpunu otpornost na dezinformacije. Rezultati istraživanja potvrđuju da školski medijski projekti imaju značajan obrazovni potencijal. Aktivno sudjelovanje učenika u produkciji sadržaja omogućuje im razumijevanje procesa

stvaranja informacija, što doprinosi razvoju kritičkog mišljenja. Dobiveni rezultati u skladu su s istraživanjima Hobbs (2010), Kellner i Share (2007) te Livingstone (2004) koja pokazuju da participativni medijski projekti imaju snažan edukativni učinak. Osim toga, projekt potiče interdisciplinarnost jer povezuje različite nastavne predmete poput jezika, informatike, umjetnosti i društvenih znanosti.

Slika 6. Učenici Matea Ded i Luka Jurina s gostima u studiju

Zaključak

Sudjelovanjem u stvaranju medijskih sadržaja razvijaju se učeničke komunikacijske, kreativne i digitalne kompetencije

Školska radiotelevizija „Srce Zagorja“ predstavlja primjer dobre prakse u području medijskog obrazovanja. Na temelju dosad usvojenih znanja, vještina i spoznaja koje učenici imaju, radio funkcionira tako da redovito emitira program u shemi koja je već prije uspostavljena, a snima važnije emisije i priloge sa znanjima i ekipom koja je educirana prijašnjih godina. Najveći izazovi bit će: kako steći dovoljno znanja i vještina, motivacije pa i sredstava da bi se nastavio kontinuirani rad RTV Srce Zagorja, kako dodatno podići razinu mentorskih vještina, kako zamijeniti generaciju koja je sada u 7. razredu kada ode iz Škole novim učenicima koji će nastaviti raditi novinarski, tehnički, montažerski i sav drugi posao oko vođenja RTV Srce Zagorja. U ovom trenutku zapravo mentori ne biraju učenike, oni se sami javljaju. Novi voditelji morat će osmisliti teme o kojima će govoriti te stvoriti novu programsku shemu i za radio i za televiziju kako bi to bio školski internetski radijski i televizijski servis koji je neprofitan i služi za informiranje dionika škole – prije svega učenika, njihovih roditelja i djelatnika škole. Projekt omogućuje učenicima aktivno sudjelovanje u stvaranju medijskih sadržaja čime se razvijaju njihove komunikacijske, kreativne i digitalne

kompetencije. Rezultati istraživanja potvrđuju da sudjelovanje u školskim medijima pozitivno utječe na razvoj medijske pismenosti, kritičkog mišljenja i tehničkih vještina, zbog čega bi uvođenje školskih medija trebalo postati važan dio suvremenih obrazovnih strategija.

Literatura

1. Buckingham, D. (2003). *Media education: Literacy, learning and contemporary culture*. Polity Press.
2. Craft, A. (2005). *Creativity in schools: Tensions and dilemmas*. Routledge.
3. Ennis, R. H. (2011). *The nature of critical thinking: An outline of critical thinking dispositions and abilities*. University of Illinois.
4. Ferrari, A. (2013). *DIGCOMP: A framework for developing and understanding digital competence in Europe*. European Commission.
5. Hobbs, R. (2010). *Digital and media literacy: A plan of action*. Aspen Institute.
6. Kellner, D., & Share, J. (2007). *Critical media literacy, democracy, and the reconstruction of education*. In D. Macedo & S. R. Steinberg (Eds.), *Media literacy: A reader* (pp. 3–23). Peter Lang.
7. Livingstone, S. (2004). *Media literacy and the challenge of new information and communication technologies*. *The Communication Review*, 7(1), 3–14. <https://doi.org/10.1080/10714420490280152>
8. Potter, W. J. (2013). *Media literacy* (5th ed.). Sage Publications.
9. Robinson, K. (2011). *Out of our minds: Learning to be creative* (2nd ed.). Capstone.
10. RTV Srce Zagorja. (n.d.). YouTube kanal. Preuzeto s: RTV Srce Zagorja YouTube kanal
11. Radio Srce Zagorja. (n.d.). Internet radio stream. Preuzeto s: Radio Srce Zagorja online

PRIMJERI DOBRE PRAKSE
srednje škole

BAŠTINA, UČENICI, KNJIŽNICA – NOVA IZLOŽBENA PRIČA

Romina Fic

romina.heda@gmail.com

Graditeljska škola Čakovec

Sažetak

Ana Katarina Zrinski ubraja se među najznačajnije ličnosti hrvatske povijesti, premda su podaci o njezinu životu razmjerno oskudni. Čak ni godina njezina rođenja nije pouzdano utvrđena; pretpostavlja se da je rođena oko 1625. godine, što je poslužilo kao povod za obilježavanje 400. godišnjice njezina rođenja. Budući da je značajan dio života provela na području današnjeg Međimurja, ta je obljetnica potaknula pokretanje multidisciplinarnog projekta usmjerenog na istraživanje i popularizaciju njezine ostavštine. U projekt su se uključili učenici i nastavnici Graditeljske škole Čakovec, knjižničari Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec te brojne druge osobe i institucije s područja Međimurske županije. Članak prikazuje aktivnosti koje su prethodile središnjem događaju – multimedijskoj izložbi organiziranoj u sklopu Mjeseca hrvatske knjige 2025. godine te analizira ulogu knjižnice i knjižničara kao inicijatora i koordinatora interdisciplinarnih suradnje. Poseban naglasak stavljen je na multimedijски pristup kao učinkovit način približavanja kulturne baštine mlađoj publici. Projekt je pokazao da knjižnica može djelovati kao kreativno središte zajednice u kojem se povezuju obrazovanje, umjetnost i suvremene tehnologije.

Ključne riječi

Ana Katarina Zrinski, baština, interdisciplinarnost, izložba, knjižnica

Uvod

Protekla je godina bila iznimno značajna za žitelje Međimurske županije i grada Čakovca jer se slavila velika obljetnica – 400. obljetnica rođenja Ana Katarina Zrinski (1625.–1673.). Katarina Zrinski bila je jedna od najznačajnijih žena hrvatske povijesti – plemkinja, književnica, političarka i mecena; najkraće rečeno, iznimna žena. Budući da je velik dio svojega života provela upravo u Međimurju, ideja o obilježavanju ove

Summary

Ana Katarina Zrinski is considered one of the most significant figures in Croatian history, although information about her life is relatively scarce. Even the year of her birth has not been reliably determined; it is assumed that she was born around 1625, which served as the occasion for marking the 400th anniversary of her birth. Since she spent a significant part of her life in the area of present-day Međimurje, this anniversary inspired the launch of a multidisciplinary project aimed at researching and popularizing her legacy. Students and teachers from the Construction School Čakovec, librarians from the “Nikola Zrinski” Library Čakovec, as well as many other individuals and institutions from the Međimurje County, took part in the project. The article presents the activities that preceded the central event – a multimedia exhibition organized as part of the Croatian Book Month 2025 – and analyzes the role of the library and librarians as initiators and coordinators of interdisciplinary collaboration. Special emphasis is placed on the multimedia approach as an effective way to bring cultural heritage closer to younger audiences. The project demonstrated that a library can function as a creative center of the community, connecting education, art, and modern technologies.

Key words

Ana Katarina Zrinski, exhibition, heritage, interdisciplinarity, library.

važne obljetnice nametnula se sama po sebi. Već na samom početku suočili smo se s izazovom: kako mladoj publici, odgajanoj u doba vizualnih medija i digitalne komunikacije, približiti život i djelo žene iz 17. stoljeća? Kako učiniti da povijesna ličnost ne ostane tek nadnevak u knjizi, nego postane živa priča koja nadahnjuje? Graditeljska škola i Knjižnica „Nikola Zrinski“ ovom su izazovu pristupile kroz interdisciplinarni projekt koji je povijesnu temu obradio u različitim multimedijским formatima. Projekt je mladima pružio uvid u jedan od najvažnijih segmenata naše kulturne baštine, a ono najvrjednije jest stvaranje sadržaja koji će budućim generacijama poslužiti kao polazište za učenje o ovoj važnoj povijesnoj temi – i to „iz ruku“ samih učenika.

Knjižnica kao inicijator projekta

Važno je istaknuti kako su upravo knjižničarke Graditeljske škole Čakovec i Knjižnice „Nikola Zrinski“ Čakovec preuzele ulogu inicijatorica te, bez ikakvog vanjskog poticaja, prepoznale priliku za osmišljavanje sadržaja koji povezuje lokalnu kulturnu baštinu s obrazovnim procesom. Uloga knjižničarki, osobito školske knjižničarke, u ovom je projektu bila višestruka: kao inicijatorice prepoznale su značajnu obljetnicu i pokrenule projekt, kao koordinatorice povezale su različite institucije, kao nositeljice provedbe osigurale su prostor i resurse za realizaciju, a kao dokumentaristice sustavno su arhivirale i promovirale rezultate projekta. Ovakav pristup naglašava ulogu knjižničara kao aktivnih protagonista u stvaranju kulturnog sadržaja, a ne samo kao čuvara postojećih izvora. Koordinacija pritom nije bila nimalo jednostavna jer je podrazumijevala suradnju čak pet različitih obrazovnih i kulturnih institucija. Nositeljice projekta bile su već spomenute ustanove, a u provedbu su, posredno i neposredno, bili uključeni i Muzej Međimurja Čakovec, Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu, Gospodarska škola Čakovec te Zrinska garda Čakovec. Ključno u ovom projektu bilo je to što je knjižnica imala koordinatorsku ulogu tijekom cijelog procesa, osiguravajući tako da različiti dijelovi projekta ostanu povezani zajedničkom vizijom. Informacijska uloga knjižnice

Već je u samom uvodu napomenuto kako je informacija o životu i stvaralaštvu Ane Katarine Zrinski, usprkos brojnosti izvora, zapravo malo. Uglavnom se ponavljaju već poznate činjenice, a najčešće se o njoj govori kao o sestri i supruzi hrvatskih nacionalnih heroja, dok su malobrojni izvori koji govore o njezinoj političkoj ulozi. Mnoge činjenice ni do današnjeg dana nisu poznate pa čak ni točna godina njezina rođenja. Velik problem bio je i nedostatak vizualnih materijala jer nitko sa sigurnošću ne može potvrditi kako je Ana Katarina zapravo izgledala. Pri realizaciji projekta ovakvog tipa, gdje se kroz različite multimedijske forme nastoji prikazati nečiji životni put, kvalitetne i točne informacije od ključne su važnosti. Upravo tu na scenu stupa knjižničar, koji je prije svega informacijski stručnjak, kako bi sudionicima projekta pružio točne, provjerene i kvalitetne informacijske izvore. Kao dobra osnova poslužila nam je internetska stranica projekta Link Quest – Digitalna riznica znanja¹ Hrvatske

¹ Link Quest – Digitalna riznica znanja. 2024. Rezultati prve faze projekta LQ-DRZ u školskoj godini 2024./2025. <https://sites.google.com/view/lq-drz/rezultati/lq-2425-i> (pristupljeno 4. ožujka 2026.)

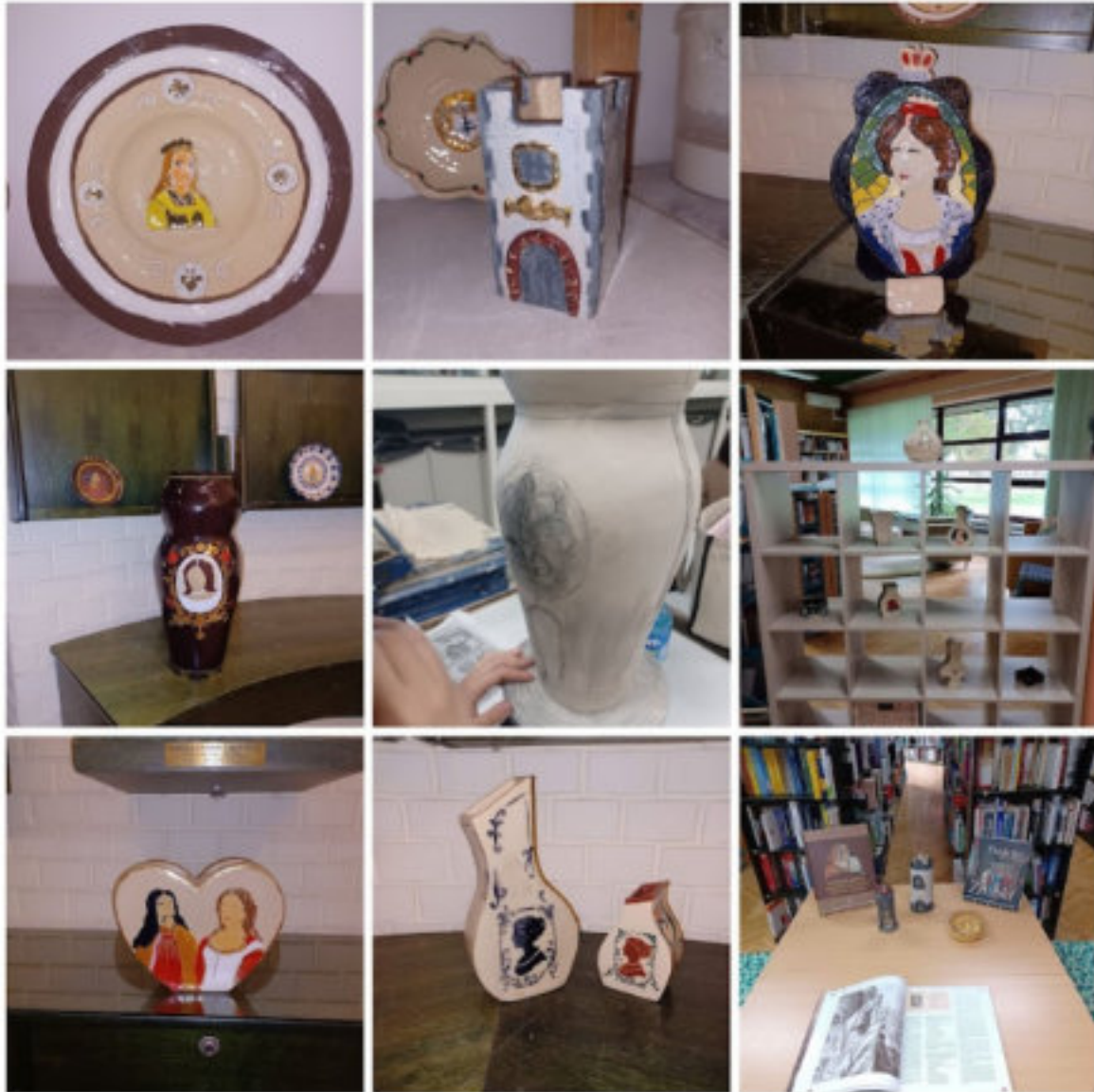
mreže školskih knjižničara, u kojem aktivno sudjeluje i Graditeljska škola Čakovec, a u okviru kojeg su se u prvoj projektnoj fazi u školskoj godini 2024./2025. prikupljali upravo online izvori o Ani Katarini Zrinski. Među kvalitetne izvore svakako bi trebalo ubrojiti i virtualnu izložbu Zrinski² koja je 2021. objavljena na stranicama Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, kao i Sibilu³ jer sadrži neke vrlo kvalitetne vizualne izvore. Uz pisane izvore koje se izvorno autorski pripisuju Ani Katarini Zrinski, dobili smo bazu za istraživački rad koji će dovesti do isto tako vrlo kvalitetnih radova naših učenika. Da bismo im olakšali sam proces prikupljanja i još više razumijevanja informacija, za učenike smo osigurali i teorijska izlaganja dr.sc. Emilije Kovač i profesora Marka Dolara. Dr. sc. Emilija Kovač bivša je profesorica Hrvatskog jezika, aktivna članica Ogranka Matice hrvatske u Čakovcu te stručnjakinja za žensko pismo. Upravo njezino izlaganje našim je učenicima poslužilo kako osnovica za razumijevanje književnog stvaralaštva Ane Katarine Zrinski. Mali problem predstavljao je velik broj učenika iz različitih obrazovnih programa i razrednih odjeljenja koji su sudjelovali u samoj provedbi projekta te je bilo nemoguće organizirati predavanje za sve učenike istodobno. Problem smo riješili na način da je predavanje dr. sc. Kovač snimljeno i prikazano pojedinačnim razrednim odjelima, a snimka izlaganja izuzetno se dobro uklopila u dokumentarni film, jedan od multimedijalnih produkata u ovom projektu. O političkoj aktivnosti Ane Katarine Zrinski, kao i o njezinoj ulozi u Zrinsko-frankopanskoj uroti govorio je profesor povijesti Graditeljske škole Čakovec Marko Dolar, čije je izlaganje također snimljeno i fragmentarno uklopljeno u dokumentarni film.

Multimedijски i kreativni pristupi u nastavi – od teorije do prakse

Nakon što su učenici uključeni u projekt stekli temeljna znanja o životu Katarine Zrinski slijedila je ona najzahtjevnija faza – faza izrade kreativnih uradaka u različitim medijima. U sam proces uključio se velik broj učenika različitih obrazovnih profila i uzrasta. Tako su uporabne i dekorativne predmeta od keramike izrađivali budući dizajneri keramike 1., 3. i 4. razreda, a u stvaralačkom procesu od same ideje pa sve do realizacije vodila ih je njihova predmetna nastavnica Darija Dujam, mag. umjetničke keramike. Važno je naglasiti kako inspiracija za keramičke radove nije bio samo život ove znamenite žene, već i povijesno razdoblje u kojem je živjela, sa svojim društvenim, kulturnim i političkim obilježjima. Izrada keramike zahtjevan je i dugotrajan proces u kojem se najprije polazi od skiciranja ideje, zatim slijedi modeliranje, pečenje, bojanje i ukrašavanje te završno glaziranje.

² Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. 2021. Zrinski: virtualna izložba. Portal Virtualne izložbe. <https://virtualna.nsk.hr/portfolio/zrinski/> (pristupljeno 4. ožujka 2026.)

³ Bartolić, Zvonimir. 2007. Sibila, knjiga gatalica Zrinskoga dvora u Čakovcu. Matica hrvatska; Zrinski; Metropolitana. Čakovec-Zagreb.

Slika 1. Kolaž radova od keramike

Kako je riječ o razdoblju baroka, dio radova dodatno je ukrašen dodavanjem zlatnih ornamenata čime se postigao dojam raskoši koji je karakterističan za to doba. U ovom projektu učenici su stvorili oko pedesetak radova različite forme i namjene, a koji su svoje mjesto našli na zajedničkoj izložbi radova. Keramika je medij koji omogućava taktilno iskustvo i stvaranje fizičkih objekata koji će trajati, što je posebno važno u digitalnom dobu. Uz dizajnere keramike, u projekt su se uključili i učenici dugog razreda koji se školuju u obrazovnom programu dizajner unutrašnje arhitekture. Nakon sata interpretacije i analize odabranih stihova Ane Katarine Zrinski u okviru nastave Hrvatskoga jezika, dobili su zadatak da stihove po vlastitom izboru prepisu na paus papir, pritom koristeći ukrašeni inicijal, odnosno početno slovo ornamentirano, obojeno ili ilustrirano. Zadatak je osmišljen i s ciljem primjene znanja stečenih na nastavi predmeta Pismo, gdje su učenici usvajali osnove kaligrafije, a koje su u ovom

radu mogli kreativno primijeniti. Učenici su zadatku pristupili vrlo maštovito i individualno pa je njihovim kreativnim radom nastalo desetak radova koji su uvršteni u izložbeni postav.

Velik doprinos realizaciji projekta dali su i učenici i nastavnici iz sektora grafike, osobito učenici završnog razreda obrazovnog programa web dizajner. Pod mentorstvom akademskog slikara Darija Štokića izradili su desetak digitalnih plakata koji su dodatno obogatili vizualni identitet projekta. Isti su učenici, pod mentorstvom magistricice dizajna Suzane Šestan, izradili i edukativne mrežne stranice koje su obogatili prikupljenim informacijama. Tako je nastalo šest vizualno i sadržajno različitih mrežnih sjedišta, koja su na izložbi predstavljena plakatima, a posjetitelji su im mogli pristupiti putem istaknutih QR kodova. Ovo je odličan primjer kako tradicionalna knjižnična izložba može postati interaktivno iskustvo.

Slika 2. Jedno od idejnih rješenja web sjedišta

U kontekstu ovog projekta multimedijски pristup dodatno je razvijen kroz četiri medijska formata koji interpretiraju život i djelo Ane Katarine Zrinski iz različitih perspektiva. Upravo su ti radovi bili najzahtjevniji, a izradili su ih učenici završnih razreda obrazovnog programa medijski tehničar. Učenici su podijeljeni u timove od 3-4 učenika i svaki tim radio je jednu vrstu audiovizualnih uradaka, a po potrebi su jedni drugima pomagali. U stvaralačkom procesu vodile su ih školska knjižničarka Romina Fic, koja je s učenicima razvijala sinopsise za animirani, igrani i dokumentarni film, kao i nacrt radijske emisije te profesorica strukovnih predmeta Ljiljana Ille, koja je s učenicima provela snimanje i montažu filmova. Za realizaciju ove faze projekta od ključne je važnosti bio Muzej Međimurja Čakovec, koji nam je otvorio svoja vrata kako bismo mogli snimiti scene za igrani i dokumentarni film. Da nije bilo ove suradnje filmovi ne bi imali onu posebnu dozu autentičnosti. Dodatni doprinos autentičnosti dali su prigodni kostimi, koje su za ovu priliku ustupili Gospodarska škola Čakovec i Zrinska garda Čakovec – bez njih ova priča zaista ne bi imala isti smisao. Među različitim medijskim formatima svakako je najzahtjevniji bio dokumentarni film, jer je u produkciju bilo uključeno velik broj učenika s različitim ulogama, kao i brojni izvori koji su integrirani u samu priču. Dokumentarni format učenicima omogućuje razumijevanje načina na koji se konstruira povijesno znanje, kako povjesničari i književni znanstvenici interpretiraju izvore te na koji se način oblikuje i argumentira znanstvena teza. Ovom je prilikom nastao dokumentarni film „Ona koja nije saznala“⁴ u trajanju od 13 minuta, usmjeren na faktografsku i analitičku dimenziju teme. Kroz intervju s dr. sc. Emilijom Kovač i profesorom povijesti Markom Dolarom film kontekstualizira Katarinin život unutar šireg političkog i kulturnog okvira. Uz razgovore sa stručnjacima, film uključuje i arhivske snimke koje dodatno produbljuju povijesni kontekst, kao i čitanje glasovitog Petrovog pisma Katarini Moje drago serce, koje je interpretirao bivši gimnazijski profesor i istaknuti član čakovečkog Ogranka Matice hrvatske, Ivan Pranjić. Njegovo duboko poznavanje jezične ostavštine predstavnika ozaljskog književnog kruga omogućilo je interpretaciji da prenese izvorni karakter teksta. Na ovaj način učenicima se pruža izravan kontakt s jezičnom baštinom i razumijevanje evolucije hrvatskog jezika, što film čini vrijednim i vjerodostojnim obrazovnim iskustvom. Uz dokumentarni film u prostorima Muzeja Međimurja snimljen je i kratki igrani film Igrani film „Moje drago serce“⁵, u trajanju od 4 minute pol minute, a koji se fokusirao se na emotivni aspekt Katarinine priče. Kroz 3 dramatizirane scene: vijest o veleizdaji, oproštaj Katarine i Petra te posljednje trenutke u tamnici učenici su rekonstruirali ljudsku dimenziju povijesnih događaja. Na ovaj način učenici koji su izravno sudjelovali u stvaranju filma mogli su se uživjeti u svijest likova i emotivno proživjeti njihove odluke, strahove i nade.

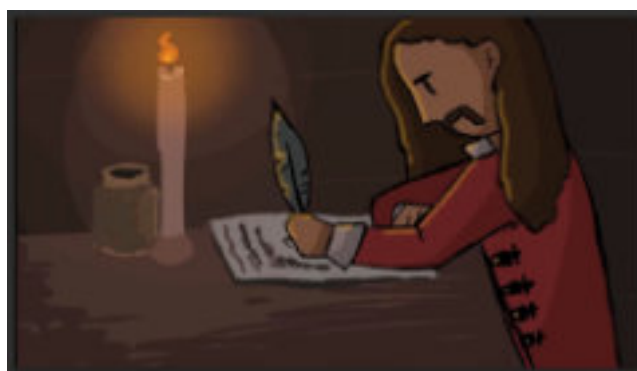
⁴ Dokumentarni film Ona koja nije saznala <https://youtu.be/mTAKsVhoRC0>

⁵ Igrani film Moje drago serce <https://youtu.be/bkA4RBZjN8>

Slika 3. Na snimanju igranog filma

Najkraći među navedenim medijskim formatima bio je animirani film „Svijeća vjernosti“⁶, u trajanju od jedne i pol minute, a koji se temelji na simboličkom pristupu. Motiv svijeće koja dogorijeva predstavlja život, nadu i žrtvu. Animacija kao medij omogućuje veću razinu apstrakcije i metaforičkog promišljanja povijesnih događaja, kao i prikaz unutarnjih stanja te emocionalnih preobrazbi likova.

Slika 4. Ulomak iz animiranog filma

⁶ Animirani film Svijeća vjernosti <https://youtu.be/3rcREcN8NfI>

I radijska emisija nazvana je po glasovitom pismu „Moje drago serce“⁸, a osmišljena je s namjerom da, uz audiovizualne sadržaje projekta, učenicima pruži i posebno auditivno iskustvo. Kroz glas naratorica, interpretaciju pisama i izvornih tekstova te baroknu glazbenu podlogu oblikovan je zvučni portret Katarine Zrinski. Tako su učenici razvijali vještine pripovijedanja i istraživali mogućnosti izražavanja, kao i prenošenja emocija isključivo auditivnim sredstvima. Važno je naglasiti da četiri korištena medijska formata nisu bila redundantna, već je svaki donosio jedinstvenu interpretacijsku perspektivu. Igrani film omogućio je emocionalno približavanje Katarininu iskustvu, dokumentarni film pružio je razumijevanje povijesnog i društvenog konteksta njezina života, animirani film otvorio je prostor simboličkom i metaforičkom čitanju njezine sudbine, dok je radijska emisija omogućila susret s njezinim glasom posredstvom vlastitih tekstova. Učenik koji upozna sva četiri formata stječe cjelovitiji pogled na Anu Katarinu Zrinski, ne samo kao povijesnu ličnost, nego kao slojevitu i živu osobnost.

Svojevrsni sažetak ovoga dijela projekta predstavljao je interaktivni plakat, koji je ujedno služio kao uvodni element izložbe. Osim informativne funkcije, plakat je posjetiteljima omogućio i samostalno istraživanje sadržaja, budući da su skeniranjem QR kodova mogli pristupiti i pregledati sve predstavljene medijske formate.

Slika 5. Interaktivni plakat

⁸ Radijska emisija Moje drago serce <https://youtu.be/LABFOOHyKY>

Izložba radova kao završnica projekta

Završnicu projekta obilježilo je svečano otvorenje izložbe održano 16. listopada 2025. godine, na kojoj su predstavljeni svi radovi nastali tijekom projekta. Događanje je okupilo učenike i nastavnike, predstavnike lokalne zajednice, djelatnike Muzeja Međimurja, roditelje, predstavnike medija te brojne zainteresirane građane, koji su svojim dolaskom potvrdili važnost projekta za kulturni i obrazovni život zajednice. Predstavnici medija pritom su događaj popratili i kroz medijske objave, čime je njegov odjek dodatno proširen izvan samoga izložbenog prostora. Otvorenje izložbe započelo je pozdravnim govorima ravnatelja obiju ustanova te voditeljice projekta Romine Fic, koji su istaknuli važnost međuinstitucionalne suradnje, istraživačkog rada učenika i suvremenih pristupa interpretaciji kulturno-povijesne baštine. U svečanom programu recital odabranih stihova iz Pjesmarice Ane Katarine Zrinske⁹ i Putnog tovaruša¹⁰ izvele su dvije učenice završnog razreda obrazovnog programa medijski tehničar, koje su aktivno sudjelovale u provedbi projekta, dok su stihove iz ranije spomenute Pjesmarice Ane Katarine Zrinske¹¹ interpretirali i dr. sc. Emilija Kovač te profesor Ivan Pranjić, čime je događaj dobio dodatnu umjetničku i svečanu dimenziju te povezo učenike i stručnjake u zajedničkom interpretacijskom prostoru. U nastavku programa prikazani su svi multimedijски radovi nastali u projektu, a svečanom ozračju pridonijeli su i učenici u povijesnim kostimima Gospodarske škole Čakovec i Zrinske garde Čakovec. Ovim je događajem ujedno započeo Mjesec hrvatske knjige 2025., a izložba je ostala otvorena tijekom cijeloga trajanja te nacionalne manifestacije, omogućujući široj publici kontinuiran uvid u rezultate učeničkog istraživačkog i kreativnog rada.

Slika 6. Svečano otvaranje izložbe

⁹ Bratulić, Josip. 2014. Pjesmarica Ane Katarine Zrinske. Matica hrvatska. Zagreb. Str. 116-118.

¹⁰ Zrinski, Katarina. 2005. Putni tovaruš. Matica hrvatska. Čakovec-Zagreb. Str. 17-18.

¹¹ Bratulić, Josip. 2014. Pjesmarica Ane Katarine Zrinske. Matica hrvatska. Zagreb. Str. 186-191.

Zaključak

Projekt obilježavanja 400. obljetnice rođenja Ane Katarine Zrinski potvrdio je da knjižnica može biti kreativno središte zajednice, ona postaje prostor stvaranja, a ne samo posuđivanja knjiga. Knjižničar pritom preuzima aktivnu i vodeću ulogu u oblikovanju kulturnih sadržaja kao inicijator i koordinator interdisciplinarnih aktivnosti. Multimedijски pristup pokazao se učinkovitim načinom približavanja baštine mladima jer različiti mediji dopiru do različitih tipova učenika i omogućuju dublje razumijevanje povijesnih tema.

Ovakav model primjenjiv je i na druge lokalne ili nacionalne obljetnice, povijesne ličnosti i kulturne teme. Njegovi ključni elementi uključuju prepoznavanje važne teme, inicijativu knjižničara, partnerstvo škole i kulturnih institucija, multimedijски pristup te javno predstavljanje i mrežnu dostupnost rezultata. Ovaj projekt pokazao je i dokazao kako suradnja knjižnice, škole i zajednice može oblikovati iskustvo koje mijenja odnos mladih prema kulturnoj baštini. Tako je Ana Katarina Zrinski učenicima 21. stoljeća postala živa priča - ne naučena, nego stvorena.

Literatura

1. Bartolić, Zvonimir. 2007. *Sibila, knjiga gatalica Zrinskoga dvora u Čakovcu*. Matica hrvatska; Zrinski; Metropolitana. Čakovec-Zagreb.
2. Bratulić, Josip. 2014. *Pjesmarica Ane Katarine Zrinske*. Matica hrvatska. Zagreb.
3. Link Quest – Digitalna riznica znanja. 2024. *Rezultati prve faze projekta LQ-DRZ u školskoj godini 2024./2025.* <https://sites.google.com/view/lq-drz/rezultati/lq-2425-i> (pristupljeno 4. ožujka 2026.)
4. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. 2021. *Zrinski: virtualna izložba*. Portal Virtualne izložbe. <https://virtualna.nsk.hr/portfolio/zrinski/> (pristupljeno 4. ožujka 2026.)
5. Zrinski, Katarina. 2005. *Putni tovaruš*. Matica hrvatska. Čakovec-Zagreb.

ŠKOLSKA KNJIŽNICA - POZORNICA PODUZETNIČKIH IDEJA I ČUVARICA BAŠTINE

Margareta Glavurtić

margareta.glavurtic@gmail.com

Komercijalno-trgovačka škola Split, Split

Sažetak

Ovaj primjer dobre prakse namijenjen je osnovnim i srednjim školama. Školska knjižnica je mjesto partnerskog odnosa učenika, knjižničara i nastavnika. Centar je odgojno-obrazovnih, javnih i kulturnih zbivanja, pozornica kreativnih ideja i čuvarica baštine.

U uvodnom dijelu stručna suradnica knjižničarka osvrnula se na brojne zadaće školske knjižnice i razvijanje navike kod učenika aktivnog korištenja slobodnog vremena s ciljem stjecanja novih znanja i vještina. Najbolji način za postizanje toga cilja je suradnja učeničke zadruge i školske knjižnice. Rad u učeničkoj zadrugi omogućava učenicima usvajanje poduzetničkih vještina, stjecanje radnih navika, učenje odgovornosti, potiče ih se na kreativnost i inovativnost.

Djelovanje naše školske zadruge Butiga provodi se kroz tri sekcije: Izrada ukrasnih i uporabnih predmeta, Narodna baština i Promocija i prodaja zadruginih proizvoda. U rad školske zadruge uključeni su učenici od prvog do četvrtog razreda. Učenici razvijaju stvaralaštvo, stječu nove vještine i sposobnosti sudjelujući u različitim radionicama kao specifičnom obliku učenja i poučavanja koji se temelji na aktivnom sudjelovanju, interakciji i praktičnom radu sudionika. U čitaonici školske knjižnice knjižničarka uz pomoć prof. strukovnih predmeta Antonije Slavice tijekom školske godine organizira kreativne radionice različite tematike, školske sajmove i prigodne prodaje zadruginih proizvoda i priprema učenike za Županijsku smotru učeničkih zadruga Splitsko-dalmatinske županije. Učenička zadruga Butiga surađuje s Humanitarnom sekcijom sudjelujući u humanitarnim akcijama u školi i izvan nje. Posebnu pozornost zadruga posvećuje njegovanju narodne baštine grada Splita proizvodeći različite baštinske predmete.

U ovom primjeru dobre prakse detaljno su opisane dvije kreativne radionice zadrugne sekcije Narodna baština: radionica izrade lutaka u splitskoj varoškoj nošnji s kraja 19. stoljeća i izrada splitske nošnje na platnu. Učenici u radionici izrađuju splitsku građansku nošnju od ideje do reali-

Summary

This example of good practice is intended for primary and secondary schools. The school library is a place of partnership between students, librarians, and teachers. It is a center for educational, public, and cultural events, a stage for creative ideas, and a guardian of heritage.

In the introductory part, the expert associate school librarian reflected on the numerous tasks of the school library and on developing the habit among students of actively using their free time with the aim of acquiring new knowledge and skills. The best way to achieve this goal is through cooperation between the school cooperative and the school library. Work in the student cooperative enables students to adopt entrepreneurial skills, acquire work habits, learn responsibility, and encourages creativity and innovation. The activities of our school cooperative, Butiga, are carried out through three sections: Production of Decorative and Useful Items, National Heritage, and Promotion and Sale of Cooperative Products. Students from the first to the fourth grade are involved in the work of the school cooperative. Students develop creativity and acquire new skills and abilities by participating in various workshops as a specific form of learning and teaching based on active participation, interaction, and practical work of the participants. In the reading room of the school library, the expert associate school librarian, with the help of the vocational subject teacher Antonija Slavica, organizes creative workshops on various topics, school fairs, and occasional sales of cooperative products during the school year and prepares students for the County Festival of Student Cooperatives of Split-Dalmatia County. The Butiga student cooperative collaborates with the Humanitarian Section by participating in humanitarian activities both in and outside the school. The cooperative pays special attention to preserving the national heritage of the city of Split by producing various heritage items.

This example of good practice describes in detail two creative workshops of the cooperative section

zacije. Stručna suradnica knjižničarka priprema literaturu iz koje učenici istražuju, biraju i vrednuju relevantne informacije o splitskoj građanskoj nošnji. Pronađene informacije sintetiziraju u konkretno znanje i primjenjuju ga u procesu proizvodnje proizvoda.

Stručna suradnica knjižničarka motivira učenike pokazujući im fotografije splitske građanske nošnje iz Etnografskog muzeja Split, objašnjava i demonstrira učenicima proces izrade proizvoda. Tijekom svih aktivnosti vodi i usmjerava učenike kroz proces proizvodnje. Gotove proizvode učenici fotografiraju i izrađuju promotivne plakate u digitalnom alatu Canva. Izlažu i prezentiraju oba baštinska proizvoda na Županijskim smotrama učeničkih zadruga Splitsko-dalmatinske županije. Na kraju primjera dobre prakse knjižničarka iznosi rezultate rada i aktivnosti koje je provela s učenicima: kviz Baština grada Splita u digitalnom alatu Kahoot i kratke filmove u kojima je detaljno prikazan proces izrade baštinskih proizvoda.

Ključne riječi

baštinski i uporabni predmeti; kreativne ideje; poduzetništvo; školska knjižnica

National Heritage: workshops on making dolls dressed in the traditional costume of Split from the end of the 19th century and on creating this traditional costume on canvas. In these workshops, students create the traditional costume of Split from idea to realization. The expert associate school librarian prepares literature which students use to research, select, and evaluate relevant information about the traditional costume of Split. They synthesize this information into concrete knowledge and apply it in the production process.

The expert associate school librarian uses photographs of this traditional costume from the Ethnographic Museum of Split to inspire the students, and she explains and demonstrates the production process to the students. During all activities, she guides and directs the students through the entire process. The finished products are photographed by the students, who then create promotional posters with the help of the digital tool Canva. They exhibit and present both heritage products at the County Festival of Student Cooperatives of Split-Dalmatia County. At the end of the example of good practice, the expert associate librarian presents the results of the work and activities carried out with the students: the Heritage of the City of Split quiz in the digital tool Kahoot and short films that detail the process of making heritage products.

Key words

creative ideas; entrepreneurship; heritage and useful items; school library

Uvod

Školska knjižnica predstavlja informacijsko i nastavno središte škole, mjesto učenja, susreta i druženja.¹ “Opskrbljuje učenike vještinama za cjeloživotno učenje, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana.” Potiče kod učenika aktivno korištenje slobodnog vremena, a ta se uloga najbolje ostvaruje kroz izvannastavne aktivnosti suradnjom školske knjižnice i učeničke zadruge.

U ovom primjeru dobre prakse naglasak je na radionicama koje predstavljaju korelaciju školske knjižnice, kulturne baštine i poduzetništva.

²“Hrvatskoj je kulturna baština uvijek značila mnogo više od povijesnog nasljeđa, ona je

¹ Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. Školska knjižnica - korak dalje. Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti. Altagama. Zagreb.

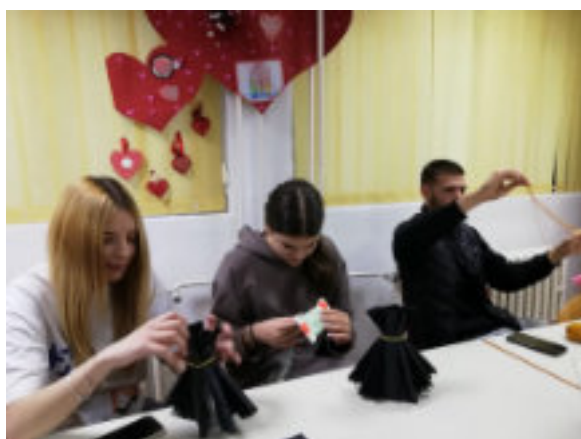
² Buzančić, Radoslav. 2018. Baština kao temelj identiteta. Vijenac 636-638.

<https://www.matica.hr/vijenac/636%20-%20638/bastina-kao-temelj-identiteta-28114/> (pristupljeno 5. ožujka 2026.)

zapis sudbine jednog starog naroda koji je opstao na osjetljivom mjestu sudara dviju civilizacija razvijajući vlastitu memoriju koja je ušla u temelje njegove samobitnosti.”

Radionica izrade lutaka u splitskoj varoškoj nošnji s kraja 19. stoljeća

Splitska građanska nošnja s kraja 19. stoljeća predstavlja spoj europskih utjecaja i tradicijske odjeće. Poseban utjecaj na formiranje splitske nošnje imale su prekomorske zemlje, a najviše Venecija. Do početka 20. stoljeća u gradu Splitu postojala su dva tipa odjeće: nošnja splitskog predgrađa - svakodnevna odjeća Splicišana i svečana splitska nošnja. Lutka u splitskoj tradicijskoj nošnji proizvod je naše zadružne sekcije Narodna baština. Izrađena je od različitih eko materijala i plastike koja se može reciklirati. Njena namjena je isključivo ukrasna, a vrijeme potrebno za izradu lutke je trideset minuta. U radionici su sudjelovali učenici 2.e razreda usmjerenja prodavač, članovi učeničke zadruge. Kako bi učenike motivirala za rad stručna suradnica knjižničarka priprema svu potrebnu literaturu, a učenici istražuju, prikupljaju i biraju sve potrebne informacije. Prototip lutke prethodno su izradile učenice 4.a za poduzetnički projekt Heroj ulice. Izrada lutke prolazi nekoliko faza: formiranje lutke od kolaža i hamer papira, konstruiranje gornjeg dijela tijela, izrada glave i kose i ukrašavanje lutke čipkom. Završna faza u procesu proizvodnje je izrada eko ambalaže od rebrastog kartona. Nakon nekoliko pripremnih radionica učenici su svoj proizvod prezentirali na Županijskoj smotri zadruga Splitsko-dalmatinske županije u prodajnom centru Mall of Split. Svoje dojmove sa Smotre iznijeli su u članku za školski digitalni portal KonTaŠ i uz pomoć knjižničarke izradili kviz Baština grada Splita u digitalnom alatu Kahoot.

Slika 1. Učenici u školskoj knjižnici izrađuju lutke

Slika 2. Lutka u splitskoj nošnji

Radionica izrade splitske nošnje na platnu

Par u tradicijskoj splitskoj nošnji izrađen je kombiniranom tehnikom. U radionici su sudjelovali učenici 1.a razreda usmjerenja komercijalist. Za izradu smo upotrijebili platno, krep papir, ukrasne trake, tempere, flomastere i tanku vunu. Stručna suradnica školska knjižničarka pokazala je učenicima fotografije splitske građanske nošnje iz fonda Etnografskog muzeja Split kako bi ih motivirala i zainteresirala za rad. Demonstrirala je učenicima proces izrade proizvoda i tijekom aktivnosti usmjeravala ih kroz sve faze proizvodnje. Proces izrade splitske tradicijske nošnje na platnu odvijao se u nekoliko faza: priprema platna za rad i ukrašavanje čipkom, skiciranje ženske i muške tradicijske nošnje na platnu, formiranje nošnje od krep papira i ukrasnih traka te crtanje lica i detalja na nošnji.

Gotove proizvode učenici su fotografirali i izradili promotivne plakate u digitalnom alatu Canva. Zajedno s profesoricom strukovnih predmeta Ivanom Prezzi i knjižničarkom načinili su logo učeničke zadruge u Canvi. Na kraju su priču o splitskoj tradicijskoj nošnji završili kratkim video uratkom u kojemu su prikazali sve faze izrade proizvoda.

Slika 3. Izrada splitske nošnje na platnu

Slika 4. Splitska nošnja na platnu

Učenici su proizvod prezentirali na Županijskoj smotri zadruga Splitsko-dalmatinske županije u prodajnom centru Mall of Split. Osvrt na događanje iznijeli su u članku za školski digitalni portal KonTaŠ.

Ciljevi

- usvajanje poduzetničkih kompetencija i radnih navika
- stjecanje znanja za samostalno stvaralaštvo
- njegovanje vlastitog kulturnog i nacionalnog identiteta
- kvalitetno korištenje slobodnog vremena

Ishodi za učenike

- Učenik će moći identificirati informacije iz različitih izvora znanja i uspješno ih primijeniti pri rješavanju problema.
- Učenik će se moći koristiti inovativnim, kreativnim i ekološkim rješenjima u procesu izrade proizvoda.
- Učenik će moći na osnovu stečenog iskustva u radionicama predložiti nove ideje za proizvodnju baštinskih proizvoda.
- Učenik će moći vrednovati gotove proizvode i procijeniti što je proizveo kvalitetno, a što treba poboljšati.

Suradnja školske knjižnice i učeničke zadruge

Učenici u knjižnici istražuju, prikupljaju i selektiraju informacije potrebne za osmišljavanje proizvoda. Stručna suradnica školska knjižničarka pomaže učenicima pri pronalaženju literature potrebne za rad. Suradnja školske knjižnice i učeničke zadruge ostvaruje se kroz tematske radionice koje spajaju vještinu izrade zadružnih proizvoda i školsku knjižnicu. Usvajanje nastavnih sadržaja u radionicama lakše se provodi suradničkim učenjem kroz partnerstvo učenika, knjižničara i nastavnika. Učenici u radionici usvajaju informacijske i poduzetničke vještine. Suradnja se ostvaruje kroz organizaciju prodajnih izložbi i promociju proizvoda u školi i izvan nje. Organiziraju se školski sajmovi: Božićni sajam, Uskrsni sajam, Sajam povodom blagdana sv. Dujma, županijske smotre i različite humanitarne akcije.

U knjižnici se uz pomoć digitalnih alata dizajnira ambalaža, prezentira gotov proizvod i uz pomoć fotografija, videa i prezentacija izrađuju različiti promotivni materijali. Knjižnica postaje prostor za primjenu znanja u praksi omogućujući učenicima razvijanje poduzetničkih vještina.

Zaključak

Školska knjižnica je nadahnuće za istraživački rad, kreativno stvaranje, riznica znanja i čuvarica baštine. Izgrađuje kulturni identitet učenika i promovira kulturnu baštinu. Ona je dinamično središte škole koje kroz izvannastavne aktivnosti potiče razvoj učenikove samostalnosti, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi te omogućuje učenicima stjecanje vještina za cjeloživotno učenje.

Slika 5. Štand UZ Butiga na Županijskoj smotri šk. god. 2023./2024.

Slika 6. Logo UZ Butiga

Literatura

1. Bajtal, Domagoj i dr. 2022. *Sudjeluj u održivom razvoju: shvati-provedi-oblikuj: Održiva učenička poduzeća u hrvatskim srednjim školama*. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce. Split.
2. Dizajniranje loga učeničke zadruge https://web-arhiva.skole.hr/ss-kom-trg-st/index.html%3Fnews_id=1579.html#mod_news (pristupljeno 11. ožujka 2026.)
3. Kovačević, Dinka; Lasić Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. *Školska knjižnica - korak dalje*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti. Altagama. Zagreb.
4. Kviz *Kulturna baština grada Splita*. <https://create.kahoot.it/share/kulturna-bastina-grada-splita/79902e7b-7e0f-4583-8935-a3da631e7166> (pristupljeno 11. ožujka 2026.)
5. Lovrinčević, Jasmina i dr. 2005. *Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
6. Osvrt na Smotru učeničkih zadruga Splitsko-dalmatinske županije šk. god. 2022./2023. <https://kontash.com/2023/06/11/nasa-zadruga-butiga-prilika-da-naucimo-nesto-novo/> (pristupljeno 11. ožujka 2026.)
7. Pejić Papak, Petra; Vidulin, Sabina. 2016. *Izvanastavne aktivnosti u suvremenoj školi*. Školska knjiga. Zagreb.
8. Učenički promotivni plakati. https://www.canva.com/design/DAG2mkExRMI/G6ZDRIxAREI8tIS5DnOvPA/view?utm_content=DAG2mkExRMI&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=uniquelinks&utm_id=h2512953aa4 (pristupljeno 11. ožujka 2026.)

9. Vidović Begonja, Ilda. 1988. *Narodna nošnja Splita: Priručnik za rekonstrukciju nošnje*. Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske. Zagreb.

ANTUN BRANKO ŠIMIĆ ZA VELIKE I MALE

mr.sc. Tatjana Horvat

tatjana.horvat@skole.hr

Osnovna Antuna Branka Šimića Zagreb

Hajdi Škarica

hajdi.skarica@skole.hr

Gimnazija Frane Petrića Zadar

Sažetak

Osnovna škola Antuna Branka Šimića iz Zagreba i Gimnazija Frane Petrića iz Zadra ujedini su snage u istraživanju života i rada jednog od najvećih hrvatskih pjesnika. Cilj projekta bio je obilježiti 100. obljetnicu pjesnikove smrti. Proveden je kroz predmetnu korelaciju, izvannastavne aktivnosti, istraživački i praktičan rad. Svaka škola je na način primjeren dobi učenika, njihovim sposobnostima i nastavnim programima i kurikulumima, doprinijela projektu. U osnovnoj školi projekt se provodio pod nazivom Svi smo mi Antun Branko kako bi se učenici poistovjetili s pjesnikom i bolje ga razumjeli. Učeci i istražujući o djetinjstvu Antuna Branka Šimića, promišljali su o školovanju i načinu života u prošlosti. Upoznali su omiljena pjesnikova jela i igre pa im je projekt postao zanimljiviji, a pjesnika su doživjeli kao bliskog i pristupačnog. Izradili su likovne i literarne radove, pisali pjesme, glumili u igrokazu koji su sami napisali, zajedno s učiteljima u pjesnikovu čast pripremili priredbu, sudjelovali u izradi foto stripa. Radeći na projektu upoznali su tradicijske motive, jezik i običaje pjesnikova rodnog kraja. U gimnaziji projekt je proveden pod nazivom Prijeđi sav u zvijezde: život i djelo A. B. Šimića. Učenici su analizirali pjesnikove misli o životu, prolaznosti i univerzalnim vrijednostima čitanjem i interpretacijom njegove poezije, kreirali su vlastite likovno-literarne interpretacije, promovirali međukulturni dijalog i jezičnu raznolikost korištenjem triju jezika (hrvatskoga, engleskoga i poljskoga) kao i triju narječja hrvatskoga jezika (čakavskog, kajkavskog i štokavskog). Poticana je ljubav učenika prema poeziji, književnosti, knjizi i razvijane su njihove jezične, kreativne, socijalne i istraživačke kompetencije. Promicale su se vrijednosti kulturne baštine u kontekstu nacionalnog i kulturnog identiteta. Učenici su zajedno sudjelovali na

Summary

Antun Branko Šimić Elementary School from Zagreb and Frane Petrić High School from Zadar joined forces in researching the life and work of one of the greatest Croatian poets. The aim of the project was to mark the 100th anniversary of the poet's death. It was implemented through subject correlation, extracurricular activities, research and practical work. Each school contributed to the project in a way appropriate to the students' age, their abilities and teaching programs and curricula. In the elementary school, the project was implemented under the title We Are All Antun Branko so that students could identify with the poet and understand him better. By learning and researching about the childhood of Antun Branko Šimić, they reflected on their education and lifestyle in the past. They learned about the poet's favorite dishes and games, so the project became more interesting for them, and they experienced the poet as close and accessible. They created visual and literary works, wrote poems, acted in a play they wrote themselves, prepared a performance in honor of the poet together with their teachers, and participated in the creation of a photo comic strip. While working on the project, they learned about traditional motifs, the language, and customs of the poet's homeland. In high school, the project was implemented under the title Cross Entirely into Stars: The Life and Work of A. B. Šimić, Students analyzed the poet's thoughts on life, transience, and universal values by reading and interpreting his poetry, created their own visual and literary interpretations, and promoted intercultural dialogue and linguistic diversity by using three languages (Croatian, English, and Polish) as well as three dialects of the Croatian language (Čakavian, Kajkavian, and Štokavian). Students' love for poetry, literature,

međunarodnoj online konferenciji na kojoj su gimnazijalci mogli usporediti pristupe proučavanju jezika, književnosti i stvaralaštva A. B. Šimića u različitim obrazovnim sustavima, a osnovnoškolci predstaviti istraživački rad o Šimićevu djetinjstvu i recitirati Opomenu na engleskom jeziku i kajkavskom narječju. Cjelokupan rad i rezultati projekta objedinjeni su u četiri digitalne knjige.

Ključne riječi

blackout poezija; djetinjstvo i mladost; foto strip; međunarodna suradnja; uporaba informacijsko-komunikacijske tehnologije

and books was encouraged, and their linguistic, creative, social, and research competencies were developed. The values of cultural heritage were promoted in the context of national and cultural identity. The students participated together in an international online conference where high school students could compare approaches to studying the language, literature and work of A. B. Šimić in different educational systems, and elementary school students could present research on Šimić's childhood and recite *The Warning* in English and the Kajkavian dialect. The entire work and results of the project were compiled into four digital books.

Key words

blackout poetry; childhood and youth; photo comics; international cooperation; use of information and communication technology

Antun Branko Šimić kao izvor nadahnuća za nove naraštaje učenika

Projekti su jedan od neformalnih oblika učenja koje provode školski knjižničari u suradnji s učiteljima. Djeca u projektnoj nastavi uče učiti, istraživati, tražiti i birati informacije, stjecati socijalne i praktične vještine, stvarati pozitivnu sliku o sebi kroz stjecanje sigurnosti i osvješćivanje vlastitih kvaliteta.¹ Djelatnici i učenici OŠ Antuna Branka Šimića iz Zagreba dugi niz godina njeguju uspomenu na pjesnika Šimića i provode različite aktivnosti nadahnute njegovim životom i radom. U Projektu građanin koji se provodio u šk. god. 2017./2018., zahvaljujući suradnji s pjesnikovom rodbinom čiji su članovi pohađali našu školu, prikupljeni su dragocjeni podaci o djetinjstvu, mladosti, pjesništvu i tragičnim okolnostima njegove smrti. Prema tim podacima, u školskoj godini 2024./2025. postavljen je temelj za novi projekt s ciljem obilježavanja 100. obljetnice pjesnikove smrti. Spoznaja da učenike zanima pjesnikovo djetinjstvo, ponukala je učitelje da zajedno sa školskom knjižničarkom naprave projekt u kojem će nove generacije upoznati Antuna Branka Šimića kroz njegov zanimljiv i dramatičan životopis i tako ih zainteresirati za njegovo pjesništvo. Osnutak Foto grupe bio je poticaj za izradu foto stripa o pjesnikovom djetinjstvu i mladosti. Projekt se provodio kroz redovnu nastavu i izvannastavne aktivnosti (u daljnjem tekstu INA) i prijavljen je na natječaju Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih radi dobivanja sredstava za projekte unutar izvannastavnih aktivnosti. INA-i su shvaćene kao poticaj za razvoj kreativnosti i stjecanje različitih vještina učenika. P. Pejić Papak i S. Vidulin, govoreći o INA-a, navode njihovu važnost za „povezivanje, proširivanje i produbljivanje znanja, vještina i navika stečenih u nastavi i izvannastavnim aktivnostima, te usvajanje novih znanja, vještina i navika..., identifikacija darovitih učenika i učenika koji pokazuju

¹ Matijević, Milan. 2015. Projektno učenje i nastava. Znamen: Nastavnički suputnik 2008, str. 191. <https://www.scribd.com/document/624409112/Matijevic-Projektno-Ucenje-Prirucnik> (pristupljeno 15.2.2026.)

pojačani interes za pojedino područje, pobuđivanje znatiželje i poticanje dječjeg stvaralaštva, osposobljavanje za komunikaciju, interakciju i suradnju s drugima, učenje fleksibilnosti i tolerancije...“²

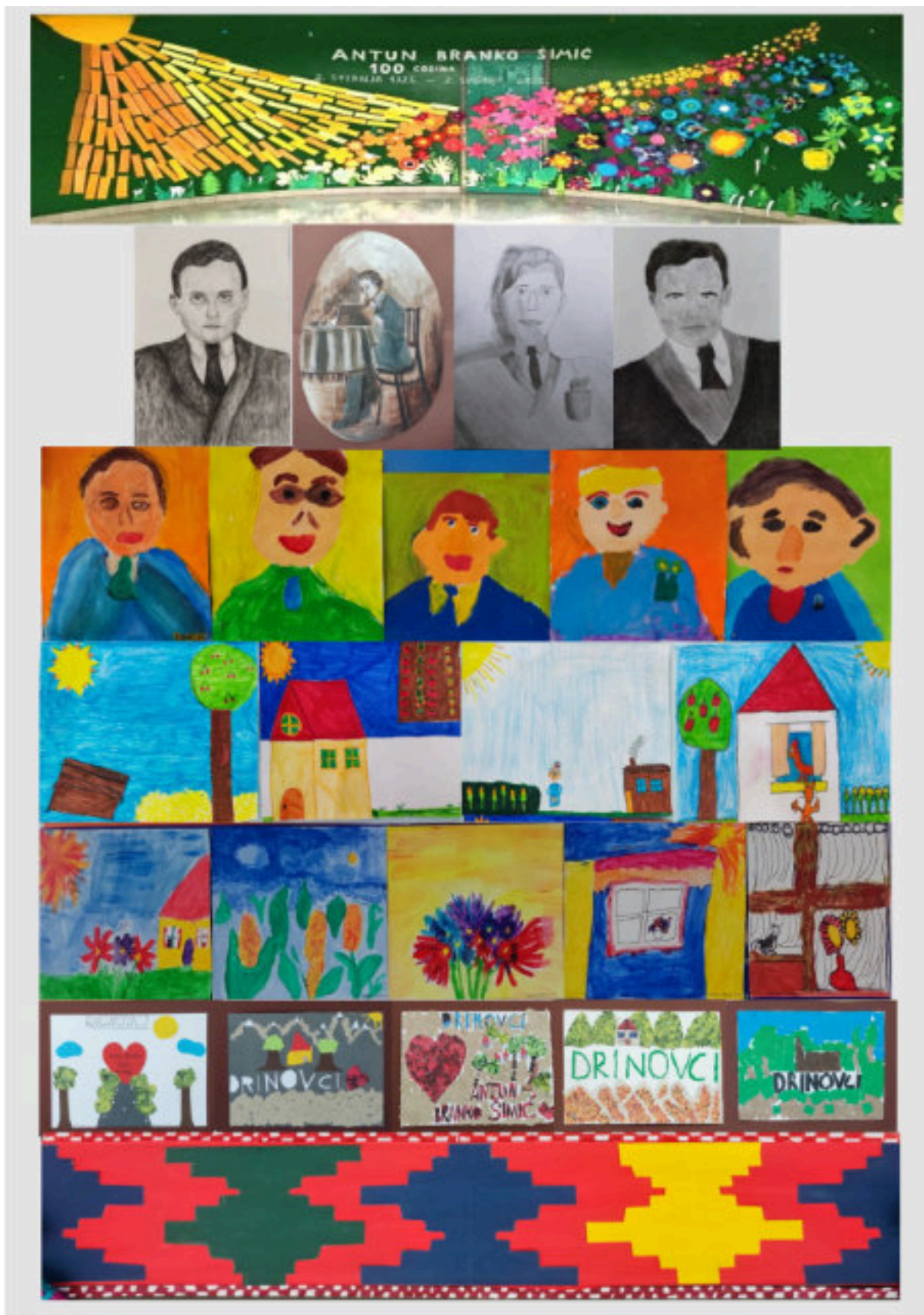
Istraživanje pjesničkog opusa najvećeg hrvatskog ekspresionističkog pjesnika A. B. Šimića dio je gimnazijskog programa nastave Hrvatskog jezika i književnosti. Susret dviju knjižničarki na stručnom skupu pokazao se kao sretna okolnost jer je knjižničarka Gimnazije Frane Petrića također planirala provesti školski projekt radi obilježavanja 100. obljetnice pjesnikove smrti. Iako je pristup istraživanju koje su provodili gimnazijalci bio znatno drukčiji, razmjenom ideja pronađene su dodirne točke. Suradujući, učili smo jedni od drugih. Odgojno-obrazovna vertikala dodatno se „povisila“ kada je knjižničarka Gimnazije Frane Petrića organizirala Međunarodnu online konferenciju pod nazivom Prijeđi sav u zvijezde: život i djelo A. B. Šimića. Projekt je proveden predmetnom korelacijom, izvannastavnim aktivnostima, istraživačkim i praktičnim radom, uz njegovanje kreativnosti. Svaka škola je na način primjeren dobi učenika, njihovim sposobnostima i nastavnim programima i kurikulumima, doprinijela projektu.

Tijek projekta

Početak studenog 2024. učiteljica Hrvatskog jezika zajedno s knjižničarkom za učenike 7. razreda pripremila je radionicu na kojoj su pisali pjesme po uzoru na A. B. Šimića. Prethodno su učenici upoznali njegov životopis i pjesništvo. Najuspješnije pjesme izložene su na panou zajedno s likovnim radovima učenika 3. i 8. razreda za pjesnikov 126. rođendan (18.11.). Učenici 3. razreda na izvannastavnoj aktivnosti Čitanjem do mašte upoznali su njegov život i rane pjesme u rimama. Na primjerima pjesama Opomena i Hercegovina upoznali su slobodan stih. Razmišljali su o pjesnikovom životu u rodnim Drinovcima na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. U suradnji s djelatnicima OŠ Antuna Branka i Stanislava Šimića iz Drinovaca i rodbinom koja živi u spomen-kući, dobili smo vrlo korisne materijale za projekt: fotografije članova obitelji, rodne kuće i spomen-sobe, novinske članke, dokumente o kulturnoj manifestaciji „Šimićevo susreti“ i drinovački govor. Pretraživanje u školskoj knjižnici i na internetu radi prikupljanja dodatnih informacija i fotografija omogućilo je sveobuhvatan pristup istraživanju. Različiti zadaci vodili su ciljevima koji su postavljeni na samom početku: predstavljanje projekta na 100. obljetnicu pjesnikove smrti 2. 5. 2025. i izrada foto stripa.

Skupina INA-i Čitanjem do mašte započela je radom na igrokazu koji je obuhvatio razdoblje od Antunovog rođenja do odlaska na školovanje u franjevačku gimnaziju na Širokom Brijegu. Gimnazijske dane i ostatak pjesnikova života istražili su i osmislili učenici 7. razreda. Ostale skupine učenika provodile su zadatke na projektu u redovnoj nastavi (Hrvatski jezik, Povijest, Likovna kultura, Informatika) i na INA-i (Piknik književnog kluba, Mladi čuvari baštine, Likovna grupa i Foto grupa). Na nastavi Hrvatskog jezika učenici 1. razreda poslušali su pjesmu Pjesnici i o njoj napisali vlastita

² Pejić Papak, Petra; Vidulin, Sabina. 2016. Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi. Školska knjiga. Zagreb., str. 101.

Slika 1. Straničnici s likovnim radovima učenika

zapažanja. Isto su napravili na temu Pjesnici i djeca su čuđenje u svijetu. Učenici 2. razreda na nastavi Likovne kulture poslušali su jednu od ranijih pjesama napisanih u rimi, a zatim vodenim bojama za ilustraciju napravili likovne radove. Slično su napravili učenici 3. razreda na INA-i koristeći drvene bojice i flomastere. Viši razredi na nastavi Likovne kulture i Likovnoj grupi tehnikom olovke izradili su pjesnikove portrete i u tehnici kolaža pjesnikovo rodno mjesto Drinovci. 7. razredi na nastavi povijesti proučili su fotografije s početka 20. stoljeća radi usvajanja spoznaja o dobu u kojem je živio Šimić i o tome napravili izložbu. Upoznali su način školovanja i umjetničke pravce iz tog vremena. Na priredbi pod nazivom Pjesnici i djeca su čuđenje u svijetu svi sudionici pokazali su vještine i znanja koja su stekli radeći na projektu: izveli su igrokaz i plesnu točku, recitali Šimićeve i vlastite pjesme. Zajedno s učiteljima napravili su izložbu likovnih radova (Šimićeve portrete, oslikane pjesme, Drinovci u kolažu, hercegovačke tradicijske torbe u kolažu) i izložbu fotografija iz vremena u kojem je živio A.B.Šimić. Fotografije priredbe omogućile su izradu foto stripa i digitalnih knjiga o projektu u Book Creatoru (knjiga s pjesmama i likovnim radovima povodom Svjetskog dana pjesništva - Pjesnici su čuđenje u svijetu, knjiga o projektu Svi smo mi Antun Branko i foto strip Moj put ispod zvijezda).

Slika 2. Strip „Moj put ispod zvijezda“ (isječci)

Gimnazijalci su potaknuti na samostalno istraživanje biografije A. B. Šimića te su u kontekstu njegova stvaralaštva, koristeći različite izvore informacija, proučili značenje i etimologiju riječi "zvijezda". Analizirali su Šimićeve poruke o životu, prolaznosti i univerzalnim vrijednostima čitanjem i interpretacijom njegove poezije i primijenili digitalne alate za kreiranje tematskog kviza, oslikanih stihova i straničnika o Šimićevu životu i djelu.

Slika 3. Plavo-žuti svijet poezije: Oslikani stihovi A. B. Šimića

Čitali su i interpretirali pjesme iz zbirke *Preobraženja*, po vlastitom izboru. U korelaciji s nastavom Informatike i Hrvatskog jezika kreirali su tematski kviz u digitalnom alatu Kahoot (HJ, Informatika Međuzvezdani sjaj poezije: Čovječe pazi! Čitamo...slušamo Šimića!; 1-4 r.) i digitalnu knjigu u Book Creatoru. Polazeći od svojih oslikanih stihova, objedinjenih u zbirci učeničkih likovnih radova, pod nazivom *Plavo-žuti svijet poezije*, učenici su u alatu Canva oblikovali tematske digitalne straničnike. Sudjelujući na međunarodnoj online konferenciji usporedili su pristupe proučavanju jezika, književnosti i stvaralaštva A. B. Šimića u različitim obrazovnim sustavima i kreirali vlastiti umjetničko-literarni izraz na literarno-likovnoj radionici *blackout poezije*.

Međunarodna online videokonferencija

Organiziranje konferencije imalo je za cilj povezati učenike različitih obrazovnih razina (osnovna i srednja škola) i studente u zajedničkom proučavanju i interpretaciji Šimićeva stvaralaštva. Promicani su međukulturni dijalog i jezična raznolikost korištenjem triju jezika (hrvatskoga, engleskoga i poljskoga) kao i triju narječja hrvatskoga jezika (štokavskog, čakavskog i kajkavskog). Zajedničkim sudjelovanjem učitelja, nastavnika i učenika dviju osnovnih škola i jedne srednje škole u Hrvatskoj, kao i profesora i studenata Instituta za zapadne i južnoslavenske jezike Sveučilišta u Varšavi, u svih sudionika razvijala se ljubav prema poeziji, književnosti, a time i prema knjizi. Razvijale su se jezične, kreativne, socijalne i istraživačke kompetencije učenika. Učenici su učili kako čuvati i promicati kulturnu baštinu u kontekstu nacionalnog i kulturnog identiteta. Sudjelovanjem OŠ Antuna Branka i Stanislava Šimića iz Drinovaca, promicala se kulturna baština i sjećanje na pjesnika prikazivanjem filma učenika iz njegova rodnog kraja, snimljenog u spomen-sobi njegove rodne kuće. Razvijale su se digitalne i informacijske vještine i povezivala znanja iz jezika, književnosti, umjetnosti i digitalne pismenosti suradničkim aktivnostima škola različitih razina obrazovanja iz različitih zemalja. Učitelji i učenici (osobito srednjoškolci i studenti) mogli su usporediti pristupe proučavanju jezika, književnosti i stvaralaštva A. B. Šimića u različitim obrazovnim sustavima. Zahvaljujući tome, osnažena je uloga školske knjižnice kao prostora kulturne suradnje i zajedničkog učenja.

Slika 4. Online videokonferencija

Oblici i metode rada s učenicima

Korišteni su oblici rada: individualni rad, rad u paru, grupni rad, timski rad, suradnički rad među školama i sveučilištem, radionice i praktični rad, online i virtualni susreti, frontalni rad, prezentacijski oblici rada. Od metoda su korištene istraživačka metoda (učenici samostalno istražuju biografske i jezične podatke, koriste mrežne izvore i digitalne rječnike), metoda projektnog učenja (učenici surađuju na zajedničkom zadatku koji povezuje škole i sveučilište), korelacijsko-integracijska metoda (povezivanje sadržaja jezika, književnosti, povijesti, umjetnosti i informatike), metoda timskog i suradničkog učenja (učenici rade u skupinama, razmjenjuju ideje i surađuju s vršnjacima iz drugih škola), metoda problemskog učenja (učenici istražuju i raspravljaju o književnim i jezičnim pitanjima, npr. višeznačnost riječi „zvijezda“), kreativne i stvaralačke metode (blackout poezija, izrada digitalnih knjiga i vizualnih prikaza), metoda demonstracije i praktičnog rada (primjena tehnike blackout poezije pod vodstvom knjižničarke), metoda digitalne prezentacije i e-učenja (korištenje alata poput Kahoota, Canve i Book Creatora), metoda usmenog izlaganja i rasprave (sudjelovanje u online konferenciji i dijalog s predavačima), metoda motivacijskog razgovora i refleksije (poticanje učenika na razmišljanje o univerzalnim vrijednostima u Šimićevu stvaralaštvu). Rezultati i proizvodi nastali tijekom aktivnosti i radu na projektu: četiri digitalne knjige izrađene u digitalnom alatu Book Creator, tematska izložba fotografija, izložba učeničkih likovnih radova, pjesme učenika i blackout poezija, tematski kviz, digitalni plakati i straničnici, sudjelovanje na međunarodnoj video konferenciji o A. B. Šimiću, svečana priredba predstavljanja projektnih aktivnosti školskoj zajednici, foto strip.

Slika 5. Blackout poezija

Ishodi za učenike

Svi učenici, u osnovnoj školi i gimnaziji, naučili su prepoznati i opisati ključne biografske podatke o A. B. Šimiću, analizirati i tumačiti Šimićeve poruke i izraziti vlastiti doživljaj čitanjem i interpretacijom njegove poezije. Osnovnoškolci su naučili recitirati pjesmu Opomena na kajkavskom narječju i na engleskom jeziku. Sudjelovanje na međunarodnoj online konferenciji dodatno je motiviralo pojedine učenike viših razreda za daljnji rad na projektu. Porastao je osjećaj samopouzdanja i želja za nastavkom kreativnih aktivnosti u projektu. Učenici viših razreda upoznavali su digitalne alate i rad u aplikaciji MC Teams. Pojedini učenici naučili su uporabu tehnologije (fotoaparat, printer) i uređivati fotografije uz pomoć alata UI (Gimp i Uređivač fotografija na računalu). Sudjelujući u projektu naučili su primjenjivati informacijsko-komunikacijsku tehnologiju kroz praktične zadatke.

Gimnazijalci su upoznali prijevod pjesme Opomena na čakavskom narječju, i na engleskom i poljskom jeziku. Uvidjeli su kako se A. B. Šimić proučava i interpretira u drugim zemljama i na različitim jezicima, upoznali osnovne informacije o djelovanju relevantnih instituta te prepoznali važnost očuvanja kulturne baštine kroz primjere rada učenika iz pjesnikova rodnog kraja. Mogli su naučiti kako povezivati znanja iz jezika, književnosti, umjetnosti i digitalne pismenosti u međugeneracijskom i međunarodnom kontekstu, izraditi tematske stranicke, povezivati znanja iz jezika, književnosti, umjetnosti i digitalne pismenosti u međugeneracijskom i međunarodnom kontekstu.

Materijali

Kahoot: [Upoznaj Antuna Branka Šimića](#)

Pitanja i odgovori za kviz u Wordu: [Upoznaj Antuna Branka Šimića](#)

Digitalne knjige u Book Creatoru (naslovi su poveznice na knjige): [Svi smo mi Antun Branko](#), [Moj put ispod zvijezda](#), [Pjesnici su čuđenje u svijetu](#) i [Prijeđi sav u zvijezde: život i djelo A. B. Šimića](#)

Diseminacija: Županijska stručna vijeća, Međunarodna online konferencija, objave na mrežnim stranicama škole i službenim profilima škole na društvenim mrežama

Zaključak

U školskoj knjižnici kroz istraživački i kreativan rad i suradnju s učiteljima, učenici stječu različite kompetencije. To osobito dolazi do izražaja pri provođenju projekata. Govoreći o projektima, Marija Rašić ističe važnost školske knjižnice koja „omogućava svakom učeniku aktivno usvajanje temeljnih kompetencija pismenosti, komunikacijskih i socijalnih vještina, istraživačkog učenja i kritičkog mišljenja s posebnim osvrtom na razvoj motivacije za daljnje školovanje i u konačnici, cjeloživotno učenje putem različitih oblika planiranog stručnog usavršavanja u školi/ ustanovi/organizaciji i izvan nje... školska knjižnica trebala bi biti prostor gdje će učenici samostalno učiti, tražiti informacije, surađivati s drugim učenicima i

nastavnicima te sudjelovati u životu zajednice.“³ U projektima Svi smo mi Antun Branko i Prijeđi sav u zvijezde: život i djelo A. B. Šimića koje su provodile školske knjižničarke, kompetencije su razvijane suradnjom svih sudionika s ciljem promicanja pjesništva i upoznavanja okolnosti života velikoga hrvatskog pjesnika. Pokazalo se da različiti uzrasti mogu surađivati na projektu radi ostvarenja zajedničkog cilja. Kombinacija tradicionalnog i modernog pristupa doprinijela je bogatstvu i kreativnosti projekta. Gimnazijalci su dublje analizirali Šimićevu poeziju i pisali vlastitu blackout poeziju, a osnovnoškolci istražili način života i obiteljske prilike. Izrada foto stripa o pjesnikovom djetinjstvu i mladosti pokazala se kao izazovan, a istovremeno zanimljiv zadatak. Svi učenici razvijali su istraživačke vještine i kreativnost. Pokazalo se da kvalitetnom suradnjom u školi na istom zadatku mogu raditi i kreativno se razvijati različiti uzrasti učenika, i „veliki“ i „mali“.

³ Rašić, Marija. 2023. Projektna nastava u suvremenoj školi – stara inovacija. Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama 6/6, str. 94. <https://hrcak.srce.hr/file/432756> (pristupljeno 15.2.2026.)

Literatura

1. Eljuga, Matea. 2017. *Usmenoknjiževni retorički oblici na području Drinovaca*. Sveučilište u Mostaru. Mostar.
2. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. 2021. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <https://enciklopedija.hr/clanak/simic-antun-branko> (pristupljeno 24.10.2024.)
3. *Klasična gimnazija*. <https://gimnazija-klasicna-zg.skole.hr/povijest-skole/> (pristupljeno 20.2.2025.)
4. *Kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_7_150.html. Narodne novine 7/2019. Zagreb. (pristupljeno 22.2.2026.)
5. *Kurikulum za nastavu Hrvatskog jezika za osnovne i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2019. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html. Narodne novine 10/2019. Zagreb. (pristupljeno 22.2.2026.)
6. Matijević, Milan. 2008. Projektno učenje i nastava. *Nastavnički sputnik*. Znamen. Zagreb. 188-225. <https://www.scribd.com/document/624409112/Matijevic-Projektno-Ucenje-Prirucnik> (pristupljeno 15.2.2026.)
7. Milanja, Cvjetko. 2000. *Pjesništvo hrvatskog ekspresionizma*. Matica hrvatska. Zagreb.
8. Pejić Papak, Petra; Vidulin, Sabina. 2016. *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi*. Školska knjiga. Zagreb.
9. Pieniżek, Krystyna. 2000. *Pjesničko stvaralaštvo Antuna Branka Šimića*. Matica hrvatska. Zagreb.
10. *Povijest Širokog Brijega: U gimnaziji je radilo sedam profesora, svi su bili franjevci*. 2024. Hercegovačka franjevačka provincija. <https://borak.tv/2024/09/09/povijest-sirokog-brijega-u-gimnaziji-je-radilo-sedam-profesora-svi-su-bili-franjevci/> (pristupljeno 10.11.2024.).

11. Rašić, Marija. 2023. Projektna nastava u suvremenoj školi – stara inovacija. *Časopis za odgojne i obrazovne znanosti Foo2rama* 6/6. Zagreb. 89-99. <https://hrcak.srce.hr/file/432756> (pristupljeno 15.2.2026.)
12. Rutar, Ana. 2008. *Digitalna Fotografija i osnove obrade: Adobe Photoshop Algebra*. Zagreb.
13. *Sedam najboljih savjeta za fotografiranje pri slabom osvjetljenju. Canon*. <https://www.canon.hr/get-inspired/tips-and-techniques/low-light-photography/> (pristupljeno 20.1.2025.).
14. Šicel, Miroslav. 2007. *Povijest hrvatske književnosti XX. stoljeća: Hrvatski ekspresionizam*. Naklada Ljevak. Zagreb.
15. Šimić, Antun Branko. 2009. *Pjesme*. Matica hrvatska u Sarajevu : FMC Svjetlo riječi. Sarajevo.
16. Šimić, Antun Branko. 1979. *Pjesme i kritike*. Mladost. Zagreb.
17. Šimić, Antun Branko. 1996. *Preobraženja i izabrane druge pjesme*. Školske novine. Zagreb.
18. Šimić, Antun Branko. *Sabrane pjesme*. eLektire. Zagreb. <https://lektire.skole.hr/autor/antun-branko-simic/> (pristupljeno 10.11.2024.)
19. Šimić, Antun Branko. 2012. *Teški zrak: sabrane pjesme*. Školska knjiga. Zagreb.
20. Tolj, Ljiljana. *Nemojte nas zaboraviti! Hercegovina u mom srcu*. Dostupno na: <https://ljepotehercegovine.wordpress.com/2016/03/10/nemojte-nas-zaboraviti/#more-2268> (pristupljeno 10.11.2024.).
21. Tomas, Luka. 2006. Crkva sv. Mihaela arkandela u Drinovicima1jpg. https://hr.m.wikipedia.org/wiki/Datoteka:Crkva_sv._Mihovila_u_Drinovicima1.jpg (pristupljeno 20.2.2025.).
22. Zalar, Diana; Velički, Vladimira. 2021. *Mark je pisao Ani*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
23. *Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*. 2008. Ur. Vlado Pandžić. Matica hrvatska. Grude. <https://maticahrvatska-grude.org/wp-content/uploads/2019/06/Zbornik-radova-o-A.B.-Simicu-za-WEB-2.pdf> (pristupljeno 20.10.2024.)

PROJEKT „TRAPER JE UVIJEK IN!“

Tatjana Kreštan

tatjana.krestan@skole.hr

Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar

Ivana Štiglic

ivana.stiglic1@skole.hr

Komercijalna i trgovačka škola Bjelovar

Sažetak

Traper je tkanina koja je vrlo rasprostranjena i omiljena u cijelom svijetu. U počecima je bila odjeća drvosječa, rudara, kauboja i poljoprivrednika u SAD-u, a danas je nose svi društveni slojevi i generacije diljem svijeta zbog njegove praktičnosti, neusiljenosti, neformalnosti i uniseks trenda. U današnje vrijeme koje karakterizira brza moda učenicima treba ukazivati na njenu štetnost po okoliš i poticati ih na recikliranje.

U knjižnici Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar tijekom šk. god. 2024./2025. proveden je projekt „Traper je uvijek IN!“ u kojemu su se reciklirale stare traperice. Od odbačenih traperica načinjeni su novi odjevni predmeti poput suknji, prsluka, torbica i nakita. U projektu su sudjelovale učenice zainteresirane za stjecanje vještina krojenja i šivanja, a pomoć su im pružale nastavnice i knjižničarka. Sve izrađene odjevne predmete i dodatke nosile su učenice na modnoj reviji na priredbi u povodu Dana Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar 2025. godine. Osim razvoja kreativnosti i stjecanja različitih vještina poput fine motorike i korištenja šivaćeg stroja, učenice su imale priliku istraživati o povijesti traperera, sudjelovati na javnom nastupu, vježbati lijepo držanje i kretanje na sceni te vođenje konferanse. Najveća vrijednost projekta ogleda se u njegovoj održivosti jer se recikliranje traperera nastavlja i u šk. god. 2025./2026., samo s novim ishodima.

Ključne riječi

jeans; modna revija; recikliranje; šivanje; traper

Summary

Denim is a textile widely used and appreciated across the world. Originally worn by lumberjacks, miners, cowboys, and farmers in the United States, it has evolved into a universal garment embraced by all social groups and generations due to its practicality, ease of wear, informality, and unisex appeal. In today's era of fast fashion, it is essential to raise students' awareness of its harmful environmental impact and encourage them to engage in recycling practices.

During the 2024/2025 school year, the project Denim Is Always In! was implemented in the library of the Commerce and Trade School Bjelovar, focusing on recycling old jeans. Discarded denim garments were creatively transformed into new clothing items, such as skirts, vests, handbags, and jewellery. The project participants were female students interested in developing practical sewing and tailoring skills, guided and mentored by teachers and the school librarian.

The completed garments and accessories were showcased in a fashion show organized as part of the 2025 School Day celebration. In addition to fostering creativity and developing various skills – such as fine motor skills and the use of a sewing machine – the project offered students the opportunity to explore the history of denim, participate in a public performance, practise posture and stage movement, and develop presentation and event hosting skills.

The project's greatest value lies in its sustainability, as denim recycling will continue in the 2025/2026 school year, this time with expanded learning outcomes.

Key words

jeans; fashion show; recycling; sewing; denim

Uvod

Ako se krene od naziva projekta „Traper je uvijek IN!“, u formi krilatice koju su osmislile voditeljice, zanimljivo ga je analizirati na razini lingvistike, ali i aktualnosti. Stoga se u prvom dijelu opisuje podrijetlo i značenje naziva traper/jeans/denim i proučava rasprostranjenost tih pojmova u hrvatskom jeziku u pisanoj i govornoj komunikaciji. Također se navode tumačenja prema etimološkim rječnicima engleskog jezika s obzirom na to da se radi o anglizmima. Traper kao tkanina ima iznimno zanimljivu povijest pa je prigoda da se navede nekoliko crtica o njegovu nastanku, širenju i globalnoj sveprisutnosti diljem svijeta. Na kraju se navode detalji o tijeku projekta, njegovim ciljevima i ishodima, sudionicima, aktivnostima, produktima, načinima prezentiranja javnosti i vrijednostima.

O podrijetlu naziva traper, džins i denim

Jezik je živi organizam. Riječi koje ne posjeduje u svom korpusu a potrebne su mu jezik posudi iz drugih jezika. Tako se dogodilo i s riječima traper, jeans/džins i denim. Već sama zvučna svojstva ovih riječi govore da su stranoga podrijetla, a hrvatski jezik posudio ih je iz engleskog i prilagodio.

Prema Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika traper je 'čvrsto pamučno platno'. Termin je posuđen iz engleskog trapper, što je izvedeno od trap, u značenju 'zamka'. Čvrsto pamučno platno nazvano je prema američkim lovcima na krzno jer se pogrešno vjerovalo da su oni nosili takve hlače. Hrvatski jezični portal donosi sličnu definiciju 'čvrsto i grubo pamučno platno otporno na habanje, osobito popularno među mladima'. Kao istoznačnice navode se džins i denim.

Prema Etimološkom rječniku džins je posuđenica iz engleskoga jezika (jeans), što je množinski oblik od jean, 'vrsta pamučne tkanine'. Online Etymology Dictionary donosi više činjenica: naziv je skraćenica od Je(a)ne fustian (ili Gene fustian) 'đenovska tkanina' po starijem engleskom imenu za grad Genovu preko kojega se stoljećima u Europu uvezio pamuk. Pritom se misli na 'vrstu keper pamučne tkanine' proizvedenu sredinom 15. stoljeća. Oblik množine od jeans postao je standardan do sredine 19. st. U smislu 'hlače od traperica' potvrđen je 1908., a kao karakterističan za tinejdžere od 1959. godine.

Online Etymology Dictionary za denim tumači da dolazi iz francuskog „serge de Nimes“ (Nimes – grad u južnoj Francuskoj u kojoj se proizvodila tkanina serge). Ova 'gruba obojena, keper pamučna tkanina' imala je jednu obojenu i jednu bijelu nit. Tkalci su koristili indigo za bojanje niti osnove u plavo, ali su nitima potke ostavili njihovu prirodnu bijelu boju. Denim u značenju 'hlače od trapera' zabilježen je od 1868. godine, a prvotni oblik hlača jest kombinezon.

Zanimljivo je analizirati rasprostranjenost ova tri naziva u hrvatskim pisanim izvorima. Podaci iz Hrvatske jezične riznice, uključujući književni potkorpus i potkorpus tiskovina, govore da je najrasprostranjenija pojavnica jeans⁴, i to u 115

⁴ Jeans. Dostupno na: <https://bit.ly/4bx5gpN> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)

primjera. Potom slijedi traper⁵ s 31 pojavom, denim⁶ sa 17 i džins⁷ s 2 pojave. Može se zaključiti da je najrasprostranjenija inačica jeans u pisanim izvorima i dolazi u svom izvornom obliku, a njena verzija džins najmanje je rasprostranjena. Isključivo subjektivnim opažanjem čini se da u suvremenoj govornoj komunikaciji najčešće čujemo traper, a najrjeđe denim.

Nekoliko zanimljivosti iz povijesti trapera

U 17. stoljeću u sjevernoj Italiji (Genova) proizvodila se tkanina od koje se izrađivala odjeća za radništvo. Kao „plava tkanina iz Genove“ pojam je stigao u Francusku kao „le bleu de Genes“ (đenovska plava).

Kada su francuski tkalci iz Nimesa neuspješno pokušavali replicirati izdržljivu pamučnu tkaninu poznatu kao „jeane“ (prema gradu Genova), ispostavilo se da su stvorili jedinstvenu i čvrstu tkaninu kakve nije bilo. Koristili su keper tkanje, s potkom koja je prolazila ispod niti osnove. Za bojanje osnove u plavo koristili su indigo, a nitima potke ostavili su prirodnu bijelu boju. Sam proces iznjedrio je jedinstvenu plavu boju s jedne strane, a bijelu s druge. Nazvali su je Serge de Nimes („keper iz Nimesa“). U Sjedinjenim Američkim Državama „plava tkanina iz Genove“ nazvana je „blue jeans“. Njemački imigrant u SAD-u Oscar Levi-Strauss pokreće obiteljski posao s tekstilnom robom. Među ostalim, prodavao je čvrstu uvoznu pamučnu tkaninu, traper. Jedan od njegovih kupaca bio je krojač latvijsko-židovskog podrijetla po imenu Jacob W. Davis, koji je šivao robusne predmete poput šatora, pokrivača za konje i prekrivača za kola. Tvrtka koja se bavila rudarenjem zlata naručila mu je čvrste hlače koje su izdržljive i pogodne za težak rad. Jacob Davis 1871. godine izumio je takav stil hlača od tvrde pamučne tkanine čije dijelove ojačavaju bakrene zakovice. Proizvođač odjeće Levi Strauss i krojač Jacob Davis tada su se udružili i počeli masovno proizvoditi Levi's marku traperica. Može se reći da povijest trapera započinje 20. svibnja 1873., kada su im vlasti u SAD-u odobrile patent. Patentirana zakovica kasnije je uključena u dizajn i reklame tvrtke za traperice. Na početku su šivali traper kombinezone, a 1890-ih su napravili prvi par traperica. Tek nakon 19. stoljeća na tržištu trapera pojavljuju se konkurenti kao Wrangler (1905.) i Lee (1911.). U 20. stoljeću traper je usvojen kao omiljen izbor tkanine za radnu odjeću zbog svoje čvrstoće, izdržljivosti i jeftinoće, a kultne traper plave hlače postale su zaštitni znak kauboja, drvosječa, željezničkih radnika, rančera i sl. Nakon Drugog svjetskog rata posredstvom kinematografije traperice prelaze ocean i osvajaju Europu. Gledajući junake kulturnih filmova u trapericama, Marlona Branda u „Divljoj hordi“ ili Jamesa Deana u „Buntovniku bez razloga“ svatko je želio oponašati ove idole (Grau 2013: 113). Mlađa generacija 1950-ih godina traperice nosi kao odjeću za slobodno vrijeme. Tijekom 1950-ih i 1960-ih traperice su bile simbol pobune mladih u SAD-u protiv Vijetnamskog rata, a kasnije i neslužbena uniforma na prosvjedima, u diskotekama i svim društvenim aktivnostima. Na koncu su i žene počele nositi traperice, što se smatra važnim trenutkom u pogledu

⁵ Traper. Dostupno na: <https://bit.ly/4bdGcD4> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)

⁶ Denim. Dostupno na: <https://bit.ly/47p5v3N> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)

⁷ Džins. Dostupno na: <https://bit.ly/4swujyO> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)

njihova seksualnog oslobođenja. Razbijanjem i rušenjem okvira i stega što su ih nametale društvene ili vjerske norme odijevanje postaje slobodnije, a stroga distinkcija između muške i ženske odjeće postupno popušta. Elementi muške mode prodiru u žensku i obrnuto (Cvitan-Černelić i dr. 2002: 12). Danas vodeći trend među trapericama predstavljaju „poderane traperice“, kao produkt punk pokreta 1970-ih. Punkeri su trgali svoju odjeću kao izraz ljutnje i revolta prema društvu, a danas su poderane traperice najprodavaniji oblik traper hlača, iako njihovi vlasnici svojom odjećom ne šalju buntovničke poruke niti imaju veze s punkom. Od radnog odijela traper je nadržastao sam sebe i postao omiljena odjeća svih slojeva; taj klasični simbol američkog Zapada sada je simbol suvremene mode (Grau 2013: 114).

0 tijeku projekta

U školskoj knjižnici nalazi se šivaći stroj kupljen sredstvima iz MZOM-a za izvannastavne aktivnosti u šk. god. 2023./2024., namijenjen učenicima koji žele razvijati vještine šivanja. Jedna je to od dodatnih usluga koje knjižnica nudi svojim korisnicima, a ovakvi trendovi „makerspace“ usluga u europskim knjižnicama započeli su početkom 2010-ih godina. U Komercijalnoj i trgovačkoj školi Bjelovar nastavnice Sanja Papić i Ivana Štiglić u slobodno vrijeme bave se šivanjem i svoje vještine spremne su iskoristiti na dobrobit učenika. Njihova vrlo uspješna i ugodna suradnja s knjižničarkom nastavljena je i u novom projektu redizajniranja odjeće od traperera. Na poziv da doniraju svoje stare odbačene traperice pozvani su članovi kolektiva škole i učenici.

Nastavnica Ivana predstavila je projekt učenicima i poticala ih na uključivanje, sakupljala stare traperice od kolega s posla, učenika i prijatelja, surađivala s kolegama i organizirala rad učenika, pomagala pri krojenju i šivanju, provela dio radionica na svojoj nastavi Poznavanja robe i sudjelovala u diseminaciji projekta.

Knjižničarka je pružala pomoć učenicima u pripremnim fazama i osmišljavanju odjevnih predmeta. Učenice koje su ovladale korištenjem šivaćeg stroja prethodne godine svoje su spoznaje i vještine prenosile mlađim učenicama.

Slika 1. Učenica Lucija za šivaćim strojem

Bio je to pravi primjer vršnjačkog poučavanja. Nakon krojenja i spajanja dijelova različitih boja traperica u veće cjeline patchwork metodom nastala je prva suknja i prsluk uz mentoriranje nastavnice Sanje. Uslijedio je rad na pretvaranju traperica u suknje na različite načine, što je rezultiralo zanimljivim i originalnim odjevnim predmetima.

Slika 2. Krojenje traperica pod vodstvom nastavnice Sanje

Gornji odrezani dijelovi traperica također su našli svoju svrhu – od njih je nastavnica Sanja načinila zanimljive torbice, a cijeli proces pratile su učenice. Knjižničarka je napravila nekoliko narukvica i ogrlica od traperica. Mala „kolekcija“ bila je spremna za predstavljanje na priredbi za Dan Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar.

Učenice zainteresirane za nošenje modne revije odabrale su odjevne predmete i njima pripadajuće dodatke te su uslijedile probe. Nastavnica Jasmina Krznarić-Smok poučavala ih je kretanju na sceni, ispravnom držanju i nošenju kolekcije. Autorsku glazbu za reviju odabrao je i besplatno ustupio g. Goran Kopčić iz Osijeka. Za potrebe oblikovanja konferanse korišteno je istraživanje dviju učenica o povijesti traperica iz dostupne literature u knjižnici. U konferansi je spomenuto nekoliko manje poznatih činjenica o povijesti traperica te ekološkoj dimenziji projekta. Navedeni su i pohvaljeni svi učenici i nastavnici uključeni u realizaciju. Voditeljice konferanse prethodno su uvježbale izražajno čitanje i druge elemente javnog nastupa uz pomoć knjižničarke. Kolekciju je nosilo jedanaest djevojaka, dvije su učenice bile šminkerice i dvije su vodile konferansu. Uz profesionalni razglas pred mnogobrojnom publikom ova je točka na samom kraju priredbe bila prava atrakcija.

Ciljevi i vrijednosti projekta

Ovim projektom nastojalo se učenike motivirati da promišljaju o štetnom utjecaju tekstilne industrije i brze mode na okoliš, ukazati na mogućnosti recikliranja rabljenih predmeta od traperera i pretvaranja u nove unikatne odjevne komade, poučiti ih vještinama krojenja i šivanja na šivaćem stroju, potaknuti ih na istraživanje literature o traperu te poučiti osnovama kretanja na sceni (javni nastup – konferansa i modna revija).

Projekt je trajao gotovo šest mjeseci i u njemu je sudjelovalo tridesetak učenika, tri nastavnice i knjižničarka. Cijeli projekt protekao je u dobroj atmosferi, pozitivni, suradnji i druženju svih uključenih, a knjižnica je bila mjesto gdje su nastali zanimljivi odjevni predmeti. Učenice su izrazile zadovoljstvo svojim radom i naučenim vještinama, ali i popularnošću među vršnjacima koju su doživjele noseći modnu reviju. Za ovaj projekt nije bio potreban novac, osim doslovno nekoliko eura za konac i nešto pribora, ne računajući električnu energiju.

Zbog velike količine traperera koji je u međuvremenu pristigao u školu s raznih strana odlučeno je da se projekt recikliranja traperera nastavlja i iduće školske godine, samo s novim proizvodima pa se može smatrati održivim.

Diseminacija

Diseminacija projekta redovno je provođena putem digitalnih kanala, medijske promocije, izravne komunikacije i tiskanih publikacija. O pojedinim fazama projekta redovito su objavljivani članci na mrežnim stranicama škole, što je izazvalo pozornost medija pa je u knjižnici 28. siječnja 2025. snimljen televizijski prilog za HTV i prikazan u emisijama Hrvatska danas i Indeks. Jedna gledateljica iz Samobora, oduševljena projektom i samom idejom recikliranja, javila se voditeljicama projekta sa željom da pošalje donaciju odjevnih predmeta od traperera koje više ne nosi kako bi i ona sudjelovala u ovom obliku održive mode te je paket pun odjeće od traperera stigao u školu. Može se reći da je ovo bila kruna vidljivosti projekta zbog uključivanja šire javnosti u njega. Također je priređena mini modna revija sa šest učenica na Županijskom stručnom vijeću školskih knjižničara Bjelovarsko-bilogorske županije u svibnju 2025. godine u Bjelovaru.

Slika 3. Nastavnica Ivana, učenice koje nose kolekciju i knjižničarka Tatjana

Članak o modnoj reviji objavljen je u „Novostima“ Hrvatskog knjižničarskog društva u srpnju 2025. Cijeli projekt opisan je također u članku za 19. Ljetopis Komercijalne i trgovačke škole Bjelovar, objavljen iste godine.

Zaključak

Traper je danas jedna od najomiljenijih i najprodavanijih tkanina s kulturnim statusom u cijelom svijetu. U počecima je bila odjeća radnika, a danas je nose svi društveni slojevi i predstavlja uniseks odjeću. U današnjem svijetu koji karakterizira potrošačko društvo i brza moda učenicima treba ukazivati na prednosti recikliranja i stoga je u Komercijalnoj i trgovačkoj školi Bjelovar proveden projekt „Traper je uvijek IN!“. Krilatica upotrijebljena za naziv projekta nije ostala samo slovo na papiru, već je kroz rezultate dobila svoju potvrdu u praksi. Od samog početka projekt je bio u koraku s trendovima. U projektu je afirmiran održivi razvoj i recikliranje te su učenici imali mogućnost od odbačenih traperica oblikovati nove odjevne predmete. U školskoj knjižnici sudjelovali su na radionicama modeliranja, krojenja i šivanja na šivaćem stroju. Unikadni predmeti, torbice i nakit predstavljeni su na modnoj reviji za Dan škole. Učenici su u projektu upoznali metode recikliranja odjeće od traperica, razvijali kreativnost, učili koristiti šivaći stroj, proučavali povijest traperica i vježbali javni nastup. U školskoj knjižnici vladalo je vedro ozračje, razmjena ideja, kreativni zanos i pozitivne vibracije, a knjižnica je postala oazom odmora od školskog stresa.

Literatura

1. Cvitan-Černelić, Mirna; Bartlett, Djurdja; Vladislavić, Ante Tonči. 2002. *Moda : povijest, sociologija i teorija mode*. Školska knjiga. Zagreb.
2. Grau, Francois-Marie. 2013. *Povijest odijevanja*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
3. Matasović, Ranko; Ivšić Majić, Dubravka; Pronk, Tijmen. 2021. *Etimološki rječnik hrvatskoga jezika*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Izvori

1. *Danas je najpopularnija odjeća na svijetu, a nekad je bila izraz radničke slobode*. Dostupno na: <https://bit.ly/4cCXzQ4> (pristupljeno 26. veljače 2026.)
2. *Denim*. Dostupno na: <https://bit.ly/47p5v3N> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)
3. *Džins*. Dostupno na: <https://bit.ly/4swujyO> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)
4. *History of Denim & the Origin of Jeans*. Dostupno na: <https://bit.ly/4bgpUJA> (pristupljeno 25. veljače 2026.)
5. *Hrvatska jezična riznica*. Dostupno na: <https://bit.ly/4rqAnb> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)
6. *Jeans*. Dostupno na: <https://bit.ly/4bx5gpN> (pristupljeno 26. veljače 2026.)
7. *Traper*. Dostupno na: <https://bit.ly/4bdGcD4> (pristupljeno 2. ožujka 2026.)

KNJIŽNICA KAO MOST IZMEĐU ŠKOLE I GRADA

Damir Najmenik

damirnajmenik@gmail.com

Srednja škola "Stjepan Ivšić" Orahovica

Sažetak

Rad prikazuje ulogu školske knjižnice kao poveznice između škole i lokalne zajednice te naglašava važnost suradnje u promicanju kulture, čitanja i cjeloživotnog učenja. Poseban naglasak stavljen je na aktivnu ulogu učenika u planiranju i provedbi kulturnih programa, razvoj njihove kulturne i građanske osviještenosti te na knjižnicu kao otvoreni i uključivi prostor. Primjeri dobre prakse pokazuju kako integracija nastavnih područja i međupredmetnih tema doprinosi jačanju komunikacijskih, organizacijskih i kreativnih kompetencija učenika te osjećaja pripadnosti zajednici. Cilj rada je potaknuti školske knjižničare na razvoj sličnih inicijativa u vlastitim sredinama.

Ključne riječi

cjeloživotno učenje; čitanje; građanska uključenost; kulturni programi; lokalna zajednica; školska knjižnica

Summary

The paper presents the role of the school library as a link between the school and the local community and emphasizes the importance of cooperation in promoting culture, reading and lifelong learning. Special emphasis is placed on the active role of students in planning and implementing cultural programs, developing their cultural and civic awareness, and on the library as an open and inclusive space. Examples of good practice show how the integration of teaching areas and cross-curricular topics contributes to strengthening students' communication, organizational and creative competences and a sense of belonging to the community. The aim of this paper is to encourage school librarians to develop similar initiatives in their own environments.

Key words

lifelong learning; reading; civic engagement; cultural programs; local community; school library

Školska knjižnica kao otvoreni i uključivi prostor zajednice

U suvremenom društvu znanja školska knjižnica nadilazi svoju tradicionalnu ulogu posudbe knjiga i postaje dinamično kulturno i društveno središte škole i lokalne zajednice. Ona je prostor susreta, dijaloga, stvaralaštva i cjeloživotnog učenja, mjesto gdje učenici razvijaju čitateljske navike, kulturnu osjetljivost i građansku odgovornost. U vremenu brzih društvenih promjena i digitalizacije, knjižnica preuzima važnu ulogu u poticanju čitanja, informacijske pismenosti i kulturne participacije. Posebno je važna njezina uloga u povezivanju škole s lokalnom sredinom, čime se potiče aktivno sudjelovanje učenika u kulturnom i društvenom životu zajednice. Otvaranjem svojih vrata građanima školska knjižnica može postati most između škole i grada.

Ona nije namijenjena samo učenicima i nastavnicima nego i roditeljima, umirovljenicima, kulturnim djelatnicima i svim građanima koji traže prostor za učenje, informiranje, stvaralaštvo i druženje. Otvorenost prema javnosti doprinosi

stvaranju ozračja povjerenja i suradnje, pri čemu škola prestaje biti zatvorena institucija, a postaje aktivan sudionik društvenog i kulturnog života grada.

Slika 1. Večer Kube - uvijek velika zainteresiranost za ovakve programe

U takvoj se knjižnici svaki posjetitelj treba osjećati ugodno i dobrodošlo. Ona mora biti mjesto gdje se susreću čitatelji, umjetnici, učenici i građani, gdje se uči, stvara i zajedno gradi kulturni identitet sredine, gdje se potiče na dijalog, razmjenu ideja i međugeneracijsko povezivanje.

Ovim tekstom želim istaknuti važnost suradnje školske knjižnice i lokalne zajednice u promicanju kulture, čitanja i cjeloživotnog učenja, prikazati učenike kao aktivne sudionike kulturnog života te potaknuti kolegice i kolege knjižničare na razvoj sličnih programa u svojim sredinama.

Učenici kao aktivni sudionici kulturnog života

Jeste li se ikada zapitali što bi se dogodilo kada bi vrata školske knjižnice širom otvorili ne samo učenicima, nego i građanstvu? U svojoj sam knjižnici otkrio da ona tada prerasta u pozornicu kulturnih događanja, galerijski prostor i mjesto okupljanja svih generacija. Postaje most između škole i grada. Organizacijom izložbi, koncerata, književnih večeri i promocija knjiga knjižnica aktivno sudjeluje u oblikovanju kulturnog identiteta zajednice. Takav koncept knjižnice potvrđuje njezinu ulogu kulturnog središta koja povezuje obrazovne institucije, udruge, umjetnike i građane.

Knjižničar u suradnji s učenicima osmišljava i priprema kulturna događanja koja povezuje školu s lokalnom sredinom. Učenici pritom preuzimaju različite uloge – od organizatora i voditelja do izvođača i moderatora čime razvijaju samopouzdanje i društvenu odgovornost. Važan je aspekt ovakvog rada međupredmetna povezanost nastavnih sadržaja:

- Hrvatski jezik – čitanje i interpretacija književnih tekstova
- Likovna kultura – osmišljavanje i postavljanje izložbi
- Glazbena kultura – glazbena podrška kulturnim događanjima
- Informatika – izrada digitalnih materijala (plakati, pozivnice, videozapisi).

Slika 2. Književni susret s Dragutinom Tadijanovićem

Na taj način knjižnica postaje mjesto integriranog učenja i kreativnog izražavanja, a sudjelovanje učenika u javnim programima doprinosi razvoju komunikacijskih, organizacijskih i suradničkih vještina. Projektni rad, radionice, terenska nastava i istraživačke metode potiču aktivno učenje i odgovornost za zajedničke rezultate, a oni se očituju u:

- povećanoj uključenosti učenika u društveni život
- razvoju kreativnosti i inicijative
- jačanju interesa za čitanje i umjetnost
- stvaranju osjećaja pripadnosti zajednici.

Konačni proizvodi uključuju izložbe učeničkih radova, koncerte, književne večeri, digitalne sadržaje i dokumentaciju događanja. Time učenici postaju vidljivi sudionici

kulturnog života grada. Takva korelacija omogućuje primjenu znanja u stvarnim situacijama i potiče kreativno izražavanje učenika.

Knjižnica kao kulturno središte zajednice

Sustavnom suradnjom škole i lokalne zajednice knjižnica postaje kulturno središte grada. Organizacija javnih događanja povećava vidljivost škole, potiče međuinstitucionalnu suradnju i doprinosi kvaliteti života u zajednici. U svojoj školskoj knjižnici razvijam kontinuiranu suradnju s lokalnom zajednicom kroz organizaciju i provedbu različitih kulturnih programa koji povezuju školu i grad. Knjižničar pritom ima ključnu ulogu inicijatora i koordinatora, dok učenici postaju nositelji kreativnih ideja.

Učenike aktivno uključujem u osmišljavanje i organizaciju događanja poput izložbi, koncerata, književnih večeri i promocija knjiga. Sudjeluju u svim fazama rada – od početne ideje i planiranja programa do realizacije i vrednovanja. Na taj način razvijaju komunikacijske, organizacijske i kreativne vještine, potiču suradničko učenje, istraživanje i samostalnu pripremu sadržaja. Posebno je važno što učenici ne ostaju samo sudionici nego postaju nositelji aktivnosti: vode programe, moderiraju razgovore s gostima, predstavljaju autore i vlastite radove te sudjeluju u raspravama s publikom.

Slika 3. Povodom Mjeseca hrvatske knjige izložba umjetničkih slika u holu škole

Moja je uloga pritom mentorska i koordinatorska. Učenicima pružam stručnu podršku, usmjeravam ih u istraživanju i pripremi sadržaja, pomažem u organizaciji događanja te povezujem školu s građanima, kulturnim ustanovama, udrugama i pojedincima iz lokalne zajednice. Nakon svakog programa potičem ih na promišljanje o vlastitom doprinosu čime razvijaju samoprocjenu i osjećaj odgovornosti.

Susreti s poznatim osobama iz javnog i kulturnog života

U školskoj sam knjižnici tijekom svoga dvadesetpetogodišnjeg rada redovito organizirao brojna kulturna i javna događanja na koja su bili pozivani ne samo učenici i nastavnici, nego i svi zainteresirani građani. Upravo zahvaljujući kontinuitetu i raznolikosti programa, škola je postala prepoznatljiva po bogatom kulturnom životu koji nadilazi okvire nastave. Kao posebnu vrijednost istaknuo bih susrete s istaknutim osobama iz kulturnog, znanstvenog i javnog života koji su gostovali u našoj školi i knjižnici, a koji su uvijek okupili veliki broj posjetitelja.

Tijekom godina učenici i građani imali su priliku upoznati se i razgovarati s brojnim uglednim umjetnicima, književnicima, znanstvenicima, sportašima i javnim djelatnicima. Među njima su bili: Vice Vukov, Arsen Dedić, Dragutin Tadijanović, Ivan Aralica, Hrvoje Hitrec, Enes Kišević, Stjepan Tomaš, Miljenko Jergović, Predrag Raos, Mario Mihaljević, Miro Gavran, Ivica Šola, Julijana Matanović, Nives Opačić, Alenka Mirković, Ivo Gregurević, Špiro Guberina, Pavao Pavličić, Pajo Kanižaj, Mladen Kušec, Stanko Šarić, Sandra Lončarić, Ivana Šojat, Dubravka Oraić Tolić, Davor Rostuhar, Kristian Novak, Marijan Gubina, Robert Knjaz, Vesna Bosanac, Zvonimir Boban, Ivica Zubac i mnogi drugi. Ovakvi su susreti učenicima omogućili neposredan kontakt s osobama koje oblikuju nacionalnu kulturu i društvo te su snažno motivirali njihov interes za čitanje, umjetnost i javno djelovanje.

Slika 4. Cjelovečernji koncert Arsena Dedića

Osim toga, redovito sudjelujemo u višednevnoj gradskoj manifestaciji Orahovačkog proljeća kojom grad otvara vrata posjetiteljima i službeno započinje ljetnu turističku sezonu, a naša škola i knjižnica organiziraju izložbe, književne programe, koncerte i druge sadržaje, čime aktivno sudjelujemo u kulturnom životu grada i predstavljamo stvaralaštvo učenika široj publici.

Uz gostovanja i javne programe, tijekom godina organizirane su brojne izložbe, kvizovi učenika i profesora, književne i plesne večeri, različiti edukativni i humanitarni programi, koncerti ozbiljne glazbe te glazbeno-scenski programi posvećeni velikanima hrvatske glazbe kao što su Arsen Dedić, Oliver Dragojević, Rajko Dujmić, Aki Rahimovski, Krunoslav Slabinac i Vera Svoboda. Ove godine, povodom Dana škole, program će biti posvećen hrvatskoj divi Gabi Novak. Učenici u tim događanjima sudjeluju kao organizatori, voditelji, izvođači i autori, čime razvijaju svoje talente, samopouzdanje i osjećaj pripadnosti zajednici.

Takvim je kontinuiranim radom školska knjižnica postala prepoznatljivo kulturno središte u kojemu se susreću škola i grad, učenici i građani, tradicija i suvremenost. Otvorenost prema javnosti pokazala se ključnom za stvaranje živog prostora kulture koji povezuje ljude i potiče zajedničko stvaralaštvo.

Slika 5. Glazbeno-scenski program

Suradnja s Maticom hrvatskom

Do velikog broja uglednih gostiju, koji su tijekom godina posjetili našu školu i knjižnicu, došao sam zahvaljujući dugogodišnjoj suradnji s Maticom hrvatskom, odnosno njezinim ogrankom u Orahovici čiji sam član od samog početka svojega rada u školi. U početku sam obnašao dužnost tajnika Ogranka, a danas vršim funkciju predsjednika, što mi je omogućilo još aktivnije sudjelovanje u planiranju i provedbi kulturnih programa u gradu i školi.

Rad u Ogranku bio je iznimno važan za uspostavljanje kontakata s književnicima, umjetnicima, znanstvenicima i drugim javnim osobama koje smo pozivali na gostovanja. Suradnja između škole, knjižnice i Matice hrvatske pokazala se kao snažan model povezivanja obrazovne ustanove s kulturnim institucijama i širom društvenom zajednicom. Kroz zajedničko planiranje programa lakše smo dogovarali dolaske gostiju, usklađivali termine i osiguravali potrebnu organizacijsku i logističku podršku. Takav je institucionalni okvir bio posebno važan u situacijama kada je bilo potrebno osigurati sredstva za putne troškove ili dnevnice gostiju. Iako su mnogi rado dolazili bez ikakve naknade, vođeni željom da podrže rad s učenicima i kulturni život manjeg grada, mogućnost pokrivanja osnovnih troškova često je olakšavala realizaciju programa. Upravo je suradnja s Ogrankom Matice hrvatske omogućila da takva gostovanja budu redovita i kvalitetno organizirana.

Zaključak

Dugogodišnjim sustavnim radom školska knjižnica može prerasti svoje osnovne okvire i postati prepoznatljivo kulturno i društveno središte koje povezuje školu i lokalnu zajednicu. Nadam se da sam ovim radom uspio pokazati kako se otvorenošću prema građanima, kontinuiranom organizacijom javnih događanja te suradnjom s kulturnim institucijama može stvoriti prostor u kojem se susreću obrazovanje, umjetnost i društveni život.

Uključivanjem učenika u planiranje i provedbu programa razvijaju se njihove komunikacijske, organizacijske i kreativne kompetencije, ali i osjećaj pripadnosti zajednici te građanska odgovornost. Susreti s poznatim osobama, sudjelovanje u gradskim manifestacijama, izložbama, koncertima i književnim večerima pridonose jačanju čitateljske kulture i potiču aktivno sudjelovanje mladih u kulturnom životu. Knjižnica pritom postaje mjesto učenja kroz iskustvo, prostor u kojem učenici preuzimaju odgovornost, izražavaju kreativnost i razvijaju samopouzdanje. Sve navedeno potvrđuje da školska knjižnica, kada djeluje kao otvoren i uključiv prostor, može biti istinski most između škole i grada.

Slika 6. Kviz znanja učenika i profesora

Literatura

1. Bačurin, Katarina. 2024. Suradnički odnosi školskog knjižničara i odgojno-obrazovnih djelatnika. Odsjek za pedagogiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
2. Đokić, Glorija. 2016. Suradnja školskog knjižničara s djelatnicima kulturnih ustanova u zajednici. Odjel za informacijske znanosti. Zadar.
3. Galić, Sanja. 2012. Suvremeno školsko knjižničarstvo. Život i škola. Osijek.
4. IFLA-ine i UNESCO-ve smjernice za školske knjižnice. 2004. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.
5. Nikolić, Ivana. 2017. Suradnja između knjižnica i aktera civilnoga društva. Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
6. Purgar, Marija. 2024. Školska knjižnica kao izvor sreće i znanja: postavljanje standarda. Glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema. Osijek.
7. Sabolski, Marija. 2016. Uloga školske knjižnice u obrazovanju. Odsjek za informacijske znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

ŠKOLSKI PROJEKT TJEDAN MOZGA

Gordana Radetić-Berić

gordana.radetic-beric@skole.hr

Srednja škola Zvane Črnje Rovinj

Sažetak

Živimo u digitalnom dobu koje mijenja naše obrasce ponašanja i pred nas stavlja brojne izazove. Istraživanja pokazuju da se sve manje čita pa su nas zanimale čitalačke navike naših učenika kao i svijest o važnosti čitanja za razvoj mozga te kako digitalna tehnologija utječe na njihov razvoj. Školskim projektom Tjedan mozga nastojali smo osvijestiti važnost dubinskog čitanja za formiranje osobnosti i kompetencija potrebnih u savladavanju izazova koje nameće moderno doba, osvijestiti važnost brige za mentalno zdravlje i upozoriti na štetne posljedice neodgovornog korištenja digitalne tehnologije. Birajući inovativne načine rada, trudili smo se stvoriti pozitivno ozračje u kojem će učenici spoznati relevantne znanstvene činjenice, kreativno se izražavati, kritički razmišljati i preuzimati odgovornost.

Projekt smo vezali uz međunarodnu manifestaciju Tjedan mozga, nastojeći proces čitanja staviti u širi znanstveni kontekst proučavajući strukturu mozga, što se s njim događa u procesu čitanja te kako čitanje utječe na mentalno zdravlje.

Ključne riječi

digitalna tehnologija; dubinsko čitanje; kreativnost; kritičko mišljenje; mentalno zdravlje

Uvod

Digitalno doba u kojemu živimo nameće brojne izazove i mijenja naše obrasce ponašanja. Mnoga istraživanja pokazuju da se sve manje čita. Zanimalo nas je kakve su čitalačke navike naših učenika, koliko su oni svjesni važnosti čitanja za razvoj mozga i kako digitalna tehnologija utječe na njihov razvoj. S obzirom da je čitanje usko vezano za aktivnosti mozga i učenje, naš smo projekt povezali s Tjednom mozga kako bismo dobili znanstvenu potvrdu struke.

Summary

Today's digital age is changing the patterns of people's behaviour and posing numerous challenges. Due to research results that people nowadays tend to read less, the school project Brain Week comprises the students' reading habits, their awareness of the importance of reading for cognitive development as well as the effect of digital technology on their development. The aim is to raise awareness of the importance of deep reading for shaping students' personality and competences necessary for conquering challenges in the modern age. Furthermore, it aims to raise awareness of the care for mental health and to warn about the harmful consequences of irresponsible use of digital technology. By choosing innovative working methods, the goal is to create positive environment in which students learn relevant scientific facts, express themselves creatively, think critically and take responsibility. The project is connected with the international Brain Week in order to put the reading process in the wider scientific context by studying the structure of the brain, processes that occur in the brain during reading and the influence of reading on mental health.

Key words

digital technology, deep reading, creativity, critical thinking, mental health

Kako se radi o školskom projektu, primaran cilj bio je stvoriti pozitivno ozračje u kojem će učenici biti u mogućnosti spoznati relevantne znanstvene činjenice, kreativno se izražavati, kritički razmišljati i preuzimati odgovornost.

Važnost teme obuhvaćene projektom naglasili smo inovativnim načinom provođenja projekta pa smo nastavni tjedan realizirali pomoću brojnih radionica, aktivnosti i predavanja uključivši pri tome učenike, nastavnike i roditelje.

Do uvida u stanje čitalačkih navika učenika došli smo provođenjem ciljane ankete. Vanjski su stručnjaci predavanjima za nastavnike, roditelje i učenike obradili teme vezane uz strukturu i funkcioniranje mozga, mentalno zdravlje, važnost čitanja za osobni razvoj i utjecaj digitalnih tehnologija na razvoj mozga. Kreativnost i samostalan rad učenika te razvijanje kompetencija provodili su se brojnim radionicama od onih koje se odnose na vježbe radnog pamćenja, strategije učenja i asertivnu komunikaciju, preko radionica nošenja sa stresom, radom na sebi pa do radionica kreativnog izražavanja.

Tijekom pripreme i realizacije kviza, debate i aktivnosti školskog podcasta učenici su pokazali visoku razinu angažiranosti te brojnost i raznolikost svojih kompetencija.

Tjedan mozga – početak projekta

Školska je knjižnica mjesto okupljanja, razmjene iskustava i novih ideja. Nakon razgovora o čitalačkim navikama učenika u Republici Hrvatskoj⁸, otvorenih pitanja o vremenu u kojem živimo i izazovima odrastanja u digitalnom dobu naših učenika, pitali smo se što mi kao institucija možemo učiniti kako bismo realno sagledali te izazove, osmislili strategije prevladavanja problema i pomogli mladim ljudima da budu uspješniji.

Ideje i prijedlozi su se nizali i vrlo se brzo iskristalizirala potreba za „snimanjem“ postojećeg stanja. Provedena je anketa s ciljem prikupljanja podataka o čitalačkim navikama, tjelesnoj aktivnosti i korištenju digitalne tehnologije učenika naše škole. Pitanje na koje smo htjeli dobiti odgovor je postoji li korelacija između čitanja, tjelesne aktivnosti, vremena provedenog ispred ekrana i školskog uspjeha te kako ti sadržaji utječu na kognitivni i emocionalni razvoj učenika. Rezultati koje su prezentirali školska psihologinja i maturant pokazali su da učenici koji više čitaju imaju bolji školski uspjeh, a da su oni fizički aktivniji zadovoljniji životom. Svima je zajedničko da mobitele koriste uglavnom za zabavu i razonodu, s tim da osobe koje više čitaju knjige, digitalnu tehnologiju koriste više u produktivne svrhe od učenika koji ne čitaju knjige. To je pokazatelj da tehnologija sama po sebi nije ni dobra ni loša, već neutralna te ju mi kao korisnici trebamo koristiti na način koji će nam pomoći u ostvarivanju naših svakodnevnih ciljeva i radu na nama samima.

⁸ Zubac, Andreja. „Stanje kulture čitanja među srednjoškolskim učenicima u Hrvatskoj: rezultati ankete“, Knjižnica, 2018.

Riječ znanosti

Vodeći se spoznajom o važnosti čitanja za razvoj ljudskog potencijala, nastojali smo proces čitanja staviti u širi kontekst, proučavati mozak, njegovu strukturu, što se s njim događa u procesu čitanja te kako čitanje utječe na mentalno zdravlje. Zbog toga smo naš projekt vezali uz obilježavanje međunarodne manifestacije Tjedan mozga i uključili vanjske stručnjake.

Na sjednici Nastavničkog vijeća dogovoren je vremenik i način provođenja projekta. Željeni okvir podrazumijevao je sudjelovanje svih učenika, nastavnika i zainteresiranih roditelja i nastojao se provoditi uz redovnu nastavu. Zbog izrazito pozitivnih reakcija te potrebe za nadograđivanjem aktivnosti projekta, već iduće godine odlučili smo da će cijeli radni tjedan biti posvećen projektu.

Članica povjerenstva za izradu Nacionalne strategije poticanja čitanja i autorica brojnih knjiga iz tog područja, prof. dr. sc. Anita Peti-Stantić, nastavnicima je održala predavanje Mozak i kombinatorika: svaki učitelj je učitelj čitanja i osvijestila ulogu nastavnika za razvoj čitalačke pismenosti, naglasivši pritom kako je čitalačka pismenost vještina o kojoj ovisimo ne samo tijekom školovanja, nego i kasnije u životu. Bio je to poticaj nastavnicima da, u okviru svog područja, promišljaju važnost dubinskog čitanja, odnosno čitanja s razumijevanjem, bez kojeg nije moguće razumjeti ni udžbeničke niti druge tekstove, a čije je korištenje nužno za uspješno svladavanje nastavnih sadržaja.⁹

U radu s roditeljima prof. Peti- Stantić naglašava da čitanje nije samo tehnička vještina, nego temeljni alat za razumijevanje svijeta i uspješno sporazumijevanje s drugima. Kako djeca uče imitacijom, na roditeljima je da vlastitim primjerom pokažu da je čitanje vrijedno i da ono nije samo tehnika, već utječe na oblikovanje emocija, empatiju i mišljenje.

U radu s učenicima prof. Peti- Stantić naglasila je kako danas našem mozgu trebaju bogate, raznolike, promišljene i dobro oblikovane riječi koje nas potiču na razmišljanje, potiču maštu i omogućavaju da se bolje razumijemo s drugima.

Specijalist neurologije, naš bivši učenik, doc. dr. sc. Matija Sošić upoznao je učenike s važnosti prevencije neuroloških bolesti, a naročito uzrokovane stresom i emocionalnim stanjima koje snažno utječu na glavobolju. Učenike je zanimalo kako izloženost ekranima utječe na neurološke bolesti. Malo više o stresu, mozgu i tijelu maturanima je govorila NLP psihoterapeutkinja Silvia Juratovac upoznavši ih s tehnikama opuštanja, načinima upravljanja stresom, regulacijom emocionalnih reakcija i povezivanjem tjelesnih i mentalnih procesa.

Stručnjaci su nam pomogli da bolje razumijemo važnost čitanja za razvoj mozga i očuvanje mentalnog zdravlja kao i aktualnost teme i zajedničkog sustavnog rada uključivši pri tome sve koji sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu, nastavnike, učenike i roditelje.

⁹ Knjižnični fond je upotpunjen stručnom literaturom vezanom za čitalačku pismenost i razvoj čitateljske sposobnosti

Kviz i debata - implementacija školskih aktivnosti

S ciljem poticanja učenika na samostalno donošenje odluka i preuzimanje odgovornosti, a s idejom naglašavanja važnosti čitanja s razumijevanjem, organizirali smo kviz. Održan je u formi pub kviza s pitanjima iz pet kategorija. Učenici su pokazali veliki interes za sudjelovanje u kvizu, njegovu osmišljavanju i realizaciji.

Debatni klub, koji u školi djeluje dugi niz godina, proširen članovima iz redova nastavnika, pripremio je debatu na temu kako uporaba digitalne tehnologije utječe na razvoj mozga. Raspravu su vješto koordinirali učenici – voditelji, a zaključila tročlana sudačka ekipa svojom presudom¹⁰.

Tijekom svih provedenih aktivnosti osvijestili smo važnost čitanja za kognitivni i emocionalni razvoj pojedinca i nužnost kontrolirane uporabe digitalne tehnologije kao i važnost tjelesne aktivnosti, osobito za osjećaj osobnog zadovoljstva.

Riječ znanosti – nove znanstvene spoznaje

Osvrtom i analizom rezultata prve godine provedbe projekta zaključili smo da je nužno i dalje produbljivati znanstvene spoznaje, implementirati naučeno, povećati aktivnosti interaktivnog, radioničkog tipa kao i vidljivost projekta.

Znanstveno produbljivanje usmjerili smo na temu mentalnog zdravlja u sklopu čega je profesorica Anita Peti-Stantić za učenike drugih razreda održala predavanje Čitanjem i razgovorom do empatije u kojem je govorila o vezi čitanja i kritičkog mišljenja, logičkog zaključivanja, empatije i mentalnog zdravlja. Roditelje je upoznala s činjenicom da današnji mozak funkcionira u dvije vrste pismenosti – brznoj, digitalnoj ali i u sporij, dubinskoj pri čemu je, zbog životnih uvjeta, dubinsko čitanje ugroženo pa ga je važno svjesno trenirati.

Profesorica Gordana Dobravac, neuroznanstvenica, čiji je interes usmjeren na psiholingvističke i neurolingvističke aspekte učenja stranih jezika, predstavila je, uz interaktivnu prezentaciju o ljudskom mozgu, temu Mentalno zdravlje s posebnim osvrtom na najnovija istraživanja, pri čemu je istaknula važnost čitanja i pisanja, fizičke aktivnosti, zdrave i uravnotežene prehrane, interakcije i komunikacije.

Radionicu i predavanje za maturante Načini nošenja sa stresom održala je Marija Gliha Družetić, stručni suradnik, psiholog, a za nastavnike predavanje Stres u radu.

Svi učenici prvog razreda imali su priliku poslušati predavanje Roberta Pavlekovića iz Policijske uprave Istarske. Cilj predavanja na temu Vršnjačko nasilje bila je, prije svega, prevencija i zaštita učenika od svih oblika nasilja, prepoznavanje nasilja i opasnosti koje su često skrivene na internetu.

Temu Rizici za pojavu psihičkih smetnji u generacijama Z i Alpha obradila je klinička psihologinja s Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu dr. sc. Nataša Jokić-Begić i pomogla nam da lakše razumijemo specifičnosti generacije naših učenika.

¹⁰ Primjer debate: <https://www.youtube.com/watch?v=50JtDv4by2k>

Širenje školskih aktivnosti

Nastojeći osigurati aktivno sudjelovanje učenika, potaknuti njihovo kritičko mišljenje i kreativnost te unaprijediti suradnju i socijalne vještine, odlučili smo redovnu nastavu zamijeniti drugim oblicima rada. Nastavnici su pozvani da, u okviru svojih kompetencija, organiziraju radionice koje se tematski uklapaju u projekt. Imperativ je bio uključenost svih nastavnika i učenika. Održane su brojne radionice, od radionica vezanih uz strategije učenja i razvoj komunikacijskih vještina, preko kreativnih radionica i radionica strateških igara pa sve do radionica koje uključuju fizičku aktivnost.¹¹

Poštujući evaluacijske stavove učenika, zadržali smo spoznajno-zabavnu formu kviza pri čemu smo najveći dio pripreme prepustili učenicima. Završna aktivnost projekta bila je debata na temu Upotreba umjetne inteligencije smanjuje razinu kreativnosti tijekom koje su, učenici zajedno s nastavnicima, mogli iznositi argumente i analizirati ih, strukturirano izlagati pred publikom, aktivno slušati i razumjeti različite perspektive. Priprema za debatu dobar je primjer nužnosti korištenja dubinskog čitanja.

Vidljivost projekta

Vidljivost projekta osigurali smo tako što je školska novinarska grupa svakodnevno pratila događanja i o njima izvještavala. Prijenose uživo, kao i objave materijala na školskom Youtube kanalu realizirali su učenici, članovi tehničke ekipe¹². Interes za naš projekt pokazali su lokalni mediji pa smo dvaput gostovali na radiju, a tisak nas je pratio i povremeno objavljivao članke.

Zaključak

Školski projekt, koji je započeo iz potrebe za popularizacijom čitanja u vremenu dominacije digitalnih sadržaja, pokazao nam je koliko je dubinsko čitanje važno za uspješno učenje, razvoj kritičkog mišljenja, empatiju, dublje razumijevanje i kreativno povezivanje ideja. Promjenom načina rada u tjednu u kojem nema klasične nastave nastojali smo unaprijediti suradnju, potaknuti odgovornost, vježbati toleranciju i pružiti mogućnost učenicima da razvijaju kompetencije i budu kreativni. Svjesni činjenice da se radi o procesu, projekt nastojimo nadograđivati, prilagođavati našim uvjetima i potrebama te svake godine biti sve uspješniji u njegovoj provedbi.

¹¹ Radionice koje su provodili nastavnici: Asertivna komunikacija, Decoupage, Filmska, Financijska pismenost, Glazbena, Igre sjećanja, Institucije i mentalno zdravlje, Istražujemo povijest zavičaja, Likovna, Matematička, Mindfulness, Mjerenje/IQ test, Mozgalice i enigme, Origami, Riddles, Samoobrana, Sportska, Šah Mat, Tehnička - 3D printanje, Vježbe radnog pamćenja

¹² Primjer vidljivosti Projekta: <https://www.youtube.com/watch?v=knVzClWm7og>

Literatura

1. Đorđić, Ana. 2021. *Film u školi*. Hrvatski filmski savez. Zagreb
2. Kovač, Miha. 2022. *Čitam da se pročitam*. Naklada Ljevak. Zagreb
3. Peti-Stantić, Anita. 2019. *Čitanjem do (spo)razumijevanja: od čitalačke pismenosti do čitateljske sposobnosti*. Naklada Ljevak. Zagreb
4. Peti-Stantić, Anita; Stantić, Vedrana. 2021. *Putovanje u nepoznato*. Naklada Ljevak. Zagreb
5. Peti-Stantić, Anita; Stantić, Vedrana. 2021. *Znati(želja): Zašto mladi ljudi trebaju čitati popularno-znanstvene tekstove*. Naklada Ljevak. Zagreb
6. Spitzer, Manfred. 2018. *Digitalna demencija*. Naklada Ljevak. Zagreb
7. Wolf, Maryanne. 2020. *Čitatelju, vrati se kući*. Naklada Ljevak. Zagreb
8. Đorđić, Margareta. 2023. *Pregled istraživanja o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije i razvoja djece*. <https://hrcak.srce.hr/file/406288>
9. Kovačević, Snježana. 2022. *IKT i kreativno učenje*. <https://pogledkrozprozor.wordpress.com/2022/08/31/ikt-i-kreativno-ucenje/>
10. Ličanin, Branka. 2023. *Utjecaj digitalne tehnologije na mentalno i tjelesno zdravlje adolescenata*. <https://repositorij.unipu.hr/object/unipu:7826>
11. Perić, Katarina i dr. 2020. *Pregled istraživanja o povezanosti upotrebe digitalne tehnologije i razvoja djece*. <https://hrcak.srce.hr/file/406288>
12. Plantak, Martina. 2023. *Razvoj umjetne inteligencije: Socioekonomske implikacije, moralni izazovi i društvena pravednost*. <https://hrcak.srce.hr/file/442653>
13. Šmit, Marija. 2021. *Integracija digitalne tehnologije u obrazovnim sustavima*. <https://hrcak.srce.hr/254867>

KOCKE KAO ALAT ZA STVARANJE NARATIVA

Sandra Vidović

sandra.vidovic2@skole.hr

Prva riječka hrvatska gimnazija

Sažetak

U sklopu projekta „Razmišljamo održivo – učimo mlade za održivi razvoj zajednice“, čiji je nositelj bila organizacija ODRAZ – Održivi razvoj zajednice u partnerstvu s volonterskim centrima iz Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita, Prva riječka hrvatska gimnazija provela je projekt „Kocke kao alat za stvaranje narativa“. Cilj projekta bio je osnažiti mlade za aktivno sudjelovanje u održivom razvoju kroz iskustveno učenje, volontiranje i suradnju s lokalnom zajednicom.

Projektom smo povezali održivi i socijalni razvoj kroz ilustraciju terapijskih priča. U suradnji školske knjižničarke Sandra Vidović i terapeutkinje Maše Basara iz Dječja bolnica Kantrida, učenici su osmislili vizualni i interaktivni medij koji oživljava priče „Zvezdica Hope“ i „Tik-tak sat“. Nakon analize sadržaja i poruka priča, odlučeno je da će se radnja i likovi prikazati na velikim kartonskim kockama, čime je djeci omogućeno aktivno sudjelovanje u pripovijedanju kroz slagalice i preslagivanje scena.

U izradi su korišteni reciklirani i dostupni materijali, a kombinacijom slikanja i kolaž-tehnike postignut je trodimenzionalni efekt. Time je projekt dosljedno primijenio načela održivosti, kako u materijalnom tako i u društvenom smislu. Sam proces rada poticao je razvoj empatije, suradnje i osjećaja društvene odgovornosti kod učenika.

Donacija kocaka djeci u bolnici bila je emotivno iskustvo za sve sudionike. Projekt je pokazao kako škola može povezati kurikularne sadržaje, kreativnost i solidarnost u konkretnoj akciji te kako umjetnost može postati sredstvo podrške i osnaživanja zajednice.

Ključne riječi

ilustracija; održivi razvoj; participativni pristup; terapijska priča, srednjoškolci

Summary

As part of the project “We Think Sustainably, We Teach Young People for the Sustainable Development of the Community,” led by the organization ODRAZ – Sustainable Community Development in partnership with volunteer centers from Zagreb, Rijeka, Osijek, and Split, Prva riječka hrvatska gimnazija carried out the project “Blocks as a Tool for Narrative Creation”. The aim of the project was to empower young people to take an active part in sustainable development through experiential learning, volunteering, and cooperation with the local community.

Through the project, we connected sustainable and social development through the illustration of therapeutic stories. In cooperation between the school librarian and a therapist from Kantrida Children’s Hospital, the students designed a visual and interactive medium that brings the stories “Hope the Star” and “Tick-Tock Clock” to life. After analyzing the content and messages of the stories, it was decided that the plot and characters would be presented on large cardboard blocks, allowing children to take an active part in storytelling by arranging and rearranging the scenes.

Recycled and readily available materials were used in the making of the blocks, and a three-dimensional effect was achieved through a combination of painting and collage technique. In this way, the project consistently applied the principles of sustainability, both in material and in social terms. The work process itself encouraged the development of empathy, cooperation, and a sense of social responsibility among the students.

Donating the blocks to the children in the hospital was an emotional experience for everyone involved. The project showed how a school can connect curriculum content, creativity, and solidarity in a concrete action, and how art can become a means of support and empowerment for the community.

Key words

illustration; participatory approach; secondary school students; sustainable development; therapeutic story

Uvod

U sklopu projekta „Razmišljamo održivo – učimo mlade za održivi razvoj zajednice“ nastao je projekt Prve riječke hrvatske gimnazije pod nazivom „Kocke kao alat za stvaranje narativa“, usmjeren na osnaživanje mladih za aktivno sudjelovanje u održivom razvoju kroz iskustveno učenje, volontiranje i suradnju s lokalnom zajednicom. Nositelj projekta bila je organizacija ODRAZ – Održivi razvoj zajednice iz Zagreba, a provodio se u partnerstvu s volonterskim centrima iz Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita.

U projekt su bile uključene srednje škole iz Zagreba, Rijeke, Osijeka i Splita, a učenici su kroz edukacije i praktične aktivnosti razvijali razumijevanje održivog razvoja te ključne kompetencije poput odgovornosti, solidarnosti i aktivnog građanstva. Poseban naglasak stavljen je na povezivanje školskog učenja s konkretnim potrebama zajednice, čime su mladi dobili priliku svoje znanje primijeniti u stvarnim situacijama.

0 projektu

Projekt „Kocke kao alat za stvaranje narativa“ spojio je održivi i socijalni razvoj kroz ilustraciju terapeutskih priča. Projekt je nastao iz želje da se učenicima omogući iskustvo stvaranja s jasnom društvenom svrhom, ali i da se kroz umjetnički rad uljepša boravak djece u bolnici i koja prolaze posebno zahtjevno razdoblje života.

Poticaj za projekt došao je iz suradnje školske knjižničarke s terapeutkinjom iz Dječje bolnice Kantrida, koja je u radu s djecom između ostaloga koristila dvije terapeutske priče: Zvezdica Hope i Tik-tak sat. Priče su djeci bile dobro poznate i imale su važnu ulogu u procesu emocionalne podrške, jer kroz jednostavne i simbolične likove prenose važne poruke – da i onaj tko se osjeća malen može pomoći drugima te da su strpljenje, nada i međusobna podrška ključni u trenucima čekanja i neizvjesnosti.

Ipak, postavilo se pitanje kako ih dodatno približiti djeci, kako likove i radnju učiniti vidljivima, opipljivima i interaktivnima.

Zadatak gimnazijalaca bio je osmisliti vizualni medij koji će oživjeti radnju i likove iz priča te omogućiti djeci aktivno sudjelovanje u njihovu ponovnom pripovijedanju. U početnoj fazi projekta učenici su se bavili analizom sadržaja priča, otkrivajući njihove simbole i poruke. Posebno se vodilo računa o osjetljivosti teme i dobi djece kojoj su ilustracije namijenjene. Vizualni prikazi nisu smjeli dodatno opteretiti ionako tešku svakodnevicu bolničkog liječenja; naglasak je bio na toplini, podršci i optimizmu.

Nakon zajedničkog promišljanja i konzultacija odlučeno je da će priče biti prikazane na velikim kartonskim kockama dimenzija 60 × 60 cm. Izrađeno je šest kocaka čije su stranice poslužile kao vizualne plohe za prikaz pojedinih segmenata radnje. Takvo se rješenje pokazalo višestruko funkcionalnim jer je omogućilo modularnost, slaganje i preslagivanje scena te visoku razinu interaktivnosti. Djeca su mogla okretati kocke i mijenjati redoslijed događaja, čime su aktivno sudjelovala u rekonstruiranju i ponovnom pripovijedanju priče. Na taj način priča više nije bila samo sadržaj koji se pasivno sluša, nego iskustvo koje se aktivno gradi, istražuje i oblikuje.

Projekt je od samoga početka bio utemeljen na načelima održivog razvoja. U izradi su korišteni dostupni i reciklirani materijali poput kartona, starog papira, ambalaže i različitih odbačenih predmeta koji su kreativnom intervencijom dobili novu funkciju. Učenici su kombinirali temperu i akrilne boje s kolaž-tehnikom, nadograđujući plošne ilustracije trodimenzionalnim elementima. Time je postignut suptilan trodimenzionalni efekt koji je likovima i prizorima dao dodatnu dinamiku i izražajnost. Završni radovi zaštićeni su samoljepljivom prozirnom folijom kako bi kocke bile otpornije i prikladne za učestalu uporabu u bolničkom okruženju.

Sam proces rada imao je snažnu odgojnu vrijednost. Učenici su razvijali empatiju, suradničke vještine i svijest o društvenoj odgovornosti. Rad na projektu potaknuo ih je da promišljaju o stvarnim životnim izazovima svojih vršnjaka te o ulozi umjetnosti izvan estetskog okvira – kao sredstva podrške, komunikacije i osnaživanja. U tom smislu projekt je istodobno pridonio njihovu socijalnom razvoju i razumijevanju koncepta održivosti, ne samo u materijalnom nego i u ljudskom smislu – kao brige za zajednicu.

Završna faza projekta bila je zajednički odlazak u bolnicu i donacija kocaka djeci. Taj je susret bio snažan i emotivan, ispunjen uzbuđenjem i iskrenim emocijama s obje strane. Za učenike to je bio trenutak konkretne spoznaje da njihov rad ima stvarnu vrijednost i učinak. Za djecu u bolnici kocke su postale novi, interaktivni način susreta s poznatim pričama, prilika za igru, razgovor i maštanje unatoč teškim okolnostima liječenja.

Zaključak

Projekt „Kocke kao alat za stvaranje narativa“ pokazale su kako se kroz jednostavnu, ali dobro osmišljenu ideju mogu povezati kurikularni sadržaji, održivi razvoj i socijalna osjetljivost. Projekt je potvrdio da škola, posebno školska knjižnica može biti prostor u kojem se znanje, kreativnost i empatija susreću u konkretnoj akciji. Ilustrirane

kartonske kocke tako su postale više od nastavnog zadatka – postale su simbol solidarnosti, suradnje i vjere da umjetnost može donijeti svjetlo ondje gdje je ono najpotrebnije.

